

R. 34

4/10

(1954)

REGI ALUMIN 19 18 17 5 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

LI FERRETTI

AVENNATIS, I. V. D.

E QVITIS, ET COMITIS

LATERANENSIS

PALATII,

De Iure, & Re Navali.

E IPSIVS REI NAVALIS;

BELLI AQVATICI PRÆCEPTIS

LEGITIMIS, LIBER.

um, foelicem, fortunatum, & Inuictiss. Dominum,

CAROLVM V. de Austria Catholicorum

Imp. Coronatum, & semper Augustum.

CVM PRIVILEGIIS.

Rematoy

VENETIIS,

Franciscum de Franciscis Senensem, 1579.

513

IVLII FERRETTI

RAVENNATIS, I. V. D.

EQUITIS, ET COMITIS

LATERANENSIS

PALATII,

De Iure, & Re Navali.

ET DE IPSIVS REI NAVALIS;

ET BELLI AQUATICI PRÆCEPTIS

LEGITIMIS, LIBER.

Ad Inclytum, scelicem, fortunatum, & Inuictiss. Dominum,

D. CAROLVM V. de Austria Catholicorum

Imp. Coronatum, & semper Augustum.

CVM PRIVILEGIIS.

De los

Venetia

de triano
&

VENETIIS,

Apud Franciscum de Franciscis Senensem, 1579.

sib

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

530 SOUTH EAST ASIAN AVENUE

CHICAGO, ILLINOIS 60607

TEL: 773-936-3700

FAX: 773-936-3701

WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

POTENTISSIMO,
ET CATHOLICO
CASTELLAE ARAGONVM,
vtriusque Siciliae &c.

Regi Philippo, ac noui Orbis Augustissimo
Imperatori.

Exuperantius Ferrettus Rauennas S.

TRVM nè Iulius Ferrettus
Pater meus, Sacra Regia & Ca-
tholica Maiestas, in hoc opere
De Re Nauali conscribēdo fe-
licior fuerit, an ego idem opus
dedicando, haectenus quid eli-
gendum ignoro. Altera enim
ex parte mihi occurrit summa Inuictissimi Ca-
roli Imperatoris semper Augusti Maiestas, re-
rum omni tempore gestarum gloria in maximū

* 2 culmen

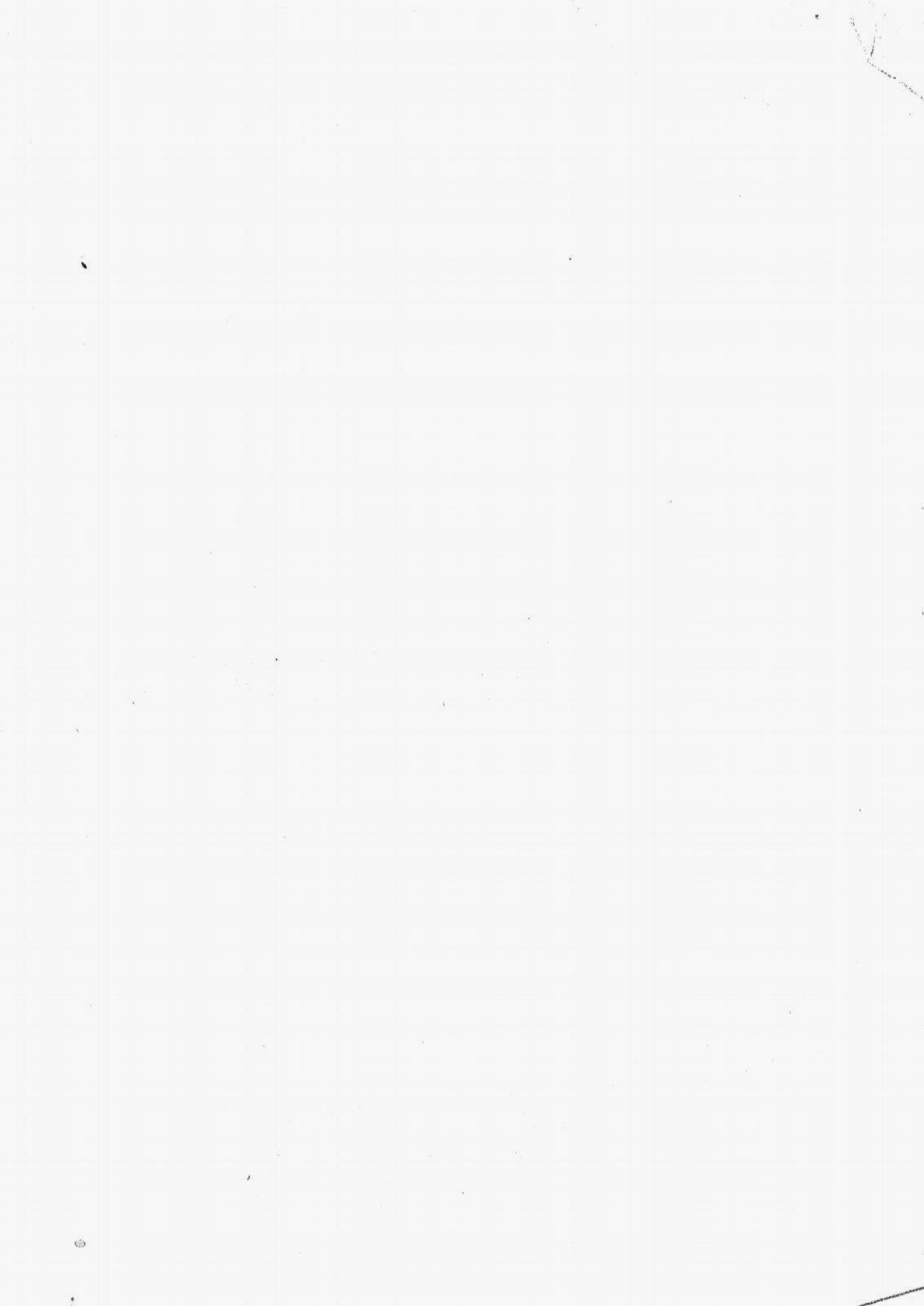
culmen euecta: cui, qui suarum lucubrationum studiorumque vigilias, & labores dicaret, is videretur summum attigisse gradum, nihilque efficere potuisse honorificentius. Hoc consilio Iulij Patris mei animus excitatus, Caroli V. Imperatoris ter maximi obsequijs se constrinxit, & ille Sapientissimus Romanorum Imperator sua opera vtens, nonnullis Hirpinorum Apuliæ ac Samnij Prouincijs vt ius diceret, præfecit. Dumque eam obiret præfecturam, animo & scriptis se totum, secundum Deum, illi consecrauit; cœpitque scribere de re nauali ad Imperatorem, quem propediem magna gesturum mari inhabat, & confidebat. Cæterum, vtrique ab hac vita excedentes, spes, fiducia, breuitas Patrem meum fefellit. At quanquam rapitur & migrat, opus suo ingenio ac studio doctè excultum, gnato & hæredi, perinde ac mea excuderetur opera, remansit. Ob hoc ipse mihi magis felix videor, cū sapientissimo, & inuictissimo Regi illud dedicare sorte contigerit. Regi, inquam, fidei clypeo, cōseruatori, cultori que religiosissimo. Regi, qui Mauros compressit, ac deuicit hostium copias. Et (multis omisis) Regi, qui eam consecutus fuit victoriam tanta virtute, tantaque felicitate,

vt

vt Turcarum classe disiecta, & eorum corpora
vasti gurgitis obruta, nunquam ab orbe condito
vllam huius similem contigisse nusquam prodi-
tum sit. Profectò quæ Pater meus Carolo V. eue-
nire, & eum efficere optabat, de tua Maiestate tã
Sapientissimi Imperatoris filio, visum fuit au-
gurari ac præfagire his ad eum scribendis, quæ
tu solido virtutis penicillo, & sempiternis veræ
gloriæ coloribus expressisti: sic vt quemadmo-
dum in eius vi seminaria tum concludebare, ita
in hoc opere vim & speciem huius tuæ victoriæ
ac virtutis, eodem tempore Pater meus incluse-
rit. Quod cum ita sit, iure tibi is à me liber de re
nauali, dicatur; non ea quidem de causa, vt te do-
ceat, aut instruat; quid enim stultius quàm eum
de re nauali docere, qui armis, strenuis Ducibus
atque excelsa potestate nudius tertius, inaudita
hactenus victoriæ laudæ, bello nauali ad Itha-
cam, omnem Turcarum classem, militum vir-
tute, numero, victorijsque maximam ac elatam
ceperit, demerserit, atque incenderit? Sed vt hæc
(si quando dabitur ocium) legens, tuum stu-
dium, consilium, & reipublicæ Ecclesiæque ca-
tholicæ conseruandæ propensionē commemo-
res, simulque paternæ tuæ celsitudinis, meæ ob-
seruan-

feruantiaē clara signa fueris conspicatus, Exuperantium Ferrettum, qui hæc tibi à Patre suo conscripta, seque ipsum dedicat, & addicit, in tuorum habere numero velis, vt qua ratione Pater amplissimus Patrem est amplexatus, ita præpotens Filius Exuperantium filium non contemnat.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS,

IVRIS VTRIVSQUE DOCTORIS,
EQVITIS, ET COMITIS LATERA
NENSIS PALATII.

DE IVRE, ET RE NAVALI,

Liber Primus.

SVMMARIVM.

CTIO quæ nam detur aduersus Nautas,
Caupones, Stabularios, numero 29.
Actiones plures quando competunt, an una
tollatur per aliam, vel pro alia; & an co-
gatur quis eligere vnã, & illa electa pos-
sit redire, numero 31. & 35.
Actio furti an detur contra nautas pro se,
familia, & seruis suis, numero 36. 37.
Alternatiua summarum qualiter intelligatur, numero 104.
Assecurationis pactum factum pro asscuranda naue an valeat, &
sit licitum, numero 107. & 108.

Cambia an sint licita, numero 100.

Causa quare fuit occupatum Imperium Argolicum, numero 1.

Citatio partis an requiratur quando extrahitur de archiuo scriptu-
ra, numero 145.

Causi qualiter esse debeant pro nauigio, numero 12.

A

Casus

Iulij Ferret. De re nauali

Casus peruentus in conductorem nauis an liberet eum à mercede, numero 57.

Contributio an fiat pro expensis factis ad instruendam nauim, numero 114.

Contrahentes an possint eligere institorem, numero 41.

Contributio qualiter fiat inter dominos nauis, & dominos mercium existentium in nauim, numero 49.

Debitor promittens stare libro creditoris, quomodo intelligatur, numero 71.

Debitor soluens debitum tutus prescriptione an repetere possit debitum tanquam indebitè solutum, numero 81. 82. 83. 84. 85. & 90.

Duces Classium qualiter esse debeant, numero 5.

Exceptio non numeratæ pecuniæ an opponi possit infra biennium in literis cambij si non fuit soluta pecunia, sed confessæ, numero 102.

Exercitor nauis quando tenetur, numero 30. 38.

Exercitorum nauium heredes qualiter teneantur, prout tenebantur exercitores, numero 39.

Exercitor qui sit, numero 122.

Exercitores plures nauium qualiter conueniantur, numero 127.

Exercitoria unde sit dicta, numero 137.

Exercitus unde dicatur, numero eodem.

Exercitoria an detur illi, qui mutuauit pecunias magistro nauis, numero 129.

Exactor tributorum an teneatur seruare iura municipalia, numero 141.

Filiusfamilias quando uiuo patre teneatur ad onera, numero 118. 119. & 120.

Fiscus an preferatur cuicumque debitori, vel creditori in exigendo, numero 141.

Fiscum quis habere dicatur, numero 140.

Fiscus an possit exigere credita sua ante diem, numero 142.

Hospes

Hospes quando cogatur hospitari, & quando non, numero 21. & 22.

Iura, & Arma qualiter fraternizent, & sint consortia, numero 4.

Institor quare ita nuncupetur, & cuius sit exercitium, numero 40.

Institoris conditio an sit curanda. numero 43.

Institoria an detur perpetuò heredibus, & in heredes, numero 46.

Institor an obliget dominos ex instrumento, & contractu, numero 50.

Imprestita super Monte pietatis an sint usura, & licita vel nē, numero 100. 101.

Intrans nauim in scio magistro nauis, an teneatur ad naulum, numero 130.

Iuramento hospitantis an sit credendum per Iudicem, quòd fuerit sibi aperta capsula, numero 134.

Libri rationum an sint edendi nautarum, exercitorum, prepositorum, institorum, profenctarum, usurariorum, procuratorum, publicanorum, & ipsorum publicanorum, numero 62.

Libris Publicanorum an sit credendum factò pacto vt illis credatur, numero eodem, & 63.

Libris Publicanorum, qui tempus suæ conductæ gabellarum finicunt, an sit credendum, numero 64.

Libris Mercatorum an sit credendum, numero 65.

Libris Mercatorum an sit danda fides infra certum tempus, & in tempore pro certa quantitate, ita dictante statuto, numero 66.

Libri negociatorum an sint edendi, vt libri rationum Mercatorum, numero 68.

Libro Artificis se referendo quis, an ipsi sit credendum, numero 70.

Liber rationum quando contra scribentem, & pro tertio probet, numero 70. 71.

Libro priuato an sit credendum vt instrumentum, numero 72.

Libris an detur fides Massariorum castrorum, & villarum, numero 77.

Libris executorum an sit credendum, numero 78.

Iulij Ferret. De re nauali

Libris tutorum an credatur, num. 78.

Libris usurariorum an sit credendum pro usuris, numero 79.

Libri illorum qui illos edere tenentur, edere tenentur etiam per illos qui sunt in potestate illorum, qui tenebantur edere illos, numero 126.

Libris Publicanorum an sit danda fides stante pacto, nu. 138. 139.

Libris mercatorum an sit danda fides, numero 139.

Libro fisci an sit credendum, numero 140.

Ligna quæ nam sint utilia, & quæ inutilia pro nauigio, numero 8. 9. 10.

Lignum cedri est utile pro nauigio, numero 9. 10.

Literæ mercatorum an probent obligationem, numero 91. 92. 93. 94.

Literæ Cambij an valeant, & pareant usuram, num. 94.

Literæ Cambij iam factæ an reuocari possint de iure, numero 94. 95.

Literæ Cambij factæ per mercatorem fallitum, quibus nocere habeant, numero 95. 96.

Literæ Cambij an habeant executionem paratam, nume. 102.

Loca in quibus erant soliti Romani tenere Classem, num. 2. 3.

Lucrum filij familias Doctõris; an sit Patris, vel filij, num. 123.

Lucrum arbitri, tutoris, & procuratoris publicanorum, & filiorum familias an dicatur aduentitium & sit patris, num. 124.

Merces, seu nauulum qualiter accipiatur per nautas, caupones, & stabularios, fullones, & sarcinatores, num. 23. 24. 25.

Magister nauis an contrahi possit in re, in qua est præpositus, numero 44.

Magister, uel præpositus nauis an teneatur de iactu, & seu de rebus iactis in mari non ex causa leuandæ nauis, sed aliter, numero 59.

Magister nauis an teneatur pro familia, & seruis, num. 131.

Mercatores an teneantur edere libros suos rationum, num. 67.

Mercator consignauit capsam, seu ballam panni sigilatam nautæ, seu hospiti, uel Publicano, & seu caupone; & inde reperta est aperta, & non sigilata derobatis mercibus, & seu parte panni; an teneantur prædicti? num. 133.

Mulier prægnans quæ peperit in nauim an teneatur soluere nauum pro partu, numero 56.

Nauis quæ nam sit dicta propriè, & quæ impropiè, nume. 11.

Naues quare fuerunt repertæ, numero 13.

Nauigatio an una dici potest si aliquis fecerit varia viagia, nu. 14

Nauis onerata cum mercibus uetitis, si non applicuerit adhuc ad locum peroptatum, existens in viagio non consummato actu, si fuerit in commissum stante prohibitione, numero 16. 17. 18.

Nauis ad cuius similitudinem fuerit inuenta, num. 19.

Nauigantes qualiter sint priuilegiati & de omni foro, numero 20.

Nauta quando cogitur nauigare, & quando non cogi possit, numero 21. 22.

Nauta, & exercitor qualiter vnus pro alio ponatur, num. 30.

Nauta, Cauones, & Stabularij quando tenentur de leuissima culpa, numero 33.

Nauta, qua conueniatur actione. num. 34. ibidem.

Nauis, magistri plures, qualiter teneantur non diuisis officijs, nu. 42

Nauis magister, seu exercitor an obliget dominum ex omni facto, numero 48.

Nauta, Cauo, aut stabularius; qui intranti nauim, Cauona, aut stabulo dedit clauem cistæ, seu camera, ut res suas reconderet, an teneantur de furto, num. 132.

Nauta, Cauones, stabularij qualiter ipso iure obligentur, num. 135.

Notarius qui posuit in contractu clausulas insolitas, an puniri possit de falso, num. 51.

Notarius Apostolicus tantum, & Notarius Imperialis tantum an possit exercere artem notariæ in terris Ecclesiæ, & Imperij, nu. 53.

Pater an teneatur de peculio pro filio exercitore: & an actio detur contra patrem, numero 117.

Pactum an fieri possit vel statutum, quod credatur dicto alicuius, n. 73

Pactum an valeat factum de dando mille si Papa hoc anno perierit, numero 106.

Partes an possint ex se ualidare sententiã nullam, vel facere quod se miplena probatio sit plena probatio ex pacto, vel cõuentione, n 75.

Julij Ferret. De re nauali

Præscribens an sit tutus in foro fori, & poli. numero 81. 82. 83.

84. 85. 86. 87. 88. 89. & 90.

Præpositus an obligetur ex contractu serui, numero 47.

Præsumptio an sit semper contra nautas, caupones, & stabularios, numero 70.

Promissio facta sub conditione absque alia causa pro seruo exercitore sine domini voluntate, an actio detur contra dominum de pecubio, numero 115.

Pro seruo quando datur actio in dominos, numero 116.

Profectitium, & aduentitium quæ nam lucra sint, & an conferantur, numero 121.

Publicanus quidam habens socios in conductione gabellarum, an obligentur omnes pro negociorum gestore ab uno tantum posito, numero 55.

Quo tempore ligna cedantur pro nauigio, numero 8.

Quo in loco ligna bona nascuntur pro nauigio, numero 7.

Quando quis in saluum acceperit, an teneatur de damno & furto si fuerit damnificatum, & seu amissum, numero 25. 26. 27.

Reus an teneatur edere fisco iura & instrumenta sua, numero 69.

Res posita in nauis, caupona, aut stabulario, in scio nauta, caupone, & stabulario; & inde derobata, an prædicti teneantur, numero 136.

Socij plures an agant pro socio, vel communi diuidendo, nume. 44.

Scriptura priuata an sit danda fides ita pacto conuento, uum. 74.

Statuta quòd credatur libro mercatorum an valeant, numero 76.

Sutores contra se semper habent præsumptionem, quòd fuerint furati de panno, numero 61.

Seruus plurium, qui contraxit, an omnes domini pro eo teneantur, numero 128.

Subhastatio an requiratur in bonis mobilibus venditis pro tributis, numero 141.

Scriptura archiui quando probat, & quando non, num. 146. 147.

Sumptum ex scriptura archiui quando probet, numero 144.

Tilia rubea pro nauigio celebratur, numero 8.

Tributorie effectus qui nam sint, si plures exercuerunt, & contraxerint, numero 109.

Tributoria an detur in heredes, & locum habeat perempta scapha, numero 112. 113.

Testamentum, aut inuent arim sit in totum, vel pro parte edendum substituto, aut legatario, numero 125.

Vaticani, & muliones portantes merces, an dicantur fraudasse gabellam si nondum exiuerint territorium, numero 15. 16. 17. & 18. Vbi dicit de eo, qui volens ire cum Armata ad domum inimici sui, & nondum accesserit ad domum, repertus in via an sit in poena statuti, numero 17. 18.

Verba statutorum qualiter intelligantur, numero 15.

Verbum mercis, & verbum scientia, & patientia, & qui sint eorum effectus, numero 111.

Venditor an obligetur de euictione pro tabulis emptis nauis, nu. 58.

Victoria & laus qualiter sit semper tribuenda DEO, secuta victoria in omni bello. numero 3.

P R O O E M I V M.

POST QVAM Inuictissime Cæsar, & semper Auguste nunciatum fuit, tuam Imperialem Maiestatem, & aliorum Regum, & Principum Catholicorum Orbis velle Byzatinum Imperium diu occupatum ab infidelibus, ob quorundam odium, incuriam & ignauiam, terrestri aquaticoq; bello acquirere; & suum (vt decet) restituere Deo, & candidam Domini nostri Iesu Christi fidem Catholicam extollere, & ampliare; ipsoq; Deo Omnipotente Duce: cuius suffragio, iam de bello terrestri, & ipsius legitimis præceptis, & de antiquorum ordinibus, aciebusq;, & gestis bellicis; cum iuris vtriusque allegationibus, & exemplis spectantibus ad bellicas causas pro earum decisione legitima, & bellorum consequenda victoria, librum Maiestati tuæ dicatum compilaui; eiusdemq; Dei auxilio, de maritimo & aquatico bello, & de virtute, arte, & rei militaris Disciplinæ documentis, iuxta promissa, libellos scribere decreui. Antiquitus. n. solebant Romani, teste Suetonio de gestis Augusti, idemque firmante Vegetio de remilitari scribente, apud antiquam Rauennam patriam meam tenere Classem in Adriatico mari; qua Epyrum, Macedoniam, Proponticum, Achaiam, Cretam, Cyprum, & totum Orientem directa nauigatione petere consueuerant. Quia in re bellica magis prodesse solet celeritas, quàm virtus, Cæsaris sententia, argumen. capituli Si ea. 23. q. 4. Aliam quoque apud Messanam tenebant Classem, qua sine mora, & circuitu ad alias mundi partes, Hispaniarum videlicet, Asiæ, Mauritaniæ, Africæ, Aegypti, Sardinia, ac Sicilia nauigio

Procœmium.

gio peruenirent : & probè quidem tua decreuit Imperialis Maiestas , & aliorum Principum Christi fidelium , sub vexillo militantium salutiferæ Crucis , hostes delere Catholicæ gentis ; & vt hoc facilius vtroque bello Aquatico & Terrestri fieri & consequi possit & valeat, victoriam (vt decet) attribuere omnipotenti DEO, De re, & Nauali quoque bello, & de ipsius præceptis & disciplina breui compendio, eodem duce, Altissimo DEO subnectam inferius. Gratias omnes, laudes, & glorias ipsi soli DEO Optimo, Maximoque tribuentes. Et cum iura, & arma fraternizent, vt in Procœmio Institutionum suarum firmat Iustinianus Inclytus Imperator, & Gloss. in l. miles, ff. de re iudicata. In legibus autem ius militare consistit; & Iura & Arma insimul sunt consortia, vt aliàs dixi, & probaui in Procœmio Libri antiquæ, illustratæ, & instauratæ militiæ Terrestris : & in hoc Libro theoricam, & practicam Aquaticæ militiæ inserere volui, procedendo per capita, exempla, & quæstiones quorundam casuum occursorum in præteritum, & per dies occurrentorum, sequendo ordinem Imperialis culminis, quòd voluit non solùm armis decorari, sed etiam legibus armari; & ab armis, & ab eorum executione primò inceptit, vt Princeps Romanus hostium Victor & Triumphator existat, & ad legitimos post tramites peruenit vt belli, & pacis tempora rectè possint gubernari, & calumniantium iniquitates repelli; cuius exemplo à Re nauali incipiam, deinde mixtim ad iura, & ad exempla procedam. Cum non solùm armis Imperator in terra, sed etiam in aqua altero elemento expertus esse debeat; & nihil in sit virtutis, an equis, vel nauibus, in terra, aut in aqua militare. Ad rem igitur primò naualem, deinde ad iuris quæstiones, decisionesque, & ad exempla antiquorum Principum expertorum in militia, DEI suffragio perueniam.

ARGV

ARGUMENTVM.

Quo tempore ligna cedantur pro nauigio, &

De Exercitoria,

Institoria, &

Tributoria actionibus, &

De materia tit. Nautę, Caupones, & Stabularij

De edendo libros Mercatorum, & an sit illis
danda fides.

De litteris Cambij.

De Pręscriptione debitorum Mercatorum.

De Pactis affecurationis Nauis.

De Scriptura Archiui an probet.

5 **N**AVALIS belli prudentissimi Principes,
& Duces experti in re, & disciplina nauali;
exemplo Attici Archelai, & Epaminondę
Thebani commentatorum rei bellicę naua-
lis, esse debent honoris cupidi, & in se ha-
bere charitatem in colendo Deum, & homines creatos ad
6 ipsius imaginem. Habent † incidere ligna decrescen-
te Luna pro fabricandis nauibus liburnis, & triremibus
optimis bellicis ex cupressu, pinuque domestica vel silue-
stri, larice, tilia rubea, aut abiete, hiemali tempore, quo
arbores non sentiunt humorem; & ligna tunc incisa con-
seruantur à tinea, seu à carie; & post æstiuale solstitium,
& in hiemali solstitio, quo Sol magis ardet, & firmus stare
videtur; probè & utiliter quoq; ceduntur ligna & trabes; &
in equinotio etiam autumnali, hiemaliq;, & in mense Iulij
& Augusti, & interlunio; Tiberij Principis sentētia, incidi

Iulij Ferret. De re nauali

- ligna vtiliter possunt, quoniã tali tempore incisa ligna fiũt fortiora, & sicciora; quæ incontinenti secari, nec poni nauigio debent ita viridia secta, ne postea curuentur in nauibus cõficta: quia ob humorem natiuum, & picturam de facili contrahuntur, & rimas emittunt, quæ sunt periculosæ
- 7 multum nauigantibus æquor. Et † in aliquibus locis ligna bona naturaliter pro ædificio nauali nascuntur, & in aliquibus mala, vt de hominibus, & equis pro bello, in aliquibus locis sunt longa ligna, recta, plana, & fortia; & in aliquibus parua, nodosa, curua, & naturaliter fragilia.
- 8 Legitur † Tyleã rubeam miræ longitudinis esse in Insula rubri maris, ex quo ligno tempore Alexandri Magni factæ fuerunt naues durantes ultra ducentos annos, etiam merse incorruptæ permanebant boni natura ligni: post nempè Alexandri Magni mortem, vltra ducentos annos, unam ex ipsius nauibus tyleæ confectã repertam fuisse sumersam, & cum ea post de mari euulsam fuisse nauigatum.
- 9 Legitur † quoque Sexosum Regem Aegypti, nauem ex cedro in Syria fecisse longitudinis ducentorum & octuaginta cubitorum ligni natura. Celebrantur etiam spina nigra in Syria, & in Aegypto, quia non corrumpuntur in aquis. Fagus, & Alnus non improbantur in aqua dulci seu potabili, vbi spissum robur faciunt & corrumpuntur in aqua falsa; piceque & materia apta probè adaptantur naues.
- 10 Estque † curandum omni cum diligentia etiam exactissima, nè ligna pro nauibus sint vitiosa, ob assiduum periculum, quod in mari comminatur, & contingit per sæpe inopinatum nauigio quod in se continet periculum. l. 2. & ibi per Bald. de Vbaldis de Perusio Doctorem insignem. C. de nau. fœnore.
- 11 Nauis † propriè est maritima & impropriè, & generaliter intelligitur etiam de fluuialibus. Ratis autem propriè est & dicitur fluuiorum nauis. l. solet. ff. de feriis, l. 1. ff. nauæ, caupo. stabul. & l. 1. ff. de incendio rui. naufr. & l. 1. ff. de exerc. actio. & l. Ratis. ff. de pignoratitia actio. &c.

Vtile

- 12 Vtile † quidem secundum Vegetium, quod clauus magis æreis probè temperatis, quàm ferreis configatur naues; quia ferrei propter humorem rubigine oppressi facilè conteruntur; & ærei plus durant, & propriam substantiam seruant in aqua.
- 13 Naues † repertæ fuere ad nauigandum, & ad mercantile negocium pro populorum commoditate & seruitio, nè dum illorum, qui apud mare incolunt, sed etiam ipsorum qui in montibus, & terra degunt. l. arboribus. §. naues. ff. de usufructu. Et † vna dici ritè potest nauigatio, licèt quis (vt vulgò dicitur) varia viagia faciat, vel habeat facere ad loca diuersa, ex quo iter seu viagium non habetur pro absoluto & completo, vt Marianus Socinus Senensis Doct̃or subtilis firmat in consil. suo 35. &c. Quod bonum est scire pro formandis libellis, & statutorum intelligentia. Ad prædicta faciunt notata per Bal. & Alex. de Imo. & D. meum in ciuilibus D. Carolum Ruinum in l. qui Romæ. §. Calimacus. ff. de verbor. obligat. & ille dicitur proficisci, qui arripit iter. Et † facit pro statutis disponentibus per uerba præsentis temporis, vel præteriti imperfecti; quod verificatur etiam si mercium extractio sine licentia gabellariorum nõ fuerit consummata: quia sufficit etiam si esset in via non recta repertum cum mercibus sine licentia & bulletta, ut inferius dicitur congruo loco, licèt nondũ exierit territorium, ut notãter dicit Bar. in l. quæ fiscales, C. de nauiculariis lib. 12. & per Alber. de
- 16 Rosate in 2. parte statutorum, in q. 4. Secus † si per uerba præteriti perfecti, vt puta, si dixerit statutum, si quis extraxerit, quia tunc requirit actum consummatum & perfectum, secundum Bal. in l. si fugitiui. C. de seruis fugit. & in l. 3. vbi Salicetus ad hoc probè notat. C. de naut. foenore, & in l. si quis non dicam rapere. & ibi per Baldum. C. de Episcop. & cler. & in l. cum antea. C. de donat. ante nuptias. Vbi † dicit, quod repertus in via sine bulletta non tenetur tanquàm extrahens, quia actus non est consummatus, quod requiritur in statutis; & ponit exemplum

Iulij Ferret. De re nauali

de statuto disponente de puniendo accedentem cum armata ad domum alicuius, quod nō habet locum in eo, qui fecit armatam, & repperit est cum ea in via, & nondum accesserat ad domum cum ea. Et † similiter dicendum est de nauī onerata cum rebus vetitis, & seu illicitis mercibus eundo ad locum vetitum, stante Statuto & prohibitione simili, cum actus non fuerit consumatus. Nauis † fuit inuenta ad similitudinem piscium natantium, qui cauda reguntur, & leui motu & momento veloci in vtrunque latus flectunt velocitatem suam ad similitudinem milui volantis in aere, vt scribit Plinius ob alarum & caudæ motionem, & idem faciunt similes aues viuentes ex raptu, vt sunt Aquilæ, Falcones, & Accipitres. Estque † notandum quòd nauigantes sunt priuilegiati, & de foro Ecclesiæ, vt Clerici, ita firmat iuris Speculum Guilielmus Durantes in suo iuris Speculo, in titulo de iudice competenti, §. primo versic. 18. & est tex. in cap. innouamus, de foro competenti, & per Andream Alciatum Mediolanensem doctorem egregium, & eloquentem in sua singulari Practica, vbi optime cumulat casus Ecclesiæ fori. Nauta † cogitur nauigare, & hospes hospitari. l. 1. ff. naut. caup. stabu. & l. 1. & l. cum nauarcorum, C. de nauiculariis, libro decimo. Quæro † de casu quem habui in facto, Si nauta inimicus, vel hospes inimicus teneatur nauigare, vel in sua nauī recipere, aut hospes hospitari, & in hospitio suo recipere inimicum suum de iure. Dic conclusiue, quòd non, per glos. in præallegato loco; neque tenetur operari contra amicum suum, sed habent pro eo semper curare bonum in quantum possunt, vt dicit glo. in l. sacro, C. de proximis facti scrinearii, lib. 12. Nauta, † caupo, & stabularius qualiter accipiunt mercedem. Dic nautam accipere vt vectores traiciat, & caupo vt viatores in caupona manere patiatur, & stabularius, vt permittat iumenta apud eum stabulari; ex locato tamen in stabulo pro custodia tenentur. Fullo † autem & Sarcinator non pro custodia, sed pro opera mercedem accipiunt, ex locato tantum custodię nomine

- 25 mine. Et is, † qui saluū fore recipit, non solū à furto, sed etiam à damno recipere videtur, l. nauta & caupo, ff.
- 26 nautæ, caupo. stabularii. Quo edicto † etiam tenentur si quid gratis fuerit appositum, & sine mercede vlla, l. licet, ff. eodem.
- 27 Et † hoc quoque tenentur edicto illi, qui receperunt res alienas in naui, & inde perierunt; aut in ipsis sit datum damnum, nisi fatali damno contigisset, l. 3. ff. nautæ, caupo. stabula.
- 28 Nam † de dolo, lata, leui, & leuissima culpa tenentur exercitores, & non de casu naufragii, neque de Pyratarum incurfu, vt in dicta l. 3. iunctis ibidem glos.
- 29 Aduersus † nautas datur actio in factum ex Prætoris edicto nautæ, caupones, stabularii, ex quasi contractu de recepto, vt res restituant illas, quas acceperunt.
- 30 Et † nauta, & seu exercitor, vel nauis magister idē est, & vnus pro alio ponitur, l. 2. ff. ad l. Rhodiam de iactu. & l. prima, §. 2. ff. nautæ, caupones, stabularii, & etiam est
- 31 ille, qui stat in naui causa nauigandi. Et † quando competunt alicui plures actiones, quarum vna sit de iure communi, & alia de iure speciali, vna tollitur per aliam, quatenus in ea plus sit, l. & ita, §. fina. ff. nautæ, caupo. stabula.
- 32 Queritur † si furtum, & latrociniū sit inter casus fortuitos numerandum, & in illis ponendum & computandum. dicit Angelus de Aretio institu. de action. in §. sed istæ, furtum non esse numerandum inter casus fortuitos, sed bene fore latrocinium computandum, ponendum, & numerandum inter dictos casus fortuitos, in §. primo, institu. quibus modis re contrahitur obliga. & l. 3. §. item si seruus,
- 33 ff. nautæ, caupo. stabula. Cessante † autem legitima causa, quicquid contingit, de leuissima culpa non tenebitur, vtpotē si nauta, caupo, vel stabularius adhibuit illam exactissimam diligentiam, quam quilibet diligens paterfamilias adhibuisset, in hoc casu cessat leuis causa, & de eo quod contingit, non tenetur, per notata per Bar. in d. l. 3. ff. nautæ, caupones, stabula. vt aliàs dixi.
- 34 Quero de versuto quodam Nauta dicto, *il Greco*, qui res surripuit alienas, qua actione conueniatur? Fui aliàs con-

Iulij Ferret. De re nauali

- sultus si furti actione famosa vel edicto Prætoris nautæ, caupones, stabularii. Consului fore distinguendum, videlicet, an ex nauis alterius, uel ex propria nauis, ubi sint inuectæ merces, subriperit. primo casu furti actione, secundo verò casu edicto Prætoris, prædicto teneri, per tex.
- 35 in l. sed & ipsi. ff. nautæ, caupo. stabul. Nam † etsi plures competant actiones, cogitur quis eligere vnam, nec poterit postea redire ad aliam; secus si ad diuersa plures competant actiones. l. quod in hæredem. ff. de tributo. act.
- 36 &c. Et † de furtis aduersus nautas ex quasi maleficio datur etiam actio contra nautas, si nautæ dederunt damnum in rebus alterius in nauis deductis, & pro damno facto conuenitur exercitor, aliàs non teneretur dominus nauis, si denunciauerit, ut omnes res suas custodiant, & ipsi consenserunt, tunc non tenebitur exercitor, & hæc actio datur in
- 37 duplum. Et † si nautæ inter se dederint damnum non tenebitur exercitor.
- 38 Et † si quis ex nautis fuerit mercator & damnum foret passus in mercibus suis in nauis oneratis, sibi tenebitur exercitor: & ex eius facto quoque tenebitur, si aliis damnum dederit, & ex facto seruorum etiam tenebitur, & seruos dare poterit pro noxa; & si plures fuerint exercitores pro partibus, & non in solidum tenebuntur.
- 39 Hæc † autem iudicia in hæredes non dantur, & dominus non tenebitur de peculio mortuo seruo exercente, secus si voluntate domini seruus exercebatur, quia tunc tenebitur dominus, l. fin. ff. nautæ, caupo. stabul. & l. 1. & 2. ff. de institor. & exercitor. actione. Adde his Loffredum Beneuentanum in pri. parte sui operis in materia exercitoria.
- 40 Quid † sit institor, & quare ita appelletur, dic secundum rectam intelligentiam Vlpiani Iurisconsulti, ex eo quòd instat gerendo negotio, nec multum facit an tabernæ sit præpositus, aut cuiuslibet aliæ negociationi; & si certæ rei & negociationi præponeretur non quæstuariæ, procurator magis vocabitur, quàm institor, ut tenet Bart. in l.
- insti.

- 41 institor, ff. de institor. action. Possunt † tamen contra-
hentes eligere institorem, seu magistrum ad eorum libi-
tum, sed non è contra, nisi in subsidium. l. 1. & per Bar. ibi.
- 42 ff. de exercitoria actione. Et † si plures fuerint magi-
stri nauis non diuisis officiis, & gestum fuerit cum vno, an
obligetur exercitor. Dico, quòd sic, quod secus foret si
fuerint magistri particulares diuisis officiis negotiorum,
vt vnus locando, alius exigendo. Nam quilibet obligabi-
tur pro suo officio, nisi foret expressum, quòd vnus non
gerat aliquid sine altero, & imputabitur illi, qui contraxe-
rit cum vno solo sine alio; quoniam est considerandus mo-
dus proponendi quem si quis excesserit prædictorum non
obligabitur dominus, l. 1. §. si plures. ff. de exercitoria
- 43 actione. Quero † si sit curandum de conditione in-
stitoris, uel præpositi, seu præponentis. Dic, quòd non,
nisi foret minor, quo casu requiritur Curatoris auctoritas,
nam plerique pueros, puellasq; proponunt tabernis, l. si quis
cum sequenti, ff. de exercitoria actione; & tenentur quoque
mulieres exercitoria & institoria actione, l. & si qui C. de
exercitoria. Quilibet tamen in solidum pro institore tene-
bitur præposito per plures, l. pri. C. de institor. Adde prædi-
ctis Loffredum de Beneuento in pri. parte sui operis in ma-
- 44 teria institoria. Et † si agatur inter eos pro socio, uel
communi diuidendo, iis cessantibus iudiciis quilibet te-
nebitur pro parte. l. habebat. §. fin. ff. de institor. actio. Vbi
habetur dominum liberari nouatione.
- 45 Quero † de pupillo an teneatur pro Institore. Dic
quòd non, nisi in quantum foret effectus locupletior ex ea
re, secus si sui tutoris auctoritas interuenisset, quoniam
ut maior tenebitur sine distinctione prædicta, l. si quis, ff.
de institoria actione; & sic dominus tenebitur pro seruo
suo quatenus sit in rem suam uersum, l. pri. ff. eod. titulo.
- 46 Institoria † datur perpetuò hæredib. & in hæredes, l. nouis-
simo ff. de institor. actio. & si plures nauim exercent cum
quolibet eorum in solidum agere oportebit, etiam si per
communem magistrum liberum, aut seruum; uel per unū

Iulij Ferret. De re nauali

ex ipsis, quod secus foret si simul exercuerint, quia tunc exercitor & magister tenetur in solidum, sed unius solutione liberatur alius. l. pri. §. penul. ff. de exercitoria actione.

47 Ex † contractu præpositi ad recipiendum mutuum & serui obligatur præponens, & dominus pro seruo tenebitur de peculio. l. 2. penult. & fin. C. de exercitor. actio. Ex contractu magistrorum tenetur exercitor, licet inter magistrum, & contrahentem, exercitorem non cadat secum obligatio; & dominus magister serui tenetur, actiones sibi quæ sitas exercitori cedere, & tenetur magister secum contrahenti; licet inter exercitorem & eum non cadat obligatio, l. si eum, ff. de exercitoria actione.

48 . Occurrit † casus, Quidam Senensis procurator egregius me consuluit, si nauis magister obliget dominum suum ex omni facto ad quod præponitur nulla habita distinctione de conditione ipsius personæ; seu cum nauta nulla habita destinatione & distinctione ex solo debito dominum obliget. Consului, quod sic per textum. in l. pri. §. magistrum, & per Bar. & Doctorem. ibi ff. de exercit. actio. Nam nauis magister habet potestatem substituendi alium etiam si fuisset sibi interdictum, & dominus obligatur ex persona substituti, ut in §. sequenti dictæ legis, & actio datur in dominum mortuo magistro. l. si tamen. §. final. ff. de exercitoria. & c.

49 Itē quero † si domini nauium, & domini rerum in nauibus existentium pro portione contribuant existimationis libero corpore, & cibariis duntaxat exceptis. Dic quod sic. l. 2. §. cum eadem, & per Bar. ibi ff. ad leg. rhodi. de iactu. Vbi habetur ad quid teneatur magister nauis ex locato, & de tributoria latius inferius dicam.

50 Quero † de casu, quæ pluries in Vrbe habui in facto, an obligetur dominus ex testamento, uel contractu institoris, quem negociatorem præposuit dominus negociationibus suis. Dic obligari, & an agere possit ex contractibus ipsius; est distinguendum ut infra, uidelicet, aut proposuit hominem liberum, aut seruum suum, uel alienum; si proprium aget, si alienum aduersus dominum experietur, ut cedat sibi

actiones

actiones : idem si liberum hominem, sed tunc aduersus
 contrahentes mandati actione agere poterit si dominus
 uel liber homo non sit soluendo. l. pri. ff. de institoria actio
 51 ne. Quero † de Notario, qui posuit in contractu Insti-
 toris, uel in alterius instrumento clausulas insolitas, an pre-
 sumetur ipsum falsum contractum fecisse. Dic præsumi, per
 glo. in l. si quis sub conditione, & per doctor. ibi. ff. de con-
 dition. institut. & per Cynum in l. emptorem. C. plus uale-
 re quod agitur, & per Bal. in capit. primo, de feudo dato,
 ibi, alteratio Instrumenti &c. & glo. in cap. ad scripturas.
 11. distinctio. & per Bal. in l. fina. Vbi est bonus textus, C.
 de fideiussoribus.

52 Quero † de occurrenti casu, si Notarius Apostolica
 auctoritate creatus possit exercere artem notariæ in Terris
 Imperii, & è contra, si Notarius auctoritate Imperiali crea-
 tus possit impunè exercere artē notariæ in terris Ecclesiæ
 Romanæ subiectis. Conclufiue dico, quòd sic, ita decidit

53 Rota Romanæ Curix in Decisione 279. Ad † materiam
 nostram redeuntēs, queritur si magister nauis contrahit
 in re, qua præpositus est, an tacite obligetur dominus si
 exprimat in hanc causam se contrahere. Dic, quòd sic, &

54 si simpliciter contraxit nulla expressa causa, an teneatur
 dominus. Dic, quòd non, nisi apparuerit cōuersum in eius
 utilitatem, & si contraxerit in causa, in qua expresse prohi-
 bitus est, sufficit tunc expressio, licet uera non fuerit, l. pri.
 §. non autem, ff. de exercitoria actione, & per Bar. ibi &c.

55 Publicani † duo emerunt datia & seu gabellas, & unus
 eorum factorem seu negociorum gestorem posuit, qui ma-
 le gessit, An alter pro eo tenebitur, qui eū non posuit. Dic
 non teneri, nisi illum qui illum posuit; & ipse solus pro eo
 reddet rationem. l. si ex duobus. ff. de negociis gestis.

56 Quero † de casu, Mulier pregnans intrauit nauim, & pro-
 misit pro se soluere naulū quod est merces debita nautis,
 l. huius. ff. qui potiores in pignore habeantur. Postmodum
 mulier peperit in nauim, An teneatur etiam soluere naulum
 pro partu. Dic quòd non, l. sed addes, §. si quis mulierē,

Iulij Ferret. De re nauali

- & per Bar. ibi. ff. locati, quia tempore contractus erat unicum corpus, ex quo dicitur ibi natum esse in naui, & in utero erat dicto tempore contractus, & l. hęc mori. ff. qui potiores in pigno. habeatur. Vbi etiam habetur casus, quod si casus contigerit in personam conductoris nauis ipsum non liberat à nauo & seu à mercede nauis, nisi locator
- 57 operas suas, aut nauim alteri locasset. Nā † omnes casus uel euentus excusant, qui occurrunt humanæ naturæ, uel quæ fiunt in ciuitate iusto Dei iudicio, uel eo permittente contingunt, ut in cap. Nec mirum, uig. es. sex. quest. pri.
- 58 Occurrit † casus, empta naue, uel tabulis emptis nauis, an obligetur uenditor nomine euictionis quasi parte euicta. Dic quod non, quia speciale est in his, quæ commodam diuisionem recipiunt, sicut & in homine. Ideo cautela est cū stipuletur de euictione, q̄ dicas, promittis q̄ nō euincatur seruus, uel nauis, uel pars serui aut nauis; cum neque seruus uerè euincatur, l. Naue, aut domo, & l. si dictum, iunctis ibi glosis, ff. de euictionibus.
- 59 Quero † si non ex iactu, sed aliter quid deiectum fuerit ex nauis, An præpositus nauis teneatur, Dic quod sic, l. hoc edictum, §. si de nauis, ff. de his qui deiecerunt uel effuderunt.
- 60 An † præsumatur semper contra nautas, caupones, & stabularios quero pro rebus positis & deperditis, aut damnificatis in nauis, stabulo, & caupona. Dic præsumptionem esse contra eos, l. 1. & per totum titulum, ff. nautæ, caupo. stabul. quem titulum per excellentiam trium latronum allegat & nominat Reuerendiss. D. Cardinalis Alexandri
- 61 nus. Et † dic etiam semper esse præsumptionem contra futores, quod pannum derobauerint, & contra molendinarios, quod farinam, aut frumentum furto subtraxerint; & propter talem præsumptionem in ipsos transfertur onus probandi, habetur per Angelum Aretinum institu. de rerum diuisione. in §. si tamen alienam. Et † tenentur nautæ, præpositi, & exercitores, institores, & factores, p̄senetq̄, & procuratores eorum, publicani, & usurarii edere libros rationum suarum petentibus, l. fin. §. Inter, ff. de lib. leg. &
- per

per Bal. in l. dissolutæ, C. de conditione ex lege. Quero
 63 † si pacto conuentum fuerit in conductione gabellarum,
 quòd credatur libro publicanorum, contingit publicanum
 finisse tempus suæ conductæ, An libro suo credatur si uult
 aliquid recuperare occasione dicti datii, tenet Dynus de
 Mugillo quòd sic, in l. in assiduis, C. qui potiores in pigno.
 habeantur: quia durat priuilegium donec durat actio; & si
 in alium transferatur arguendo de personis ad tempus
 iuris, l. uniuersis, ff. si certum petatur, & per Bal. in l. si. ff.
 de iurisdic. omni. iudi. & in cap. conuenticulas, de pace
 iura. firman. & in cap. pri. qui feudum dare possunt. Vbi
 64 † habetur, quòd commissa tempore primi publicani con-
 ductoris gabellarum, & licet processus sit factus tempore
 secundi datiarum finito tempore primi, spectat ad primum
 65 datiarum. Licet † Iacobus de Beluio tenuerit in mercatorem
 non credi libris suis in proœ. Digest. per glo. ibi de
 libro mercatoris. Dic tu regulariter non esse de iure com-
 muni dandã fidem ullã libris mercatorum pro scribente,
 sed benè contra scribentem, l. exemplo, C. de probat. sed
 pro tertio contra tertium si fuerit mercator bonæ famæ &
 nominis & conditionis descriptus in matricula mercato-
 rum & iuratus, tunc liber suus semiplenè probaret, uel nisi
 extaret statutum seu consuetudo, quòd tali libro crederetur,
 uel quòd infra certum tempus, & seu in certa quantita-
 te & non ultra crederetur; ut est in patria mea Rauennæ, &
 tunc si liber esset mercatoris bonæ famæ scriptus ab eodẽ
 mercatore propria manu sua, qui sit matriculatus in nume-
 ro aliorum mercatorum bonæ famæ & iuratus, crederetur
 infra tempus limitatum à statuto, & pro ea tantum summa
 & quantitate debiti à statuto tantum prætaxati, & de rebus
 dumtaxat mercantilibus contracti spectantibus ad apothecam,
 seu ad exercitium mercatoris creditoris; qui si fuerit
 persona suspecta, uel malæ famæ in nihilo crederetur, ne-
 que pro tertio contra tertium, ita tenente D. Iason de Mai-
 no Mediolanensis doctor tempore meo insignis, & ualde
 laboriosus, & alii scribentes, in l. admonendi in secunda

Julij Ferret. De re nauali

- repetitione, ff. de iureiuran. ubi multa cumulauit, & uarias doctorum opiniones cōcordauit pro ueritate & opinione communi omnium doctorum, quam iudicando & consulēdo, non est recedendum. Et plus dixit D. Iason in l. Si quis ex argentariis, §. Rationum, & per glo. ibi, ff. de edendo.
- 66 Quòd † statutum dictans credi libris mercatorum in certa summa, & infra certum tempus, ut disponit statutum Rauennæ, non habebit locum in libro scripto manu alterius, quàm ipsius pprii mercatoris creditoris bonæ famæ iurati & matriculati, & de rebus tantùm pertinentibus ad exercitium, artem, & apothecam suam; utputà, si mercator fuerit pannorum, & in libro scriptum fuerit talem fuisse & esse ipsius debitorē ex causa mutui, uel pro rebus non pertinentibus ad ipsius artem & exercitium in matricula descriptam, uel ad eius apothecam, & solitum exercitium suū ipsi libro nulla dabitur fides, etiam si mercator esset bonæ famæ, iuratus, & matriculatus; & quòd liber esset manu ipsius scriptus; cum forma statutorum sit ad unguem strictè seruanda, l. quicquid astringendæ, ff. de uerb. obligatio. & per Iasonem in præallegatis locis, & in l. 1. §. cogentur, ff. de
- 67 edendo. Vbi † dicit mercatores tenere edere omnes li-
- 68 bros suos, & partitas rationum suarum. Et † an habeant locum prædicta in libro negociatoris. Dic quòd non, ita tenet Bar. in l. seruis legatis, ff. de leg. secūdo & in rubrica de constituta pecunia.
- 69 Quid † de reo habente penes se instrumentū, & iura pro fisco faciētia contra ipsum reū, An illa teneatur edere fisco agenti, cum arma & iura regulariter sumi non debent de domo rei. Dichoc non habere locum in fisco, in hoc priuilegiato ob priuilegium suum, propterea tenebitur reus edere iura prædicta, l. 1. C. de edendo, & l. 3. ff. eodem.
- 70 Queritur † de casu, si quis retulerit se ad librum alicuius artificis, aut mercatoris; An per talē relationē sit probata intentio artificis, seu alterius personæ, si liber fuerit falsus, puto distinguendū; aut referens sciuit librum esse falsum, aut non; Si sciuit & liber sit scriptus manu mercatoris non
bonæ

- bonæ famæ, uel non iurati, aut non matriculati ut supra, tunc nullam fidem faciet, neque pro tertio contra tertium, quia fundamentum est nullum & falsum. l.ulti. C. de fide instrum. Aut liber est uerus & scriptus manu mercatoris bonæ famæ, iurati, & matriculati, & tunc semiplenè tantùm probabit pro tertio contra tertium, & nõ pro scribente, nisi in quantum iuris, & statutorum forma disposuerit. Im-
- 71 mo † si quis promiserit se uelle stare dicto, uel libro creditoris, intelligitur semper forma iuris seruata, & non aliter, ita firmat per multa cumulata Felin. Sandeus Ferrariensis, doctor laboriosus in cap. si diligenti de foro cõpetenti; & Bartholus, Socinus in l. 1. §. si. ff. de uerbor. obligation. & ita intelligitur tex. & ibi Bal. in l. si. C. si certum petatur.
- 72 Et † quidem foret absurdum dicere, quòd credatur tantùm libro priuato, quantum instrumento publico; quoniam iura plenam fidem dant instrumentis publicis, & nullam libris & scripturis simplicibus priuatis, ut in l. exemplo C. de probationibus.
- 73 Statuto † cauetur, pacto uè iurato, aut lege quòd credatur dicto alicuius, ut tactum fuit superius, nõquid admittatur in contrarium probatio? & uidetur dicendum, quòd sic, per notata in glo. capituli foenum, 40. distinct. & in l. cum precibus. C. de probationibus, ubi publico instrumento statur donec reprobetur, l. antiqui, §. 2. C. ad uelleianũ; aut petitur reprobari per instrumenta, uel alias scripturas publicas post receptionem iuramenti, & est audiendus. l. 3. §. si tamen. C. si minor se maiorem dixerit; uel petitur per testes reprobari, aut alia argumenta & inditia, & tunc non audietur, cum non debeat retractari iuramentum quod ex ueritate legis uel statuti defertur. l. si. ff. de in litẽ iurãdo. ita tenet Tancredus de Corneto circa materiam statutorũ
- 74 in quæstionib. suis. Et an † partes possint facere ex pacto, quòd priuatæ scripturæ alterius non solemniter factæ adhibeatur fides. Dic quod sic, ex pacto tamen ualido, solẽni stipulatione ualato; secus si nudo pacto id fieret secundum Innocentium in cap. Cum primo, de fide instrumentorũ, &

Iulij Ferret. De re nauali

- per Hyppol. de Marfi. in l. instrumenta, C. de probationib.
- 75 Nam † semiplena probatio potest partiū consensu fieri plena, & sententia nulla potest fieri ualida partium conuē-
tione, tenet Romanus in consilio 204. per glo. & tex. in l. 2.
- 76 C. communia utriusque iudicii. Cōsuetudo, † & statuta quòd credatur libris mercatorum non tenent, quia inducunt facilitatem delinquendi & peccandi, tenet Felynus in c. pri. de fide instrument. & in cap. Sicut, de probation. & Bal. in l. vnica, C. de confessis, & in cap. erit autem, distinc. 4. & per Abb. in cap. Bonæ, il secondo de postulatione prælatorum, & per Bar. in l. nuda ratio, ff. de dolo, & in l. quædam, ff. de edendo, & per Bal. in rubrica de fide instrumen. & in rubrica de constit. pecunia, & per Angelum in dicta l.
- 77 quædam, §. numularios, ff. de edendo. Libris † massariorum uillarum, aut Castrorum an fides detur. Dic quòd nō, pro se, sed benè contra se, & non probant nisi contra se, licèt sint ex publico electi sine potestate scribēdi, l. solemnibus, & ibi per Salicetum, C. de rei uendicatio. & per Bal. in l. si. C. sine sensu, uel reliquis.
- 78 Quæro † si sit credendum libro executorum, & probet executorum liber habetur per Baldum in rubrica C. de fi-
- 79 de instrumentorū. Quid † de libro tutorum? habetur per Angelum in l. sumptum, & in l. Lucius, C. de administratione tutorum, & per Bar. in l. ex sententia, ff. de testamentaria tutela.
- 80 Liber † usurarii probat contra usurarium, Clement. 1. de usuris; & ad prædicta faciunt notata per D. Ioannem de Firmo in quarta parte sui tractatus Gabellarum.
- 81 Quidam † debitor mercatoris, uel alterius, tutus præscriptione soluit debitum, An possit id repetere tanquàm solutum indebitè, cum civilis obligatio fuerit inefficax, & euauerit præscriptione, & apud debitorem remanserit tantum obligatio naturalis, quæ non tollitur ipso iure. Poterit nihilominus debitor repetere dictum debitum à creditore tanquàm indebitè solutum, glosa est in l. obligatio num ferè, §. placet, ff. de uerbor. obligat. notat Bartholus hunc

hunc casum in l.ultima, ff. rem ratam haberi, & Felynus in cap. ad aures de præscriptionibus, & Ioannes Andreas in regula possessor, 29. col. de regul. iur. in 6. & Bald. in l. cū
 82 quis, C. de iuris & facti ignorantia. Vbi ¶ dicit obligationem naturalē esse elisam præscriptione, si præscribens uti uoluerit commodo suæ præscriptionis: secus si nō uult uti, l. fideiussor, §. si. ff. mandati. Vbi dicitur fideiussorem ad tempus fideiubentem pro eo soluentem post tempus fidem adimpleuisse; & cū præscribēs sit similis soluenti, ut possit obiici contra iam creditorem quasi factō suo sit liberatus: & plus dicit Bar. in dicta l. vlti. ff. rem ratam haberi, & Imola in dicto cap. ad aures, de præscription. quòd in præscriptione conuentionali quando quis uoluit obligari solūm ad certū tempus, tollitur naturalis obligatio, & eliditur ciuilis, per tex. in l. si unus, §. pactū, ff. de pactis. Idem
 83 ¶ dicunt de præscriptione legali, quando in ea actio & obligatio erat temporalis, ut in redibitoria, & quantò minoris, & similibus, l. Iulianus, ff. de actionibus empti.
 84 Etiam ¶ procedit in actione perpetua de sui natura, quæ hodie tollitur præscriptione longissimi temporis triginta uel quadraginta annorum; & plus dicit D. Ioannes de Imola in præallegato cap. ad aures, de præscription. quòd parui est effectus ista remanētia obligationis naturalis, ex quo est inefficax, & ideò non haberet uigorem inducendi compensationem, quam inducere non potest, neque accederet
 85 fideiussor. Effectus ¶ namque præscriptionis est tollere ciuilem obligationem in totum, & solutio tollit utranque, ciuilem uidelicet, & naturalem obligationem, ut dicit Bartholus in l. si pupillus, ff. de administratione tutorū. Prædictis accedit textus in l. qui res, §. harena, ff. de solutionib. Vbi dicitur, quòd actio semel extincta non reuiuiscit amplius, sed sic est quòd actio extincta præscriptione, de qua in statuto sub rubrica de quinquennali præscriptione, & sub rubrica de fide adhibenda libris mercatorum, eò maxime, quia statuta prædicta erant contra ius commune, secūdum quòd præscriptio procedit huiusmodi, quòd nulla

Iulij Ferret. De re nauali

fides detur dictis libris mercatorum, l. exēplo, C. de probationibus ; & per Fely. in cap. sicut de probation. & in cap. 86 pri. de fide instrumentorū. Et † sicut indebitè solutum poterit de iure repeti debitū ab eo, qui tutus erat præscriptione. Sed si tutus præscriptione sciuerit indebitum, & soluerit, non uidetur id posse repetere; quia soluens scienter indebitū nō repetit, l. quod quis, ff. de cōditio. indebi. nisi tutus præscriptione fuisset etiam alia causa & ratione tutus, utputa falsitate debiti, aut libri mercatoris, & seu artificis, aut alterius legitimi remedii, quod ipse nesciret; quoniam tunc posset repetere indebitè solutum in odium falsi & fraudantis, propter quod ab initio nulla fuit orta obligatio naturalis, neque ciuili defficiente primo fundamento, & deceptis, & non decipientibus dolosis iura 87 succurrunt & subueniunt. Et † sic intelligitur de tuto præscriptione, uel alia causa legitima, & in soluente ignoranter indebitum, credente se fuisse uerum & legitimum debitorem, quo casu poterit repetere solutum indebitè, ut firman Canonistæ in d. c. ad aures, de præscripti. & Bar. in dicta l. fin. ff. rem ratam haberi, & Angel. in l. i. C. de re iudicata. 88 Et † licet in cōtractibus præscriptio non tollit obligationem naturalem præfixam à lege, fallit tamen in criminalibus, ubi lex inducit totalem abolitionem, l. si 89 unus, §. sin autem, ff. de iniuriis. Præscriptio † nunquàm currit sine ciuili præscriptione & obligatione ciuili & naturali firmat Felynus in capitu. causam, de præscriptio. in rebus corporalibus; & licèt præscribēs sit tutus plenissima securitate præscriptionis, l. omnes, C. de præscriptio. tamen ciuili & naturalis obligatio non tollitur ipso iure. glo. est in l. commodissimè, & per Bar. ibi, C. de præscript. & per Bal. in l. fin. C. ex quibus causis maiores &c. & per Felynum in dicto c. ad aures. extra de præscriptionibus.

90 Mercator, † & seu artifex quidā habens plura debita in libris suis, iam euacuata præscriptione statuti, & fortè ab initio non uera; An olim debitores in libro descripti possint conuenire iam creditores in iudicio, implorando
offi-

officiū Iudicis cōtra ipsos inuitos, ut declaret eosdem iam dēbitores in aliquo non teneri prædictis mercatoribus, & quòd præcipiat dictis iam creditoribus ut cassent partitas eorum ex libris suis, & illos liberent & quietent dicta præscriptione uigente: quæ parit exceptionem præsumptæ solutionis facto creditoris per lapsum præscriptionis. Dic quòd sic, l. si pater. C. qui bonis cedere possunt; & ita tenet Bar. in l. pri. §. pri. ff. quod ui aut clam, & in l. si societatem. §. arbitrorum, ff. pro socio, & per Fely. in cap. his autem extra de præscript. Quero † de literis mercatorū an probent, & obligationem inducant contra scribentem. Dic q̄ sic, duobus concurrentibus, ut dicunt doctores in l. 1. ff. de uerbor. obligatio. scilicet quòd materia patiatur, & loquātur dispositiuè. l. Lucius, ff. de institor. actione; secus si nūciatiuè loquerentur, quia tunc probarent, sed non obligarent. l. Publia, §. si. ff. depositi; in l. Lucius non obligatur institor, quia nihil promisit, sed tantum fuit confessus, & ita

91 tra de præscript. Quero † de literis mercatorū an probent, & obligationem inducant contra scribentem. Dic q̄ sic, duobus concurrentibus, ut dicunt doctores in l. 1. ff. de uerbor. obligatio. scilicet quòd materia patiatur, & loquātur dispositiuè. l. Lucius, ff. de institor. actione; secus si nūciatiuè loquerentur, quia tunc probarent, sed non obligarent. l. Publia, §. si. ff. depositi; in l. Lucius non obligatur institor, quia nihil promisit, sed tantum fuit confessus, & ita

92 ibi tex. dictæ legis intelligitur. Sed † si mercator scripserit literas, in quibus asserit se esse tuū debitorem in mille, uel in alia certa summa; & antequam præsententur tibi dictæ literæ perierit mercator qui literas scripserat, an hoc casu tales literæ nocebunt hæredibus scribentis, tenet Innocentius quòd non, in c. cum dilectus, extra de successiōibus ab intestato; & per Hippoli. de Marsil. in singulari suo 373. incipiente ut nosti, & in repetitione sua super rubrica codicis de probation. colum. 51. & dicebat Guiliel. Durantes in suo iuris speculo in titulo de obligation. & solution. in §. notandum. uersic. pone quòd mercator, an teneatur mercator ex literis, quas scripsit se habuisse & recepisse, & obligetur socius actione de cōstituta pecunia habetur per Bal. in additio. ad Speculum in loco præellegato. Vbi dicit esse menti tenendum pro literis Cābii mercatorū.

93 torū. Quid † si mercator scripserit literas alteri mercatori significās se esse eius debitorem in decē ex causa depositi, & plus & minus, pro ut in libro rationū, quæ uerba nō minuunt, nec augent confessionem certæ quantitatis, nisi

Iulij Ferret. De re nauali

appareat aliquid per quod appareat minui, l. Publia, & per Bar. ibi. ff. depositi.

- 94 Literę † cambii per dies fiunt per numularios, seu ban-
cherios, & mercatores recipientes à scholaribus, & à uariis
personis pecunias, ut puta centum Neapolis, ut faciant sibi
dari & restitui in vrbe Romę, aut Venetiis nonaginta quin-
que tantum, an hoc sit licitum lucrum. Dic quòd sic, quo-
niã hoc non est usura, sed pretium periculi. Dummodo nõ
nimis excedat modum, & fiat secũdum generalem consue-
tudinem mercatorum, l. periculi, ff. nauæ, caupo. stabul. &
iuris fictione dando literas, uel se soluere conitituentes in
ciuitate Bononię, uel Genuę, non dicitur minus cõstitui-
se. Et sic ista cambia sunt licita usque ad congruum, uel
parum pretium, ut supra: ita tenet Bal. in rubr. de constit.
pecu. in principio, & in cap. pri. de plus petitionibus, alle-
gat tex. in l. periculi, C. de nautico fœnore. Et † an tales
95 literę cambii possint reuocari, tenet Bal. in dicta rubrica
de consti. pecu. in ulti. colum. quòd non, si sunt dispositiuè,
l. quidam, ff. de constit. pecu. in penul. colum. & per Roma-
num in singul. 474. & si loquãtur enũciatiuè probant, sed
non obligant, neque disponũt, l. Publia in fin. ff. depositi, &
per Bar. ibi & Scribentes de institoria.
- 96 Quid † si mercator, uel campfor, qui literas Cambii
scripserat pro quodam scholare, fuit effectus fallitus ante-
quã presententur & soluãtur dictę literę, cuius periculo
erũt dictę literę Cambii? Dicit Baldus in l. pro debito, C.
de bon. aucto. iudi. possiden. esse periculo scholaris, qui
literas accepit pro habenda pecunia alibi; nisi aliter cam-
pfor, uel mercator qui scripsit literas promisisset se acturũ
& curaturũ &c. uel de fuga particeps, uel socius fuisset; ha-
betur per Bar. in l. singularia, in 7. colum. ff. si certum peti-
tur; & latè per Hyppol. Marsilium in repetitione sua rubri-
cæ de probation. in uersic. 284. 285. & 286. & l. ubi quis, ff.
de constit. pecu. & per Bal. in quẽstione incipiente, statuto
cauetur quòd fœenerator &c.
- 97 Et † si ante diem soluendi sefellerit primus cãpfor, qui
fecit

- fecit literas, quo intellecto, ille cui literæ diriguntur, non uult soluere, an possit cogi ad hoc, faciunt notata per Salicetum in l. pro debito in fi. C. de bon. auctor. iudic. possiden. & per Angelum instit. de exceptibus, & per Alex. de Imola 98 in l. quæ dotis, ff. solu. matri. Et † rite quidam faciunt qui uolunt pignus, & an recipientes cambia assumant in se 99 periculū. Secus † si esset data nouē pro decem ad annū, quia hoc pretium temporis esset usura, l. hætenus, §. fin. ff. de cõstit. pecu. non obstate capitulo per uestras, de donationib. inter uirum & uxorē, quia ibi loquitur titulus ratione licitæ negociationis, & non ratione temporis. Adde prædictis notata per Alexan. Tartagnum de Imola in cõsi. suo 51. secundo uol. Vbi ponit an sit usura quādo data fuit 100 pecunia ad discretionem. Et † an Cambia sint licita, & quid iuris de tritico mutuato cū pacto ut reddatur tātundem an sit licitum, & in consilio 103. eodem uolu. secūdo. 101 Vbi † ponit si redditus annui super imprestitis uel super monte sint usuræ, uel non.
- 102 Quero † si literæ Cambii habeant executionem paratam. Dic quòd non, nisi fuerint certæ & claræ, etiam stante statuto ipsas Cambii literas habere debere executionem paratam, per notata per Iasonem in l. elegāter, ff. de conditio. indebiti: contra quas potest opponi infra biennium exceptio non numeratæ pecuniæ si nō fuerit soluta, tenet Bal. in consil. 60. lib. tert. & tex. in l. si excautiam, C. de non numerata pecunia; habet locum etiam in literis cambii. Idem firmat D. Matthæus de Afflicto in cõstitutio. Causas pro magistro Iustitiario, in 6. colum. ubi plura allegat &c.
- 103 Contingit † in dies casus si nauis asscuratio de iure iustè fieri possit, & an tale pactum ualeat. Dic quòd sic, quia stipulatio concepta sub conditione, quæ pendet ex facto incertæ personæ ualet, ubi rationis ratio reddi non possit. Idem iuris esse debet & in potestate promissoris stipulatio conferri non potest.
- 104 In † alternatiua autem summarum quod minus & longius temporū inspiciamus, l. à Titio, ff. de uerb. oblig.

Quero

Iulij Ferret. De re nauali

105 Quero † si ualeat stipulatio facta sub conditione sine alia causa, quasi conditio succedat loco causæ habetur, l. cum ad præsens, & per Bartholum ibi, ff. si cert. petatur.

106 Vidi † quosdam Florentinos in ciuitate Neapolis tempore domini mei, D. Clementis Septimi Medices Pontificis Maximi, qui pactum fecerunt de soluendo mille ducatos si Papa eo anno periret, & si nõ moriretur sibi dari duplum: fuit iudicatum ualere pactum in tali casu. One

107 ratis † nanque nauibus in Nobilissima vrbe Veneta, uidi quosdam nobiles venetos, qui nauem affecurarunt stipulantes & promittentes decem millia ducatorum mercatoribus oneratæ nauis, si ipsa nauis ex Baruto, Candia, & seu Creta, uel ex Asia tuta peruenerit Venetias; repromittentes illis earũ domini sibi reddere æquipolēs pro tali promissione affecurationis, pacto ad inuicem solēniter interposito,

108 An talis stipulatio, pactum, & conditio ualeat? Et † an cōtractus huiusmodi sit licitus? Dic quòd sic, l. naue Saufelli, ff. locati, & per glo. ibi in uerbo oneris; & ita tenēt Paul. de Castro, & Alex. de Imola in l. à Titio, ff. de uerb. obliga. firmantes non reperiri esse reprobatum hoc de iure canonico; & idem tenet & firmat D. Laurentius de Rodolphis in suo Tractatu usurarum in tertia parte, quæstione tertia.

109 Quero † de tributoria, quidam contraxerunt circa merces, actionem tantum habentes in mercibus; & si fuerint in potestate constituti contrahentes debitum suum, deducunt etiam extra causam mercis, nisi creditores præferantur ratione pignoris, & solę merces, aut id quod est ex eis redactum ueniunt in tributum, l. procuratoris, & per Bar.

110 ibi ff. de tribut. actio. Et † de eo quod est contractum in merce peculiari cum eo qui est in alterius potestate, ipso sciē

111 te, illi competit tributoria. Et † generaliter uerbum potestatis, & uerbum mercis, & similiter uerbum peculii nulla facta deductione, & uerborum scientia pro patientia. l. 1. &

112 per Doctorem. ibi, ff. de tribut. actio. Tributoria † quæ competit mercatoribus, an detur in heredes. Dic quòd sic, & tenetur in eo quòd ad ipsos peruenit, & nõ est dolo,

sed

sed propter dolum, & perpetuò datur, nec purgatur per actionem ex contractu, & in heredes datur, ut supra, l. illud quoque. §. fin. ff. de tributor. Sed si plures sint negociationes uel una, sed plura loca, plures & separatæ fiant contributiones per tex. in l. Procuratoris, ff. de tributoria & c.

113 Quid † si periret scapha cum mercibus extractis causa leuandę nauis, an habeat locum contributio. Dic quòd sic, secus erit si nauis perierit, & scapha remaneat salua, l. nauis onustę, ff. ad leg. rhodiam de iactu.

114 Queritur † de expensis factis ad instruendam nauem, an fiat aliqua collatio seu contributio. Dic quòd non. l. nauis aduersa, ff. eodem.

115 Quero † de seruo qui non uoluntate domini nauem exercuit, an contra dominum dabitur actio de peculio. Dic quòd sic, scilicet si sciente domino exercuerit, quasi tributoria in dominum dabitur, & ea tenebitur, & in ipsum ignorantem de peculio actio dabitur, ut supra dixi.

116 Et † si cõis seruus uoluntate dominorum exercuerit nauem, in singulos actio dabitur in solidum, ut placuit Paulo Iurisconsulto in l. fin. ff. de exercitoria actio

117 ne. Quid † de patre qui filium habet in potestate, & de domino qui detinet seruum in sua potestate; an ex persona filii pater, & ex persona serui dominus teneatur? Dic quòd sic, si ex scientia aut uoluntate nauem exercuerit patris, uel domini. Nam qui exercitorem habet in potestate, si uolens fuerit in merce paterna, aut dominica respectiue, & naturaliter obligatur in solidum, scilicet in peculiari tributoria obligatur. Idem in nauali si sola scientia superuenerit, l. 1. §. his qui nauem, ff. de exercitoria, & per Loffredum de Beneuento in prima parte sui operis, in ma

118 teria exercitoria. Quid † si steterit prouisio in ciuitate, quòd caput familię teneatur ad onera & faciat custodiam, aut soluat tantum omni anno, filius quidam familias sub patria degens potestate, stat in alia domo cum uxore separatus à patre, an pater pro filio prædicto soluere teneatur tanquam caput familię, uel filius in casu præmisso dicatur caput familię. Dic secundum Innocentium,

filium

Iulij Ferret. De re nauali

- filium ut caput familiæ teneri. in c. 2. in fi. ext. de no. ope. nunci. & caput familiæ filium nuncupari in dicto casu.
- 119 Quod si secus foret, si staret in eadē domo cum patre, quia solus pater teneretur vt familiæ caput, cuius sunt librata & extimata bona, etiam si filius esset emancipatus, & partem bonorum assignauerit; bonorum soluet pater pro filio. Sed si filius emancipatus à patre separatus maneret in alia domo, teneretur filius: quia quod censetur de persona filii, idem censetur in casu præmissio de bonis, l. 3. C. familiæ herciscundæ, libr. 10. Quod
- 120 si non procederet si filius esset in potestate patris, uel aui in domo habitantis ascendentium suorum in simul uiuentium, l. cum facultates, C. qui nunc. liber. libr. 10. &
- 121 l. 2. C. qui ætate eodem lib. Quod si dicatur lucrū profectitium. Dic esse id, quod prouenit ex pecunia: & aduentitium lucrum est, quod prouenit ex industria personæ & opera, secundum Bar. in l. cū oportet de bonisq; liberis, & in l. illud, C. de collationibus.
- 122 Quero si de uerbo exercitoris, & quid sit exercitor. Dic illum esse ad quem ueniunt omnes redditus, nec personæ conditio inspicitur nisi sit minor; quia tunc tutoris, & seu curatoris inspicitur auctoritas, ut in d. l. 1. ff. de exerci
- 123 tor. actione. Quero si de occurrenti casu, an lucrum factum per filium familias doctorem queratur patri, & an ususfructus eidem patri queratur & conferatur cum fratribus. Dic quod non, cum sit quasi Castrense, & ex bonis quasi Castrisibus perueniat ususfructus prædictus. Quod secus foret in lucro facto per filium familias notarium ex instrumentis, si ex publico salario non fuisset id lucratus.
- 124 Et si similiter dicendum est de procuratore, arbitro, arbitratore, tutore, curatore, & publicano, secundum Bal. in l. cum oportet, C. de bonisq; liber. quoniam dicuntur aduentitia lucra, ut plenè dicit Ioannes Firmanus in tractatu suo uectigalium, in 2. parte.
- 125 Quero si si substituto, & legatario sit edendum totum testamentum, & inuentarium, uel pars tantum; haberur
- per

per Bar. in l. vt bonorum, ff. de ad eunda hæreditate, secundum tabulas, & in l. si. C. de precibus Imperatori offerendis; & in glo. in c. Ecclesia, de elect. & per Bal. in l. quadã. §. numularios, & in §. nihil, ff. de edendo, & in l. 2. & ibi Bar. ff. de cond. ex lege, per Baldum in l. 1. C. eodem.

126 Et † illi qui tenentur edere libros, iura, instrumenta, & rationes penes se existentes, tenentur etiam illas & illa edere quantumque sint penes alios, quos tamen ipsi cogere possint ad exhibendum, l. rem in nobis cum similibus, ibi, ff. de acquir. rerum domi. & nisi de falso redarguantur, sine die & Consule edi debent, ut notat Abb. in c. cum contingat, de fide instrumentorum.

127 Quero † de illis, qui naues exercuerunt & exercet, & in futurum exercere uolunt, an conueniantur & conueniri possint pro portionibus exercitationis, & an in solidum alter pro altero. Dic conueniri pro portionibus suæ exercitationis: nec videbuntur inuicem sui magistri, ut alter pro altero conueniatur. Sed si plures exercent, si unum de numero suo magistrum fecerint, huius nomine poterint in solidum omnes conueniri; & pariter si omnes insimul

128 exercuerint. Et † si seruus plurium dominorum uoluntate exercuerit nauem idem erit, quod in pluribus exercitatoribus. Et si vnus ex communi uoluntate exercuerit, in solidum ille tenebitur, l. si tamen, ff. de exercitor.

129 actio. Quero † de mutuo facto magistro nauis, an mutuanti detur exercitoria. Dico quod sic, quatuor concurrentibus, scilicet causæ, ueritas, prepositio, scientia, & causæ credulitas. Et idem est seruandum de institoribus,

130 l. fin. ff. de institor. actio. Occurrit † casus dietim, quod quis intrat nauim inscio nauta nauis magistro, an teneatur ipsi soluere naulum, seu mercedem uiatici, iuxta solitum. Dic quod sic, iure & æquitate suggerentibus.

131 Itẽ † quero an dominus nauis teneatur ex facto ipsius seruientium extra nauim delinquentium. Dic quod nõ, sed bene tenebitur si deliquerint in nauim. l. debet, & Bartho. ibi ff. nauar; caupo. stabul. & plus dicebat Bal. in l. ita,

Julij Ferret. De re nauali

§. 1. ff. eo d. & Alex. in l. si cum dorem. §. 1. ff. solut. matr. & latius de hoc habetur in d. titu. nauæ, caup. stab. & in tit. de incēd. ruina, naufra. & in ti. de furtis aduersus nautas; & extra, de rap. & incendiariis Ecclesiarum, q̄ non tenentur magistri nauium pro damno dato, & delictis suorum famulorum, communi opinione bonorum & fidelium: & ita excipietur & probetur pro parte magistri nauis si uictoriam consequi intendit.

132 Quæro t̄ de nauta, stabulario, & seu de hospite uel caupone, qui dedit clauem cistæ, seu cameræ, stabuli, uel cauponæ intranti nauim, uel hospitanti; & inde fuit sibi res subtracta furto, an teneatur nauta, stabularius, hospes aut caupo; quidam dicebant non teneri. Tu dic contrarium per tex. in l. 1. & in l. si rem, ff. commodati, & per Bonifacium de Mantua in suo libro maleficiorū, in titu. de furtis aduersus nautas.

133 Quid t̄ de sachō, & seu capsā sigillata in nauī posita, & modo redditur sachus, seu capsā apertus uel aperta sine sigillo; contra nautam, cauponem, uel stabularium tunc erit præsumptio, & iurabitur in litem, & pariter contra familiam eorum iurabitur si ipsis fuerit assignata, uel per ipsos restituta, & in duplum tenebitur ciuilitè ad restitu-

134 tionem, l. 1. ff. nau. cap. stabul. Et t̄ iudex præmissō iuramento delato hospitanti, uel designanti stabit, qui nauim, cauponam, tabernam, uel stabulum intrauerat cum reb. & cista, aut capsā sigillata & clausa, seu clauata; arg. legis de actione in litē iurādo, ff. de furtis, & legis in actio-

135 nibus. §. si. ff. de pollicitationib. Et t̄ ipso facto nauæ, caupones, stabularii uidentur recipere & promittere res saluas fore, patiēdo res intromitti, licet ipsis non fuerint

136 specialiter assignatę, l. 1. ff. nauę, caup. stab. Quid t̄ si ignorāte nauta, hospite, caupone, & stabulario, q̄s capsā in nauim, hospitium uel, aut stabulū posuerit, seu faldellū aut uallisiam in hospitiō, equum in stabulo &c. An teneatur ponēti ad emēdā damni, aut furti actione, uel ad penā edicti prætorii, ut supra, si damnum passus foret secundum casum

præ-

precedentem, firmat Loffredus de Beneueto doctor Antiquus non teneri in l. 1. ff. depositi, & in titu. uautæ, caupo. stabul. per notata in cap. Super eo, extra quòd metus causa: quia in recipiendo nunquam consensit qui ignorauit, & per Bal. in l. 1. §. Item Póponius, ff. nautæ, caupo. stabularii. quòd æquitati certè conuenit.

137 Exercitoria † ab exercitio dicta est, quia nautæ in classe, & milites in exercitu terrestri debent esse exercitati. Nam ab exercitio, ut aliàs in libro antiquæ illustratæ, & instauratæ militiæ dictus est exercitus: quoniam in eo esse debent exercitati milites, & ita in omni scientia & arte esse debent exercitati homines, l. Milites, C. de re militari lib. 12. & l. legatis seruis, §. ornatibus, ff. de legat. 3.

138 Occurrit † casus, pacto fuit conuentum in conductione gabellarum, quòd credatur libro publicanorum; Contigit publicanos finisse tempus suæ conductæ, an libro suo credatur, si uult aliquid recuperare occasione prædictorum datiorum seu gabellarum; tenet Dynus de Mugillo, quòd sic, in l. assiduus, C. qui potior. in pigno. habeantur, quia durat priuilegium donec durat actio, etiam si transferatur in alium, arguendo de personis ad tempus iuris l. vniuersis, ff. si certum petatur, & per Bal. in l. fin. ff. de iurisdictio. omni. iudi. Vbi dicit quòd commissæ tempore primi datarii, licet processus sit postea factus tempore secundi Datarii spectare ad primum Datarium, cuius tempore commissæ fuerunt.

139 Iacobus † de Beluifo tenet in proœmio digestorum per glo. ibi non credi libris mercatorum, & de mercatore loquitur, & non de publicano, qui cum fisco, & seu ciuitate pactum fuit in conductione gabellarum credi libro suo; & ita seruatur in practica, nisi aliter foret dolo factum per dolos publicanos, quia tunc crederetur libris suis, l. exêplo,

140 C. de probationibus. Quero † de libro fisci, an pro se faciat fidem. Dic quòd non, l. exemplo, C. de probationi. & an contra se probet factam solutionem. Dic quòd sic, secundum Bar. in l. illatæ, C. de fide instrumen. & contra se

Iulij Ferret. De re nauali

- & pro tertio, & contra tertium probat, & non pro se contra alios, l. exemplo, C. de probatio. Et quis dicatur fiscum habere. Dic Principes, & Ciuitates omnes non recognoscentes superiorem; & nisi ex principali priuilegio uel consuetudine sibi permetteretur, & tunc succederent in bonis uacantibus, ut dicit Bar. in l. 1. C. de bonis uacantibus, lib. deci. & in l. Item ueniunt, ff. de petitio. hæred. & in l. hostes, ff. de capti. & postlimi. reuer. & Bal. in l. hæreditas, ff. ad Sillanum, & in l. 1. C. de hæred. decurio. & in l. 1. C. de hæred. in
- 141 stitu. & per Paul. de Cast. in l. 1. ff. de iustit. & iure. Et ¶ an fiscus præferatur cuicunque creditori in exigendo. Dic præferri in prædiis tributariis, notat Bal. in l. 1. C. si propter publicas pensitationes. Vbi habetur de materia Tributorum. Et an exactor teneatur seruare iura municipalia, & an requiratur subhastatio quando uenduntur bona mobilia pro tributis, habetur ibidem in l. 1. C. si prop. publi. pensita.
- 142 Quero ¶ si fiscus exigere possit credita sua ante diem. Dic quòd sic, necessitate præmente publica, l. 1. C. de conditio. ex lege, & l. 1. §. exactio. C. de rei uxoria actione, circa finem.
- 143 Quero ¶ de scriptura Archiui si probet, & quando probet, & quando non. Dic requiri primò, quòd præsit officialis publicus super archiuo: secundo quòd scriptura posita in archiuo sit posita inter publicas & auctenticas scripturas: tertio quòd faciat fidem ex consuetudine secundum quosdam; sed consuetudo sola sufficeret absque archiuo, cum dilectus de fide instrumen. secundum Franciscum de Aretio in cap. cum causam de probationibus. Et ad prædicta faciunt notata per Fel. in c. ad audientiam de præscrip.
- 144 Item nõ probat extra territorium. Probat ¶ si ex domo deputati officialis fuerit extracta per tex. in c. ad audientiam de præscriptionibus. Probat & exemplum sumptum ex ea cum auctoritate officialis. Probat & quando est in loco publico, ubi scripturæ publicæ & auctentice ponuntur; & in
- 145 hoc ualde prodest consuetudo. Et ¶ an sit necessaria citatio partis quando extrahitur scriptura de archiuo publico

146 blico . Dic quòd non . Potest † & probari scriptura extracta de archiuo per comparisonem literarum unius alterius scripturę positæ in archiuo, scriptæ manus eiusdẽ.

147 Probabit † etiã circa plures scripturas, uidelicet unã existentem in Archiuo, & alias extra archiuum; sed si sibi contrariæ fuerint, creditur magis illi, quæ erit in archiuo; & quando de iure non probant, sed de consuetudine, probari debet consuetudo .

Finis Libri primi .

LIBER SECVNDVS

DE RE NAVALI,

Nibal Humilico Dux Chartaginesium qualiter proditorie occidit Gneum Cornelium Asinam Consulem apud Lypariam, num. 14.

Antiqui varias naues varie qualitatibus, diuersi nominis construebant maiores, quam hodie fiant, numero 2. & 26.

Appius Claudius Classem ex arbore excisam fecit, & infra sexaginta dies nauigauit cum ea contra hostes, num. 11.

Archa nauis que nam sit, num. 29.

Arundines magnæ sunt in India, quibus fiunt nauiculae, num. 29.

Asiana nauis, que nam sit, num. 31.

Athenienses carentes materia pro faciendis funibus in Classe, usi fuerunt capillis mulierum, num. 18.

Bucentaurus est Regia nauis, num. 32.

Carina est nauis velocis, num. 28.

Cateæ naues, que nam sint, num. 28.

Cælox, que nam sit nauium, num. 29.

Cæsar captus fuit à Pyratis Cilicia, & liberatus fuit pecunia ab insula Melos, num. 33.

Cimba est nauis, num. 29.

Cyrcirium quod sit nauigium, num. 30.

Classis in aqua, & exercitus in terra quanta sint necessaria in Imperio, numero 5.

Claues gubernaculorum si fuerint euulsi de nauis, & nauis perierit qua pœna teneatur delinquens, num. 42.

Confiscata naue, an Schiphus dicatur confiscatus cum nauis, ut accessorium.

- forium, numero 40*
Cucurbita quæ nam sit nauis, num. 29.
- Danaus Primus fuit, qui in Aegypto nauigauit, nume. 28.*
Duillius Consul arte superauit Anibalem Humilicum Carthaginensem Ducem cum Classe, num. 14. 15.
Duillius Consul Romanus primus fuit, qui manus ferreas fecit in nauibus ad expugnandum naues, & primus fuit qui triumphauit in Vrbe pro bello nauali, num. 15. 16.
Dromones quæ nam sint naues, nu. 38.
- Ephacæ sunt naues, homines ferentes, num. 26.*
- Fausellus est nauigium Campanum, numero 30.*
Forus unde sit dictus, num. 39.
Fratres & sorores utroque parente, an pariter succedant cum fratribus predictis; & illi qui sunt uterini & seu consanguinei ex uno tantum parente, num. 27.
- Gaius Princeps admirabilem nauem duxit in portum Hostiæ, qua Obeliscum uectum in Vaticano positum, portatum fuit, & inde ibi obrutum, num. 4.*
- Imperatori, omnes tenentur Principes Catholici inclinare caput, numero 9.*
Imperator qualiter Orbis uniuersi dicatur Dominus, num. eodem.
- Legia est uelox nauis, num. 29.*
Legatum factum nauis an debeat ea dissoluta, num. 20. 21.
Lembus est nauicula breuis, num. 29.
Liburnæ, quæ nam sint naues, num. 27.
Liburnæ captæ ab hostibus & inde recuperatæ per nostros, an sint restituendæ primis dominis suis, num. 40.
Lintres est nauis fluuiialis, nume. 29.
Lucius Heraclitus turritas naues in Italiam duxit, nume. 3.
Lucullus quare Fimbriam succurrere noluerit cum classe, nu. 7.

Iulij Ferret. De re nauali

*Lucius Piso celeritate uicit Hironem Syracusanum eum classe facta
quadraginta quinque diebus, num. 13.*

Maiopero est pyratica nauis, num. 29. 30.

*Mala plura & fortia tenenda sunt in nauibus pro casibus occurren-
tibus, num. 37.*

*Melissus Athicos quare captiuos signauit in fronte cum signo no-
ctuae, num. 30.*

*Mithridates cum Classe qualiter deriserit Fimbriam non habentem
Classem, num. 6. 7.*

Musculus que nam sit nauis, num. 29.

Mortuus quare fuerit Cicero eloquentiae parens, num. 37.

*Nauis capta à pyratibus, an sit contribuendum per illos, qui erant in
nauis tempore capture pro recuperatione nauis, num. 37.*

*Nauis tua si ruperit nauim meam, an teneatur dominus nauis Aquila,
num. 42. 43.*

Nauis actuaria que nam sit, num. 28. 29.

Nauigium pro nauigio & nauigatione saepe ponitur, num. 29.

Nauis piscatoria an ueniat in locatione lacus, num. 25.

Nauis longa uelox unde dicta est, num. 28.

Nauis Thesei fuit triginta remorum, num. eodem.

Nauis conditorie, que nam sint, num. 28.

Nauis comparatur Urbano praedio, num. 8.

*Nauis destructa & inde resecta, an sit & dicatur eadem nauis, nu-
mero 19.*

Nauis ex forti & immaculato ligno construi debent, num. 23.

*Pericles qualiter signauerit hostes in fronte pro uindicta suorum,
numero 30.*

*Perusini an possint in lacu suo concedere aliquibus ius piscandi, & ali-
quibus non, num. 24.*

Petrus Apostolorum Princeps fuit, & uniuersi gregis, num. 26.

Pistris que nam sit nauis, num. 31.

Pyrae an possint habere dignitatem, num. 35.

Pyrae sunt excommunicati, ut latrones, nu. 36.

Præscriptionis effectus tanti temporis, cuius initij non extat memoria in contrarium, num. 23. 24.

Pompeus quibus uerbis fuerit usus erga Menam pyratam, num. 35.

Pompeus qualiter superauerit pyratas, num. 34.

Publius Aemilius, Demetrius, & Philopater Philadelphus nauem admirabilem construxit Triphonis quadraginta ordinibus remorum, num. 2.

Romani attendentes uirtuti, & gloriae adhibuerunt diligentiam in fabricandis nauibus, & ordinando exercitum, num. 17.

Rostra nauium hostium uictorum in publico ponebantur præ gloria, numero 38.

Regna quæ sita ab infidelibus per Principes Catholicos, an sint subiecta Imperio, numero 10.

Samia quæ nam sit nauis, & à quo fuit reperta, num. 30.

Sedia quæ nam sit nauis, num. 29.

Selata nauis, quæ nam sit, num. eodem.

Scapha quæ sit nauicula, num. 29.

Sclamus, quæ nam sit nauis, num. 29.

Synedria nauis, quæ sit, numero 29.

Scipio Aphricanus cum Classe ingenti à nemore excisa, infra quadraginta quinque dies nauigauit in hostes, num. 12,

Statuta pœnalia sunt strictè intelligenda, & restringenda, num. 41.

Tiro Hippo cucurbitam nauem inuenit, num. 29.

Trabica nauis, quæ sit, num. 29.

Trieres, quæ sint, numero 29.

Veneti an possint legitimè imponere onera, & gabellas in mari Adriatico, numero 23, 24.

ARGUMENTVM.

Bellicæ Naues qualiter probè fiât, & nominentur.

De uarijs nauticis negocijs, &

De fundi nauis legato inutili.

De præscriptione & eius effectu tanti temporis,
cuius initij memoria hominum non extat in
contrarium.

ANTIQUI uarias naues construe-
bant, diuersis nuncupatas nomini-
bus, liburnas uidelicet à Liburna di-
ctas Dalmatiæ parte; Triremes, † qua-
driremes, quinqueremes cum tribus,
quatuorvè, & quinque ordinibus &
modis, ac manibus remorum, sex-
que, septem, octo, decem, duodecim,
quatuordecim, sexdecim, & ultra triginta, & usque ad qua-
draginta ordines remorum fuisse firmat historia.

- 2 Legitur † Publium Aemilium, Demetrium Antigoni,
magnas naues cõstruxisse; & Filopatrem, seu Ptolomæum,
Philiadelphum, Trifonem, nauem quadraginta ordinibus
remorum fecisse, quæ fuit longitudinis ducentorû & octua-
ginta cubitorum, & in altitudine quinquaginta duobus
cubitibus; & cum quatuor millibus remis exercebatur, & in ea
erant quatuor millia remigantium, & pro pugna millia
tria bellatorum militum expertorum.
- 3 Et † Lucium Heraclium naues turritas, & castellatas ex
Aphrica in Italiam duxisse.
- 4 Et † Principem Gainm ex Aegypto admirabilem nauem
prouehisse cum triginta & centum modis lentis pro sa-
burna ad sustinendum eam, qua Obeliscum in Vrbe uectû
fuit,

fuit, modò in Vaticano statutum, cum quatuor truncis lapidis de subtus positis apud ædem diui Petri Apostolorum Principis collocatum cernitur. Nec in mari uisum fuit admirabilius, quàm fuerit dicti Gaii Principis castellata nauis, quæ, ut legimus, in Hostiensi portu ex leui latere demersa inde fuit.

5 Classis mari, & exercitus in terra sunt pro bello necessaria, & imperio ualdè proficua. Romani autem rerum Domini, ac Orbis domitores omni bello docti fuerunt utriusque elementi terre, & aquæ; optimè iudicantes Exercitum in terra, & Classem in aqua tam pro augmento & tutela Imperii, quàm pro bello & populorum usu, & humana necessitate necessarium, ac necessaria fuisse. Accidit quandoque Principes pulsi sunt ab hoste cū exercitu terrestri bello apud loca maritima circumdata ab aquis, quæ occupari ab hoste non possent in terra manēte sine classe, qui si classem habuerit, uictor in terra & aqua permanebit suæ classis præsidio. Nam classis, amicis in terra degētibus occurrere facile potest, & pariter exercitus degens in terra, suæ classi animum auget, & auxilium affert cum audacia.

6 Rex † Ponti Mitridates à Fimbria uiro experto bellorū Marte fugatus, se in Pritaneum reduxit, dubitans experiri pugnam cum Fimbria audatiore effecto ob uictorias multas per ipsum habitas contra Regem, classem cōgregauit, cogitās sibi magis expedire experiri maritimo bello, quàm terrestri, Fimbria indigente nauigio.

7 Et † si Lucullus Syllæ legatus, à Fimbria uocatus, in præsidium uenisset cum classe contra Mitridatem, Marte quidem superatus & captus tunc Rex Ponti facilimè fuisset in terra & aqua, quod facere neglexit Lucullus propter Syllam; cuius iussu bellum gerebat; & ne Fimbria fuisset particeps honoris & gloriæ suæ, permisit Mitridatem euadere per aquas, relicto Fimbria in derisionem barbarorum.

8 Nauis † cōparatur urbano predio, l. 1. §. si quis de nauis, ff. de ui & ui armata, & per Bal. in l. certi, ff. locati. olim naues, ut diximus, paruas & magnas fabricabat Antiquitas,

Julij Ferret. De re nauali

maiores & minores diuersæ qualitatis, & magnitudinis, & uariæ formæ, quàm sint illæ, quas hodie Inclytus Venetorū Senatus, & Lyguria in Italia cōstruit; & illæ quas inclyta Gallia, Hispania, Lusitania, Oriens, Aphrica, & Græcia contexit.

9 Et † licet, optime Cæsar Auguste, meritò uoceris uniuersi Orbis Dominus, & æquè tenentur omnes tibi seculares Principes inclinare caput, & cum tributo recognoscere, ut uero Dei Vicario in temporalibus cap. Imperium, & cap. quoniam, distin. c. 10. & l. de precatio, ff. ad leg. rhodi. de iactu, & per glo. in c. Hadrianus, 83. distin.

10 Si † aliquis tamen Principum Catholicorum probasset se esse exemptum à tributo, non soluet tributum terreno Imperatori, l. si. ff. de censib. & c. Ecce uiges. tertia quæstio. octa. quantum autem ad reuerentiam & inclinationem capitis, nullus Principum secularium potest esse exemptus, quoniam Imperator Catholicus est Dei Generalis Vicarius in terra quantum ad temporalia, & pro Deo meritò exercet Imperium, cui ex debito Principum, & Regum secularium omnium & populorum Catholicorum reuerentia debetur pro Dei gloria. Nec Augusto Cæsari tenebitur ille soluere tributum pro Regnis per ipsum Marte quæsitis ab infidelibus primitus occupatis quorundam incuria, odio, & discordia Principum, firmat Canon capituli Hadrianus, & glo. ibi. 83. distin. & per Abbatem in c. nocuit, de iudiciis.

11 Legitur † mirum dictu Appii Claudii Romanorū Cōsulis, qui cum classe magna ex arbore excisa, 60. die nauigauit, & bellum maritimum Carthaginensibus intulit.

12 Et † Publius Cornelius Scipio, qui post Aphricanus dictus fuit, deuicta per ipsum Aphrica, cum Classe magna à nemore excisa, infra quadraginta quinque dies fabricata & munita nauium quinque ordinū remorum celeriter nauigauit in Siciliam, & repente in Hispaniam, ubi hostes pluries rupit & totam Hispaniam, capta noua ibi per Pœnos fabricata Carthagine, munitissimum locum cepit à parte

parte maris hora aquæ decreſcentis; & ditioni Romanæ ſubegit; & opera tanti Ducis in Aphricam poſt affretauit cum Claſſe prædicta & exercitu, vbi ſecuta per ipſum uictoria, rupto ſua uirtute Cephace Numidarum Rege, Aſdrubale, Cygrone, & Anibale. Barca Carthaginenſium Ducibus glorioſè triumphauit.

13 Et † Lucius Piſo contra Hyeronem Syracuſanum Regem fuit fretum ingreſſus cum Claſſe ducentarum & uiginti nauium ex arboribus & nemore exciſarum, & munitarum quadraginta quinque diebus, & tanta uelocitate hoſtem uicit, ut ille ſæpius ſe uictū fateretur & diceret, quàm hoſtes uideret.

14 Et † ſenior Anibal himilico dictus Pœnorum Dux, cum ſeptuaginta nauibus oram maritimam Italiæ ſumma ingreſſus uelocitate, Gneo Cornelio Aſina, Gneo Duillio Conſulibus; qui diebus ſexaginta exciſa ab arbore claſſe centum & ſexaginta nauium uellificando mare trã ſnauit; & Gneus Duillius in nauibus ſuis ferreus manus ad capiē dum hoſtiles naues primus arte fecit, & cum Gneo Cornelio Aſina expugnata Lyparia ad pacis conditionē ductus, punica fraude ab Anibale captus fuit, & in uinclis neca-

15 tus. Poſt † ex improuiſo cum triginta nauibus ſuperuenit alter Conſul Gneus Duillius, & commiſſo prælio Anibalem himilicum Carthaginenſium Ducem uicit, & quinquaginta quinque naues punicas cepit, & alias quindecim Pœnorū naues merſit; tribus millibus hoſtium cæſis; & millibus ſeptem captis; & uix Anibal himilico una ſcapa fugit Carthaginē: & hic Duillius fuit primus qui pro maritimo bello triumphauit, ut Romana firmat hiſtoria.

16 Et † cum alia uice pugnaret nauali expeditione in hoſtes preliaret Duillius Conſul Romanorum, & ſuas naues ponderoſas aspiceret; & Claſſem hoſtium eſſe leuem, & perſæpe decipere ſuas naues, & milites ſuos reputari uiles, inſtrumētis ferreæ manus uſus fuit trahendo ad ſe hoſtiū naues, & illicò Romani iaëtabant pontes ſuper hoſtiū nauigia, & illa capiebant & concremabant; & arte tali ui-

Iulij Ferret. De re nauali

Etor permanfit Duillius cum fua ponderofa claffe. Pro-
17 prerea † Romani attendentes gloriæ & uirtuti, magnum
ftudium adhibuerunt in fabricandis nauibus, putantes nil
interefle uirtutis, an equis in terra, aut nauibus in aqua pu-
guaretur. Hoc me moto fundamento, De illustrata militia
terreftri iam facto cõpendio fcripsi. De re quoque & difci-
plina aquatica & nauali: quia ut aliàs dixi, Imperatoriam
decet Maieftatem nõ folùm armis in terra uno ex quatuor
elementis, fed etiam in aqua altero ex elementis quatuor,
uidelicèt aere, terra, igne, & aqua; fed legibus armatam &
decoratam efle oportere, antiquorum Romanorum exẽ-
plo Imperatorum: qui fua uirtute præ gloria triũpharunt
in re bellica.

18 Et † uolentes Athenienfes fabricare claffem, nullam
habentes materiam faciendi funes, ufi fuerũt capillis mulie-
rum tonfarum, & idem fecerunt Rhodiani, & Masfilenfes.

19 Queritur † modo de cafu naualis materiæ, fi nauis de-
ftructa & refefta in eadem carina feu fundo, dicatur eadem
nauis. Dic quòd fic, l. quod in rerum, §. fin. ff. de lega. 1. &
per Doctõr. in l. inter ftipulantem, §. Sacra, ff. de uerborum
obligatio. Nam fape refefta nauis, remotis tabulis ita quòd
nulla tabula in ea remanferit ex primis ueteribus, propte-
rea noua non dicetur, fed uetus, l. proponebatur, ff. de iud.
& per Fely. in cap. cum accessiffet, de conftituti. & in cap.
confuluit de iudi. et hoc eft bonum fcire pro formandis
libellis in iudiciis &c. nè succumbant in caufis &c.

20 Eft † quoque notandum, quòd facto legato nauis, &
ea diffoluta, & poftea refefta comprehenditur etiam na-
uis refefta fuper eodem fundo, feu carina ueteris deftru-
ctæ nauis, l. quod in rerum, §. fin. & per Bar. ibi, ff. de lega.
pri. Carina eft nauis uenter, & cum nauis legaretur fub no-
mine proprio, tenet legatum, & fi fimpliciter nomine pro-
prio non adiefto legaretur, & deftructa fit nauis, & inde
particulatim reficeretur, nõ extingueretur legatũ p̄ ut nõ
extinguitur legatum domus particulatim refeftæ; fecus fi
tota deftrueretur, l. fi domus. & per Bar. ibi, & l. quod in re-

rum, ff. de lega. 1. & l. lana, §. 1. ff. de leg. 3. Et si non adiecto nomine fundi & navis legata inutile foret tale legatū & non ualeret, l. legatum generaliter, ff. de lega. 3. Et †
 21 si proprio nomine legatur navis, & non destruitur non est dubiū, aut destruitur manente carina. i. fundo navis, quod sentina dicitur, & est tunc attendendus propositus quo dissoluta fuit navis, ut in gl. probatur, l. qui res, §. Arcam, ff. de solutio. & l. qui grege, ff. de legatis primo.

22 Dominus † quidam navis notabilis ualoris, ut Deo placuit, decessit in portu Cæsennatico sine filiis, relictis post se fratre & sorore ex utroque parente, & duobus nepotibus ex fratre & sorore cōsanguineis, seu uterinis ex patre tantū, & aliis duobus ex matre tantū uterinis, & aliis duobus fratre & sorore uterinis tantū. Quis prædictorum succedat in dicto nauigio, & hæreditate dicti fratris domini, & seu patroni navis ab intestato defuncti. Dic fratrem & sororem ex utroque natos parente dicti patroni navis pariter, cum hodie sit sublata differentia sexus, l. maximum uitium, C. de filiis præteritis, & in authē. itaque, iūcta glo. C. communia de successione. quoniam iura duplicata præferuntur habentibus unum, ut in §. hæc omnia, authen. de uterinis fratribus, & l. fin. §. pri. C. de edicto diui Hadriani tollendo.

23 Forti † autem, sicco, & immaculato ligno fieri debent naues absque fraude ligni, & magisterii, cum suo ferro, & debitis rostris ferratis, prora, & pupi, temone, arbore, uelis, arte & magisterio omni per fidos magistros; ut probè faciunt Veneti in Arsenario suo benè munito pro fabricandis & instruendis nauibus. Nam hi prudentia sua maris Hadriatici iurisdictionem & dominium præscribere per tantū tempus, cuius initii memoria hominum non extat in contrariū, ut aliàs dixi in libro terrestris antiquæ illustratæ & instauratæ militiæ, in Trac. de nō pugnādo nisi præmēte necessitate; nè dum per annos centum, sed mille & ultra, sciente & patiente utroque Orbis Luminare, Papa uidelicet, & Imperatore; ut firmant Bar. Bal. & Angel. in l. 2. ff. de

aqua

Iulij Ferret. De re nauali

aqua pluuiali arcen. & Innocentius in cap. veniens, & in cap. Nouale, extra de uerbo. signific. Et talis præscriptio, cuius initii memoria hominum non extat in contrarium, pro priuilegio legitimo habetur, l. 2. §. Ductus, ff. de aqua quotidiana & æstiuā, & glo. & Doctor. in cap. super his, §. præterea, de uerb. sign. Et talis præscriptio, & consuetudo habet Principis potestatem, l. Domini prædiorum, C. de agri. & censitis lib. 10. & l. 3. & l. Nec exemplo, & per Bal. ibi, C. de probatio. & in l. si plures de conditio. inserta: & talis præscriptio & consuetudo tanti temporis, ut supra, sufficit absque alio iussu, & licentia Principis, l. uectigalia, C. de uectigalibus & commissis eorum. Propterea Bald. Salycetus, & communiter Doctores in l. 3. C. de nautico fœnore, tenent dominium Venetū in suo Gulpho maris Hadriatici legitime imponere, & exigere gabellas & pedagia, habetur per Bal. in rubr. ff. de rerum diuisio. & per Bartholomæū Veronensem in suo Tractatu seruitutum, in titulo de mari: quia est Ciuitas libera sita in mari, ubi ædificiū cedit ædificati, l. 1. §. nunciatio, ff. de noui oper. nuncia. & institu. de rerum diuisio. in princi. Et quòd ualent statuta per ipsos Venetos facta circa gabellas sui maris Hadriatici ex consuetudine, & priuilegio suo &c. & ponere onus pensionis possunt ædificanti in suo littore, aut in mari Hadriatico soluendæ fisco suo, l. 2. §. si quis nomē, ff. nè quid fiat in loco publico.

24 Proposuit † Bartholus catum in l. 1. ff. ut in flumine publico nauigare liceat, An Perusium possit concedere aliquibus ius nauigandi, & aliquibus prohibere in lacu suo Perusino, & dicit Perusium habere regalia in lacu, & territorio suo; & propterea posse talem licentiam aliquibus concedere nauigandi, & aliis prohibere: quia aquæ, & earum cursus dicti lacus sunt ipsius ciuitatis, & pertinent ad ipsam ciuitatem, ad quam pertinent regalia dicti lacus, cap. 1. quæ sint regalia in deci. collatio. & in l. 2. ff. nè quid in loco publico. & glosa incipiente lex municipalis, quòd non procederet si à priuato non habente regalia in territorio concederetur, aut prohiberetur tale ius nauigandi.

- 25 Queritur † ad quem pertineat Nauis piscatoria lacus Perusini. Dic ad emptorem, & seu conductorem piscarię dicti lacus, ita tenet Bal. in l. 2. ff. de uerbo. significa. & in l. si addes, §. illud, ff. locati, & in l. item si fundi, §. seminatores, 26 ff. de usufructu legato. Proculdubio † Antiqui ut dictum est maiores & fortiores naues faciebant, quàm nostra fiant tempestate, & cum necessario ministerio schiphifve suis; quarum aliquę magnę & longę, quę Situlę nuncupantur; & Onerarię ut hodie dicuntur, & quędam Ephacę nuncupantur, i. homines ferentes, l. 1. §. & sed si ab alio, & §. nauem, ff. de exercitoria actione. Vnde Apostolorū Princeps & caput beatus Petrus dictus est Cęphas à Christo, i. Princeps & caput omnium Apostolorum, & hominum uniuersi Orbis. Nec mirum, quoniam fuit à Deo dum piscaret pisces, electus piscator hominum, & caput uniuersę carnis Petrus fabri filius humilitate rectus: quę magis elegit pro Pastore sui gregis, quàm Augusti filium suffultum superbia, ob quam non bello, sed tantum Domini mente deiecti fuerunt è paradiso mali Angeli cum duce suo Lucifero, uno sibi tantum dicente Archangelo Michaeli Dei uirtute & gloria, ut maior inquit Iacobus Apostolus, uobis imperat Dominus, & omnes superbi sequaces Luciferis ut pluuia descenderunt in terram tenebrosam caligine.
- 27 Liburnę † sunt naues rostratę ferro, quibus non uęto, sed remis pugnatur, impulsę hominum ui, arteque & ingenio, & cum missilibus armis, l. 1. C. de cupressis ex luco Damasi libro 11. Antiquis enim legitur historiis, Romanos contra Pęnos & alios hostes, propriis & confęderatorum suorum liburnis uiribus impulsis peroptatas uictorias pluries fuisse consecutos. Nauium † multę sunt species, uariis, ut aliàs dixi, nuncupatę nominibus, legi nauem longã fuisse dictam ab Argon; quod est uelocitas gręco uocabulo, uel ab Argo architecto, qui Argonautã fabricauit: qua in sinu Pegasęo, Medęam crudelem feminam transnauit Iason; & huius nauis auctor fuit Philostephanus, cantatque Lucanus.

Iulij Ferret. De re nauali

Frima fretum scindes P egasæo littore primus,

Terrenum ignotas homine m proiecit in undas, . Danaus autē

- in Aegypto primus fuit, qui nauem aduexit, & ibi rathibus primò nauigabatur Amisios, & Troianos primò uis in Helesponto aduersus Thracas. Cæteræ naues sunt crassæ & magnæ ad similitudinem piscis cætæ, à cœtu dictæ, multorum ibi in unum congregatorum. Triginta remorum fuisse nauem Thesæi, & talem ordinem Athenienses seruatum usque ad tempus Demetri Fallerii legimus, teste Plutarco.
- 29 Tignis † longis insimul colligatis, conditarias naues Claudius Codex perstruxit in fluminibus. Sedia inculta est nauis, iuncta cum trabibus. Sinedria est alia paruula nauis, quæ nauigat in loco ubi hincinde uoluitur aqua, & est à portu, aut à loco sic dicta. l. i. cum glo. in §. magistrum, ff. de exercitoria actione. Trabica nauis est fixa cum trabibus, Sclata nauis & lata, Plata a uulgo nuncupata. Musculus est curuum & breue genus nauigii. Nauigium aut è pro naue & nauigatione persepe ponitur, l. i. ff. nè quid in flumine publico fiat. Scapha est schiphus, quam batellum uocant Veneti. Actuaria nauis est celeris nauis, dicta ab actu celeri à uento, aut remis impellenda. Cœlox est breuis nauis & uelox à radiis reperta. & Legia est alia uelox nauis & celer, ut carina. Cucurbita est tarda nauis dicta à cucurbita à Thiro Hippo reperta. Arca nauis est piscatoria ita dicta, & pariter Cimba & Sclamus. Lintres sūt fluuiales nauiculæ, ut India ne Schaphule à troncis arborum cauatę.
- 30 Legitur † apud Indos reperiri arūdines tātę lōgitudinis & grossitudinis, ut singula internodia alueo nauigabili per trinos interdum homines deuehant quina cubita excedentes lōgitudine. Lembus est nauicula breuis & uelocissima, quam fisulariam uocant Veneti, à Cyrcensibus inuenta. Fausellus est remigium campanum ferens cohortem unam militum. Circirium est nauis à Cypris inuenta. Samia, seu Samena est rotunda nauis, quæ fuit inuēta in Samio à tyrāno Polycrate, & usa Duce Melysso cōtra Atheniēses, quos rupit Melyssus nauali bello experto. Et Melyssus odium im
prudenter

prudēter exercens in fronte captiuorū Atticorum noctuā ignito ferro signauit; post rupto Melysso per Athenienses Duce Periclete, pro ultione & iniuria recepta, capta Samiorum urbe, illius destruxit mēna, & dissipata hostium classe tributarios fecit; & captiuorū in frōte accenso ferro imprimere Samenū: & nota fuit uirtus Pericletis, qui per nouem uices gloriosè per uictoriis per ipsum habitis triūphauit, & demum febre periit; & post ab inuidis eum in uita mordentibus fuit ualde commendatus. Asiana † nauis est magna. Trieres sunt longæ naues. & Pistris est bellica nauis ad similitudinem piscis, & illorum spinarum facta squamis eorum etiam inspectis pro armis defensoriis, ut Rubertus Gualturius firmat scribēdo de Nauali exercitio.

32 Bucentarius, † seu Bucentaurus est regia nauis, dicta à buccinis ad tauri similitudinem, ut Centaurus tali nuncupata nomine, ut est illa Inclyti Veneti Senatus à signo tauri dicta, quòd nauis eum nomine fuit impositum, iuxta illud Virgilio:

Centauro inuehitur magno, & in alio loco,
Ingentem remis Centaurum promonet, Ille.

Maioparo est pyratica nauis uiminibus & coreo ontcexta.

33 Cæsar † dum fugeret iram Syllæ captus fuit à pyratis Cyliciae, & inde per amicos Insulæ Mœlos unius ex quinquaginta duabus cycladibus maris Aegæi liberatus extitit pecunia; & dum staret in captiuitate inquit. si hoc sciret Sylla utique gauderet, & his obnoxius foret; & cātādo, legēdo, & ridendo imperabat pyratis, & minabatur illos ridendo crucifigere, quòd postea fecit liberatus à captiuitate. Nam uectus classe, pyratas inuasit, & illos cepit & carcerauit in Pergamo, & ut illis p̄dixerat ipsos crucifigere fecit.

34 Et † cum pyratae infestassent mare Tyrrenū, aliàs Siculum nuncupatum, latrociniis multis cum mille nauibus congregati; captis in terra quadringentis ciuitatibus, tenta per ipsos in mari & terra custodia uirorum strenuorum & expertorum in aqua & terra in maximo numero congregati cum nauibus uelocissimis ornatis auro, & argento &

Iulij Ferret. De re nauali

purpureis uelis & remis pro medietate argenti, uolentes ornare eorum nequitiam, rapinas; & latrocinia; pluribus ex Romanis captis & uenundatis & cæsis: contra quos Pōpeus Magnus iussu Senatus Populiq̄ue Romani, cum nauibus quingentis, & exercitu uiginti trium millium peditū, & equitatu quinque millium, cum duobus Questoribus, & uiginti quatuor Præfectis, & quindecim Legatis per ipsū electis ex Senatorib. cum debita prouisione classem duxit contra pyratas; diuiso mare anteriore in tredecim partes, datis illis Ducibus, cum debita nauium portione; & illicō suis ordinatis copiis, fuit mira celeritate persecutus pyratas, & illos insimul reduxit & circuiuit, ut uenator facit de feris in circolo, & laqueis: & Pyratæ in fuga positi, se redixerunt in Cyliciam per uaria loca, quos Pompeus cum expeditis quadraginta nauib. expertis in aqua & terra optimè armatis fuit insecutus celeriter, & inuasus illorum primitus direptis latrociniiis per ipsum circundato mare Thyreno, Lybico, Sardonico, Cirnæo, & Siculo omni fugata mora; & infra quadraginta dies restituit libertatem mari, & terræ con fertili cornu, & abundati copia Cæreris; missis ad Urbem quæ tunc indigebat frumento, ex qua discedens cum classe relicta Brundusii, nauigauit Athenas, ubi reperit hos uersus.

Quantum ultra uiros cernis, tantum Deos ipse es,

Te miramur & uidemus, committamur, colimus;

& montem taurorum experto Marte liberauit ab exercitu pyratice, omnibus pyratarum nauibus; inter quas erant nonaginta rostratæ, percito igni & ferro contra multitudinē pyratarum, quos in captiuitate deduxit, & triumphauit in Vrbe pro uictoria pyratice.

- 35 Pacato † Sexto Pompeo magno cū Cæsare, & Marco Antonio; inter opulenta eorum conuiuia magna, ubi aderat Antonius in mensa cum Pompeo, cui secretò Menas pyrata dixit summissa uoce; O Sexte si uis te faciã Imperatorē nē dum Sardinia & Sicilia, sed Romani Imperii: ad
cuius

cuius uerba suspectus aliquantulum permanfit Pompeus, deinde illi respondit, si hoc facere uolebas, necesse erat per te illud fieri me infcio.

36 Notandum † est, quòd pyratae & latrones huiusmodi spoliantes itinerantes sunt adeò odiosi legibus, quòd iudicantur illi benefacere qui debilitant & mutilant ipsos, nè maiora committant, cap. si quis, uigef. ter. quæstio. 3. & cap. si quis Romipetas, uigef. quar. quæst. 3. & sunt ipso iure excommunicati pyratae à Canone: & hos Papa omni anno ter excommunicat, cap. excommunicati, extra de rap. & incendia. ac uiolatoribus ecclesiarum.

37 Quid † iuris si nauis capta foret à pyratis & redēpta, An omnes teneantur conferre? Dic quòd sic, quia ab omnibus est conferendum pretiū redemptionis; secus à pretio rerum tunc ablatarum à pyratis, l. 1. ff. ad leg. Rhodi. de iactu. Nam pyratae & personæ huiusmodi turbantes securitatem nauigantium, & itinerantium infames sunt ipso iure, & hostes publici: Qui de iure propter eorum infamiam nō possunt fieri milites, neque Doctores, nec habere dignitatem ullam, l. 1. & penul. ff. de testamento militis, & l. Miles, ff. de re iudic. & per Bal. in l. 1. C. qui bonis cedere possint; habetur in authen. Nauigia, C. de furtis, argumen. l. Cæsar ff. de public. & uectigali. & l. ex hoc §. fin. ff. de alienatio. iudicii mut. causa facti, & in l. Hostes, ff. de uerbor. significatio. & per Innocentium in c. sicut, il terzo, de iureiurando. Vbi hebetur, quòd pyratae possunt impunè derobari, offendi, & occidi.

38 Curandum † est in re nauali habere fortia mala pronauibus & duplicata triplicatave ad res subditas, & occurrendas in maritimo exercitio. Nam sine malo sunt inutiles naues, l. malum, ff. de uerbor. significatio. Et captis per Romanos nauibus Carthaginensium in bello Punico, rostra nauium per ipso Romanos ablata fuerunt, & posita in foro publico, ubi ius reddebatur ad æternam memoriam uictoriæ adeptæ; & ibi pro rostra loca sunt dicta, ut de M. Tullio Cicerone occiso cantat Aquinas Poeta Iuuenalis.

Iulij Ferret. De re nauali

*Ingenio manus, ac cervix caesa, nec unquam
Sanguine Causidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me Consule Romanam,
Cedant arma toga, concedant laurea lingue.
Antonij gladios potuit contemnere si sic omnia,
Dixisset, ridenda poemata malo
Quam te conspicua diuina Philippica fama:*

ob quas Philippicas, quindecim inuectiuas perit vterque Orator Græcus, & Italus; Philippi causa Regis Tyranni, & Antonii uindictis hostis Tullianæ uirtutis accerrimi.

39 Causæ † sunt in foro decidendæ de iure cõmuni. Nam forus à fando dictus est, seu à Foronæo Rege; qui primò legem dedit Græcis, c. forus de uerbo. signific. c. Moyfes, 7. distinct. & l. 2. ff. de orig. iur. Dromones sunt longæ naues sine sentina, aptæ ad pugnam, & onera ferendum, cum quasi pleno corpore cooperto tabulis &c.

40 Iure † cautum est Liburnas, & similes naues magnas pro pugna constructas, & ad usum populorũ; si ab hostibus captæ fuerint naues huiusmodi, & inde per nostros Catholicos milites recuperatæ, restituendæ sunt iure postliminii dominis earum, quòd fallit in schiphis, & aliis paruis nauibus, l. Nauibus longis, ff. de captiuis & postlimi. reuersis.

41 Dicebat † Baldus in l. 3. C. de nauti. foeno. quòd si nauis fuerit confiscata, in tali confiscatione non uenit neque comprehenditur scapha, & pro hoc facit tex. in l. si nauē, ff. de fundo instructo. Vbi dicitur, q̄ si Titius uendidit nauim cum instrumentis, non cõtinebitur scapha; qui res quæ possunt separari absque corruptione subiecti separabuntur, & non confiscabuntur; & ibi Bal. illorum reprobata opinione dicentium scapham uenire in tali confiscatione ut accessoriam nauis, argumen. l. nam quod liquide, ff. de p̄nu legata, & l. sed addes, §. si quis mulierem, ff. locati; quod nõ procedit in penalibus & odiosis de iure restringendis, l. quicquid astringendæ, ff. de uerbor. obligati. cum similibus.

42 Quero † de casu sæpe occurrenti inter uauigantes, si nauis Antonii irruerit in nauim Titii, uel in retia piscatoria,

ria, aut funes anchorarū, aut nauim merferit, ruperitque, An teneatur aquilia. Dic, quòd si in potestate fuerit nauarum nè id accideret, & id culpa fecerit, tenebitur aquilia; aliàs non tenebitur in aliquo, l. quemadmodum, §. si quis nauis, ff. ad legem Aquiliam.

- 43 Quid t̄ de illo, qui clauēs gubernaculorum ex aliena nauī acceperit, & hac de causa perit nauis inopinatè in portu onerata mercibus, qua p̄na teneatur? Dic teneri omnium rerum nomine, etiam si unum ex dictis clauibus accepisset Senatusconsulti statuto, factò Claudianis tēporibus, l. quod naufragium, §. Senatusconsultum, ff. de incendio, ruina, naufragio; & l. si quis in graui, §. si quis tabulas, ff. ad Syllanianum Senatusconsultum, & alio etiam Senatusconsulto est cautum eos quorum dolo malo, aut consilio naufragii supressi per uim fuissent nè nauis sibive periclitantibus oppituletur legis Corneliæ de sicariis, affligi p̄na ultimi supplicii, l. quo naufragium, §. penul. ff. de incendio, ruina, naufragio. &c.

Finis Libri Secundi .

LIBER TERTIVS

DE RE NAVALI,

- ACTIO pro socio an cōpetat ut seruetur societas. nu. 73.*
Actio pro socio an trāseat ad heredes, numero 32. 37.
Actione pro socio an ueniat interesse, num. 33.
Actio communi diuidundo an tollatur actione pro socio numero. 52.
- Ager emptus à pluribus socijs, ubi est fodiendum marmor parius, qualiter sit diuidendum marmor inter socios, num. 58.*
Animalia posita in societate si perierint culpa socidarij, uel diuino iudicio, cuius sit damnum, & qualiter diuidatur societas, & an seruetur capitale, numero. 84. 85.
Aristidis quale fuerit consiliū sanum pro armanda classe, nu. 4. 5. 7.
- Cato qualiter militem insolentem & ignauū punierit in classe, nu. 18*
Campsor pro pecunia deposita, cum qua fuit multū lucratus, si dederit quid deponēti, an fecerit usuram deponēs? nu. 25. 26. 27. 28.
Cesar, & quāmplures alij Duces optimi, natandi peritiā habuere, numero. 8. 9. 10.
Cesar nauigando dilatauit Romanum Imperium, numero. 10. 11.
Cesar qualiter Commentaria sua seruauerit natando, numero 10.
Cesar qualiter nauali bello superauit Regem Aegypti, numero. 10.
Cesaris fortuna qualis fuerit in aqua, & terra, numero. 11. 12.
Cibaria & annonae sunt in classe multa ponenda, numero. 1.
Cleopatra Regina Aegypti qualiter perierit, numero. 13.
Colisa nauis an sit reficienda per illos, qui merces suas seruauerunt, numero. 21.
Contra heredes sociorum an actio detur pro socio, numero. 37.
Creditor an possit debitorem sui debitoris pro re pignori data legitime grauari pro suo credito, numero. 54.

Culpa levis in societate est non adhibere eandē diligentiam, quā quis est solitus adhibere in reb. suis tempore cōtracta societatis, nu. 91.

Deceptis in diuidendo est succurrendū magistratus officio, nu. 98. 99.

Diligentia unius sociorum an sit compensanda cum negligentia alterius ex socijs, numero 90.

Diuisio qualiter fiat inter rusticos laborantes cum bobus, & cum persona familiarum suarum, numero 96.

Diuisio facta inter fratres quando esse debeat firma, numero 98.

Diuisio quando est facienda, & quando non, & in quibus rebus cadat diuisio, & in quibus non, numero 99.

Domus pluriū destructa per Curiam pro delicto unius ex dominis domus, ā teneatur curia reficere partē suā illi qui nō deliquerēt, n. 95.

Dolus commissus in perdendo, an faciat perdere beneficium, num. 77.

Dominus rei uendendae, si dederit rem ipsam uendendam alicui, an inter ipsos dicatur esse cōtracta societas, numero 53. (57)

Donatio facta seruo cōi an cōferri deat iter socios, et heredes suos, nu.

Dos est extrahenda ante diuisionem, & seu partem in diuisione facienda omnium bonorum, numero 58.

Edicti pœna quod non portentur arma hostibus, numero 23.

Edictum noui operis datur contra molientem nouum opus, num. 115.

Aedificans quando impunè, & legitimè spernere potest nunciationem noui operis, numero 110.

Episcopus an possit cogere socios ad restituendum usuras, numero 43.

Error iuris uel facti an pareat retentionem solutionis factae per errorem, numero 28.

Expertī viri qualiter sint habendi in classe, numero 3. 4.

Expense factae in societate an sint in ea imputandae, numero 46.

Expense factae in re ruinosa tēpore quo socij erant in ipsius possessione positi, quo petendae sint iudicio, numero 108.

Expense factae in fundo alieno, quem putabant esse proprium per socios, quo iure petantur, num. 108.

Feudum an diuidi possit inter uasallos, numero, 49.

Feudatarius obligatus ad seruitia personalia pro feudo, an teneatur

Iulij Ferret. De re nauali

- tur etiam ad collectas unà cum alijs, numero. 50.*
Frater habens filiam, & cum alio fratre bona eorum communia, si filiam nupserit, an dotata intelligatur communi, num. 41.
Fratres duo in commune uiuentes, an ambo teneantur ad collectas & onera Ciuitatis, numero. 97.
Frater an possit obligare partem fratris sui, numero. 98.
Fructus an ueniant in iudicio communi diuidundo, numero. 100.
- Iacta in mari an & quando pro derelictis habeantur, numero. 19.*
Iactae merces pro leuanda nauì & recuperata nauì colisa in scopulos, an ueniant communicandae, numero. 20.
Ignorantia tollit gloriam caelestem, & terrenam, numero. 18
Imperialis edicti poena quòd arma non portentur ad hostes, num. 23.
Indocta multitudo parum ualet in omni bello, numero. 6.
Instrumenta multa pro nauigijs & bello sunt habenda in classe, nu. 2.
In iudicio pro socio agens an praesumatur uti iure suo, num. 63. 64.
In societate omnium bonorum an ueniat damnum & lucrum, nu. 76
In communione an quis cogatur stare, numero. 98.
In iudicio diuisorio an habeat locum actio pro socio, numero, 100.
Iudicio communi diuidundo an locum habeat in rebus incorporalibus, & iuribus non tangibilibus, numero, 102.
In communi diuidundo an ueniant fructus uectigalis, numero, 106.
In coi diuidundo utili uel directo iudicio quando agatur, nu. 107.
Iudicium diuisorium an locum habeat inter eos, qui non habent iustam possessionem in agro, numero. 101.
Iudicium communi diuidundo an habeat locum in seruitute aquae duccende ex fonte, uel trabendae de puteo, num. 103. 104.
Lucra personalia an ueniant communicanda in societate, num. 46.
- Marcus Antonius qualiter perierit, numero. 13.*
Marcus Antonius qualiter transfrauerit cum suis copijs ad Caesarem ex Brundusio, numero. 12.
Mercator habens in communi cum alio multas merces, an aget pro socio, uel communi diuidundo, uel familiae herciscundae, numero. 31.
Minor maiorem, Ecclesia alios consocios, & maritus uxorem prouocare possint ad diuisionem rei communis, numero. 98.

- Navis refecta tabulis alienis, an sit domini tabularum, numero. 22.*
- Natandi peritia est necessaria pro accedentibus in Classe, & nauigantibus, numero. 8. 9*
- Nauigationum an possit esse societas, numero. 81.*
- Nobiles an possint sine pudore exercere mercantias, numero. 25.*
- Nobilitas Neapolis non permittit nobiles mercari, numero. 25.*
- Noui operis nunciatio quando, & quibus de causis fit, numero. 111.*
- Noui operis nunciatio pratoria an competat illis, qui uti possunt interdicto quod ui, aut damni, uel uti possidetis, numero. 113.*
- Nouum opus an sit nunciandum resicienti uetus edificium, num. 114.*
- Moui operis nunciatio qualiter triplici de causa fiat, numero. 115.*
- Noui operis nunciatio an habeat locum in riuis, & cloacis, & rebus ubi est dilatio allatura periculum, numero. 116.*
- Nunciator noui operis si statim sit paratus docere de suo iure, an sit audiendus infra legitimum tempus, offerens cautionem de moliendo, numero. 117. 118.*
- Nouum opus plurimum si denunciatur, an omnibus sit nunciandum ut ualeat nunciatio, & omnes habeant cauere, numero. 118.*
- Noui operis nunciatio an nunciari possit existentibus in magistratu. numero. 119.*
- Octavianus Augustus doctus fuit in natando, & expiscando, nu. 113.*
- Octavianus Augustus qualiter fuerit doctus literis Grecis, et Latinis & munificens, numero. 114.*
- Octavianum Augustum immortalem fecerunt Scribentes de ipsius laudibus, numero. 114.*
- Pactum inter plures factum de dotandis filiabus de communi, an teneat, numero. 61. 62.*
- Pactum quod non diuidatur perpetuo, an teneat, numero. 34.*
- Pactum factum contra naturam societatis an ualeat, numero. 39.*
- Pactum an ualeat quod id quod emerit unus ex socijs suum sit, nu. 76.*
- Pater an teneatur pro filio mercatore de peculio, numero. 69.*
- Pater qua cautela uti potest, ut filius naturalis tantum partem habeat in diuisione prout legitimus & naturalis, numero. 80.*
- Paena portantium arma & alia uctita ad hostes, numero. 23.*

Iulij Ferret. De re nauali

Possessio an perdatur nūnciationē noui operis, numero 112.

Puteus uicinia an refici debeat à uicinia, numero 105.

Regula firma datur ut Duces nauigent cum expertis in Classe, & aqua, numero 8.9.

Renunciatio societatem an præiudicet renuncianti, numero 56.

Romani in omni bello docti & experti fuerunt, numero 6.

Scholaris an inuito socio scholare possit in domo conducta ponere meretricem, numero 79.

Scientia locorum habēda est per Duces clasium ubi nauigatur, nu. 1.

Sertorius qualiter fuerit doctus in omni bello, numero 15.

Sociorum unus an possit in mercantia ponere alium socium in scijs cō socijs & inuitis, & positus participet cum alijs, numero 29.

Socius putatiuus an conueniri possit à uero socio, numero 29.30.

Societas an transeat ad heredes, numero 32.

Socij vectigales an diuidere possint in scio fisco, numero 32.33.

Socius, an consocios possit prouocare ad diuisionem, numero 34.

Socij non sunt condemnandi nisi in quantum facere possunt, nu. 35.45

Socius conueniri debet deducō are alieno, & cauere de integrè faciendo, numero 36.

Societas esse debet equalis inter partes, numero 40.

Socius omnium bonorum si luserit & uicerit, uel perdidit, an habeat conferre lucrum cum socio, numero 41.

Socius si quid de suo expendit in societate an recuperare possit à consocio, numero 45.

Socius quomodo & quot modis contrahatur & fiat, numero 47.48.

Socius an rem socij non uenalem uēdere ritè possit tanquàm si esset de societate, numero 55.

Socius à consocio quā conueniri debeat aēione, num. 51

Socius an obligetur iure societatis are alieno, numero 55.

Societas qualiter contrahi debet sine dolo, numero 56.

Socius unius mercis an possit emere alias species mercium, & illas communicare cum socio, numero 59.67.

Socius an habeat cauere consocio pro precio accepto ex re uendita, numero. 60.

Socius qui promisit de non committendo dolum, an conueniatur pro socio, numero 63.

Socius ponens rem, & alius operam & seu personam, an dolus ueniat in hoc iudicio, numero 64. 65. 83. 88.

Societas unius negotiationis an porrigatur ad aliam negotiationem, numero 66.

Socio si competunt plures actiones, an una tollatur per aliam, nu. 67.

Socius si damnum dederit in re communi, qua actione tenebitur, nu. 67

Socius an seruo communi possit donare libertatem, numero 68.

Societas contracta alicuius iussu, an agi directo contra ipsum possit, num. 70.

Socius rei plurium an possit solus nunciare nouum opus, num. 109.

Societas an perpetua, uel ad tempus coheri possit, numero 71. 87.

Societas an fieri possit quod res in ea ponende ponentur ad arbitrium tertij, numero 72. 87.

Societas qualiter seruetur facta voluntaria inter fratres, num. 74.

Societas fratrum an in ea sit damnum & lucrum, numero 75.

Socij disparēs in societate partium conducentes domos & apothecas pro mercibus, pro quanta parte ipsi tenebuntur ad soluendum assuetum, numero 78.

Socius recedens a societate, an possit alium loco sui, inuito socio ponere, numero 79.

Sociorum unus an rite possit se obligare ad soluendum contrabanda, & ad interresse, & damna omnia societatis, numero 82.

Societas an ualeat quod unus ponatur pecunia in societate, & alius personam & seu operam, numero 64. 65. 83. 88.

Socius an esse possit idoneus testis pro consocio, numero 86.

Societas rerum non debet esse aeterna, numero 71. 87.

Societas quibus modis contrahatur, & dissoluatur, numero 87.

Socij plures inierunt societatem, unus eorum posuit in societate nautem, & alius pecuniam, & alius personam seu operam, qualiter fiat diuisio, numero 88.

Sociorum unus fecit plura debita sub conditione, qua pendente, fuit dissoluta societas, quomodo soluentur dicta debita ueniēte conditione, numero 89.

Socius si rem communem fuit furatus, an teneatur pro socio, uel de

Iulij Ferret. De re nauali

de furto, numero. 92.

Sociorum unus habens in communi domum ruinosam, an potuerit astringere consocios illam reparare ad concurrendum in expensis refectionis, numero. 93. 94.

Socius pro domo communi ruinosa an possit petere à consocio sibi caueri de damno infecto, & qua actione sibi subueniatur, num. 94.

Socius an inuito socio possit reficere domum communem ruinosam, & inde consequi quod expendidit, numero. 94.

Statuta Rauennae intelligentia sub rubrica de Soccidis non diuidēdis infra quinquennium, numero. 83. 84.

Themistocles quare palmam reportauit contra Xersē, numero. 6.

Turba est inutilis in mari si ignorat natare, numero. 16.

Titulis de alienatione iudicij, an habeat locum in iudicijs diuisorijs, numero. 99.

Veneti nobiles ritè mercantur, numero. 25.

Volens contrahere societatem animalium quæ perierunt antequàm fieret talis societas, cuius damnum erit, numero. 44.

A R G V M E N T V M.

De Rebus necessariis pro Classe.

De Societatibus, quæ fiunt in dies per homines.

De Communi diuidendo.

De Noui operis nunciatione.

1 A R I A ad uictum cibaria & annonæ
ponendæ sunt in nauibus, clasfis cū
munitionib † multis, ut C. de clas-
ficis lib. 10. habito respectu ad lō
gum iter, & fortè faciendum in lo-
cis hostium; & habere tenentur
scientiã locorum Duces clasfis ubi
nauigatur, si fuerit possibile, & pi-
ctum Napamundum habere in na-
ui, & id sæpe uidere, & benè percunctari cum expertis, nè
incidant in mala uada & scopulos, & loca sirtosa; & nè du-
2 cantur in laberinthum sine filo. Et † multas habere an-
choras uariæ qualitatis, funibusque, instrumentis bellicis,
& exercitii naualis, cum cathenis, ramponibus, uallis, &
crucibus ferreis, manibus ad retinendum & capiendum
hostiles naues, clauisque, securibus, falcibus, bipennibus,
dolabris, & armis, & machinis bellicis, aliisque necessa-
riis tam aptis ad defendendum, quàm ad lædendum ho-
stium classem; habita consideratione & ad prudentiam, &
experientiam Ducum clasfis, nautarumque nationis &
gentis; nauareorum, remigiorum, nauclereorum, & mili-
tum numerum tam suorum, quàm hostium in mari exper-
torum, & exercitatorum tam pro salute clasfis, quàm pro
3 bello nauali. Nam † in mari non est spes ponenda in il-
lis, qui non sunt experti in bello, & re maritima; aliàs ut fe-
minæ tremètes & timidi illi sunt, qui tuti nō sunt in aqua:
quia

Iulij Ferret. De re nauali

- quia hi licèt armati, ut inermes peribunt, pugnando cum uiris armatis militia expertis naualis prelii audacissimis, & ualde animosis in aqua. Quoniam inexperti belli naualis pauitant in aqua tremebūdi iactatione maris, & ut attoniti sunt, nescientes arma tenere, non ualentes bellare cū uix pēdibus sistere nequeant, capitis dolore grauati nau-seantes. Ita quòd potū absynthi uitare non possunt ob uomitū: absynthi enim succus uirtute sua retinet uomitū.
- 4 Aristides † filius Lyfimaci Atheniensium Ducis scripsit Mardonio Duci, Nimirum si in mari uicisti cum nauibus tuis exercitatis in aqua contra ignaros aquatici belli, in terra tantūm expertos: & quid sit mare nescientes. Consilium propterea est, quòd inexperti in re nauali non pugnent cum expertis in aqua, & quòd inexperti in humo non praelientur cum expertis in terra, si intendunt seruare
- 5 honorē, & uitare mortis periculū. Ideò † Romani in omni docti bello, & experti fuerūt aquatico & terrestri, & sine discrimine ī utroq; Marte gloriosè certabāt pro uictoria. Profunt peritia rei maritimæ, & lignorum exercitatio in aqua cum agilitate in aquatica pugna, & natandi scientia.
- 6 In † mari autem nil ualet indocta bellantium multitudo nesciens mare, quoniam à paucis expertis in aqua de facili superatur; exemplo Themistoclis apud Salaminā palmam reportantis cum suis paucis doctis in aqua cōtra
- 7 indoctam multitudinem Xerxis. Propterea † regulatur militaris disciplinæ naualis in parando naues pro classe haberi omne studium, & rationem expertorum naualis belli & exercitii, & in natandi, ut dixi, peritia; quæ se, Ducesque suos à periculis maris tutos reddere consuevit: quia experti huiusmodi tutiores sunt, promptiores & audaciores in maritimo bello, quàm sint illi, qui sunt imperiti maritimi exercitii, & aquatici naualis belli.
- 8 Cæsarem, † & Magnum Pompeum, Augustum, Horatiū Choclitem, Sertorium, Poenum Anibalem, & Masinissam, alios quàm plures Duces, qui in natando fuerunt experti, sua natandi disciplina & scientia seruauit à nece, &
- à pe-

9 à periculis. Nam † Cæsar in expugnatione Alexandriæ
 irrupentis, impetum gressus multitudine, scapham con-
 scendens, mox præssam pondere sequentium, & quasi mer-
 sam; p̄ ducentos passus ad nauim suã manu eleuata, qua li-
 10 teras ferebat Romani Senatus, natando peruenit. Et †
 idem Iulius Cæsar omni expertus bello, sua uirtute Roma-
 num Imperium nauigato per Oceanum, & Athlanticum
 mare dilatauit; capta Insula magna extra circuitũ terræ,
 & contra Aegyptos bellando ascendens in scapham, ut suis
 occurreret, dum insecutus foret ab hostilibus nauibus,
 iactis contra ipsum misilibus multis, & nè caperetur ab il-
 lis, se proiecit in mare, & natando tutò euasit, tenendo ma-
 num supra aquam cum Commentariis suis nè lympham
 ris illa maderet; & inde ad suos tutò reductus, nauali certa-
 mine Regem Aegypti Ptolomeum superauit, non tamen
 11 sine sanguine utriusque clasfis. Alia † uice animosus
 Cæsar in scapha degens, & discedens ab Apolonia, ut ad
 suos milites perueniret, qui per Anium fluuium applicue-
 rant Brundisium, & ueste indutus seruili nauigauit mare;
 & dum gubernator nauiculæ redire uoluisset Apoloniã
 ob tempestatem, & undas fluctuantes, illũ placidis uerbis
 retinuit Cæsar, inquit, Sequere uir generose inceptum
 iter, & noli timere, sed esto audax, quia Cæsarem portas, &
 illi se ostendit esse Cæsarem, & qualiter fors Cæsaris asso-
 ciabat ipsum in hac nauigatione: & læti nautæ nauigarũt
 rumpentes & superantes undas, & impetum fluminis re-
 migio; & demum Cæsar rediit ad suos, qui mœsti stabant,
 quoniam eorum amore suus Imperator inclytus se oppo-
 fuerat morti.

12 Et † Antonius copias suorum militum ex Brundisio
 transnauit aliò, & ad Cæsarem uenit lætanter illum salutã-
 do, qui Pompeum ad bellum tunc prouocauit uirtute suo-
 rum militum; & Pompeus se cum suis in alium locum tran-
 stulit in longum, arte ducendo bellum, & illum Cæsar cũ
 suis fuit insecutus, dura passus necessitate usque in Farfa-
 liam, ubi pugnatum extitit, & uictor Cæsar permansit, ut la-

Iulij Ferret. De re nauali

tius dixi in alio meo libro Antiquæ illustratæ, & instauratione militiæ, in tractatū de ordinandis aciebus in prælio.

- 13 Octavianus † Augustus doctus fuit magister in natando, & expiscando; & Campum Martium maiorū sententia Tiberi finitimū delegit, quo milites in Tyberim sudores martios, tabemq; & squalorē in militia contractū armorū exercitatione diluerent, & natando labore deponerent. Hic nēpè Augustus fuit gloriosus Imperator in omni doctus militia, nauali enim bello superauit Marcū Antoniū, & Cleopatrá Reginā Aegypti, quos ad mortem deduxit; adeò q̄ Antonius se pugione transfixit; & Cleopatra nē in triumpho duceretur ab Augusto, a spidis morfu periit.
- 14 Præditus † fuit uirtute Augustus Iulii Cæsaris nepos, & doctus literis Græcis & Latinis; Tragœdiam de Aiace furente fecit, munificentissimus fuit erga benè meritos milites, & literatos uiros, qui ipsum cum suo Mœcenate & Pollione immortalem reddiderunt. Et certe Scriptores sunt illi, qui Principes in omni quo reddunt immortales, scribentes de eorum uirtutibus, & benè gestis.
- 15 Amisso † nāque equo per Sertorium uulneratū à Cymbris, suis occurrendo Romanis, Rhodanū cum thorace & clypeo per aduersus fluctus, & vertices fluminis toto corpore natando traiecit, & amicis p̄sidiū dedit.
- 16 Sileat † inutilis turba bellorū ignara, asserens uerecundiam fore in natando, mentem tenens tenebrosam & oppressam caliginis ignorantiaē iuæ, quæ mater est omnium malorum, & sibi nox fit ante noctem ignauia sua inimica uirtutis.
- 17 Ignauia † n. est illa belua, quæ tollit gloriam cœlestē & terrenam quibusdam ex mortalibus, quorum corpora teret, ut ferrum rubigo; & ignarus natandi trepidat ob paucorem, nec audet ignoto se se committere ponto.
- 18 Et † dato signo per Catonem se uelle discedere cum classe ab hostium littore, ubi hostibus inuitis permanserat diebus multis, & separatus à portu cum suis excepto uno, qui ob inertiam non paruerat edicto Catonis Consulis; & uidens ille classem à littore fuisse separatā, alta & terribili

voce clamaui t, q̄ ēt ipse leua retur ab hostili littore, & Ca to cum tota classe rediit, & ipsum leuauit ab hostili loco, & inde illum fecit arbori unius ex nauibus suspendere, quem hostes ob ignauiam, & ignominiam interficiendi fuerant ad aliorum exemplum, castigauit.

- 19 Quero † de iactis in mari, an pro derelictis habeantur. Dic q̄ non regulariter, nisi ex modo iactus aliter præsumatur, l. qui leuandæ, ff. ad leg. rhod. de iactu, ut puta si capsula rupta fuerit deiecta in mari, aut liber proiectus apertus in aquã à domino, tunc præsumptiuè prædicta pro derelictis haberi uidentur, institu. de rerum diuisi. in §. si. cum glo.
- 20 Queritur † de plurib. nauē conducentib. & vnus habēs in nauī oneratas, merces magis onerosas, leuandi causa nauis proiecit illas; & nauis postea in scopulum fuit colisa, uel scamna harenosa rupta est, non tamē periit: An illi, qui res suas leuandæ causa nauis ad contributionē teneantur. Dic non teneri, ut habetur de fabro, qui operas suas locauit, & instrū suū fregit, l. 2. §. 1. ff. ad leg. rhod. de iactu.
- 21 Et † si contingerit oneratā nauim colidi, & seu opprimi in saxa, uel scopulos, an ille qui aliquid seruauit de suo habeat contribuere in damno nauis, & aliorum; uel proprium sit ipsius domini, qui id seruauit. Dic, q̄ erit proprium ipsius domini diligentis, qui illud seruauit diligentia sua, l. cum depressa, ff. ad legem Rhodiã de iactu.
- 22 Occurrit † nauē Sempronii refici tabulis Titii, an nauis remaneat Sempronii, aut Titii, cuius sunt tabulæ refectiois nauis. Dic si illã fecit Sempronius ex Titii tabulis, erit Titii, sin autem extimabitur: nam interest inter reficiendo, & in faciendo, l. Mutius, iuncta glo. ff. de rei uindic. Adde notata in tit. de tigno iniuncto, ff. & C.
- 23 Quæ † nã sit poena trãsgrediētū Imperiale edictū, q̄ nul lus trãsgrediatur ciuitates p̄hibitas, & nē suscipiat ferrū, res, & arma p̄hibita, & uetitas negociationes, ut de illis, q̄ accedūt ad hostes infideles, & illis arma ferūt & alia uetita p̄ Imperiale edictū. Dic puniri poena exilii perpetui, & publicatione bonorū, l. 2. 4. & si. C. de comer. & mercat. &

Iulij Ferret. De re nauali

si capti fuerint decapitari debent. l. 2. C. quæ res exportari non debent: & hi repente sunt excōicati statuto Concilii Lateran. & serui fiūt capientium, & bonorum omniū amissione mulctantur, c. ita quorundam de iudæis & saracenis.

- 24 Et † cum Nobilitas non patiatur pro honore se exerceri circa mercationes, ut alii faciunt, an sit licitum Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Equitibus, Militibus, & Doctōribus, Neapolitanis nobilibus mercationes facere. Dic quòd non, quoniã esset dedecus suę nobilitati, l. Nobiliores, ff. de mercator. & commerci. & quidẽ Nobilissima & armipotēs Regia ciuitas Neapolis optimè seruat dictam legem Nobiliores, nec permittit aliquem de sedilibus suis nobilibus fieri mercatorem; & contrafaciētes non gaudent tali nobilitate, & illos in popularium numerū ciuium computant: & ad prædicta facit tex. in l. Milites, C. locati, & in c. Clerici, 14. q. 3. Fallit lex prædicta Nobiliores, C. de mercatoribus & cōmerciis, in Nobilibus Venetis exercentibus mercantias. Immò sibi dedecus foret si non exercerent mercantias: nam cōmitterent in proprium nomen Veneo venis, à quo deriuationem acceperunt cum libera vrbe sua: Nam uenire est uenūdare &c. nec uiuūt Imperiali lege, sed propria, vt Frāci, cum non subiaceant Imperio antiquissima consuetudine, vt aliàs dixi, sibi suffragāte, cuius initii memoria hominum non extat in contrarium. Et † dum essem in Vrbe, fui consultus de casu infra scripto. Ciuis quidam Cæsenas deposuit pecuniam penès campforem sine ullo pacto, & Campsor ex dicta pecunia fuit ualde lucratus, qui uolēs gratificare Cæsenati, eidem pecuniam restituit cum decē pro centenario; & an hoc esset usura dubium fiebat. Cōsultui distinguendo, secundum Bald. in l. societatem, in 5. colum. C. pro socio. Aut Cæsenas deposuit pecunias sub hac spe remunerationis, & est usura; sin autem simpliciter & non erit usura: & in hoc standum est dicto deponentis, cū
- 26 sit quæstio conscientia. Aut † in specie deposita fuerit pecunia, & tunc si illicitè usa fuerit dicta pecunia tota,
- omne

- omne lucrum exinde proueniens debet restitui Cæsenati deponenti; quia ex re ipsius est factus locupletior, argum.
- 27 legis si quis sine uluris, ff. de negociis gestis. Aut † licitè est usus pecunia, quia depofuit ad numerum, & tunc si liberali animo sciens se non teneri soluit, poterit id retineri cum bona conscientia, quia est mera donatio; Aut soluit quia credidit se teneri ex quadam æquitate, quæ sæpe mouet mercatores ad remunerandum, & idem dicendum est retineri posse cum bona conscientia. Aut credebat se teneri ex iuris necessitate, cum non teneretur, & tunc licite recipit si non habuit à principio animum foenerandi, aliàs secus.
- 28 Obligatio † .n. Antidorum iustam parit retentionem per errorem solutionis, l. si ex testamento, §. i. ff. de fideiuf. fori. Nisi esset error facti, qui putabat per suum procuratorem promissum esse cum non esset; & tunc nec de iure iudiciali, neque conscientiali retineri poterit.
- 29 Mercatores † plures inierunt inter se societatem firici, & pannorum; An unus ex prædictis sociis possit alium admittere in societatem, & admissus intelligatur etiam esse, & sit socius aliorum sociorum, qui illum non receperunt in societatem. Dic quòd non, quia sibi soli socium fecit, & cum eo solo communicat, & ex eius facto ipse tenebitur aliis, & ei admittens tenebitur etiam pro facto sociorum, & quòd ab eo consequitur communicabit cū aliis. Nec cedendo contra eum actionem liberabitur, & non cõpensabit communionem cum damno, l. qui admittitur, cū
- 30 quatuor legibus sequentibus, ff. pro socio. Quid † si precium rei communis diuiserim cum socio putatiuo, an ego socius à uero consocio potuerim conueniri, uel putatiuus conuenitur. Dic posse de iure putatiuū socium conueniri, & me socium uerum, cum partem meam pretii rece
- 31 perim, l. si Titius, ff. pro socio. Mercator † quidam tenet in communi cum Titio multas merces, an Titius uolens partem suam consequi an aget pro socio, uel cõmuni diuidendo, uel familiæ erciscundæ. Dic quòd ad hoc, ut
actio

Iulij Ferret. De re nauali

actio pro socio habeat locum, non solum sufficit res esse in communi, nisi sit ex conuentione, animo intercedente faciendæ societatis, aliàs si alia de causa res sunt communes, locum sibi uendicabunt prædicta: & alia remedia communi diuidendo, & familiæ exercendæ, l. et si pro socio, cū tribus legibus sequentibus, ff. pro socio, quod bonum est scire pro formandis libellis.

32 Occurrit t̄ pridie me cōsuluisse, an societas transeat ad heredem, & in heredem ex conuentione socii, prout actio pro socio transit in heredem uetigalis, l. actione, §. ad eò morte, ff. pro socio. Dic in alios non transire, nisi ad patrum heredem; sed benè actionem pro socio transire tam pro culpa ipsius defuncti, quàm pro dolo heredis: ex conuentione tamen heredis poterit etiam reuocari societas, ut dicit Iurisconsultus Ulpianus in l. nemo, & Paulus in l. actio, & Pomponius in l. planè, ff. pro socio: ad hæc faciūt notata per Ioannem de Firmo, in 2. parte sui Tractatus gabellarum, col. 6. & in l. cum societas, & glo. in l. nulla, ff. pro socio, & in l. licitatio. §. socii, ff. de publicanis. vbi Ioannes de Imo. dicit, q̄ quando sunt plures socii uetigaliū, si de consensu fisci diuiserunt administrationem, periculum & lucrum cuiuslibet est proprium in parte sua, quod secus est si absque consensu fisci diuiserint: quia vnus pro alio tenebitur fisco, si tamen videtur, q̄ diuiserunt animo diuidendi societate non tenetur vnus cōicare lucrum alteri socio, nisi diuiserint gratia commodioris administrationis, l. Gaius, ff. de legatis 2.

33 In t̄ actione pro socio post uerā moram aut fictā uenit interesse contra sociū, secus cōtra heredem socii, & dāna sunt & lucra cōicanda contemplatione societatis proueniētia, secus si contemplatione personæ, licet occasio fuerit huius societatis, l. socium, & per Doct. ibi. ff. pro socio.

34 Quid t̄ si fuerint plures mercatores isimul socii, an vnus ex sociis uolēs diuidere, possit alios prouocare ad diuisionē. Dic q̄ sic, et inuitos, & incerta petitio admittitur p̄p̄ dubiū t̄ in hac actione pro socio, & cōi diuidūdo, q̄ in rei uen-

uendicatione, l. si omnes, ff. communi diuidundo. Nec valet pactum, q̄ perpetuo non diuidatur, l. in hoc, §. si conueniat, & per scribentes ibi, ff. pro socio.

- 35 In † sociis est priuilegium, & seu beneficium, quòd socii non condemnentur nisi in quantum facere possunt, aut dolo deserint posse facere quòd non transit ad fideiussores, neque ad hæredes, & inspicitur tempus rei iudicatæ utrum si socius facere possit, & quis facere posse dicatur si dolo fecit quominus posset, secus si culpa, per tex & Bar. &
- 36 Bal. ibi in l. si uerum, in princi. ff. pro socio. Et † socius conueniri potest & debet deducto ære alieno, & cauere tenetur de satisfaciendo integrè si ad pinguiorem fortunã peruenerit; & inter socios inuicem agentes non est melior conditio occupãtis, ut in præallegata l. si uerum, §. id quod socius, cum sequenti §.
- 37 Contra † hæredes socii, ut prædixi, competit actio, licèt non sit ipse socius, nec socius esse possit; emolumentum tamen est successor, ut in dicta lege si uerum, §. in hæredè, ff. pro socio: & licèt ad hæredem non transeat societas incohata per defunctum, debent explicari per hæredem, l. hæres socii, ff. pro socio. Accedunt prædictis notata per Ioan nem de Firmo in suo lib. Gabellarum, in 2. parte, col. 6.
- 38 In † societatis diuisione omnium bonorum ante partem assumitur dos ab eo, qui sustinet onus matrimonii: & si dissoluto matrimonio societas distrahatur, eodè die est dos percipièda, quæ solui debet, l. actione, §. si. ff. pro soc.
- 39 Per † dies occurrit in factò, an pactum ualeat factum inter socios contra naturam societatis, ut puta, quòd saluũ sit capitale unius ex sociis, quod posuit in societate, & quòd habeat tantum participare de lucro, & non de dño. Dic quòd non, quia esset cõtra naturam dicti contractus, l. Mutius, ff. pro socio, & l. Lucius, ff. commodati. Immò esset usura marcida, prout dicit Bal. in l. C. pro socio.
- 40 Quoniam † partes æquales esse debent, & si pecuniã æqualiter posuerint, pro portione damni & lucri sentire quilibet debet sociorum. Et si aliter fieret, illegitima esset

Iulij Ferret. De re nauali

& leonina societas, & non humana; neque legitima, l. si nō fuerint, §. fin. ff. pro socio. Vbi dicitur societate posse cohere, ut nullā partē damni alter sētiat, lucrū uerò cōmune sit si tanti sit opera, quāti dānū sit. Plerumq; tāta est industria socii, ut plus societatis conferat, quā pecunia, id est si solus nauiget, solus peregrinetur, & pericula subeat, solus pro æqualibus partibus intelligitur facta societas, ut dicta l. si non fuerint, ff. pro socio: & si inter partes non foret dictum cum æqualitas sit seruanda, nisi aliter foret conuentum, quòd unus poneret minus, quā alius, & pro rata dāni & lucri consequeretur partis in societate positæ.

41 Quid † de fratre, qui habet omnia bona in communiōne cum alio fratre habente unam filiam nubilem, quam nupsit præsente fratre; & ipsi de bonis communibus dotē promisit altero fratre tacente, & non contradicente: An sibi præiudicet dicta taciturnitas. Dic quòd sic, ita cōsultuit D. Ioannes de Imola in consilio incipiente De casu premissis &c. & per Decium in consil. 95. & in consil. 166. & in consil. 267: & per Paul. de Castro in consil. 122. & Iason in authen. quod locum, C. de collationibus.

42 Amicus † quidam meus Bononiensis habens societatem omnium bonorum cum quodam mercatore lusore, qui ex ludo azardi, aut alio ludo prohibito, uel ex turpi lucro multūm acquisiuit; & me consuluit si teneretur communicare cū socio, & id in societate ponere quod acquisiuit socius ex ludo azardi uel alio prohibito ludo, aut ex turpi causa. Consului quòd non, per tex. in l. si fratres, §. fin. & cum similibus ibi, ff. pro socio; & reperio idem fuisse consultū per D. Alex. de Imola in cōsi. 77. in 5. uolumine.

43 Quid † si communicasset, an poterit Episcopus compellere socios ad restitutionem usurarum & malè quæsitorum ex turpi & illicito lucro, & ipsis reuentibus ex dicta causa restituere usuras. Dic quòd sic, l. quod enim, ff. pro socio, & per Bal. in l. societatem, col. fi. ff. pro soc.

44 Quidam † ualens contrahere societatem animalium, seu res quæ tenens perierunt ante contractam societatem, cui peribunt.

ribunt. Dic domino ipsorum animalium, & rerum peremptarum, quod secus esset si perirent post contractam societatem; quia tunc esset commune damnum. Nam rerum collatione perficitur societas, quæ si per contractum facta fuerit perfecta, erit, celebrato dumtaxat contractu, alias non, per tex. in l. si id quod, ff. pro socio.

45 Quid si alter sociorum necessariò impenderit aliquid de suo, an id recuperare possit. Dic quòd sic, etiam cum expensis, & interesse, quod habere potuisset si pecunias quas soluit aliis foenerasset; & socius ille tantum qui se socium dicit & non negat, habet beneficium in quantum facere potest, probat tex. in l. si vnus. §. ex sociis, ff. pro socio.

46 Quero si in societate sint imputandæ expensæ in ea, & eius causa factæ. Dic quòd sic, l. si fratres, §. pen. ff. pro socio, & lucra personalia ueniunt tantum communicanda in societate simpliciter contracta, l. cohiri societatem, ff.

47 eodem. Re si autem, verbis, & per nuncium initur, & cohitur societas, quæ dissoluitur morte naturali, & civili, morte videlicet capitis diminutione, & dura ægestate, quæ ridiculos homines facit.

48 Et si rectè potest cohiri generalis, & specialis societas probant Iurisconsulti in l. verum, & in l. societatem con sequentibus legibus, ff. pro socio. In hoc contractu societatis inest arbitrium boni viri. ad quod arbitrium est redigenda, ut in d. l. si societatem, ff. pro socio.

49 Quero si de feudo communi, an diuidatur inter ipsos vasallos. Dic quòd non, cum eiusdem feudi natura non patiat, vt dicit glo. in l. communi, ff. communi diuidendo, & tex. in c. Imperialem, in §. præterea, in vsibus feudorum, & ibi per D. Andream de Isernia, & Bal. & alios scribentes de prohibita alienatio. feudi per Federicū, & ibi per Modernos Neapolitanos Doctores, & in nouis quæstionibus suis, & consiliis feudalibus.

50 Queritur si de feudatario, qui præstare tenetur seruitia personalia Regi pro feudo, an teneatur cum aliis nobilibus non feuda tenentibus soluere collectas pro feudo,

Julij Ferret. De re nauali

& omni iure suo feudali, quod feudatarius habet in feudo, ut pecora, animalia, & pecunia otiosa, de qua in l. qui semisses, §. 1. ff. de usufructu: hanc quæstionem formauit Lucas de Penna, in l. agros, C. de feudis limitrophis &c. lib. 11. & tenet feudatarium huiusmodi non teneri ad dictam solutionem collectarum; & ita pluries vidi iudicatum, & seruatum. Quoniam vasalli feudi huiusmodi seruiunt personaliter Regi domino in exercitu, & in curia sua; & pro obsequio Reipublicæ ibi assistunt, & stant pro debito, quod alii hoc non faciunt, obligati tantum soluere pecunias pro rebus possessis ab ipsis.

51 Occurrit † socium conueniri in iudicio ab alio socio, qua de iure conuenietur actione, de eo quod fuit consecutus ex causa societatis. Dic quod nē dum pro socio, & societatis iudicio, sed etiam communi diuidendo, si socii vellent societatem distrahere, & aliquid debeatur societati: vnus alteri sociorum cauere debet, uidelicet si aliquid ad ipsum peruenerit, quod illud communicabit: uel si soluerit, quod alius teneatur sibi de eo refundendo pro parte, quod procedit & est verum in omnibus iudiciis bonæ fidei, l. pro socio arbiter, ff. pro socio. Actio † enim communi diuidendo non tollitur per actionem pro socio, quia habent se ut excedentia, & excessa, l. si actum, ff. pro socio: & si contra prohibitionem vnus ex sociis deliquerit, tenebitur ipse, & non reliqui socii, l. qui hæredi, §. Paulus, ff. de conditionib. & demonstrationibus.

53 Paduæ † Venetus quidam nobilis dedit cuidam pellipario, seu ueretario, uel strazarolo, ita vulgò nuncupato in Romandiola; ad uendendum unam uestem uelati nigri pro triginta aureis, & si plus illam venderet, quod esset ipsius pelliparii. Fuit quæsitum, an sit inter ipsum nobilem Venetum, & dictum Pelliparium contracta societas. Dic, quod si ille nobilis Venetus dixerit hoc animo contrahendæ societatis, erit inter ipsos actio danda pro socio, sin autem, erit prescriptis uerbis. l. si margaritam, ff. pro socio. Quoniam tractatu habito inter socios colitur & contrahitur

hitur societas, & actio datur pro socio; & cum fine tractatu uidetur negocium esse gestum in re ipsa communiter, secundum Vlpianum, l. nam cum, ff. pro socio.

54 Occurrit t̄ alius casus, Creditor cuiusdam Cremonensis, Laudensi cuidam pellipario sui debitoris, creditori uēdidit pelles, quas pro pignore acceperat ab eodem debitorē, stante statuto, quòd pelliparius vendens pelles non teneatur soluere gabellā: an dictus Cremon. creditor, uedēs teneatur ad solutionē dictæ gabellæ, & de euictione rei venditæ. Dic quòd non, quia uenditio facta per creditorem perinde habetur, ac si facta esset per debitorem, secundum Bal. in l. 1. colum. 2. C. si seruus extero; & per dictam uenditionem transfertur dominium in emptorem, licet creditor non sit dominus, l. si liberam, & ibi per Doctores. C. quod cum eo; nec tenebitur prædictis de euictione pignorum, l. 1. & 2. C. credi. de euictio. pignor. non debitor, nisi docuerit in eo esse potioerem, uel nisi uendat, ut rem propriam, uel nisi se obliget de euictione, uel nisi uendat mala fide, sciens rem non esse sui debitoris, ut in d. l. 2. per Bal. ibi, & in l. si cum militaribus, C. de restitu. mil. anno.

55 Quero t̄ de rebus, quas nō habent socii uenales, an aliquis ex dictis sociis poterit alienare illas. Dic quòd nō, quia nemo potest plus parte sua alienare, etiam si esset socius omnium bonorum, l. nemo, ff. pro socio. Nec iure societatis obligatur socius ære alieno per socium mutuo accepto pro se, & non pro causa societatis, quod est verum, nisi pecunia prædicta esset expēsa in cōi societate, uel posita in cōem archam, l. iure societatis, ff. pro socio, & l. nemo ex sociis, ff. eod. & per Cyn. & Bald. in l. cum te, C. si cert. petat. & in l. si socius, & ibi Bal. ff. si cert. petat. & per Ioannem Andreæ in c. dilecta, extra de excessibus Prælat.

59 Societas t̄ sine dolo malo, & sine fraudib. fieri debet animo bono, & aliter facta nullius est momenti. Nam bona fides est contraria fraudi & dolo; nec pactum releuat factum de non diuidenda societate. l. ea uerò, §. de illo, & l. si conuenerit, ff. pro socio, ubi habetur quòd societas nō

Iulij Ferret. De re nauali

potest intempestiue renunciari, nisi ex causis, de quibus in d. l. si conuenerit, & in sequentibus ibidem duabus legibus sequentibus. Renunciatio societatis præiudicat statim renuncianti, & non præiudicat aduersario suo consocio, nisi post ei peruenerit in notitiam, l. sed & socius, §. si. cū l. sequen. ff. eod. titu.

57 Quidā † ex sociis cētū legauit, & seu donauit seruo cōi, an tale legatū seu donū debeat conferri inter socios, & hæredes legatis, & seu donantis causa mortis. Dic quòd nō, l. verum. §. si seruo. ff. pro socio : nec Sabinus Iureconsultus adiecit hæreditatem, aut legatum, uel mortis causa, uel simpliciter inter uiuos donatum: quia sine causa obueniunt, sed ob meritum quoddā accedunt, uel nec adiecit, ff. pro socio : secus si specialiter esset factum pactum inter socios oīum honorū, ut si qua iusta hæreditas alterutri obuenerit sit cōis; & q̄ legatum & donatū, uel aliter quacūque ratione quæsitum, cōioni queratur, l. ea uero, ff. eod.

58 Ager † quidam à tribus sociis emptus fuit pro mille, in quo mille unus ex ipsis sociis posuit quingentum, & alii duo aliud quingentum; in agro prædicto est marmor parius Alabastrinū fodiendum: quantam partem in lapide prædicto habebunt socii. Dic, quòd quantam partem habet quis in societate, habet & in terra, & tantam habet in arboribus, & lapidibus separatis ab eis: quia aliud est separatio, aliud specificatio, secundum Bal. in l. fin. ff. pro socio. ubi deciditur per dictum textum quæstio prædicta.

59 Quero † de quæstione quā habui in facto Imolæ: quidam Fauentinus contraxit societatem guadi, rubæ, pannorum, & lanæ cum quodam Imolense, & quodam alio de Castro Bononiense. Imolensis prædictus de cōmuni pecunia emit magnam quantitatem bestiarum, & bladorum; an communicetur cum socio. Dic distinguendo, aut sunt socii omnium bonorum, & communicabitur: aut non, ut in casu præposito non fuerunt, & non communicabitur, sed pecunia peti debet communi diuidendo iudicio. l. si patruus, C. de communia utriusque iudicii: & poterint etiam

etiam agere iudicio familiae erciscundae ad recuperandū eius pecuniam &c. si hæreditaria foret.

60 Genuenses † quidam contraxerunt societatem, & vnus ex sociis vendidit rem communem de sociorum voluntate, & precium communicauit. An sibi sit cauendum quòd si quid damni patietur, restituetur ei. Dic quòd sic, & si cautum non fuerit, aget contra eos si aliquid oportuerit eos præstare ob dictam uenditionem: & si quis prædictorū nō fuerit soluēdo, alii præstabūt, l. si vnus, ff. pro soc.

61 Duo † Mediolanenses socii pacti sunt insimul, quòd eorum filiae dotētur de communi, an ualidum sit tale pactū. Fui consultus, consului esse validum, per tex. in l. si socius, ff. pro socio. Vbi habetur, quòd si durāte societate dos reddatur in communi cum sua causa reuertitur; secus si soluta societate recuperetur per filiam, & non nocebit socio liberatio ipsius per acceptilationem.

62 Et † si actum non fuerit expressè, quòd de communi dos soluatur, de sua parte uidebitur dotata, secundum Bart. & Bald. ibi, & per Pau. de Cast. in consil. suo 95. & in consil. 308. in 2. vol. Et ad prædicta facit tex. in l. quod si eo tempore, ff. pro socio.

63 Quero † de socio, qui fuit stipulatus à consocio suo de dolo non committendo in societate, & promittat pœnam in casu commissi doli, an pro socio conueniatur. Dic quòd non, sed ex stipulatu agetur ad pœnam si non minus fuerit in pœna, quàm in interesse: & hæc pœna imputabitur in fortem iis, qui eam fuerint consecuti si alter debitor sit, l. si quis à socio cum sequēti, ff. pro socio. ad quæ faciunt notata in tex. l. si duo societatem, ff. eod. tit. ubi habetur tribus pactis interuentis in societate agi non posse pro socio, secus si duo dumtaxat interuenerint, pœnali subsecuta stipulatione.

64 In † iudicio pro socio quis agens, in dubio præsumitur uti iure suo, l. meritò, & per Bar. ibi. ff. pro socio: in hoc iudicio uenit dolus, & culpa.

65 Et † si vnus ponit rem, & alius operam in societate, uenit

Iulij Ferret. De re nauali

nit etiam dolus & culpa ; & veniens cōtra mandatum uni factum, conueniri alius non potest ; secus si contra contractum societatis uenerit in primo casu pōnitere potest, in secundo non. Et † societas unius negociationis non porrigitur ad aliam negociationem ; & hac actione pro socio quis non tenetur pro casu fortuito, quantumq; res acceperit extimatas, in dubio tamen præsimitur furtum committi culpa eius, cui est res subtracta, l. cum duobus, ff. eodem titulo.

67 Cum † socio plures cōpetunt actiones, utputa furti, & pro socio, si socius rem communem contractet, An altera tollat alteram. Dic quòd nō, quia rei persecutoria actio non tollitur per pōnalem, neque è contra, sed benè una persecutoria aliam tollit: & idem seruatur in omnibus iudiciis bonæ fidei, l. rei communis, ff. pro socio; non tamen facilè præsimitur quòd socius faciat causa furandi, seu quid celandi, ut ibi. Nam si seruum communem celauerit non tenebitur lege Fauia de plagiariis ob dictam præsumptionem, l. ex merito, ff. pro socio: nam lex Fauia loquitur de libero homine uendito; & pēna plagii est mortis naturalis. Et si damnum in re communi socius dederit, tenebitur Aquilia, ut ibidem in l. si ex ea causa, & habens plures uias potest eligere leuiorem, l. si fratres, §. idem respondit socius, ff. pro socio.

68 Quero † de seruo communi, an unus ex sociis possit communi seruo donare libertatem inter uiuos, uel in ultima uoluntate. Dic quòd sic, fauore libertatis, & compelluntur reliqui socii leganti, uel hæredi suo uendere partē suā serui oblato sibi precio, uel in æde deposito ; & pro rata domini inter seruos diuiditur peculium serui ; & seruus tenetur reddere rationes primò si præpositus esset ipsis infra tempus à iudice prætaxandum, habetur in l. 1. C. de communi seruo manumisso. Emancipatus † quidam filiusfamilias Ferrariensis contraxit societatem cum mercatore Cludienſe, an cōueniri possit actione pro socio, fuit quesitum à me, responsum dedi q̄ sic, & pro eo tenebitur pater

- pater de peculio, l. si id quod, §. si filius familias, ff. pro soc.
- 70 Et † quotiescunque iussu alicuius, uel cum filio eius, aut extraneo societas contrahitur directo, uel cum illius persona agi posset cum eo, cuius persona inspecta est in contrahenda societate, l. fin. ff. pro socio.
- 71 Filius † enim ante emancipationem obligari potest, & obligatur ciuilitur & naturaliter, quod ita non procedit in seruo, quia non ante nec post alienationem obligari potest, neque dominus potest eius nomine post serui alienationem obligari, l. si id quod, §. si seruus, iunctis ibi gl. ff. p. soc. Fui interrogatus à mercatore quodam Mátuano, si pōt cohiri societas dum uiuunt socii, uel ad tempus, aut ex tēpore, aut sub conditione; Respondi, q̄ sic, motus per textū in l. 1. ff. pro socio, & quòd in societate omnium bonorum, res omnes coheuntium societatem communicantur etiam æs omne alienum, quod pendet ex quęstu, uidelicet id quod ex opera pendet sociorum, uenit in rationem societatis &c.
- 72 Item † queritur, an possit contrahi societas ut partes pecuniarum, seu rerum sint in ea ponendæ ad arbitrium & seu in arbitrio tertii, ut puta Lucii uel Titii, aut talis magistratus, seu Iudicis declaranda, & seu ut conueniatur & ut arbiter assumatur ad illas delcarandum. Dic quòd sic, l. societatem unà cum quatuor legibus sequentibus, ff. pro socio: dummodo arbitrentur ante mortem arbitri, aliàs frustratoria foret societas, l. si ita cohitat, ff. pro soc. Que
- 73 ritur † an actio pro socio competat ut seruetur pactum societatis. Dic quòd sic, l. Cum societas, ff. pro socio.
- 74 Et † quando inter fratres uoluntaria est contracta societas, quilibet debet alteri conferre in id quod conferre tenetur emancipatus, fratribus suis existētibus in pote-
- 75 state. Et † si fratres parentū in diuersas hæreditates retinuerint, & emolumentum, aut damnum in his cōmune sentirēt, quod aliundè quęsiuerint, in commune non redigetur, l. si fratres, ff. pro socio.
- 76 Et † licet quis contraxerit societatem omnium bonorum

Iulij Ferret. De re nauali

rum pacto quòd quid emerit unus ex sociis suum sit, Id tamen communicabit cum sociis bonæ fidei societatis iudicio, l. si quis societatem, ff. pro socio.

77 Et † dolus commissus in perdendo facit perdere beneficium, secus in non acquirendo. pernotata per Bar. in l. nemo, §. finali, ff. pro socio.

78 Duo † de Bergamo mercatores pannorum insimul contraxerunt societatem in arte pannorum, & mercantia olei disparibus partibus, & insimul conduxerunt fonticunam & domum cum apotheca; quæsitum fuit quam partem affictus habeant soluere conductione fontici, domus, & apothecæ conductorum. Distinguendum fore ita cõsului: Aut queritur respectu locatorum, aut interesse; si respectu locatorum & habeant partes pares & æquales in societate, pariter soluēt, ut in l. cum apparebit, ff. locati, & in l. reos, §. cum in tabulis, ff. de duobus reis: Aut respectu interesse, & tunc debet sortiri accessorium sicut principale; & idem est seruandū & in massaritiis, & suppellectibus societatis. argumen. legis quemadmodum, C. de agricolis & censitis lib. 11. & l. sed & addes, §. si quis mulierem, ff. locati.

79 Occurrit † casus quòd unus ex sociis recessit à societate cõmuniter inita, uel à communi domo conducta, An possit alium in locum suum ponere, inuito socio, glo. tenet quòd nō, Instituta locati, in §. finali: quia esse posset, quòd in ea poneret personam inhonestam, quod non esset licitum, l. non aliter, ff. de usu & habitatio. Arbitrium autem est spectandum boni uiri in re communi. Ad quæ faciunt notata per Bald. in l. 1. C. qui testamen. facere possunt, & in l. nemo, C. locati. & sic socius discedens de domo conducta, non poterit alium dimittere in ea inuito socio, per dictam glosam. Nec scholaris inuito scholare consocio poterit in domo conducta ducere ganxam, tenet gl. in d. l. nō

80 aliter, ff. de usu & habit. Pater † quidam habens duos filios, unum legitimum & naturalem, & alium spuriū, fuit operatus quòd isti filii insimul inierunt societate omniū bonorum, & ita contraxerunt, & industria sua maximas facultates

cultates quesierunt in simul. Decessit pater testatus, in situ
to uniuersali hærede filio suo legitimo & naturali, alimen-
tis duntaxat relictis spurio prædicto, secundum disposi-
tionem iuris canonici. Fui consultus si quid aliud com-
petebat dicto spurio, qui industriam suam posuit, & bene se ha-
buit in dicta societate. Consului, quod vigore dictæ socie-
tatis debet habere partem suam, secundum Bald. in l. so-
cietatem, in ultim. col. C. pro socio, & in l. si his qui duos,
C. de libe. legat. & per Bar. ibi. Et sic potest dari cautela
pro spurio quando pater uult partem peruenire ad spuriū
bonorum suorum faciat ipsum contrahere societatem om-
nium bonorum cum filio legitimo & naturali, & partem
habebit uigore dictæ societatis.

81 Quæro † de nauigatione, an in ea possit contrahi, & ca-
dere societas. Dic quod sic, l. nec quisquam, ff. de exercito-
ria actione.

82 Socius † quidam mercator promisit consocio suo se
uelle tenere ad omnia damna, expensas, & interesse, & ad
contrabanna pro mercibus, an talis promissio ualeat. Fui
consultus & consului quod non, motus doctrina Baldi in
l. societatem, columna ultima, C. pro socio.

83 Ligur † quidam mercator posuit centum in societate
cum Lucense quodam mercatore in ea operam suam po-
nente, & transacto multo tempore fuit solum repertum
capitale, quod Ligur posuerat, an sit illud diuidendum cū
socio quesitum fuit, glo. tenet quod sic, in l. societatem, C.
pro socio, in uerbo conferente, nisi aliter sit pactum inter
partes, l. 2. ff. eo. tit. & glo. firmat hoc esse iuris, sed aliud
seruari de cōsuetudine, cū ex ea seruetur capitale pro eo,
qui illud posuit, l. licet, C. locati, quæ non uidetur ualere,
neque pactum ob peccatum, & naturam fœnoris. Baldus
tamen tenet contrarium in dicta l. societatem, C. pro so-
cio, in 2. & 3. columna, uidelicet capitale saluum fore de
iure, & de consuetudine. Vbi ponit de societate gregis, q̄
fructus diuiduntur, & non capitale. Prædictis accedit sta-
tutum ciuitatis patriæ meæ Rauennæ sub rubrica De soci-

Iulij Ferret. De re nauali

- dis non diuidendis, nisi lapso quinquennio, quo elapso diuidantur armenta & greges, eorumque capitalia & foetus.
- 84 Accidit, † quòd dicto pendente quinquennio, & infra ipsum quinquennium naturali morte perit aliquod animal ex illis, quæ data erant in societatem, seu socidam; nūquid Socidarius rusticus teneatur mihi ad aliquid. Dic quòd non, quia eodem modo fuisset penès me periturū, etiam si animal datum fuisset æstimatum, quoniam in cōtractibus non ordinatis ad dominium, æstimatio non facit emptionem, l. cum duobus, §. damna fatalia, ff. pro socio, & per Bal. in l. si ex conuentione, & in l. si pascenda pecora, C. de pactis, & in l. societatem, C. pro socio, & l. 3. C. locati: & hoc pro regula traditum est, in l. cum manu lata, §. nemo, ff. de contrahenda emptione.
- 85 Sed † si perit casu fortuito, cui resisti non potuit, periculum erit cōmune, l. cum duobus, §. damna fatalia, ff. pro socio. Vnde si animal meum erat æstimatum in decē, rusticus tenebitur mihi tantūm in quinque reficere, quia damnum esse debet commune. Sed si interuenerit culpa rustici, ipse tenebitur emēdare mihi totum damnum, quoniam ante tempus diuidēdæ societatis totum animal meū est, licet fuerit æstimatum, & ita decidit textus in l. si pascenda pecora, C. de pactis. Sed postquam debuit animal diuidi si interuenit culpa rustici, tunc non tenetur mihi nisi ad dimidiam partem pretii, quoniam me non damificauit in plus, & sic differt à casu fortuito, & à casu naturalis mortis, habetur per Bal. in l. societate, ff. pro socio, colum. 4. & in dicta l. cum duobus, §. damna fatalia, ff. pro socio, & in l. si pascenda, C. de pactis. & ibi per Paul. de Castro. Refert Angelus de Vbaldis in ultima questione sui Tractatus socidarum, quod si animal datum in socida perierit ex natura, scilicet diuino Iudicio, & ex naturali infirmitate absque defectu eius, qui recepit illud in socidam, & tunc erit damnum domini, aut defecerit ex negligentia recipientis, & tunc totum damnum erit recipiētis in socidam, aut defecerit ex casu, & tunc damnum erit

commune dantis & recipientis in sociam .

- 86 Quero † de teste socio, an possit esse idoneus testis p socio. Dic quòd sic, in causa ciuili, si commodum ullum nò sentit ex sua testificatione, & quatenus respiciat partem socii, & lucrum non redeat ad eum, testificabitur ritè, aliàs non, cum foret testis in causa propria, glo. est optima instit. de testamen. ordinandis, in §. legatariis in uerbo damus, c. quoniam aliqua, extra de testibus. & sic iurabit se non habere interesse, nec aliquod commodum conse-
- 87 qui ex sua testificatione. Inter † mortales bona fide plures contrahuntur societates, & nulla societatis communicatio sit in æternum, l. nulla, ff. pro socio, & uariis modis dissoluitur legitimè contracta, l. verū, §. societas, ff. eod. titu. Contrahitur ex personis societas, ex rebus, ex uoluntate & actione; ex personis uidelicèt ex maxima & media capitis diminutione, scilicèt ciuili morte uel naturali, l. actione, §. morte, ff. pro soc. & instit. de capi. dim. §. pen. Ex re cū mutetur rerum conditio, ut de re prophana effecta sacra, cum qua non esse posset comerciū inter socios, uel rei publicatione, aut calmate, ruina, incendio, uel naufragio; & cum res euanescit & in totum perimitur &c. Voluntate & renunciatione cū separatim socii agere cœperint, & unusquisque sibi negocietur actione: cum autem stipulatione aut iudicio sit mutata causa societatis, & dictato iudicio, ut societas distrahatur, renunciata esse intelligitur quæuis societas, ut placuit Proculo Iuriscōsulto, distrahitur societas in bonis uēditis à creditoribus unius socii, ut placuit Labeoni iuris quoque consulto; & si quid damni, lucrive acciderit in re conducta, uel emenda pro societate, cōmune erit sociorum. Discessu dissoluitur societas renunciatione, quæ quidem renunciatio si fuerit intempestiua non liberat renunciantem, sed facit liberari socios à renunciatione, quæ fieri potest per se, & per procuratorem quantūque generalem, & procuratori facta renunciatio debitum habet effectum, si dominus id ratum habuerit, ut in dicta l. actione, ff. pro socio.

- 88 Pisani † quatuor mercatores inter ipsos contraxerunt societatem, & conuenerunt, quod unus ipsorum ponat nauem, & alius personam cum operibus suis & familiae suae, & tertius pecuniam tantum, & quartus operam tantum in emendo plures merces pro portando illas ad Ciuitatem Genuae, & ad alias Orbis partes. In quibus. n. partib. societatis hi socii intelligantur esse & sint tam in lucro, quam in damno. Fui consultus & consilium dedi, quod in partibus aequalibus, nisi aliud pactum sit inter ipsos, quia societas habet instar fraternitatis; unde in ea sicut inter fratres debet seruari aequalitas, ita inter socios, l. si non fuerit, ff. pro socio, & per Bal. in l. societatem, ff. eod. titu. Et si perdita fuerit pecunia, uel nauis in societate posita, an teneatur socius, qui personam suam posuerat in societate. Dic quod non, nisi dolo & culpa sua sint perdita; ut in dicta l. societatem, ff. pro socio.
- 89 Quidam † ex sociis plura debita contraxit sub conditione & termino, quibus pendentibus dissoluta est societas, & ea post conditio uenit & tempus, an sint soluenda dicta debita de communi. Et si quid solutum fuerit ab uno sociorum indebitè, an repeti possit à communi pro socio. Dic quod sic, & tenebitur in dissolutione societatis socii cauere & dare fideiussiones de soluendo, conditione existente, ut defendatur socius, qui pro societate contraxit, l. omne aēs, cum sequenti lege, & per Doctores ibi, ff. pro socio. &c.
- 90 Diligentia † unius sociorum an compensetur cum negligentia alterius, uel è contra, uidelicèt, si alter eorum diligenter exercuerit, & pro societate lucratus est, & quidam alius ex sociis fuit negligenter operatus, & damnum passus est, an diligentia compensetur cum negligentia. Dic quod non, l. planè cum duabus sequentibus legibus, ff. p socio. Et sic habetur argumentum, quod si tibi dedi pecuniam perferendam alicui, & eam perdas, teneor propter malam electionem, quam feci de te negligente, quasi mala electio sit in culpa, si per alium id facere potuerim, aliàs non teneor nisi in eligendo, argumen. legis cum fine & cum

cum sequenti lege, ff. cōmodati, & per glo. in l. nō obeā, ff. pro socio.

- 91 In † societate culpa leuis est non adhibere eandem diligentiam, quam in suis adhibere quis solitus est tempore contractæ societatis, l. socius à socio, ff. pro socio.
- 92 Quero † de socio, qui furatus est rem communem, an teneatur socio suo de furto, an pro socio. Dic teneri de furto, l. si socius communis, ff. de furtis.
- 93 Socii † plures habentes domum communem iuinosam, & pro maiori parte destructam; vnus eorum vult eam reædificare, & alii renuunt id fieri, an cogi possint renuentes ab eo, qui illam vult reficere, ut concurrant, & patiantur refici, cum interfit Reipublicæ, ut ædificia construantur pro ornamento ciuitatis. Dic quòd sic, l. vt pro ponis, C. de ædificiis priuatis; & per glo. in l. singulari, ff. eodem. vbi dicitur hoc locum non habere in aliis priuatis, neque in nouo ædificio faciendo, & q̄ in sociis seruatur, in curialibus; & prohibetur destructio, ut ibi.
- 94 Quero † de casu, si socius pro domo communi mināte ruinam possit petere sibi caueri à consocio suo de damno infecto. Dic quòd non, quia aliam uiam habet, potest enim reficere domum prædictam, & partem expensarum cōsequi actione pro socio, aut communi diuidendo. Nā cautio damni infecti nunquā præstatur si alia uia potest damnum refarciri, l. si ædibus, ff. de damno infecto. Et poterit etiam vnus ex sociis inuito socio domum reficere, & post refectionem factam infra menses quatuor soluatur sibi pars refectionis contingens socio recusanti, aliàs acquireret dominium partis, & seu socii negligentis soluere, & poterit etiam petere interesse suum propter expensas, l. cū duobus, §. idem respondit, ff. pro socio, ut pulchrè notat Angelus in l. inter quos, ff. de damno infecto, & l. si ut pro ponis, C. de hæredit. priuat.
- 95 Quid † si Princeps, aut Magistratus propter delictum unius de familia, uel sociorum, aut fratrum in communione uiuentium, habentium domum cōmunem destruxerit
eam,

Iulij Ferret. De re nauali

eam, an teneatur confocio fratri, uel consorti infonti, qui non deliquerit soluere pretium partis suæ quam destruxit. Dic quòd sic, l. mulier in opus salmarium, ff. de captiuis &c. & l. 1. ff. de iustit. & iure, & in l. 1. C. de desertoribus, libro 12.

- 96 Occurrit per dies casus: Fratres duo rustici, mortuo eorum patre habentes prædium cõmune hæreditarium, uel ab ipsis cõmuniter quesitum, conduxerunt plura predia diuersorum ciuium ad laborandum, & vnus ex dictis fratribus habebat duos filios, & seu plures masculos & fẽminas, qui & quæ secundum morem rusticorum, simul laborabãt, & laborarunt, & bona multa acquisiuerunt tam ex fructibus rei communis, quàm prædiorum, quæ acceperunt ad cultiuandum. Venerunt ad diuisionem, & quomodo fieri debeat ista diuisio? Dic quòd sicut ementes aliquid in cõmuni uidentur tacitam insimul contrahere societatem, l. cum proponas, C. pro socio, ita conducentes. Et idcõ considerandum est, quòd de fructibus prædii cõmunis respectu medietatis fructuum, qui debentur, respectu proprietatis fundi, quæ diuiditur inter illos solos duos fratres, quia sunt proprietarii illius rei. Illa autem dimidia, quæ præcipitur iure laborationis pro cultura, & cura, diuiditur inter omnes, quia hæc societas est istius naturæ, quòd in capita, & non in stirpes diuidatur lucrum operarum. Et ita fit diuisio in capita, secundum Bal. in l. si patruus, col. fi. C. cõm. ytriusque iudicii, & per Angel. de Perusio fratrem Baldi, in Tractatu duorum fratrum in cõmunionem uiuentium. Est tamen considerandum, quòd si laborerium factum fuerit cum bobus cõmunibus, attribuenda est dimidia lucri ipsis bobus, & pertinebit ad duos fratres, & alia dimidia attribuitur operæ, & qui plus ponit in opera, plus habere debet in diuisione fructuum iudicis arbitrio: ita consuluit Bart. & cum eo transit Angelus in d. suo Tractatu duorum fratrum, &c. Alia portio ad omnes pertinet proportio naturaliter & uiritim, l. illud, C. de collatio. l. societatem, C. pro socio. Nam bouum operæ si operarentur non minus fru-

fructi ficant, quàm operę personæ ubi est tale laborerium, in quo uersantur continuata, vel quasi opera bouum, sicut personæ. Et dic, q̄ si sunt socii omnium bonorum, opera bouum uidetur accedere operæ personali, Institu. de rerũ diuisione. §. si quis à non domino, ubi dicitur quis pro cultura, & cura lucratur fructus; ad hoc facit tex. in l. societatem, C. pro socio. Quia vnus frater ponit rem & operam, & alter opera tantum, glo. tamen sentit ibi, quòd in dubio fiat equalis distributio, ita tamen, ut equalitatis non desit consideratio, l. 3. C. pro soc. & per Bar. in l. 1. §. nec Castrense, ff. de collatio. bonorum, & in l. societatem, & per Bald. ibi. C. pro socio, & in l. rei iudicatæ, §. si. ff. soluto matrim.

- 97 Quid † si duo sunt fratres in cõmunionē uiuentes, & imponatur collecta, an ambo teneantur sigillatim ad eam de per se sustinere onera, & soluere collectas. Dic quòd sic, l. licet, C. de decurionibus, lib. 10. & l. 3. C. de collatio. fundi patrimonialis, lib. 11. habetur per Bar. & Bal. in l. tria onera, ff. de excusat. tutor. & in l. si. §. si plures, ff. de bonis damnatorum, & in l. qui fundum. §. cohæres, ff. ad leg. Falcidiam. Nemo † cogitur stare in cõmunionē, l. ult. ff. cõmu. diuidundo, & ei succurritur in diuisionibus, qui est deceptus dolo aduersarii, aut re ipsa ultra dimidiam iusti precii, & seu partis, ualorisque rei, l. maioribus, C. cõmunia utriusque iudicii. Et diuisio facta inter fratres stari debet firma, nisi restitutionis beneficio rescindatur, & non diuisa diuidi debent: & ratio est habenda in hoc iudicio culpæ, & fructuũ, l. si maior, C. cõmuni diuidundo, & omnia quæ sunt cõmunia ueniunt in hoc iudicio, & fit diuisio iusta, interuentu competentis iudicis, & licitabitur si opus fuerit & opportunum, l. ad officium, C. communi diuidundo. Nec pōt frater partem sui fratris obligare, nec minor maiorem, nec maritus uxorem, neque Ecclesia prouocare possunt ad diuisionem, sed prouocari licitum est habetur, in glo. legis ultimæ, C. cõmuni diuidundo.

- 99 Et † ubi non est ius sociale uel cõmune, ibi non cadit diuisio, l. familiæ, C. cõmunia utriusque iudicii. Et titulus

Iulij Ferret. De re nauali

lus de alienatione iudicii habet locum etiam in iudiciis diuisoriis, l. cōmunis. §. si ff. cōmuni diuidūdo: & id quod culpa unius sit in re cōmuni, à magistratu uenit refarciendum in hoc iudicio cōmuni diuidundo, l. si his cum quo, ff. com mu. diuid.

100 Senensis † quidam habens rem communem cum Romano, uolens illam diuidere an pro socio agere debeat. Dic quòd non, quia alio iudicio aget, scilicet cōmuni diuidundo. pro socio tamen aget ad hoc si fructum percepisset ex re communi, & si partem suam alienauerit aget cū nouo consorte communi diuidundo, iudicio legis primæ, C. cōmuni diuidundo. Fructus autem ueniunt in hoc iudicio siue percipiantur immediatè à socio, siue locentur colono cōmuni nomine: si autem proprio nomine locentur, damnum erit locantis, interim uero erit commune, l. si quis, ff. communi diuidundo.

101 Quero † de casu an inter illos, qui non habent iustā possessionem competat hoc iudicium cōmuni diuidundo. Dic quod non, quia si petitor dicatur iniustè possidere ab hoc iudicio remouebitur, l. communi, ff. cōmuni diuidun.

102 Quero † de re corporali, quam duo, aut plures habent in cōmuni, & eius dominium erat nostrum, nunquid in hoc iudicio ueniat cōmuni diuid. Dic quod sic, quod secus foret in iure hæreditario, quoniam ius hæreditarium est incorporale, sed si incorporalia iura fuerint accessoria corporalibus rebus, tunc uenirent in hoc iudicio, aliàs nō, cum tangi non possint, l. arbor, ff. communi diuidundo.

103 Sed † si ex uno fonte fuerit constituta seruitus pluribus, ut aquam ducant, tale iudicium experietur cōmuni diuidundo inter se, si fuerit inter ipsos discordia, quia arte prudentum aqua pro corporalibus rebus partiri poterit, l. Lucio Titio, ff. de aqua quotidiana & estiuā.

104 Puteus tamen communis uenit in hoc iudicio si fuerit & si situs in fundo & terra communi, & facta diuisione plurium cōmunium rerum quibusdam pro indiuisis relictis in cōmuni, an hoc iudicium habebit locum in dictis rebus

bus relictis in communi pro indiuisis . Dic quòd sic, l. per hoc, ff. commu. diuid.

105 Quid t̄ de vicinia habente puteum & porticum communem indigentem refectione, an vnus ex vicinia uolens vitare expensam refectionis possit renunciare usui, & cōmodo suo rei prædictæ. Dic quòd non, ita dicit Speculum iuris, in titulo de censibus, in §. 2. & Alex. in l. Prætor. §. hoc ædictum, de damno infecto, & Bal. & Angel. in l. si cum usufructuarius, ff. de usufructu, & per glo. & Doctores, in c. si. de capit. qui curiam uendit, in vsibus feudorum, & per Romanum in singulari suo, nu. 69. incipiente puteus &c.

106 Fructus t̄ vectigalis an ueniāt in actione, & seu iudicio communi diuidundo . Dic quòd sic, quia in dicto iudicio sunt diuidendi, sed non adiudicandi, l. communi, ff. communi diuidundo .

107 An t̄ utili iudicio cōmuni diuidundo quis agere possit, & non directo iudicio communi diuidundo, socius, aut frater, qui positus fuit in possessione domus uicini ruinosæ, qui noluit cauere de damno infecto. Dic quod sic. Nā duplex est iudicium communi diuidundo, directū, & utile: directum tantum, & utile tantum . Directū tantum datur in re, quæ fuit & est cōmunis . Et utile tantum quando res non sit communis datur, l. si quis putans, ff. communi diuidundo: & cessat utrunq; directum & utile, si res nō fuit nec est cōis, sed si fuit quantumque nō sit, utile datur, & non directum iudicium communi diuidundo . Quod datur in casu tantum quando res fuit & est communis ad consequendum partem suam diuisione facienda, firmat glo. finalis, in l. 1. ff. communi diuidun.

108 Quero t̄ de eo, qui fecit expensas in re cōmuni tempore quo erant domini in possessione positi rei ruinosæ ex secundo decreto, utrum modo possit hoc directo iudicio communi diuidundo eas recuperare à te. Dic quòd sic. l. sed si res, cum sequenti lege, ff. communi diuidundo . Et id, quod quis facit in fundo, quem scit esse communem cum Paulo consocio, & pariter, id quod facit in fundo,

Iulij Ferret. De re nauali

quem putat communem cum eo, cum quo non est, uenit in hoc iudicio communi diuid. Id autem quòd fit in fundo, quem putat esse proprium, & uerè commune est, non uenit in hoc iudicio, sed possessori retentio datur, qui etiã transit in singularem successorem, l. hoc iudicium, & per Bar. & alios ibi, ff. communi diuid.

109 Queritur † si uni ex sociis possit sufficienter renunciare nouum opus, & ei soli liceat. Dic quòd sic, si nunciatio ex parte eius, cui nunciatur sit in rem, & ex parte eius, qui nunciat sit in personam. Ideò omnes socii debent nunciare, l. de pupillo, §. si plurium, ff. de noui oper. nunci. quo edicto si fiat contra denunciationem, oritur interdictum, per quod agitur ad demoliendũ, etiã si aduersarius habuerit ius faciendi uel edificandi, l. edibus, §. interdictum, ff. de noui oper. nunciatio. Et † licet aliàs ædificans teneatur desistere ab ædificatione, facta sibi nunciatione, & si ipse nuncians non habeat ius nunciandi, non tenebitur desistere, l. prætor ait, §. ait prætor, ff. de noui oper. nunciatio. Et fallit si ex facti euidencia appareat nunciantem nullũ ius habere in tali nunciatione, quia tũc poterit sperni talis nunciatio, ut firmat Bartolus in l. 1. in sexta oppositione, ff. de noui oper. nunciatio. Adde amicũ meum Hyppolitum Marsilium ad hoc multa allegantem in rubrica de probationibus, num. 167.

111 Ex † triplici causa nunciatur, aut naturali, aut publica, aut impositicia, uidelicet si quid fecisset contra seruitutem ædibus suis impositam, ut in l. ædibus, §. interdum, & in §. Sextus Pedius, ff. de noui oper. nunciatione. Et † an ille qui simplici uerbo nunciat, si habet possessionem, illam tacitè perdat. Dic quòd sic ipso iure, l. 1. §. operis, ff. de noui oper. nunciatio. Secus si per Prætorem, aut iactũ lapilli; & contra eum qui ædificat spreta nunciatione, quæ in rem concipitur, & non in personam, l. prætor ait, ff. eodem titulo.

113 Queritur † si agens interdicto, quòd ui, aut clam, aut uti possidetis possit experiri, & cõpetat sibi hoc prætorium
ædictum

- 114 *ēdictum* noui operis nunciatio nē dum pro *ædificatio-*
ne, sed etiam pro immisione, ut in l. de pupillo, §. sed & si
ædes, & in §. meminisse, ff. de no. oper. nunciatio. Refi-
 114 ciēti † uetus *ædificium*, nouum opus non nunciatur, q̄
 solum habet locum in nouo *ædificio* & opere, & ad opera
 quę coherent solo, & non ad alia, ut in l. 1. §. hoc autem *ēdi-*
ctum, ff. de no. oper. nunciatio. Quod quidem *ēdictum* est
 principaliter introductum in fauorem priuatorum, & su-
 per inde pacisci potest non derogando iuri publico.
- 115 Et † triplici causa, ut dictum est, fit nunciatio noui
 operis, scilicet iuris nostri conseruandi causa, uel damni
 depellendi, aut publici iuris tuendi; & omnes possunt de-
 nunciare publici iuris causa tuendi, excepto seruo & pu-
 pillo, l. in prouinciali, §. fin. ff. de no. oper. nunciatio. Et cō-
 tra molientem nouum opus succurritur hoc *ēdicto* in fa-
 ctum actione.
- 116 Queritur † si spernenda sit nunciatio noui operis, &
 an habeat effectum in riuis, & cloacis, ac in rebus ubi est
 dilatio allatura periculum. Dic quod sic, quia Prætor ge-
 neraliter excipit opera illorum, quorum mora est allatura
 periculum, l. de pupillo, §. si quis riuos, ff. de noui oper.
- 117 nunciatio. Quid † si nunciator noui operis sit pa-
 ratus docere statim de suo iure, an audiri debeat, & de
 causa cognosci, & infra tres menses terminari. Dic quod
 sic, & dictis peractis tribus mensibus auditur *ædificator*, of-
 ferens de opere moliēdo satisfactionem suis sumptibus si
- 118 non rectē *ædificauerit*. Et † sic opera per inanes de-
 nunciations prohibentur, & rectē consulitur denunciā-
 tibus, l. vnica, C. de noui oper. nunciatio. & l. stipulatio, ff.
 eod. Vbi etiam habetur, quod si pluribus denunciatur, om-
 nes tenentur satisfdare, & si plures nunciant, debent omni-
 bus, aut uni pro omnibus satisfdare; & stipulatio tūc simpli-
 citer concepta ad omnium īteresse refertur, & datur hoc
ēdictum contra hæredem ad patientiam, & non ad impen-
 sam. Hoc. n. interdicitum est in rem scriptum, & transit in
 singularem successorem, l. penul. & fin. ff. de no. ope. nunc.

Julij Ferret. De re nauali

116 Quid t̄ de existente in magistratu an ei fieri possit denunciatio noui operis. Dic quòd non, sicut non potest in iudicio conueniri, sed datur consilium sibi protestari se uelle ipsi facere talem nunciationem finito officio & magistratu, & secuta postea nunciatio, tenet retrò ad diem protestationis, ut opus prefectum destruaturs factum post protestationem, l. de pupillo, §. si quis, ff. de noni operis nunciatione &c.

Finis Libri Tertii.

47

LIBER QVARTVS

DE RE NAVALI,

Alexander Magnus curiosus valde, scire noluit à sapientibus Sabbae urbis, si mare aut terra nutriret plures bestias, numero 18.

Alimentandi sunt uecti in classe per Duces, numero 2.

Alimenta quanam sint solita dari in classe degentibus, numero 3.

Alimentorum legatum qualiter detur & soluetur, numero 9.

Alimenta qualiter taxentur pupillis, Iudicis arbitrio, numero 14.

Audaces quare esse debeant nauigantes in classe, numero 18.

Chares Lacedaemonius qualiter uictoriam habuit contra Thebanam classem, quesitis cibarijs, numero 17.

Cares Graecus incontinens fuit, ideo Phocionem continentem & expertum Ducem Graeci misere in presidium Byzantij, semoto Caride, numero 5.

Cato fuit continens, & uescebatur cibarijs remigantium, numero 4.

Duces classium tenentur curare ne deficient necessaria suae classis, numero 16.

Fides quare sit omnibus seruanda, numero 21.

Fides separat fideles ab infidelibus, numero 21.

Fide obligatur Deus, qui non facit discrimen inter simplicem loquelam, & iuramentum, numero 21.

Phocion Dux Atticus prudens fuit, continens, & doctus in omni bello, numero 5.

Heres obligatus dare alimenta legatarijs, an illa teneatur portare ad domum

Iulij Ferret. De re nauali

domum legatariorum, numero 15.

Infamia nulla est maior, quàm rumpere fidem, numero 21.

Milites tenentur esse assiduè exercitati nè pigrescant, numero 6.

*Ministri esse debent experti in classe, in qua degunt pro rebus opportu-
nis, numero 1.*

*Mulier an teneatur ad onera cui sunt legata alimenta & massaritias
pro dicta legato, numero 10.*

Nauigantes equor discunt optimè adorare Deum, numero 19.

Oratio proficua pro salute nauigantium in classe, numero 20.

Penuria expertorum classis, qualiter armari poterit classis, numero 8.

Pupilli sunt de suo, & non de tutoris bonis alendi, num. 12.

Scipio Nascica qualiter suos milites exercuit nè pigrescerent, num. 7.

Stipulatio alimentorum an sit una, uel multiplex, numero 14.

Vidua honesta uita alimentari debet de bonis uiri, numero 11.

A R G V M E N T V M.

De Alimentis, & cibarijs, ac stipendio dandis nauigantibus in classe.

De Alimentis legatis, &
De Fide seruanda.

IN classe prudētissimi Duces fidos ministros † habere debēt, qui ministeria faciāt necessaria degentibus in classe, & nauigantes cū ipsa debito stipendio conuentos cum reliqua turma bene tractare remigantium, & seruientium in ipsa classe, & mercede dignis satisfacere, & benè meritos præmiare: Vox enim oppressorum, & merces retenta laborum, innocentumque sanguis occisorum, exclamat assiduo ad Deum iustitiam & uindictam. Nam Deus cūcta scit, & habet ante oculos præterita, præsentia, & futura; & omnes exaudit præcantes, & nemini delinquētium parcit Diuina iustitia sua.

2 Et † habent Duces suos in classe uectos alimentare, & illos placido vultu persæpe consolari promissionibus largis, iuxta illud Nasonis, Poetæ Sulmonensi. *Pollicitis Duces quilibet esse potest.* Prout faciunt Medici, qui sanitatem promittunt cunctis, iuxta illud Poetæ Venusini.

Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

3 Optimi † quidem bellorum Principes, & Ductores classicæ gentis tenentur suos optimè pertractare in cibis, & stipendio; duobus saltem & tribus in qualibet hebdomada diebus dare illis carnes ultra alia cibaria; & in reliquo tempore eosdem pascere leguminibus uariis cum pane, biscotto nuncupato, & uino, seu aceto mixtis cum aqua potabili.

4 Et † continens Cato cibariis utebatur, quibus uescebatur

Iulij Ferret. De re nauali

tur Remiges, incumbendo uirtuti, & gloriæ; odens auaritia, & libidinem; ob quas sibi inimicatur populi Martiales uirtutis amici .

5 Et si Chares Dux electus Atheniensium contra Philip-
pum Macedonum Regem, patrem Magni Alexandri, classe
inuectus in amicorum suffragium Byzantii rupto, & ca-
pto Molosso cum exercitu Attico, transacto Elefpon-
to, ut occuparet Cheronense, Pyrinthium, & Byzantium cum
classe amicos libidine, & auaritia non afflixisset, habito ab
illis odio magno, non fuisset necesse Atticis, reuocato Cha-
ride eorum Duce, mittere suum Phocionem uirum conti-
nentissimum & prudentem, in omni doctum militia, ami-
corum deprecationibus cum classe mittere in ipsorum
praesidium Byzantinorum, qui extra urbem Byzantii cele-
riter inuectus cum classe fuit castrametatus: quem Byzan-
tini, Dyone hoc cum toto Senatu procurante, perorarunt,
ut intra ciuitatem castrametaretur cum exercitu; & ut
amicis morem gereret intrauit Byzantium cum exercitu
suo; ubi modestè, prudenter, & continenter permansit cum
gente sua, & hostes bello fugauit extra Elefpon-
tum, liberatis amicis ab obsidione; captis ex Macedonibus nauibus
multis, & castris; dato uasto in terra hostili.

6 Suos tamen semper tenendo milites in assiduo exercitio ne
pigrescerent, & ociosi permanerent, & ut hostes fierent Ve-
neris. Iuxta illud Ouidii de remedio Amoris, Scribentis.

7 *Ocia si tollas periere Cupidinis arcus.* Publius tamen Sci-
pio Nascica ne sui milites pigrescerent, quantumque non
indigeret nauibus, fecit per milites suos ligna praeparari
pro classe, quam arte construxit, ne sui debilitarentur ocio

8 in stationibus suis. Et tamen dum foret penuria habendi
milites pro classe, poterit armari militibus exercitatis in
equis, exemplo Lyssippi Lacedaemonii, qui fuit Dux in suf-
fragium missus Syracusanorum, & arte tali ingentem clas-
sem armauit uiris sui equitatus, & contra Athenienses pu-
gnauit, & uictor permansit, liberatis Syracusanis ab obsi-
dione; ex pugnatione & capto Palmyrio cum magna preda,
mul-

multorum ex hostibus, secuta cęde & captiuitate, sublata illis occasione habendi uictum.

9 Legatum ꝑ alimentorũ, quomodo detur, quæsitũ à me fuit, & responsi arbitrio boni uiri, scilicet Iudicis, l. continuus, ff. de uerbor. obligatio. personarum inspecta & attentata conditione dabuntur alimenta, l. alimenta, ff. de alimentis & cibariis legatis.

10 Quero ꝑ de casu occurrẽti, si mulier cui legata sũt alimenta, & ut sit domina & massaria bonorum in domo mariti, an teneatur pro sibi datis pro alimentis ad grauamina & onera imposita per cõe. Dic quòd sic, & si nõ habuerit pro uictu, solutis onerib. prædictis de rebus sibi legatis pro alimentis, an potuerit de iure uẽdere massaritas & alia bona legãti, & de pretio eorũ uiuere. Dic q̄ sic, l. quero, ff. de usu fructu legato, & l. diuus, ff. de pet. hæ. & per Bal. in l. si maritus, ff. sol. matrim. & l. qui bonis C. qui bonis cedere poss.

11 Et ꝑ est notandum, quòd Vidua honestæ uitę, faciens honorem marito suo defuncto, alimentari debet in bonis mariti, & de bonis uiri sui mortui, nisi habuerit unde aliunde uiuere possit: & an in domo uiri uel extra domum sit alenda mulier habetur per Doctores in l. 1. §. exactio C. de rei uxorię actione; & per Aretinum institu. de actio. in §. fuerat, & per glo. Bar. & Imol. in l. diuortio, ff. solu. matri. & in l. si diuortio, ff. de uerborum obligatio.

12 Debentque ꝑ alimentari pupilli de bonis suis, & nõ tutorum suorum, ut institu. de suspectis tutoribus, §. si quis tutor, & l. ius alimentorum, ff. ubi pupillus educari debeat.

13 Et ꝑ tenetur Iudex decernere alimenta pupillo moderatè, nè totum redditum sui patrimonii in illis consumatur, sed quòd semper aliquid supersit ex eis, & tutor recuperabit expensas de suo factas pupillo etiam pauperi, si uenerit soluendo, ut tenet Bar. in dicta l. ius alimentorum, ff. ubi pupillus educari debeat.

14 Et ꝑ si pro alimentis quis promiserit alicui decẽ annua stipulatio erit multiplex, quia facta est super re de sui natura transitoria ad hæredes, l. cũ hi, §. modus, ff. de trãfaction.

Iulij Ferret. De re nauali

- 15 Et † hæres ad domum legatarii tenetur portare pecunias alimentorum, non autem frumentum, uinum, & similia, l. 1. ff. de alimen. & cibariis legatis, & l. item illa, ff. de constitu. pecunia, & per Speculum in titulo qui filii sint legitimi, in uersiculo, & nota quòd alimenta &c.
- 16 Et † habent anxie curare optimi classiu Duces, nè in sua classe deficient necessaria tam pro uictu, quam pro bello; considerando itinera longa, & qualiter hostes semper peroptant sibi nocere.
- 17 Et † Chares Aletta, Dux Lacedemoniorum cibariis bellando contra Thebanos transnauigantes cum nauibus suis, quasdam ex liburnis suis exonerauit, positis in dromonibus cibariis, & inde exoneratas pondere liburnas, impulit in hostes, ut uelocius cum illis pugnaret, ipsas insequendo cum reliquo suarum nauium; & arte tali commisso post prelio nauali, uictor fuit; & oppulentum uictum unã cingenti preda quesuit.
- 18 Audaces, † & fideles esse debent nauigantes in classe animo inuicti, quoniam, præter hostes, mare est sibi acerrimus hostis quando mouetur tempestate uentorum, & in eo sunt bestia multæ hostes humanæ naturæ.
- 19 Magnus † Alexander interrogauit decem sapientes urbis Sabbæ, si terra, uel mare plures nutriret bestias; probè responderunt terram: quia mare est pars terræ, & benè discunt adorare Deum illi, qui nauigant equor.
- 20 Intrando † classẽ, celebrata primitus missa Sancti Spiritus, hæc uotiu dicatur Oratio flexis genibus, pura mente, & firma fide. Iussisti domine Iesu Christe, Discipulos tuos ascendere nauiculam, & præcedere te trans fretum: & tu Domine ascendisti nauiculam & transfretasti mare, & peruenisti in ciuitatem tuam. Ita digneris hanc classẽ tuam saluam fore & tutam, ut nauem Discipulorũ tuorum, & Petrum deambulantem in aqua seruasti. Et placatus Dominus succurret bonæ menti humilium præcantium, & firmiter credentium: quorum preces exaudit & non contemnit Deus, & fides seruat fideles rectè credentes,

tes, cuius meritū est credere id, quod nō uidetur; & separat fides fideles ab infidelibus, Euangelio teste ibi. Quia uidi-
sti Thoma credidisti, Beati qui non uiderūt & crediderūt.
21 Nam fides est omnibus, & hostibus quoque, seruan-
da; & proprium est ius rationalium omnium seruare fidē,
& esse debet in hominibus tanta uirtus, fides, & constan-
tia, potius uitam perdere, quā fidem fallere, si sibi ab ho-
ste seruata fuerit, capit. esto subiectus, 95. distinctio. & cap.
peruenit, extra de iure iurando, & ut dictum est, fides est
illa, quæ separat fideles ab infidelibus. & nulla est maior infa-
mia, quā fidē fallere. Fide obligatur Omnipotēs Deus,
qui discrimen non facit inter simplicē loquelā, & iuramē-
tum, c. 1. & per glo. ibi. extra de pactis, & quia de fide tra-
ctatum specialem compilauit in libro antiquæ, illustratę,
& instauratę militiæ terrestris, ulterius hic non me exten-
dam &c.

Finis Libri Quarti.

LIBER QUINTVS DE RE NAVALI,

Animosi, audaces & animosi esse debent, & diligentes nauigantes in mari, numero 3.

Cardinali Legato D. Papæ creditur uerbo asserenti se esse legatam. numero 37.

Captus pro represalijs relaxatus sub fide, ut redeat cum pecunia pro se & socijs, an teneatur redire, numero 30.

Citari an debeant debitores, & eorum patriæ Rectores pro represalijs committendis, numero 26. 27. 31.

Ciuis effectus unius ciuitatis, an capi possit pro represalijs commissis contra dictam ciuitatem antequàm illius ciuis esset, numero 34.

Ciues noui habiti pro ciuibus an possint represaliari, nu. 34. 35.

Consilia sana sunt acceptanda in omni negotio, numero 5. 6.

Duces Clasfis quid habeant facere, ut sua Clasfis saluetur in bello nauali, & in mari, numero 2.

Empta in Nundinis an subiaceant gabellis si ex interuallo extrahantur, numero 19.

Forensis factus alicuius Ciuitatis an capi possit pro represalijs dictæ ciuitatis, numero 35.

Fortuna inuat audaces, numero 3.

Gabellas soluentes in loco obligato soluere gabellas, an ibi capi possint pro represalijs, numero 29. 30.

Habiti pro ciuibus an capi possint pro represalijs inductis cõtra Ciues numero 35.

Imbasciatores & eorum familia an capi possint pro represalijs, numero 21. 22.

Immunitas an concedatur nauicularijs, olearijs, balnearijs, & mercatoribus, numero 16. 17.

Inertia est hostis bellicæ virtutis, numero 1.

Inertia nocet Classi, nume. eodem.

Interesse passum negligentia Officialis ob commissas represalias, an debeat per Officialem, numero 31.

Legati seu Oratores uel Imbasciatores qualiter probant se esse tales, numero 38.

Legati seu Imbasciatores an conueniri possint pro debitis, & contractibus in locis ubi accedunt, numero 39.

Legati seu Imbasciatores an represaliari possint cum eorum familia, bonis, & equis, numero 37.

Legati an conueniri possint coram ordinarijs, & extraordinarijs Iudicibus, numero 40.

Lucullus qua arte applicuit Cyprum, & Rhodium hiemali tempore hostibus inuitis insidiantibus illi, numero 7.

Lucullus qualiter liberauit Collophonios à tyrannide capto Epygono tyranno, & populos Chyorum, & Cyndiorum fecit amicos Romano Imperio, num. eodem.

Lucullus qua arte ruperit Mithridatem Regem Ponti, & Bithiniæ nuali prelio, numero 7. 8. 10. 11. 12. 13.

Lucullus cum Sylla iunctus, qualiter superauit Mithylenos, numero 8.

Lucullus qua arte occidit Isidorum Ducem clasfis Mithridatis, qui Lemnum petebat cum classe, numero 12.

Marius Sertorianus qui pro Duce clasfis missus fuerat per Sertoriū Mithridato contra Syllam capitur à Lucullo, numero 12. 13.

Misericordia cessat in bello nauali, numero 2.

Mithridates qualiter se contulit ad mare Eusiniū, & Egeum, n. 8. 10.

Mithridates qualiter fuerit ad mare Egeum Duce suo Aristomaco insecutus à Lucullo, numero 9. 10.

Mithridates in scopulos fugatus à Lucullo qualiter euaserit à periculo, numero 13.

Iulij Ferret. De re nauali

- Nautæ an excusentur ab oneribus publicis, numero 16.*
- Nauis fragilitas habetur, numero 2.*
- Nauis an sit adeò priuilegiata, quòd capi non possit pro debito gabellarum, mercium, in ea uectarum, neque pro represalijs, numero 33.*
- Necessitas qualiter est soluta à lege, numero 4.*
- Nicia Dux Atheniensium qualiter probè consuluerit Demosthenem Atticorum Ducem, ut bellum duceret tēpore, & nè pugnaret nauali bello, numero 5.*
- Nundina esse debent libera pro accessu & recessu, numero 19.*
- Nundinae quæ nam sint illæ, quæ sunt priuilegiatae, numero 19. 20*
- Nundinantes an sint tuti in nundinis pro maleficio, numero 21.*
- Nundinantes, & mercatores an retineri possint pro represalijs, & in loco ubi soluerunt gabellam, numero 20.*
- Nundinantes an pro gabellis, & debito non contracto in nundinis, retineri possint in ipsis nundinis, numero 21.*
- Pietas & misericordia cessat in re nauali, numero 2.*
- Pompei, & Catonis consilium quale fuerit contra Cesarem in re bellica, numero 6.*
- Pugnandum non est nisi premente necessitate, numero 4. 5. 6.*
- Priuilegiati qualiter sint instruentes & edificantes naues, nume. 15.*
- Priuilegium nundinarum an perdat per non usum decennij, nu. 25*
- Priuilegium amplum si stricte fuerit usum an perdat, numero 26.*
- Prouisio quæ nam sit necessaria pro classe, numero 1.*
- Pugna maritima qualiter sit regenda tempore, & cum prudentia, numero 4.*
- Pro represalijs an quis detineri, aut capi possit in domo propria, uel cōducta, numero 29.*
- Pro represalijs detentus, si relaxatus fuerit sub fide de redeundo, uel portando pecunias pro se & consocijs, an fidem seruare teneatur, numero 30.*
- Pro represalijs captus an habeat ius contra Iudicem negligētē, & illum qui illum fecit detinere, & bona sua, numero 31.*
- Represalia quæ nam sint, numero 22.*
- Represalia an sint contra ius natura, numero eodem.*

Represalia & presalia an sint permissa, uel prohibita de iure, numero 22.23.

Represalia si conceduntur, an in requisitione requirantur litera citatoria, uel cum peremptorio citatio, numero 26.27.

Represalia an propria auctoritate fieri possint sine Principis & Iudicis auctoritate, & qua sit poena contrafacientis, & cui applicetur, numero 24.

Represaliari pro patria an possint Ciues non habitantes in patria, contra quam sunt decreta represalia, numero 25.28.34.35.

Represalia an ualeant contra clericos, numero 34

Represalia & presalia quid differant inter se, numero 28.

Represaliati an possint recuperare suum à debitore, cuius causa fuerunt damnificati, numero 28.31

Represalia an fieri possint de particularibus, & de eorum bonis pro debito uniuersitatis, numero 25.

Represalia an sint passim concedende pro paruo debito, numero 27.

Romani quare classes in uarijs Orbis partibus, locis, & regionibus tenebant, numero 14.

Si concessa sunt represalia contra ciues Spoleti, an capi possint subditi Spoleti nati, & habitantes in castris Spoleti, numero 32.

Soluentes gabellas in loco ubi est obligatio soluendi gabellas, an ritè detineri possint ibi pro represalijs, numero 20.

ARGUMENTVM.

De Prouisione Ducum Clafium necessaria.

De Nundinis. &

De Reprefaliis.

SAPIENTES classium Duces, suis prius benè munitis nauibus cum uiris expertis, & aliis necessariis debitis annonis, & munitionibus pro uictu, salute, & pugna classica & classis defensione, ut firmat tex. in l. 1. C. de classicis libro quarto . & in l. 1. C. de nauiculariis & seu naucleriis publicis spect. deport. libro 11.

unà cum maritimis itinerariis in carta arte pictis: sæpe loca considerantes, in quibus nauigant cū classe sua probè munita, etiam cum tabulatis duplicatis interciatis, triplicatis, & quadruplicatis in puncta. aut rotunditate, astu & arte factis, defensoriis probè aptatis in medio tabulati lana uel penna plenis, pilo, aut bombice; cū tormētis, armis, & clipeis suis bellicis factis causa naualis belli; tam pro offensione hostium, quàm defensione suorum in classe degentium: ut se, suam classem tueri ualeant ab hostilibus machinis, & ab illorum instrumentis bellicis; habendo in prōptu necessaria quæcunque prouidè pro pugna parata, omni à se semota inertia hostis accerrima bello, & inimica uirtuti, & ualde nociua classis; ut contingit Anono Duci classis Carthaginensium, cuius classis periit ignauia sua. Tenētur † quoque Excellentes nauium Reges optimè prouidere pro futuris periculis, quæ momentanea sunt in mari ubi pietas & misericordia cessat bellantium; & ex se satis probat & docet ipsa fragilitas lignæ nauis, ut in Odis cantat Poeta Venusinus Horatius .

*illi robur, & as triplex Circa pectus erat
 Qui fragilem truci Commisit pelago ratem;
 Qui uidit mare turgidum, & monstra natantia.*

- 3 Audaces, † expertos & diligentes, animosos & feroces nauigantes esse debent in pelago, & in omni bello; quos sæpe iuuat fortuna, & repellit inertes & timidos. iuxta illud Poetæ, in decimo Aeneidos. *Audentes fortuna iuuat, &c.*
- 4 Cauendum † est à pugna maritima, quæ in longum duci debet quantum fieri potest, ni legitima causa urgeret, & cõmitti nõ debet nisi præmẽte necessitate soluta legibus. Nam temerè est & inanè pugnare more beluarum non urgente necessitate, sed illa præmente certandum est pro libertate, totis uiribus, ingenio, & arte; ut gloriosa Victoria sequetur.
- 5 Nicia † Dux Carthaginensium, in re doctus militari, probè consuluit Demosthenem alterum Ducem Atticæ Classis, nè temerè pugnaret contra Syracusanos, & quòd bellum differeret expectando tempus, & pertractando pacem; & quòd omnes artes prius experiretur antequàm ueniret ad naualem expeditionẽ: quo sano Niciæ spreto per Demosthenem consilio, pugnavit Demosthenes, & uictus permansit à Syracusanis, Duce Gilippo Thebano in omni experto bellorũ genere.
- 6 Et † cum Pompeus, & Cato Uticensis fuissent in sententia bellum differre, & id regi tempore contra Cæsarem, & exercitum suum collocare propè classem amicam ad res futuras, dissentientibus iuuenibus militibus Pompei uictis pugna ab opinione tantorum Imperatorum Pompei Magni, & Catonis Ducis pompeianæ classis: & commisso bello secuta fuit uictoria Cæsaris, ut aliàs latius dixi in lib. antiquæ, illustratæ, & instauratæ militiæ, in Tractatu De aciebus ordinandis in prelio.
- 7 Et † dum Lucullus tutò applicuisset Cyprum cum classe hiemali tempore, & audiuisset hostes sibi insidiari in locis quibusdam occultis maritimis; iussit arte naues suas trahi in terrã, scribendo amicis, ciuitatib. ibi uicinis, q̃ dẽrẽt.

Iulij Ferret. De re nauali

ipsi pro classe afferre uictū & necessaria pro uallo, quoniā ibi castramentari per totam hiemem & uer futurum, & ultra intendebat; & res portarunt aptas ad uallū, & ad hiemā dum: quo præscito per hostes se amouerunt ab insidiis, & aliò nauigarunt; & inde Lucullus naues de nocte reduxit in aqua, & tutò nauigauit Cyprum, & Rhodū cum classe, quam mox iunxit cum Rhodiano nauigio; & contra Chios nauigauit & Cyndios, quos ad rebellionem induxit contra Ptolomeum Regem Aegypti: qui postmodum bellarunt contra Samios, iuncti cum classe Luculli, & capto Epygono tyranno Collophoniorum, à tyrannide liberauit Lucullus Collophonios, in omni doctus bello, & fortunatus.

8 Qui † Regem Ponti Mithridatem non quidem bello & fama obscurum Marte experto pluriès rupit in terra & in aqua apud Aletum Troyde locum, & post fuit aggressus Neoptolomeum Regem Aegypti, & apud Thenodum, quoniam ibi firmauerat stationem suæ clasfis, quam inuasit cū quinquereme Rhodiana, ducta ab Adamagore uiro experto Romanorum amico: qui celeri uelocitate impetum fecit in hostes cum rostro ferrato sui nauigii, contra quem iussu Regis Ptolomæi uenit Dux clasfis Aegyptiacæ; & dubitans Demagores de rostro ferratæ ponderosæ nauis dicti Ducis, noluit cum prora petere nauem hostilem, & propriā nauē uertit ut fugiētē; ad effectum, ut illā percuteret in puppim cū difficultate & consilio tali ictus fuit leuis in illa parte nauis, quæ cooperta, & à mare reliquæ naues uenerunt ad bellum, & suos tunc animauit Lucullus ad pugnam alta uoce, ita quòd hostes uertit in fugam, & se postmodum iunxit cum Sylla, qui transiturus erat per Cheronesium; & tutò cum tota classe & suis discurrendo perrupit nauali prelio Mitilenos, qui tunc erāt rebelles Romanis, & ipsos Mitilenos fugauit & obsedit in patria sua; & tunc Mithridates se contulit ad mare Euxinium.

9 Et † arte de die nauigabat Lucullus ad Helæam obsidēdo Mitilenos, hostibus illum uidentibus, & de nocte redibat cum classe ad obsidionem Mitilenæ, & ibi cum silentio

caute

cautè morabatur ita, quòd induxit Mitilenos exire ciuitatem credentes abiisse Romanos, & temerè & sine ordine fuerunt progressi ad uallum Romanorum pro preda, quo uiso per Lucillum ilicò exiuit cum suis de loco insidiarū, & fuit adortus Mitilenos, quorum quingentos occidit, ultra predam seruorum sexmillibus captis ex hostibus.

10 Et † marte pulso Mithridate Rege Ponti per Lucullū, qui cum hostili capta preda transiuerat absque metu ullo ante exercitum Mithridatis, ipso Mithridate mœsto manēte cum suis spectantibus predam iam factam per Romanos, procurauit repente Rex Mithridates maturare fugam per mare Egeum, Aristomaco Duce suæ clasfis, quem Lucullus per insidias rupit nauigantem ad Regem experto classico bello, & illum captiuauit unà cum millibus decem barbæræ gentis, ductis in classe Mithridatica.

11 Et † dū Rex Mithridates fugeret ad mare, misso p̄ terrā exercitu, qui se obuiauuit Lucullo, & Lucullus contra illum impetum fecit & destruxit apud Granicum fluuium, uiginti millibus cæsis, & reliquo captiuato pro parte maiori; & post cum uictoria iuit Lucullus ad Syficum, & uisitauit amicos.

12 Victo, † & pulso pluriès Mithridate Rege Ponti, & Bithyniæ per Lucillum, congregata ingenti classe in Cylicio, & audito per ipsum Lucillum decem quinqueremes Mithridatis nauigare in Lemnum. ilicò in altū mare processit Lucullus cum classe, & cepit nauem prætoriā Mithridatis, occiso Isidore Duce clasfis hostilis, & in reliquas naues mithridaticas morātes ī anchora propè littus, postmodū incescit uoluēdo præras cū uictoria, & barbari naues in terram traxere intestino pauore; uiso Lucullo qui cōtra ipsos accedebat impetuosè, & facto cū nauib. ipsīs uallo, pugnabāt intra illas cōtra Romanos, qui loci natura, & ob loci difficultatē capiēdi ualli cincti cū cathenis, & tabulatis pro pugna probè firmati, patiebantur ualde Romani non ualentes circuire hostes ob nauium Luculli pondus & magnitudinem illarum, quo uiso per Lucillum ilicò à parte

Iulij Ferret. De re nauali

illa, quæ se aliquantulum extendebat in mare, posuit expeditos milites in terra; & hi post terga fuerunt hostes adhorti, quos in fugam euerterunt, multorum ex illis secuta cæde, & catenas postea inciderunt nauium hostium: quæ in simul concussæ fuerunt, & in rostris ferratis nauigii Romanorum cadentes hostiles naues, ruptæ permanferunt.

13 Et † tunc Marius ille, qui per Sertorium datus fuit Mithridati pro Duce classis captus extitit, præter alios captiuos, & uersus fuit Mithridates in fugam cum sua classe, quæ incidit in scopulos propter tempestatem, ubi fracta permansit; & Rex pro ultima salute confisus in modica pyratice fide, non ualens aliter euadere; corpus suum posuit in parua nauicula cuiusdam pyratæ, & præter omnem spem ductus fuit in urbem Heracleam.

14 Legitur † Romanos rerum dominos, pro quiete & salute populorū suorum in uariis mūdi partibus, & Prouinciis maritimis tenuisse classem, Britannicam uidelicet, Seleucenam seu Seleuceriam, l. vnica, C. de clasficis lib. undeci. & l. Seius Saturninus, ff. ad trebellianum senatus cōsul. & assiduò custodiam tenebant littorum, ut in titulo de littorum custodia, libro undecimo.

15 Equidē † sunt priuilegiati illi, qui putauerint nauim extruendam, uel armandam, aut emendā pro tali publica utilitate, l. qui in nauem, ff. de priuilegiis creditorum.

16 Queritur † si excusantur nauæ à muneribus publicis. Dico quòd non regulariter, nisi habuerint speciale priuilegium à Principe, l. i. C. de nauticis non excusandis, & l. i. C. de nauticis Tiberinis, lib. undeci. quantumque regulariter quinquennalis uacatio & immunitas concedatur nauiculariis, oleariis, balatariis, & mercatoribus; qui partē sui patrimonii contulerunt, l. Nauicularii, ff. de muneribus & oneribus. &c.

17 Et † quia ad nundinas accedunt Mercatores, & nauæ generaliter; & homines populorum uariæ nationis, & Regionum Orbis cum mercibus suis, propterea quædam de nundinis in hoc Tractatu utilia & necessaria anotare

de-

decreui ad communem utilitatem Populorum mercantiū & nauigantium. Quædam autem ciuitates, & loca habent priuilegia à Principibus faciendi nundinas, ut ciuitas Ra uennæ patria mea habet tale priuilegium antiquo tēpore, quo si non usa fuisset per decennium, an perdat illud per non usum. Dic quòd sic, l. vnica, C. de nundinis, & per Bar- tolum in l. fin. ff. de constituta pecunia.

18 Prædictis † accedit quòd ille qui habet amplum & lar- gum priuilegium, ut sunt nobiles de Capua in Regno Nea- polis, & quidam Barones in dicto Regno suo Regi fideles; si eo usi fuerint per decēnium priuilegio strictè, non potue- rint postea illo uti largè, si casus euenerit infra decenniū, & fuerit transcursum decennium illo non uso habetur per Bar. in l. vsum aquæ, C. de aquæductu, & l. fin. ff. de uetera- nis, & in l. 1. C. de his qui spontè munera subeunt, & per Cynum in l. voluntarie, C. de excusatione tutorum.

19 Quero † si de rebus emptis in nundinis sit soluēda gabella, etiam si post ex interuallo extrahantur de ciuitate. Dic quòd non, quia nundinæ debent esse liberae, tutæ & se- curæ, tenet Bal. in l. vnica, C. de nundinis; ut latius dixi in Tractatu de gabellis & publicanis. Et tutæ esse debent nū- dinæ pro accessu, & recessu; & hoc locum habet in nun- dinis tantum factis Principis auctoritate, & uirtute sui pri- uilegii per ipsum Principem concessi ciuitatibus, & locis sibi subiectis: & locum non habet in mercatis non factis auctoritate Principis. Nam mercati fieri possunt Populo- rum uoluntate, & sine Principis auctoritate, l. vnica, C. de nundinis; & in authentico nè fiant pignorationes.

20 Et † soluentes gabellam in loco ubi fiūt mercati Prin- cipis auctoritate, & principali priuilegio facti & cōstituti, ibi arestari non possunt regulariter, nec represaliari, tenet Baldus in c. pri. in titulo quæ sint Regalia, in usibus feudo- rum; & per Odofr. in auth. habita, C. nè filius pro patre.

21 An † venientes ad nundinas arestari, & represaliari possint ex causa debiti, uel ratione pedagii, uel territorii pro eorum persona, uel mercibus, uel ipsis uenientibus ad

nun-

Iulii Ferr. De re nauali

nundinas imponi possint datia & gabellæ. Dic quòd non, quia nundinâtes liberi esse debent in accessu, & recessu, ut supra dixi; nec ab ipsis aliquid capi potest pro represaliis, l. vnica; & per Bar. & Bal. & scribentes ibi, ff. de nundinis. fallit tamen in delictis commissis, & in debitis factis in ipsis nundinis. fallit & in exulatis & bannitis, licet illegitimè, & iniustè fuerint exulati & banniti. &c.

22 Et † quia superius quædam dicta sunt de represaliis, igitur Represaliarum materiam hic modo subnectam pro communi populorum utilitate. Represaliæ autem sunt cõtra ius naturale, & paci contrariæ, ac initium guerræ, ut dicit Baldus in c. fina. de treuga & pace: & pulchra ad hoc collegit D. Mattheus de Afflicto, insignis & laboriosus doctor Neapolitanus, pro quo tenètur Regniculæ Regni Siciliae rogare Deum pro sua salute; in constitutione violentias, in primo notabili, ubi plura allegat.

23 Represaliæ † sunt in Regno Siciliae prohibitæ ex regia prouisione; incipiente, Pacis cultum, cum sequenti Constitutione, Comes; & ex Regis Ferdinandi recolendæ memoriæ pragmatica, concordantibus cum iure communi, ut authen. nè fiant pignorationes, & in authen. omnino, C. nè uxor pro marito, habetur p. Bal. in l. nullus, C. de iudæis & per tex. in c. vnico, de iniuriis in 6. & in l. Prouidendū, C. de decurionibus lib. 10. & in l. 1. C. ut nullus ex uicaneis, lib. undeci. & puniuntur contrafacientes ut in dictis regiis prouisionibus, & ibi per Afflicto. Et sic nullus pro debito alterius grauari debet, neque pro damnis illatis.

24 In † Regno Siciliae punitur ille, qui propria auctoritate, & absq; Principis licètia, represalias siue presalias fecerit, in penã medietatis omniū; bonorū suorū etiã feudalium; & applicantur fisco per sententiam, ut in constitutione Comes præallegata, & in pragmatica Inclyti Regis Ferdinandi; & ius Authenticorum imponit pœnam quadrupli, ut in authen. nè fiant pignorationes propria auctoritate pro aliis personis.

25 Pro † debito uniuersitatis etiam debito fisco, non pos-

possunt de iure fieri represalia, neque executio contra unum de vniuersitate, nisi pro parte sua, & nisi esset in solidum obligatus cum aliis, authen. omnino, C. ne uxor pro marito. dicebat D. Andreas de Isernia in constit. Regni Siciliae, incipiente, Pacis cultum, & in sequenti constitutione, incipiente, Comes : & per Afflictum ibidem colum. 12. ibi, tertio nota: ad hoc male seruant Officiales & exactores functionum & pecuniarum fiscalium, quia pro fisci debito grauunt indebitum & iniuste particulares de persona, & in rebus, & capiunt bestias particularium, & bona sua pro tota vniuersitate debitrice, contra omnia iura ciuilia & canonica, dantes abusione hac proprias animas, committentes in leges ut citius satis fiant. Idem tenet Baldus in c. pri. §. fin. in titulo de pace iuramen. firman. & Albericus de Rosate in l. Princeps, ff. de legibus. Nec ciues pro patria sua alio incolatum ducentes, relicto patriae propriae incolatu & habitatione represaliari de iure debent pro patria, ut inferius dicam nume. 28.

26 Quero † si petuntur à Principe, quod fiant represalia & antequam concedantur in casu necessario in subsidium & ultimum refugium creditorum non ualentium ex causa consequi suum creditum, debitorum potentia, aut alia de causa legitima; an debeant citari debitores, & an tres requirantur requisitiones, uel una pro omnibus, cum peremptorio sufficiat.

27 Et † an sint passim concedendae dictae litterae requisitoriae pro paruo debito. & dic quod non, sed si fuerit magnum debitum seruabit Princeps hanc formam, requirendo primo per suas litteras authenticas illius ciuitatis, aut loci officiales, & magistratum patriae, uel habitationis illorum, qui sunt debitores alicuius subditi illius Principis ab eo requisiti pro remedio recuperationis sui crediti, ut curarent satisfieri pro credito quod petitur, prout ius statuit pro debito & damno passo ab illis, qui petunt represalias sibi concedi contra subditos officialis, cui directae sunt dictae litterae requisitoriae, cum comminatione, quod si non
satis-

Iulij Ferret. De re nauali

tisfecerint concedentur represalia contra homines, & res patriæ illorum, qui sunt debitores, & possunt per Principem postmodum represalia ex iusta causa, ut dicit beatus Augustinus in c. Dominus noster, uiges. tert. quæstio. secunda, quod non corrigitur per textum capituli & si pignorationes, de iniuriis & damnis datis, libro sexto, quoniam fuit sibi denegata & retardata iustitia per magistratū dicti loci secundum Baldum in c. pri. de milite uassallo qui contumax est, & in l. hoc iure, ff. de iustit. & iure, & per Bartolum in Tractatu suo Represaliarum, & per Angel. in consil. 198. incipiente ex themate; & una sufficit requisitio per litteras Principis facta sine alio peremptorio ad constituendum officialem debitoris in mora pro denegata iustitia, uel retardata creditoribus, per glo. in capitulo si Episcopus, 18. distinctio. quia ista requisitio est actus extraiudicialis, in quo sufficit una requisitio sine peremptorio, tenet D. Antonius de Butrio, & Reuerēdis. D. Cardinalis Zabarella in c. cum causa, de officio delegati; & per Dominicū de Sancto Geminiano, & Archidiaconum, in c. si cōtra, eodem titulo lib. sexto, & glo. in clemen. pri. de hæreticis. Cōsiliū tamen est, quòd fiant tres requisitiones, uel una cū peremptorio pro omnibus tribus, si tutò & commodè fieri possunt, antequàm concedantur represaliæ; & de dictis requisitionibus faciendum est publicum Instrumentum, l. Tres denunciations, C. quomodo & quando Iudex, & per Bal. in l. 1. C. quando prouocare non est necesse, & per Bar. in l. si finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto; & per Io. Andreæ post Hostiensem in c. 1. de supplenda negligetia prælatorum, habetur per Bar. in Tractatu suo represaliarū, allegantem glosam super uerbo, pro una omnibus, de sent. excommunica. lib. sexto. & per Baldum in l. 2. C. quomodo & quando iudex; & solitum est apponi in litteris significatoriis clausula, aliàs iustitia mediante cōcedentur represaliæ contra uestros subditos. & hoc est iuri & humanitati cōsonum, l. si apparitor, C. de cohortalibus lib. undeci. argumen. glosæ capituli primi, de exceptionibus. Et si non est appo-

appositum peremptorium, neque equipolens talia uerba habent uim peremptorii, & æquipolentis, ut latè scribit D. Matthæus de Afflictis in constitutione Pacis cultum, inter duodeci. & dec. ter. colum. & in constitutione Edictorū in decimo notabili, & una requisitio sufficit pro omnibus tribus, si dictum esset in ea, unam sufficere pro omnibus tribus, ut notat Bartolus in dicto suo Tractatu represaliarū, super uerbo Vna pro omnibus, per dictam glo. de senten. excommunicatio. lib. sexto. & quòd una sola citatio seu requisitio ualebit, ut dicit Bal. post Cynum Pistoriensem, D. Raynerium de Arcēdis de Forliuio, & Bartolum de Saxo ferrato in l. si finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto. Vbi ponit, quòd si in citatione seu requisitione poneretur ista clausula, Aliàs termino elapso procedetur contra ipsum citatum ad cognitionem, & pronunciationem Iustitiæ. q̄ ista uerba habent uim peremptorii, per legem ad peremptorium, ff. de Iudiciis, quòd secus foret si diceret, aliàs elapso termino procederetur prout ius postulat, quia tunc non haberet uim peremptorii, quia ius præcipit iterum citari. Idem si diceret, requirimus hac requisitione una pro omnibus, secundum Bartolum ibi. & idem tenet Hostien. in capit. Consuluit, de officio delegati, & Rota Romanæ curiæ in decisione 237. & D. Antonius de Butrio in c. causam, de rescriptis, & Angel. in l. Ad peremptorium, ff. de iudiciis. Prodest semper peremptorium appositum in una requisitione, & seu citatione una faciendis, uel æquipolēs; aut aliud loco peremptorii, uel tertia citatio per interual- lum, aut una cum tribus terminis, uel una cum peremptorio, seu una pro tribus sine peremptorio, & cum comminatione, quòd si non satisfaceret concedentur illi represaliæ iustitia mediante, ut in authentic. Omnino, C. nè uxor pro marito, & per Baldum ibi colum. nona, uersic. sequitur uidere de ordine, cum de re ardua & grauis præiudicii tractetur in concessione represaliarum huiusmodi. Ideo requiritur peremptorium in una citatione pro omnibus tribus, uel tres cum peremptorio in ultima tertia citatione, seu re-

Julij Ferret. De re nauali

quisitione, ut dicit Angelus in dicta l. Ad peremptoriū, ff. de iudiciis; & cum hac sententia ego transeo, quia iustior est, tutior, æquior, & communior; quando commodè & tutò fieri possint sine scandalo dictæ tres citationes, seu requisitiones; aliàs una cum peremptorio, uel eius æquipolēti sufficiet pro omnibus tribus, & actus legitimus fiet.

28 Quero † quid differant presalix, & represalix inter se, quæ sinonima uidentur, ut adoptio, & arrogatio, & in se differunt. Dic quòd per presalias concessas est data auctoritas tantum capiendi res, & non personas. & si concessæ sunt represalix intelligitur data auctoritas capiendi personas & res, & personæ quæ capiuntur debent postmodum repentè præsentari Iudici, secundum Bartolum in l. Generali, C. de decurionibus lib. deci. & Baldum, & Albericum in authen. omnino, C. nè uxor pro marito, in tertia colum. & Lucam de Penna in l. i. C. ut nullus ex uicaneis, & Ioannem Andreæ in regula non debet, lib. 6. & Alexandrum de Imola in consil. 27. in 4. uolum. Vbi ponit si ille qui fuit captus, & executus recuperet suum damnum & interesse à debitore, pro cuius causa fuerunt expeditæ presalix & seu represalix; & per Innocentium in c. Dilectus, de appellationibus, & in c. i. de restitutione spoliato. & Abbatem in c. quoniam, de officio ordinarii, ubi ponit si sunt cōcessæ represalix contra Florentinos an locum habebunt in Florentinos habitantes Senis; & habetur per Bar. in l. Prouinciales, ff. de uerbor. significatio. & Albericum de Rosate in authen. Omnino, C. nè uxor pro marito, & per Afflictum in Regni Neapolis Cōstitutione Pacis cultum incipiente.

29 Captus † ob represalias an detineri possit per capientem in domo propria capientis. Dic quòd non, quia debet ilicò præsentari iudici, ut superius dixi in num. præcedenti 28. secundum Bartolum in l. Generali, C. de decurionibus lib. deci. & in suo Tractatu represaliarum.

30 Quero † de capto pro represaliis si fuerit relaxatus ut uadat pro pecunia, & tallea pro se & suis sociis detentis
sub

sub fide, an teneatur redire. Dic quòd sic, tenent glosa & Doctores, in l. nam & seruus, ff. de negociis gestis &c.

- 31 Quero † contra Officialem, qui non fecit instantiam & diligentiam in causa represaliarum nè committerentur represalię, an agi possit ad interesse; & an captus ob represalias recuperet per ipsum solutum, & damnum & interesse suũ ab eo, cuius causa cõmissę fuerunt represalię, & an propria auctoritate capere possint hac de causa homines loci, in quo ipse captus est. habetur per Alex. in l. 2. §. Item si in factõ, & Ioan. de Lignano in tractatu suo Represaliarũ.
- 32 Quero † si concessę sunt represalię contra ciues Spoleti, an poterint pro dictis represaliis capi illi, qui nati sunt & habitant in castris territorii Spoleti, seu in castris Spoleti. Dic quòd non, cum illi non sint ciues Spoleti, & ex ciuitate orti non sint, dictum est singulare Baldi in l. si in aliquam, ff. de Proconsul. & legatis. & de materia hac represaliarum habetur præter Tractatum Bartoli represaliarum, in l. & omnino, C. ne uxor pro marito.
- 33 Quero † de nauis an sit adeò priuilegiata, quòd retineri non possit de iure pro represaliis, neque pro debito gabellarum, mercium uectarum in ipsa, tenet Bartolus, quòd sic, in l. 1. C. de nauiculariis, lib. undec. Vbi dicit, quòd nauicularii seu nauclerii non tenentur soluere gabellas pro mercibus, nec retineri de iure possunt pro passagio, & gabellis mercium, l. vnica, C. de nundinis.
- 34 Et † an represalię concessę, uel concedendę contra clericos ualeãt. Dic quòd nõ, c. 1. de iniuriis, libro sexto.
- 35 Et † an forensis effectus ciuis alicuius ciuitatis, capi possit de iure pro represaliis concessis antequàm esset ciuis contra ciuitatem, cuius post fuit effectus ciuis. Dic quòd non, secundum Bartolum in l. penul. C. de fideicommissis.
- 36 Neque † possunt represaliari qui habentur pro ciuibus uirtute represaliarum inductarum contra ciues, secundum Baldum in l. ciues, C. de appella. & in l. quædam, C. de fideicommissis.
- 37 Neque † de iure possunt Oratores, seu Legati, aut Am

Iulij Ferret. De re nauali

- basciatores, neque eorum famuli, & res, bona, uestes, & equi detineri & capi pro represaliis; neque offendi de iure possunt in aliquo loco etiam hostium, l. 1. C. de legationibus, & per Bar. in l. 1. ff. ad legem Iuliam maiestatis, & in l. conuentionum, ff. de pactis, & in l. si quis legauerit, & per Bar. ibi, ff. de legatis secundo, & in l. 2. ff. de iudiciis, & per Bal. in l. Administrantes, §. eorū, ff. de excusationib. tutorū.
- 37 Queritur † quis probetur esse Legatus seu Ambasciator, cum non credatur sibi dicenti se esse Legatum talis ciuitatis, uel Principis. Dic probari per litteras, sine quibus non crederetur illi, nisi foret Cardinalis domini Papæ Legatus, cuius uerbo simplici credendum est, ut dicit Bartolus in l. Pallatinos, C. de collatio. fundorum, lib. undeci. & in l. 1. C. de super indictis, & per Baldum in l. si qua, C. de Episcopis & clericis, & per tex. in cap. Nobilissimus, 97. distinctio. & per glo. in c. sicut, extra de sententiis excommunicatorum; & per Innocentium in c. cum dilectus, il primo, de accusationibus; quod procedit in legatis non electis data opera: quia electi data opera non gaudent priuilegiis legatorū, l. vniuersi, C. de legationibus, libro decimo.
- 39 Et † an conueniri possint legitimè Legati in loco, ad quem uadunt, pro debitis ante contractis, uel pro possessione per antea adeptis. Dic quòd non, sed benè possunt pro contractibus post factis in dicto loco, & pro possessione post accepta, l. 2. §. 1. & per Bartolum ibi, C. de legatio. lib. deci. & per glo. & Doctores in l. Paulus, ff. de solutionibus, & per Baldum in l. 1. C. de nundinis.
- 40 Coguntur † . n. de iure Legati litigare, & conueniri corā Iudice ordinario, & ēt arbitro in casib. quibusdam, l. non distinguemus, §. Item si quis, & per Bartolum ibi, ff. de arbitris; & in quantum subest necessitas ex causa, l. si restituarur, §. sed si dies, & per Bartolum ibi, ff. de iudiciis.

LIBER SEXTVS⁵⁹

DE RE NAVALI,

ACTIO in factū datur heredi damnificati, & non in heredem deijcientis. numero 35.

Alexandri Magni uirtuti flexere caput Syrenæ, n. 30

Ancilla si quid turpe uel immundum proiecerint de finestris in uia super alicuius ueste, qua teneantur

pœna, numero 39.40.41.

Amilcaris secretum Ducis Pœnorum in bello nauali datum gubernatoribus nauium suarum, numero 11.

Antiqui coronabant uirtuosos milites suos pro gestis, egregijs factis in bello, numero 32.

Attilij militis Cæsaris præclare gestum in re nauali, numero 6.

Cæsaris occultum secretum datum Gubernatori suæ clasfis, nume. 15.

Cæsar, & Cato qualiter punierunt inobedientes suos, numero 26.

Cinegarij græci militis præclare gestum in re nauali, numero 7.

Concordia effectus bonus in bello, numero 28.

Discordia qualiter est hostis accerrima exercituum, & clasium, numero 27.

Dominus si soluerit pro famulis effudentibus uel deijcientibus in casibus non debitis, an repetere possit indebite solutum, numero. 42.

Dominus an teneatur pro damno dato per famulos suos, num. 43.44.

Expertorum militum prudentia Duci suo parentium pro uictoria, numero 1.

Filippi Regis Macedonum secretum, quo euasit à periculis, et ab arctis locis

Iulii Ferr. De re nauali

locis cum classe sua; numero 12.13.

Filippus qualiter hostium animos reconciliauit, numero 14.

Filippus qua arte deceperit hostes, numero 14.

Graniij Petroni Questoris Caesaris dictum egregium cum animi fortitudine, numero 9.

Gylippus Lacedemonius qualiter uicerit Atticos Duces uirtute sua, nauali & terrestri bello, numero 27.

Heraclianus Dux Pænorum qualiter territus ab uno Comite marino fugit cum classe septingentorum trium millium hominum suorum inobedientia, nume. 3.

Hi qui deiecerunt uel effuderunt in nauim, uel ex alto, & merces, aut uestes damnificarunt, & qua teneantur pœna, nume. 33.34.

In classe quæ nam sint necessaria, numero 18.19.

Inobediētia, & reliquæ desertiones militum sunt puniendæ, nu. 24.25

Iustitia quibus de causis uiolatur, numero 26.

Lysander Lacedemonius qualiter deceperit hostilem classem, num. 17

Locrenses cum millia quindecim expertorum, & obedientium Duci suo, millia centum & uiginti indoctorum & inobedientium suo Duci fugarunt, num. 2.

Marci Porcij Romani præclare gestum in re nauali, numero 8.

Milites uirtuosi esse debent, & cupidi honoris, numero 5.

Medici spirituales, & corporales esse debent scientes in classe, nume. 5.

Obedientia est habenda in exercitu, & classe, numero 4.

Obedientia est Regum Corona, numero 4.

Officiorum ordo seruandus est in classe, numero 23.

Pœna homicidij longobardo iure est pecuniaria, numero 47.

Pictor si tabulam pictam posuerit ad solem, & super ipsa quid fuerit infusum, an teneatur domino tabulæ ad emendam, numero 37.38

Plaustrum si ceciderit in terrã cum uino oneratum, an teneatur car rator ad damnum domino uini, numero 45.

Plures in cœnaculo habitantes, & quid deicientes aut effudentes, si unus soluerit pro alio non sibi reficietur ab illo, numero 36.40.

Pompei secretum in bello nauali in literis datum Gubernatori navis prætoria, quale fuerit, numero 10.

Publij Claudij Consulis consiliium, quo deceptis Pœnis seruauit Romanam classem, numero. 16.

Si quid ex alto fuerit deiectum, & hominem occiderit, an teneatur de homicidio, uel alia pœna, numero 46.

Scipionis uirtutem qualiter honorauerit Ennius Poeta, numero 31.

Tendentes ramponos, & alias res nociuas transeuntibus, qua pœna teneantur, numero 38.

Turma quæ nam sit ponenda cum belligeris in classe, numero 29.

Virtus unita qualiter uincit discordes in classe, numero 29.

ARGUMENTVM:

De Obedientia habenda in Classe.

De Militaribus gestis egregijs.

De Occultis Regum Consilijs & Archanis.

De His qui deiecerunt uel effuderunt.

- I** **S**T ordo seruandus in cunctis, & præcipuè in re bellica, in qua legimus paucos, ordinatos, expertos, & obediētes † Duci suo milites, indoctā multitudinem superasse; ut de Themistocle Atheniensium Duce legitur pugnante parua manu Græcorū militum expertorū contra Xersem & eius indoctam multitudinē apud
- 2 Salaminam, ut aliàs supra dixi. Crotonienses † autem millia centum & uiginti indocti fugati fuerunt à quindécim duntaxat millibus Locrensiū, Duci suo parentium.
 - 3 Heraclius † enim cum immensa classe incredibilis numeri Septingentum & trium millium hominum inobediētum Duci suo, ad Urbem peregit cum agmine littora aggressus, & inde territus fuit occurſu unius Comit̄s marini, & uersus in fugam, una arepta nauicula, solus Carthaginem rediit, ubi mox periit militari manu suorum militum inobediētium.
 - 4 Curandum † est omni studio habere milites obediētes, quia obediētia est uera Regum Corona præclarissima; & Reges sine obediētia dicuntur esse sine corona, & nō Reges, sed sunt priuati, & de priuatorum numero connumerari tunc meritò possunt.

Et † sic est anxie curandum habere in exercitu, & classe obediētiā suorum militum, ut Regia tueatur corona.

Nobilesque

Nobilesque & expertos milites honoris cupidos pro consilio & bello, qui pollēt uirtute, ingenio, & arte, unā cum utroque medico scientissimo, & aliis expertis uiris in exercitio & ministerio nauali, c. fin. 29. distin. & c. contraria, de consecratione, distinctione 5.

6 Gloria † equidem maxima fuit & immortalis Attilii militis Cæsaris, qui in bello nauali strenuè pugnando iussu sui Imperatoris apud Marsiliam dextera manu detinuit unam ex hostium nauibus, & uolens illam ingredi, fuit sibi truncata dextera manus, & ilicò cum sinistra & trunco retinuit nauim & scutū, quo hostes pcutiebat in uultū ferocissimo aspectu & uoce terribili. Ita q̄ illos in terrā deiecit, & hostiū nauē cepit, & meruit gloriosè; & Cæsar tunc uictor extitit nauali certamine, sua & suorum uirtute militū.

7 Gloriosus † fuit & Cynagarius miles Atticus, qui prosequendo hostiles naues fugientes, unā ex illis ponderosam & onustam detinuit dextera ut sui peruenirent ad hostes, & illam non dimisit, nisi prius amissa manu, quæ sibi ab hoste truncata fuit, & nauim eandem detinuit sinistra; & simili modo hostili ferro incisa fuit, & tunc dentibus nauem apprehendit, & illam dimittere nunquam uoluit, nisi prius truncato sibi capite: & ita gloriosè periit, secuta sui capitis cæsiōne hostili ferro.

8 Et † cum M. Portius saltasset impetu maximo super hostium classem Carthaginiensium, & tali gestu terribili adeò formidati fuerunt inimici, quòd arma reliquerunt, & insignia sua Romanis militibus Portii, qui tunc naues multas

9 hostium sociali habitu captas submersit. Captis † in Africa per Scipionem, Mettellum socerum Magni Pōpei quibusdam ex nauibus Cæsaris, in quarū una fuerat Questor Granius Petronius, quem Scipio seruare mandauit, aliis iam cæsis; & Granius erga Scipionem inquit, Milites Cæsaris solitos esse aliis donare salutem, & ab aliis nō accipere, & se constanter pugione transfixit. Et quales fuerint experti & fortes ac constantes Cæsaris milites ab eo instructi, & paribiles iis & aliis patet exemplis &c.

Q Magnus

Iulii Ferr. De re nauali

- 10 Magnus † Pompeus litteras dedit sub sigillo Publico Chiloni liberto suo, ut illas præsentaret Gubernatori prætorie nauis, cum fuerit in Naupacto, & quòd illas Gubernator non aperiret, nisi dum foret in Cylicio, in quibus ordinabatur futurum iter, quod fecit, nè suum hostibus propalaret archanum.
- 11 Amilchar † Dux clasfis Pœnorum, uolens in Siciliam ducere classem, & suum altæ mentis secretum occultari; certas tabellas scripsit secretò, & sigillatas dedit cuilibet ex suis gubernatoribus nauium, iubens illas non aperiri, neque legere debere, excepto si maris fortuna se absentasset à prætoria nauis, & inde seruarent id, quod esset, scriptum in tabellis.
- 12 Et † cum tutò non ualeret Philippus Rex Macedonũ transire quædam maritima loca cum classe, quæ ualde arcta erant, & periculosa, dicta cunæa, & benè per Atticos terta cū custodia naualis præsidii; ante scripsit Antipatri, q̄ Thracia se rebellabat, & q̄ præsidia per ipsum relicta fuerant impedita & capta; & ut hoc haberet effectum, curauit litteras ab hostibus capi, hoc credentes Attici præstantes illis fidem, classem suam à locis, ubi erant, amouerunt, & arte tali classem suam liberauit Philippus à malis uadis.
- 13 Et † hoc etiam fecit Philippus, quia non ualebat occupare Cheronense, quia naues Byzantii, Rhodi, & Duli-
- 14 chii tenebant occupatum uadum. Et † hostium animos reconciliauit Philippus sibi placidè restitutis nauibus suis, quas captiuas tenebat, ut illi forent medium ad componendum pacem inter ipsos & Byzantinos, qui causa erant belli. Et dum tempus arte daretur circa pacem firmãdam conditionibus, præparauit occultè nouam classem, & transiuit mare cum illa; & arte tali occulto Regis archano per hostium loca maritima suos ab arctis liberauit, & à periculis &c.
- 15 Iussit † Cæsar gubernatori suæ clasfis, ut iret Mesinã cum classe, & q̄ circa futurum iter faceret id, quod sibi dictum fuerit à Granio Petronio Questore suæ prætorie, ostenso

ostenso sibi diplomate manu Cæsaris; quod fecit ne hostes scirent secretum itineris suæ clasfis .

16 Et † non ualens Publius Claudius consul in primo bello Punico à Reggio in Mesfinam traicere classem, Pœnis tenentibus cum sua ingenti classe occupatum mare Siculum, publicauit se non posse finire bellum iam inceptū iussu Romani Senatus, & contra uoluntatem populi Romani, simulando se uelle retrò redire in Latium; & Pœnide hoc fidem habentes per suos exploratores se aliò contulerunt, relictis stationibus quæ nociuę erant Romanis; & Claudius postmodum Siciliam applicuit cum classe, deceptis Pœnis.

17 Et † dum Lyfander Lacedæmonius foret cum classe pugnaturus contra Atticos nauali bello apud Egeopotamum, certo tempore, quo soliti erant inuadere hostes, & deinde se retrahebant retro; ita q̄ talis res fuit reducta in consuetudinem, & dum Attici forent dispersi in uariis locis cum nauibus suis, ut plures milites cumularent eò, tūc Lyfander iuxta eius morem impinxit suam classem in naues hostiles, & illam artè retraxit; ob quod maior hostium pars nauigii iuxta solitum exiuerat, & ipse Lyfander residuum clasfis hostilis fuit aggressus, & omnes eorum naues uicit, cepit, & captiuauit.

18 Adsint † & in classe Aromatarii plures, & Chirurgii experti cum aromaticis aptis ad medendum infirmitates & vulnera.

19 Adsint † & Comites & sub, & supra Comites, ita uulgo nuncupati, patronique, nauaræi, socii, clauigeri, uexilliferi cum clauis, & uexillis suis.

20 Adsint † & tubicines, cornicinesque cum tubiis & cornicinibus suis pro pugna, ordine, & lætitia clasfis.

21 Adsint † & tormentarii, scorpionarii, remeantes, machinarii, architecti, fabri lignarii, & ferrarii, cum animosis, expertisque & fortissimis militibus in re nauali, & aquatica, terrestrive militia doctis: quoniam sæpe contingit nē dum in mari, sed etiam in terra dimicare. c. quisquis, 87.

Iulij Ferret. De re nauali

distin. & l. vt omnes, §. i. ff. mandati, & l. In his, C. de prædiis, & rebus nauiculariorum, libro decimo. :

22 Ad sint † auxiliarii, & scribæ, scribentes & tenentes rationes classis, rerumque & hominum in ea existentium, & stipendiariorum computa, & rationes pecuniarum.

23 Seruato † ordine Ducibus, & magistris gubernatibus classem; præcipiendi gradatim à prora ad arborem, & ab arbore ad pupim cum obedientia non ficta.

24 Et † sine uenia puniantur inobedientes, desertoresque, & fures ut hostes in re bellica, superiorum arbitrio.

25 Et † fures balnearii damnantur in metallum, & honestiores relegentur; & si fuerint milites priuentur ignominiosè honore militiæ, l. fures, cum duabus legibus sequentibus, ff. de furibus balneariis: & reliqui delinquentes secundum iura puniantur. De quorum pœnis dixi aliàs in libro antiquæ, illustratæ, & instauratæ militiæ terrestri, in Tractatu De militari Iustitia, & in Tractatu De obedientia & pace seruanda exercitus, l. Militum, ff. de re militari, l. Milites, ff. de custodia & exhibitione reorum, & in l. Qui excubias, ff. de re militari.

26 Postpositis † quinque illis, quibus uiolatur Iustitia, Respectu, suspectu, auro, amore, & timore; Marci Catonis exemplo, qui in hostili littore, ubi multis diebus permanerat, militem quendam inobedientem, accerrima & stentorea uoce & terribili gestu primò uirgis cæsum, securi percussit. Et Cæsar seditionarios suæ clasfis & exercitus milites puniuit militari iure, l. Desertorem, cum sequenti lege, ff. de re militari, & l. i. & 2. C. de seditiosis. Nam seditiosi sunt puniendi ut proditores naturali morte, l. Proditores, C. de re militari, & l. penul. ff. ad legem Iuliam maiesta. clasfis, & exercitus inobediens, discorsque & impacata & impacatus de facili superatur ab unita uirtute.

27 Discordia † est hostis accerrima clasfis, & exercituum, ut fames hostis intrinsecus bellantium & populorum, in quibus generat mala multa; & ruina est clasfiũ, exercituũ, & populorum, ut aliàs latè dixi in libro illustratæ & instau-

ratae

ratae militiae terrestri. Nam ruina fuit Atticae classis Ducibus Eutidimio, & Menandro aduersantibus sententiae prudentis Nyciae Atheniensium Ducis probe consulentis non debere fieri belli naualis expeditionem in mari contra Gylippum, nisi expectato Demosthene cum sua classe, nouiter misso ab Atheniensibus in eorum praesidium nauium sexaginta trium, super quibus erant millia quinque bellatorum militum expertorum, & tria millia sagittariorum, & funditorum, cum triremibus probe armatis, & ornamentis uariis militaribus. & annonis, ac rebus multis pro uictu. Menander autem, & Eudimius auidi gloria noluerunt expectare Demosthenem ne foret particeps uictoriae; & pugna commissa nauali contra Gylippum Lacedaemoniorum Ducem, in suffragium missum Syracusarum obsessarum ab Atticis, uicti permanserunt a uirtute Gylippi.

28 Concordia † est soror obedientiae, quae regia est, ut dixi, corona, & sua uirtute superat hostes, & coronatur uictoria & gloria magna, quod pro regula datur in militia.

29 Soliti † sunt Principes naualis belli tempore nostro, in qualibet trireme ultra remiges & necessariam turmam ponere milites arbitrio suo, quandoque quinquaginta, & quandoque plus & minus, secundum qualitatem nauigiorum. Magnus † Alexander pertinaciter pugnando in terra & mari, uictorias multas habuit, suisque uictoricibus armis legitur Syrenas flexisse ceruicem: cuius uirtuti cessit Aegyptus, facto itinere per arida & adusta; asserens se ortum diuina stirpe Iouis Amonis, & se gentium domitorem uno non contentum Orbe uocauit, ut cantat Aquinas Poeta, *Vnus Pelleo iuueni non sufficit orbis.*

31 Et † de maximo Scipione Africæ domitore cantat Enius Poeta. Sibi celi patere portam uirtute sua incomparabili. Si phas cedendo caelestia scandere cuiquam est, Mi soli celi maxima porta patet.

32 Et † pro egregiis factis in bello utriusque elementis, milites suos uariis coronis pro gloria & honore maximo militiae

Iulij Ferret. De re nauali

litia coronabat Antiquitas, ut aliàs dixi in libro illustratæ & instauratæ militiæ terrestri belli.

- 33 Quero † de iis, qui deiecerunt uel effuderunt, quid si in nauim, uel si per fenestram in uia publica, & merces dānificauerunt, uel uestes per transeuntium in uia, an teneantur ad duplum extimationis, & ad interesse. Dic q̄ sic, ut habetur in titulo de his, qui deiecerunt uel effuderunt. Nā hoc edictum prætoriū factū fuit pro deiectis, & in nauim fusis de die, aut de nocte: & Præpositus nauis tenetur si ī nauim fusum uel deiectū quid fuerit, & alios damnificauerit, l. hoc edictū, ff. de iis qui deiecerūt uel effuderunt, habetur Institu. de obligationibus, quæ ex delicto, §. Item exercitor.
- 34 Quid † si Discipulus, aut operarius aliquid deiecerit uel effuderit, An magister, conductor, uel Dominus teneatur. Dic teneri, & ipse postea aget actione in factum cōtra operarium, uel discipulum, l. Si uero, §. Operarius, ff. de iis qui deiecerunt uel effuderunt. l. si uero, §. cum autem, ff. ad legem Rhodiam de iactu, & l. si mandato, ff. mandati.
- 35 Actio † hæc in factum datur hæredi damnificati, & nō in hæredem deicientis, l. si autem, ff. de his qui deiecerūt uel effuderunt.
- 36 Quid † si plures socii in eodem cenaculo habitantes, & unus forte deiecit uel effudit, si unus soluerit pro alio, an tenebitur ipsi socius utili actione pro socio. Dic quòd sic, secundum Loffredum de Beneuento in tertia parte sui operis, in titulo De utili actione pro socio; prædictis accedit titulus Institu. de obligationi. quæ ex delicto nascuntur.
- 37 Quero † de pictore, fulone, uel artifice qui posuit clipeum pictum, uel tabulam, aut pannū uel aliud quid appensum ad solem, in locove, aut porticu publico, super quo, uel sub quo itur, & cecidit, & transeuntibus damnum dedit, An teneat p̄na huius edicti, de his qui deiecerunt uel effuderunt. Dic quòd sic.
- 38 Et † è contra, si sibi illatum fuerit damnum teneatur inferens illud, utputa si quid foret deiectum uel infusum, ut aqua, fex, uel aliud turpe super tabula picta, aut clypeo, uel

uel panno, ueste, aut alia simili materia, ita quòd deteriora
 ta fuerit, An agere possit contra damnum dantem ad du-
 plum pro damno dato. Dic quòd sic, l. 1. ff. de iis, qui deie-
 cerunt uel effuderunt, & habet locum in uia publica, ubi
 iri sit solitum, & in loco quoque priuato, ubi est solitum pu-
 blicè ire ibi. Quod facit contra illos, qui tendunt rāponos,
 & alias res; & merces, & pelles in uia ante apothecas suas,
 & lædunt transeuntes, offenduntq; & damnificant. Ad hæc
 faciunt scripta per Angelum Aretinum Institu. de obliga-
 tionibus, quæ ex quasi delicto nascuntur, §. 1. Vbi ponit
 casum, an apothecarii, uel mulieres possint tenere aliquid
 apensum ante apothecas, & ad fenestras ubi publicè itur.

39 Et † ponit casum contra dominas, & ancillas quæ de
 die & de nocte proiiciunt aquas, & immunditias de fene-
 stris in uias publicas ubi itur; & si alicui nocent, tenentur
 in duplum extimationis damni, & ad interesse.

40 Quid † si plures habitant in una domo, & nescitur
 quis proiecerit uel infuderit. Dic omnes teneri in solidū,
 sed unius solutione liberantur, ut in dicta l. 1. ff. de iis qui
 deiecerunt uel effuderūt, & l. si putator, ff. ad legē Aquiliā.

41 Et † tenetur Dominus uel Domina pro famulo, & an-
 cilla ob immundum alicui nociuum proiectum, uel infusū
 in loco, ubi est solitum, iri ut supra dictum est, aliàs non te-
 neretur.

42 Et † si quid per Dominum, aut Dominam solutū fue-
 rit pro famulo, uel ancilla in casibus, in quibus non tene-
 tur, repetit ab eo, habetur per Speculatorem, & Baldum ibi
 in additio. in titu. de iniuriis & damno dato &c.

43 Et † tenetur Dominus pro damno dato à famulo suo
 nō tamē pro delicto tenetur, nisi in quantū ad eum perue-
 nerit immediatè, & non aliter, uel nisi Dominus sciuerit &
 non prohibuerit; uel de eius mandato commiserit, l. Apud
 antiquos, C. de furtis, & l. si seruus, §. serui autem, ff. ad le-
 gem Aquiliam, & per Innocentium in c. cum ad sedem,
 extra de restitutione spoliatorum.

44 Et † si statutum diceret dominum teneri pro omni de-
 licto

Iulij Ferret. De re nauali

licto serui, etiam si seruus commisisset delictum antequàm maneret cū domino, teneretur propterea dominus. Quod secus foret si statutum diceret dominum teneri pro delicto serui, quia teneretur pro delicto tantum commisso tēpore, quo fuit famulus, secundum Bartolū in l. Titius, ff. de testamen. militari.

45 Quid † si Rusticus tempore uindemiarum portās unū plaustrum uini cum bobus, & boues ceciderint cum plauastro, & uinum effuderit, an teneatur ad emendationē damni domino uini. Dic quòd sic, secundum Baldum in l. fin. C. de nautico fenore, & in l. 1. C. quæ sit lōga cōsuetudo &c.

46 Quid † si aliquid fuerit proiectum ex alto sine dolo, & hominem liberum occiderit, an teneatur ille, qui proiecit ad extimationem, cum homo liber estimari nō possit? uel de occiso? Dic ciuilitè teneri in quinquaginta aureis ille, qui damnum dedit, & ad operas quibus caruit & cariturus est, l. 1. & fin. ff. de his, qui deiecerunt uel effuderunt. Et criminaliter etiam agi potest de iure Romano, l. lex, & l. fin. ff. de iniuriis, & l. si putator, ff. ad legem Aquiliam.

47 Quod † est contra ius Longobardum, l. si duo, aut tres, & l. si quis magistrum in longobarda, De homicidio liberi hominis, libro primo. Vbi punitur in ære, & non in corpus homicidium quantumq; dolosum; habetur per Firmanū in septima parte sui tractatus gabellarum, columna sexta, & Instituta de obligationib. quæ ex delicto nascuntur, §. 1. 2. & finali.

Finis libri quinti.

65

LIBER SEPTIMVS

DE RE NAVALI.

CT 10 de incendio, ruina, naufragio an detur in heredes, numero 47.

Accipientes res ex naufragio an teneantur de furto, aut ui bonorum raptorum, uel actione de incendio, ruina, naufragio, numero 49.

Alcibiades Dux Carthaginensium qua arte decepit hostes in mari, numero 6.

Anicarses fuit inuentor arpagonum pro bello nauali, numero 31.

Artemon quid sit, numero 26.

Balduinus Flādrensis Imperator Constantinopolis coronatur à Papa, numero 27.

Bidentes, & bipennes profunt in Classe, num. 31.

Calimacus graecus docuit Romanos qualiter fieret ignis incendiarius numero 15. 16. 17.

Cassius qua arte combuxit hostium classem, numero 12.

Calibs est habendus cum silicibus in classe, ut ignis habeatur, nu. 28.

Clauata Tabula profunt in classe pro bello, numero 31.

Clasfis qualiter esse debeat munita, numero 1. 13. 14.

Conductor domus an possit pacisci, quòd in se recipiat casum ignis, numero 53.

Conon nauibus Persicis captis nauigauit Pamphiliam, & illam occupauit, numero 4.

Cretenses fuerunt inuentores sagittarum, numero 26.

Culpa inhabitantium praesumitur ortum incendium, nisi probetur contrarium, numero 56. & 43.

Custodes ammonarum & munitio num sunt fidi habendi in classe, nu-

R
mero

Iulij Ferret. De re nauali

mero 35.

Culpa leuis, lata, leuissima, aut latisima quid operetur in incendio, numero 36.

Dedalus fuit inuentor rostri nauis, numero 29.

Dominus an teneatur pro famulo, qui incendium fecit, numero 58.

Domus uicini, an per uicinum destrui possit incensa, nè ignis ulterius procedat ad domum suam, numero 46.

Duyllius fuit inuentor manus ferri ad capiendū nauium arbores, n. 31

Edictum de incendio, ruina, naufragio quādo locum habet, & quando non, numero 45.

Eolus fuit inuentor remorum plumbatorum, numero 29.

Eupalamius graecus fuit inuentor bipennis, nume. 31.

Facientes lumen de nocte, ut fallerent nauigantes, qua poena teneantur numero 40.

Fictilia pro igne incendiario qualiter sint utenda, numero 16. 17. 18.

Funiculi qualiter boni fiant pro igne incendiario, numero 24.

Hypocrates qua arte deceperit hostes nauali bello, indutus unā cum suis uestibus hostilibus, numero 1. 2.

Ignis incendiarius qualiter fiat & operetur, numero 14. 15.

Icharus fuit inuentor arboris & temonis nauium. numero 29.

Incendiarius quando sit puniendus, & quando non, num. 37. 38. 39.

Incendium dolo factum est punibile, numero 38. 39. 42.

Incendium qualiter probetur, numero 42.

Incendium ortū praesumitur regulariter culpa inhabitantium, n. 43

Incensa domus uicini, an domus alterius uicini destrui possit, nè ignis ulterius procedat, numero 46.

In crimine incendij quae attendantur, numero 41.

Incendiorum cause an sint criminales, uel ciuiles, numero 36.

Incendium de nocte, & casuale factum in stipulis, uel palearibus, & ignoretur incendiarius, an Commune, uel Villa teneatur ad emendam, numero 38. 52. 54.

Incendium ortum in domo locata duobus, & nesciatur quis predictorum fuerit incendiarius, numero 56.

In depositarium rerum ab incendio, ruina, naufragio, & ab aqua, uel alio timore seruatarum & occultarum datur actio furti, nu. 44.

Instrumenta quæ nam sint classi proficua, numero 31. 32. 33.

Incendiarij sunt ualde exosi legibus, & excõmunicati ipso iure, nu. 48

Lacedæmones qua arte deceperunt Pænos in bello nauali, numero 5.

Leo Imperator qualiter hostium classẽ deceperit, & consumpsit incendiario igne, numero 16

Marcus Portius Cato qualiter Pænos deceperit nauali bello, nume. 1.

Memnon Rhodius qua arte deceperit hostilem classẽ, numero 7.

Mixtura ignis incendiarij qualiter fiat, numero 19. 20. 21. 22.

Officialis uidens incendium ortum, an possit rite destruere aliquas domos nẽ ulterius procederet ignis, quis teneatur ad emendã destruẽtã domus, numero 55.

Pœna incendiarijs qua nam sit, numero 36. 37. 38. 39. 42.

Pœna edicti Prætoris de incendio &c. ultra criminalitatem, num. 51.

Pœna uaria punitur incendiarius, numero 42.

Pericles fuit inuentor plurium adminiculorum nauis, numero 30.

Pericles qua arte ceperit urbem propè mare, numero 11.

Philippus Rex Macedonum qua arte occupauit ciuitatem mari iacentem, numero 3. 10.

Pile ignis incendiarij, & tubæ qualiter fiant, numero 18. 19. 20.

Pisenus Tyrbenus fuit inuentor anchoræ, numero 29.

Plateus fuit primus inuentor uelli nauis, numero 29.

Pro nauis expugnata uel colisa, an locum habeat edictum prætorium, numero 50.

Prouisio qua nam sit primò habenda in classe antequàm pugnetur in mari, numero 1.

Puluis ignis Tartarci qualiter optimè fiat & exerceatur, nume. 26.

Rotellæ & scuta ignita qualiter fiant, & exerceantur, numero 23. 24

Iulii Ferret. De re nauali

Silex qualiter est habenda bona pro excudendo ignem, nu. 24.

Superbia Græcorum & insolentia nimis, gratiam perdidit. nu. 27.

Tabias Dux Carthaginensium, qua arte nauali bello cepit portum Samiorum, num. 8.

Temones plures, & alia instrumenta pro nauigio & bello habenda sunt in classe, nu. 29.

Thimoteus Dux Atticorum qua arte cum classe superauerit hostes, numero 9.

Thomas Mocenicus Patriarca Byzantiæ primus fuit, qui Ecclesiam Constantinopolitanam cum Patriarcatu suo supposuit Ecclesie Romanæ semper Catholicæ & Apostolicæ, nu. 27

Tuba ignis incendiarij qualiter fiant & exerceantur, num. 19. 20. 21. 22. 23.

Veneti & Galli olim ceperunt Byzantium experto Marte, & illud Balduino Flandrensi Imperatori Argolico restituerunt, num. 27.

Vicino uidenti incendium domus vicini, an sit licitum & possit impune destruere domum sui vicini nè ignis ueniat ad domum suam. num. 46. 47.

A R G V M E N T V M.

Quibus causis Victoria paretur nauali bello.

De rebus in classe necessarijs.

De igne incendiario, & de eius effectu, & qualiter fiat, & exerceatur.

De Materia incendij, ruinae, & naufragij; & poenis eorum.

SAPIENTES clasium Reges, eorum probè munita classe uarijs armis, machinis, & tormentis, instrumentisq; bellicis, & expertis † uiris tam pro bello, quàm exercitio nauali, omnibus artè ordinatis pro classe necessarijs; non dubitabunt data occasione, & causa premente necessaria, hostiles Infidelium naues inua-

dere, omni postposita mora; impellendo fidam in infidam classem maximo uirium impetu, ductam à uento secundo, M. Portii Catonis exemplo, qui cum forti impetu transfiliuisset in hostilem classem, turbatis & captis ex ea Poenis, eorumque armis & insignibus, inter suos postea distributis hostium naues, quas sociali habitu fefellerat, merfit. Et simili arte Hyppocrates Dux Atheniensium hostili habitu suam instruxit classem, & hostes decepit & superauit, eorumque oppido capto ingenio tali.

- 2 Quod † facile posset succedere quando hostes habent suam classem diuisam in uarijs locis, quòd fortè nō ita de facili procederet si in uno tantum loco fuisset congregata hostium classis in unum absque alia spe suffragii, & quando spectant auxilium ab amicis tunc facilius decipi possunt

Iulij Ferret. De re nauali

sunt arte præmissa.

Et † Philippus suis pugnantis ciuitatem mari iacētem succurrit cum nauibus turritis, quibus occupauit mœnia ciuitatis superantibus illa in belli feruore.

4 Et † prudentissimus Conon Dux atticorū, uicta apud Cyprum Persarum classe, suis indutis hostium armis cum nauibus iisdem Persicis nauigauit ad hostes in Pamphiliā & Persæ, incauti eodem die nauali & terrestri bello cum arte tali uicti permanserunt.

5 Lacedæmonenses † decreuerunt olim nauigare Syracusas Pœnorum classē, iusserunt naues decem punicas, quas captiuas tenebant, ut uictrices præcederent, & ut Pœni illas uidentes fore uictrices, non se præpararent ad bellum, & ad latus illarum naues suas ligauit probè instructas ad bellum. Vnde Carthaginenses pro tali apparatu remanserunt decepti; & Lacedæmoni cum suis nauibus tutò pertransierunt, & Syracusas applicuerunt, deceptis Pœnis &c.

6 Alcibiades † Dux Atheniensium arte decepit hostes, positis arboribus, & uelis super Promontorio in mari iacēte post eius classē, suis dato ordine, ut cum primū uiderent classē præparari ad expeditionem naualem contra hostes uela leuarent super arboribus positis in maritimo Promontorio, ut hostibus uideretur alia Classis quæ ueniebat in præsidium Alcibiadis, & ita factum fuit, & hostes præ timore retrò redire in fuga, quos fuit insecutus Alcibiades, & multas ex hostibus naues captiuas fecit.

7 Et † uolens Memnon Rhodianus cum suis ducentis nauibus ducere in mediū suarum nauium paruam hostiū classē; ita ad bellum naues suas ordine instruxit, quòd pauci arbores uiderentur ex illis in altum eleuati, & quòd paucae ex nauibus suis arboratae anteirent: quo uiso per hostes sibi tam parua classis & ualde minor sua, se illi opposuerunt, ut expeditio fieret maritima, & post fuerunt per Memnonē deducti in medio suae magnae classis, & superati fuerunt à uirtute Memnonis.

8 Et † ualens Tabyas Atticus intrare portum Samium
cum

cum classe ob nauale præsidium hostium, certas ex suis nauibus ante portam Samii transcurrere fecit cū ficto timore, putans illos, qui in custodia portus manebant cum nauibus deberent ipsas insequi, & ita euenit; & Tabyas ilicò cum reliquo suæ clasfis intrauit portum Samium, hostibus fuis.

9 Et † Timotheus Dux Atticorum contra Lacedæmonios nauali bello pugnaturus, uiso quòd hostica clasfis instructa erat ad bellum, & ante uenerat naues uiginti de leuioribus & uelocioribus suis, discurrere fecit modo huc modo illuc deridendo hostes; & inde per ipsum uiso quòd hostium naues erant ponderosæ, se illis opposuit cum reliquo clasfis, & illas ignaues & pōderosas arte tali superauit.

10 Rex † Philippus factis pontibus super duabus nauibus, ciuitatem probè mare iacentem obsidendo ab uno latere, emisso clamore ubi hostes cateruatim iuerunt, non relicta custodia ad partem maris, & inde Philippus appropinquato ponte ciuitati ab illa parte maris illam occupauit captiuato populo.

11 Et † Pericles Dux Atheniensium obsidendo ciuitatē apud mare sitam, à parte maris emisso clamore de nocte illi nunciata pugna ab illa parte maris; & hoc uiso per custodes portarum, illis relictis, iuerunt ad tuendum partem illam ciuitatis mari iacentem; & inde Pericles per portas intrauit nudatas p̄sidio, & urbē cepit, & populū captiuauit.

12 Cassius † dū haberet certas ueteres naues onerarias, illas uiso uento incendit, & ilicò ipsas ipulit in hostiū classem, quæ fuit ab illarum incendio consumpta.

13 Et † ut facilius hostes opprimi possint, tenentur prudentes clasfiū Reges habere classes suas benè munitas armis & instrumentis, ac munitionibus uariis & necessariis pro uictu, bello, & salute, ut superius dixi in libro Tertio.

14 Cum † picis copia, sulphuris, & bituminis, ceræ, sepi, pinguedinis, & rasinæ omnibus inuolutis, ardentissimis sagittis cum pirouolis in capite tenentibus acutum ferrum oleo ignitum incendiario, ad similitudinem uomeris fa-

Iulij Ferret. De re nauali

atum, uel hami, quo pisces capiuntur, ut facile non possit euelli, si affixum in ligno fuerit, iacto igne incendiario, vulgò dicto artificiali, quia arte fit, & aptatur in tubis, & balistis, arcis, uel alia simili materia misili, & apta ad consumendum hostes, eorumque machinas, & nauigia.

15 Legitur † Græcorum inuenta caliditate bulitionem quandam pro nauali bello saliginei carbonis, salis, ardentis aquæ uitis, sulphuris, picis, thurisque, lana, filo, bombice, stuppa, & canipa, molisque ethiopum ardentem in aqua materiam omnem; quod genus ignis incendiarii docuit Romanos Calymacus Græcus architectus.

16 Quo † quidē igne Imperator Leo mille & octingentas naues Orientales, quæ ad obsidionem Byzantii ductæ fuerant, consumpsit: & alia uice quadringentas dromones: aliaque uice centum & quadraginta hostium naues Orientales combuxit ignifera tartarea flamma. Huic addita uernice liquida, & librario oleo petrolio cum terræ bentina, & forti aceto compressis, & ad solem desiccatis, stuppa postea inuolutis, acutis ferris funiculo contextis, & probè aptatis collofonia, & sulfure cum tedis inherentem ignem huiusmodi proiectum in hostium naues, quæ breui temporis spacio consumuntur.

17 Fictilia † quoque uasa quàm plurima in furno cocta plena per tres partes puluere tartareo instrumentorum bellicorum parte una salnitri, & parte media terræ bentine, & totidem picis, sulfurisque parte una, cum media parte salis communis non pisti, & igne accensa proiiciendo in hostes ita, quòd ipsi & eorum naues uitare non potuerint incendium.

18 Poterit † & pillæ fieri incendiarii ignis trahendæ in hostes, & in eorum naues ualidis manibus, aut bellicis instrumentis, capiēdo quinque partes pulueris tartarei crassioris instrumenti bellici, & tres partes salnitri refinati, & duas sulfuris, unam rasę pineę, & mediam canforę, & totidem terræ bentine, mediamque partem uitri non nimis pisti, & mediam partem salis communis, & totidem olei saxi,

saxi, & mediam partem aquę uitis, miscēdo insimul omnia; inde capiatur pecia una telę lini tanta, ut pila fiat in modum crumenę insuta, & impleatur ex dicta materia faciendo unum, duo, uel plura foramina stilo ferreo rotundo, minus cras situdinis, quàm sit auricularius digitus, ponendo
 19 fustum ligneum ad dicta foramina. Et † talis mixtura ignita etiam fieri potest ad ignem, uidelicet in aliquo uase rami, implendo pilam seu crumenā puluere tartarei ignis, uoluendo pluries, & miscendo cum dicta materia, ligando illam cum stuppa, & seu canipa, & implaistrando pice, & inuoluendo cum dicta canipa, faciendo plures & plures co-pertas dictę pilę: quę postquàm sicca aliquātulum fuerit facta, cauentur frusti lignei ex foraminibus implēdo dicta foramina subtili puluere fino bellicorum instrumentorum, dando ignem pilę in trahendo illam in hostes, & operabitur ualdè. Et ignis huiusmodi etiam effectum, & uirtutem suam faciet in aqua comburendo, ut si foret in oleo; nec illi arma nec aqua resistere poterint, nisi quòd in multo cœno peribit & extinguetur.

20 Et † tubę ignis ardentis fieri quoque possunt pro omni bello terrestri, & aquatico, addendo mixturę prædictę mediam partem uitri, & totidem salis communis; & tubę prædictę profunt ualde ad defensionem locorum obsessorum in eorum expugnatione faciendo tubas huiusmodi cum filo rami maleati, & tubę fiant crassę ut brachium, & in longitudine ultra medium brachii & minus arbitrio experti magistri, inclauando dictas tubas in capite lancearum, ita, q̄ firmę maneant cum ligno perforato, in quo inclauentur hastę lancearū cum cretā cimmata & seu iuoluta cum cimma panni tonsi optimè aptata, ponendo cretam in fundo tubarum nè ignis noceat exercentibus illas, facta primitus ipsarum pluries experientia, impletis tubis materia ignita prædicta, & non multę strictę fiant, ut citius & melius operentur, & non sit cocta mixtura prædicta, quia in hoc sufficit dicta compositio non cocta & insimul mixta; & cocta plus operaretur si in tubis poneretur materia cocta incen-

Julij Ferret. De re naturali

dii: & hoc casu tubæ sufficerent sine ramo, & possunt fieri ex tela, & carta more calligarum, implendo illas, ut fit de pilis; & per tres digitos mixturæ prædictæ ponenda est in pila una telæ, plena puluere crassi sulfuris, faciendo solarium seu crustam dicti pulueris finis in medio pilarum, in quibus (ut dixi) sint duo, uel tria foramina cum mixtura incendiaria probe inuoluta cum canipa circumcirca pilã, & tubam, quæ ualde operantur in re bellica.

21 Ignis † incendiarius mixturæ coctæ fit cum carbonibus salicis, salnitro, aqua uitis, sulfure, pice, rasapinea, cãfora, oleo saxi, uernice liquida, terræbentina; ponendo tãtũm de una re, quantum de alia, omnibus insimul mixtis: capta una crumena telæ, & illa impleta puluere crassorum instrumentorum bellicorum; & circumcirca crumenam inuoluẽda est mixtura prædicta cum stuppa, & crassam fieri arbitrio facientis, facto foramine uno intrante in crumena, & seu pila prædicta, implendo foramen cum puluere fino, ut citius operetur ignis.

22 Et † tubæ prædictæ rami maleati in rotellis proderint ualde de nocte in terra contra hostes obsidẽtes, in pugna quæ, & irruptionibus diurnis, & nocturnis; operando quòd durent tubæ plusquam possint.

23 Ad sint quæ, † tubæ ramatæ, ut supra plenæ mixtura prædicta crassitudinis unius digiti; quibus ignis in summitate detur tubarum. Et aliquæ etiam tubæ rami sint à pede tubarum, quæ porrigent ignem tubis existentibus circa finem, capiendo ignem à pede, & dando illum aliis tubis existentibus in summitate; & dictæ rotellæ sint coopertæ rami, & super ipsis adsit tela nigra, nè uideatur quando ignis detur, qui arte uaria dari potest funiculo, & lapide arte aptatis.

24 Funiculus † enim bonus fit pro exercitio præmisso ignis ardẽtis, & ad retinẽdũ in se ignẽ intrinsecus, bulliendo illum in lisciu, ponendo in dicta bullitione aliquãtulum salnitri, disiccando illam ad solem, seu ad ignem per tertium, pistando funem illum cum saxi uiuis; faciẽdo

ciendo postmodum illum desiccare ad umbram perficietur.

25 Et † ad faciendum lapidē, ut sputo incēdatur, & aqua, capiantur tutia alexandrina non præparata portio una, & pars una magnetis, tresque partes canforę, & duę salnitri bene, & probe pluries reffinati, & totidem uiuæ calcis; & partes duę sulfuris uiui: & res prædictæ pistentur, & immiscentur, & in uasculis duobus ponantur, quibus soliti sunt uti artifices in exercitio suo bene obturatis, cum partibus quinque cretę cum cimatura pāni media portione, & stercore asini parte una, & portione simili pulueris ferri, quæ stat propè incudem ferri Fabrorum: & cum aqua fiat compositio loti talis, quę lutum sapientię nuncupatur, & in luto prædicto bene obturatis uasculis, in quibus pista erit materia prædicta, quæ ponatur in fornace lapidum; & quādo alii lapides cauabuntur cocti, cauentur & uascula prædicta cum dicta materia, & in ipsis uasculis erit lapis ignitus, qui sputo, & aquā accēdetur, qui proderit ualde in re bellica in uariis casibus: & ut opus perficietur, proderit q̄ materia pista prædicta bene, & stricte ligetur in pecia una lini, uel canipæ, ut supra dictum est; & ponatur in dictis uasculis bene obturata, & catenata cum filo ferri, & aptetur optime cum dicto luto adeo inuoluto, quòd non respiret, & antequām ponatur in fornace aliquantum desiccantur, & remanebunt aurei coloris; & cauabuntur postmodum, ut supra dictum est, coctis lapidibus.

26 Et † puluis quādoq; prodest, & quāq; nocet in re militari terrestri belli; & nebulę ignis, & uentus ēt nocēt in bello, & profunt utriusq; elementi terrę, uidelicet, & aquæ. Et cantat Lucanus Poeta Cordubensis, nepos prudētis, & docti Senecæ. Quam pelago diuersa lues, nam pinguibus ignis. Affixis tedis, & tecto sulfure uiuax. Spargitur ad faciles prebent alimenta carinę. Nunc pice, nunc liquida rapuerē incendia cęra. Nec flammam superant undæ sparsisque per equor. Iam ratibus ferus sibi

Iulij Ferret. De re nauali

uendicat ignis. Relicto nempè foramine uasculi misilis cū ardenti igne arte confecto, Non piger erit mergentur in equore classes. Hostesque & tela natabunt, Combustis pupibus, & quæ uicina fuere. Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem.

27 Superbia † Græcorum olim tanta fuit, quòd Græciam suam perdidit, nec Byzantinus Patriarca ob superbiã suã parere uolebat Apostolicæ Sedi Romanæ Ecclesiæ & semper catholicæ. & Thomas Maurocenus patritius Venetus Patriarca Byzantinæ Ecclesiæ, primus fuit, qui se submitit cum Ecclesia sua Constantinopolitana & Patriarcatu suo Romanæ Ecclesiæ, & ipsius sanctę Sedi Apostolicæ, & suo sancto Pastori Catholico, uero Petri successori: & hic Thomas etiam primus fuit, qui accessit ad Urbem marte experto, & capto primò Byzantio per Gallos, & Venetos insimul tunc confederatos; qui Balduino Flandrensi Imperatori Byzantii, imperium Argolicum concesserunt, & Thomas Patriarca prædictus, in recessu ab Vrbe, nomine domini Papæ dedit Diademam argolici Imperii Balduino prædicto Flandrensi, ut historia docet.

28 Adsit, † & calibs in classe, quo silices percuti possint pro habendo ignem in nauib. necessarium cū silice ipsa, & alia apta materia, fortisque ligni hedere, & lauri deficcati, ac puluere sulfureo, aut linteo lini paulisper combusto sulfurea materia ilicò flammam emittit, Iuxta illud Poetę.

Ac primùm silicis scintillam excudit Achates.

29 Adsint † in classe remones plures, quorum auctor (ut aliàs dixi & legi) fuit Icharus, cum pluribus uelis, quarum auctor fuit Plateus, anchorisque uariis à Tyrheno Piseno repertis, funis & restibus multis ac artemonibus, & seu antennis, & arboribus pluribus ad res subditas in promptu aptatis ab Icharo primitus inuentis. Additamētum nauis est quippè Artemon probat Iurisconsultus in l. Malum, ff. de uerbor. significatio. artemon autem mutato uocabulo est ornamentum nauis, l. scapham, ff. de euictioni. & l. Marcellus, §. Armamenta, ff. de rei uendicatio. cum pluribus
plom-

plōbatis, & ferratis remis repertis ab Aeolo Helenis filio. Adfint & in classe rostra plura ferrea à Dedalo reperta.

30 Pericles † autem Atheniensium Dux, primus fuit, qui inuenit adminicula gubernandi nauem, quæ hùc, modo il
31 lùc cursum ministrat à tergo nauigii. Adfint, † & clauatæ tabulæ cum clauis acutis ferri, maleisq̃ue, securibus, pilis, & manib. ferreis à Duillo consule Romano (ut aliàs dixi) repertis, saxisq̃ue, & filicibus uariis, bipennibus, & bidentibus repertis ab Eupalamio græco; lignisq̃ue cū clauis, & uncis acutis, tam rectis, quàm extortis ad similitudinem antennæ, inuentis ab Mnacarse, quos quidam uocāt arpagones cum ferratis capitibus, quibus hostium naues uice arietis franguntur.

32 Adfint, † & falces plures, terrebræ, ferreæ diuersæ qualitatis, cum quibus arte perforantur naues.

33 Adfint † & scalæ plures factæ ex canipa, cum copia magna lini, stuppæ, plumæ, pili, bombicis, lanæ, faccorum, spongiarum, storiarum, copertarū lanæ, cum tabulis uariè aptis ad res subditas naualis exercitii, & aliis ferri machinis oneagris, scorpionibus, balistis, propugnaculis, galeis, gladiis, pontibus tabularum, lignorum, & cathenarum; scutis, & alio omni telorum, & misilium genere, unà cum aliis bellicis instrumentis naualis pugnæ pro bello, & salute, tutelaq̃ue, & regimine clasfis, & ad perdēdos hostes reper

34 tis. Adfint, † & deputati singulatim in omni loco nauium, & in sentina continuò ad cauandum, & desiccandum aquam nè officiet nauigio, & ad inspiciendum, & ad claudendum rimas, & foramina stuppa, pice, ligno, & ferro cōpetenti; tenendo Vulcanum in cornu asidue, aut in aliquo ferreo uase, aut fictili, secundum oportunitatem temporum, & locorum, ut degunt naues; secum habendo filices & alia necessaria, cum quibus possit haberi ignis: & in defectum filicis, & calibis, bonum est habere, & conseruare lignum hederæ, & lauri aridum, quibus ignitæ sintillæ emittuntur expertorum ingenio, & arte, auctore Prometheo: quod in castris, & campis exploratorum, & pastorum usu

Iulij Ferret. De re nauali

comprobatur, & consilium est, ut in continuo sint exercitio deputati in sentina ad sterne ndum aquas, & ad aptandum rimas de nauium fundo, costis, & lateribus.

35 Ad sint † & fidi uigilantissimi que custodes super munitionibus, annonis, & armamentario, nè periculum patiantur ab igne.

36 Et † quia de igne ardēti prædixi, modò uenio ad quæstiones iuris incendii, ruinæ, & naufragii. Et primò quero quæ nam sit poena incēdiarii. Dic esse ignis quo deliquit, seu mors naturalis, l. Data opera, & per Bal. ibi, C. qui accusare non possunt, ponentem multos casus, in quibus mors irrogatur pro delictis: & posui casus omnes, in quibus mors naturalis datur pro delictis. in libro illustratæ, & instauratæ militiæ, in Tractatu De Militari iustitia. Cause incendiorum dicuntur esse criminales quādo dicitur, quòd dolosè fuit factum incendium, habetur in l. Capitalium, S. incendiarii, ff. de poenis, & per Bal. in l. Data opera, C. qui accusare non possunt. Et si præcesserint inimiciæ dolosè ortum dicitur, & mortis poena punitur. Sed si cū leuissima culpa factum fuisset, dici non posset proprie esse criminalis, cum ex culpa leuissima non oriatur pro aliquo delicto actio criminalis, ut dicit Baldus in c. 1. S. Iniuria, de pace iuramento firmanda; & latè per Afflictum in constitutione Iustitiaris, & in constitutio. super incisionibus arborum, in nono notabili.

37 Fui † aliàs consultus à Governatore Forliuii, qua pœna fuerit incursus incendiarius quidam, qui in territorio dictæ ciuitatis cōbuxit aceruum frumenti propè domum sui inimici, ex quo dicta domus fuit concremata: cōsului per legem Qui ædes, ff. de incendio, ruina, naufragio, ipsum debere puniri poena naturalis mortis, cum id dolo, & studiose fecerit; & hoc in processu constabat, quod secus esset si incendium contigisset alicuius negligentia inhabitantis, quia tunc tenebitur ad emendam damni infecti, ut dicta l. Qui ædes. Et si ignis positus fuerit in stipulis, uel aliis rebus de nocte, aut de die, & nō reperitur ille qui illū posuit, & ignoratur

& ignoratur incendiarius, an homines illius loci teneantur ad emendam illius damni. Dic, quòd sic, quando præcessit inquisitio contra malefactorem, & non reperitur malefactor, & ita seruatur in Regno per capitulum Regis Caroli, & constitutionem super incisionibus arborum, & ibi per Afflictum: & propterea ponuntur custodes territoriorum nè delicta committantur, l. 1. §. 1. C. de offic. præfecti prætoris Africæ: & dicuntur esse in culpa non custodiendo diligenter, l. 3. ff. de offic. præfecti uigil. Et in omnibus ferè ciuitatibus Romandiolæ, & Lombardiæ, & Italiæ sunt statuta derogantia iuri cõi de damnis datis, & incendiis furtim factis, & emendandis per uillas, & Cõmune si ignorantur, & non reperiantur malefactores, quibus repertis punientur nè delicta remanerent impunita, & ut suos teneant auctores, l. item uulneratum, ff. ad legem Aquil. Et si res fuerint crematæ in ciuitate dolo aut culpa, ut inferius dicam, dummodo homo non occidatur, pœna erit arbitraria, & non capitalis de iure Romano, l. 2. §. exploratores, ff. de effraCTORIBUS, & latè per Afflictum in constitutione super incisionibus, in secundo notabili.

- 38 Et † si fortuito casu accidisset incendium, nisi dolo aut lata culpa id factum sit, uenia dignus erit nè concremetur, sed damnum emendabit si fuerit soluendo, aliàs castigabitur, l. si fortuitu iunctis glosis, & l. Qui ædes, ff. de incendio, ruina, naufragio. Et nisi promississet non tenere ignem in illa domo, l. videamus, ff. locati. De † pœna incendiarii, qui sunt hostes humanæ naturæ, habetur in l. ultima, ff. de incendio, ruina, naufragio. Vbi habetur de pœna quoque illius qui posuit ignem in ciuitate uel oppido, dolo, odio, uel inimicitia de nocte, aut de die non secuto effectu, & uerberatus bestiis subiicitur, si fuerit humilis persona, & si nobilis fuerit capite, aut deportatione punitur; & secuto effectu cõfessus, uel cõuictus de delicto uinctus, uerberibus igne cõcrematur; ita q̄ moriatur naturali morte in eo quod deliquit, ut in l. Qui ædes, ff. de incẽ. rui. naufra.

Iulij Ferret. De re nauali

naufra. Hoc est delictum magnum propter periculum mortis, & bonorum, quod potest pluribus accidere inopinatè, & sine misericordia puniendum est, l. capitalium, §. incendiarii, ff. de pœnis, & per Bar. in l. 1. ff. de officio præfeti uigilum, & per Afflictum in Constitutione super incisionibus, colum. 3. & l. penul. §. plerique, ff. de extraordinariis criminibus.

- 40 Quero de casu, qui contingit Ragusii quibusdam mercatoribus querentibus à me consilium in Vrbe. Quidam autem Ragusei piscatores de nocte lumen fecerunt, ut fallerent nauigentes quasi in portum aliquando delaturi; & nauis mercibus onusta incidit in scopulos, & passa fuit naufragium: quo facto Ragusei prædicti qui lumen fecerunt, naufragorum bona pro parte maiori acceperunt; Viso processu consului in casu præmissio mercatores consequi debere damnum & interesse suum, & teneri Raguseos piscatores capientes huiusmodi bona, & ultra quoque ad pœnas derrobantium & rapiantium bona naufragorum; & quia lumen dedita opera posuerint, ut fallerent nauigantes, ut naufragium committerent, teneri ut supra, l. nec piscatores, cum sequenti lege, & l. quo naufragium, & l. ne quid ex naufragiis, ff. de incendio, ruiua, naufragio; & l. in eum cum authen. nauigia, C. de furtis. In hoc incendii crimine attenditur personarum dignitas, nobilitas, casus, & qualitas, l. pedius, & finali, ff. de incend. rui. naufra. & de persona vili, & de solito talia committere, iudex considerare habet qualitates personarum & delicti, & licet lex si certas pœnas statuatur, erit iudicis arbitrio, l. 2. ff. de effraCTORIBUS. Extraordinarium enim crimen erit quando homo non perit incendio, & inter priuata delicta numerabitur, l. 1. & finali, ff. de priuatis delictis. Et magis est puniendus incendiarius, qui dolo incendium commisit in ciuitate, quam ille, qui tale delictum commisit extra ciuitatem, l. qui ædes, ff. de incend. rui. naufra. Et mitius punitur ille, qui extra ciuitatem incendium dolo fecit, si homo non perit, quia posset maius periculum resultare in ciuitate, quod

quòd posset tota ciuitas comburi, quàm extra ciuitatem in uilla, & paleare; quia est magis puniendus incēdiarius domorum magnarum, & rerum pretiosarum, quàm uiliū rerum: & sic, ut dixi, est consideranda per Iudicē qualitas personarum, & delicti, ut in dicta l. Pedius, & finali.

42 Et † uaria poena punitur incendiarius, distinguendo si ortū sit incendiū ex dolo, uel non ex dolo; si ex lata culpa, uel ex leui sit ortū, ut ī l. si fortuito, ff. eo. & l. quę fortuitis, C. de pigno. act. & ibi per Sal. & Bal. in l. data opera, C. qui accus. nō poss. Vbi decidit qōnes incēdiorū optimè distinguēdo. Et fortuitus casus appellatur incendiū q̄ n̄ ignis nō est immissus ab habitātib. sed aliūde procesit casuale, uel casu fortuito de die, aut de nocte. Et ita intelligitur lex cum duobus, §. damna fatalia, ff. pro socio, & l. si ut certo, §. Quod uero senectute, ff. commodati, & per Io. And. & Iacobum Butrigarium, & Io. de Imo. in c. 1. extra commo- dati; & per Bal. in l. si creditor, C. de pigno. actione. Vbi dicit, quō probetur incendiū abesse culpa, probando unde incendium habuit ortum, ut puta ab hostiū cursu. Et si hoc non potest apparere, pręsumitur ortum culpa inhabitātiū.

43 Et † incendium hospitiorum pariter pręsumitur ortū culpa hospitantium, & exercitorum, & seu institorum, & familiæ suæ; & agi solū non potest contra exercitorem, qui nō tenetur de facto culpa uiatorum, l. 1. §. fin. & l. 2. ff. de furtis aduersus nautas, caupones, & stabularios. ita consulu- it Alex. de Imo. in cōf. 50. 1. vol. ex mente Baldi in l. si ue- ro, §. interdicitur, ff. de his qui deiecerunt, uel effuderunt.

44 Pro † rebus depositis penès aliquē ex causa timoris incēdii, ruinae, & naufragii, uel quādo quis sit inde absēta- turus, uel nauigaturus, uel per subitam inundationē aquarū, uel popularē tumultū partiū Ghelphæ, & Ghebellinæ, Vrsinorumq; & Columnēsīū, uel aliarū factionū seditioso- rū in locis, ubi Diuina desit Iustitia, & charitas, & regen- tiū abundat improbitas, & auaritię cœcitas; & deposita- rius non uult restituere depositum bonorum penès ip- sum depositorum, qualiter contra ipsum formabitur libel-

Iulij Ferret. De re nauali

lus. Dic in ipsum dari depositi actionem prætoriam docet Specul. iuris in titulo de deposito, in §. secundo. Dicebat Afflictus in constitutio. Rapinas, quòd si quis res suas ex incendio, ruina, naufragio saluatas, uel alia de causa propter partes, & tumultum seditiosorum depositas penès aliquem, qui illas postea negauit, & si non habuerit sufficientes probationes, quòd poterit torqueri, & criminaliter puniri per glo. in l. Quo naufragium, & in §. Non solum, ibi, uel amouit, ff. de incend. rui. naufra. Et si quis ceperit res incendii, ruinæ, aut naufragii, & protestetur, quòd illas accepit pro Domino ueniente, & illas in depositum habere, & pro ipso domino tenere in saluum, proderit sibi, & uita-
45 bit penam &c. Edictum † de incendio, ruina, naufragio locum tantum habet quando quis scienter, & dolo malo aliquid rapit ex incendio, uel rapitur quid, uel capitur, aufertur ue, aut amouetur, damnūque datur, uel recipitur dolo malo ex loco ubi est ignis, si ex domo incendii, siue ex uicinis ædibus occasione incēdiū tunc in saluum positum.
46 Et † si suspicatur esse incendium uel ruinam in domo, & ibi ueniens quis aliquid rapiat, cum non esset incendiū uel ruina, cessat hoc edictum, quod etiam cessat quando damnum datum est sine dolo malo, uidelicet, si orto incendio iuxta tuam domum, timēs ne ad eam ueniret ignis, destruxisti domum uicini tui auctoritate propria, nè ignis ad domum tuam ueniret, hoc non teneberis edicto, neque aquilia; non enim ille fecit hoc causa iniuriandi, qui se tueri uoluit, cum aliàs non posset, ut Celso placuit Iuriconsulto, l. quo naufragium, §. quod ait Prætor, ff. de incend. rui. naufra. An dominus domus ubi inceptum fuit incēdiū teneatur emendare damnū illius domus destructæ si incēdiū fuit casuale, & non culpa inhabitantium, l. si seruus, ff. ad legem Aquiliam, in §. si fornicarius, & in §. si seruum. Dicit Baldus in l. 2. ff. ad legem Rhodi. de iactu. quòd si in aliquo uicinato comburitur domus ex casu aut culpa domini domus, si destruitur domus uicini ne ignis ultra procedat, quod fieri potest, ut supra dixi, debet communiter
damnum

damnum refarciri cum sit factum pro communi utilitate; & allegat legem si quis fumo, §. 2. ff. ad. leg. Aquil. Ad prædicta faciunt notata per Ioannem Andreæ in Additionibus ad Specul. i. rubrica de iniuriis de damnis datis, quod est intelligendum si illa destructa domus erat incendio prædicto cremāda, aliàs destruens tenetur, l. si alius, §. est autē alia, ibi, æque perituris ædibus, ff. quod ui aut clam; & per Angel. de Aretio in Tractatu suo maleficiorum in uerbo incendiario.

47 Et † hæ actiones dantur hæredibus, & non in hæredes nisi in quantum ad eos peruenerit ex rapina defuncti, l. Pedius, ff. eodem.

48 Incendiarii † sunt ualde exosi legibus, & sunt meritò ipso iure excommunicati, c. cum deuotissimam, & ibi glo. in uerbo Si uerò incendium, 22. quæstio. secunda.

49 Occurrit † casus, quòd nauta quidam Græcus fuit inquisitus de furto cum res naufragii, uel expugnatae nauis acceperit, existentes in littore Siponti, & stante capitulo Regis, Quòd si quis ultra unciam auri furatus fuerit, scilicet ultra sex ducatos, quorum septuaginta duo olim faciebant libram auri, l. Quoties, de susceptoribus, & archiariis lib. deci. disponentē dicto capitulo, quòd pœna mortis naturalis puniatur si furtum excesserit unciam, prout in Regno Siciliae ultra, & citra Farum, seruatur ex dicta regia prouisione in furto excedente unciam; consultus fui si in casu præmissio, dictus nauta debebat puniri de furto, & pœna dicti capitali, cum delictum excedat unciam. Consului, quòd non, sed, quòd puniri debebat pœna edicti Prætoris de incendio, ruina, naufragio, distinguendo, ut ibi in legibus dicti tituli, uidelicet si rem seruaſti ex naufragio, ruina, uel incendio, quam tibi inde surripuit Titius, tunc furti tenebitur Titius, aut ui bonorum raptorum. Idem si rem perueniam deiectam ex nauis rupta surripiat, quod procedit si ex intervallo post naufragium accipiat rem, secus si incōtinēti secuto naufragio, scilicet quando res sunt etiam in litore, & loco naufragii, nam tunc habet locum edictum de in-

Iulij Ferret. De re nauali

incendio, ruina, naufragio.

50 Idem † est seruandū in nauī expugnata, seu cum spolie-
tur, mergitur, dissoluitur, colliditur, uel pertonditur; aut ip-
sius funes præscinduntur clauēs, aut anchoræ de mari inuo-
lantur, seu furantur à uentis, ut dicit Calistratus Iuriscon-
sultus, & prout ego consului, ita fuit iudicatum græcum
nauam poena furti non teneri, sed edicti Prætoris de incē-
dio, ruina, naufragio; quæ est, quòd si quis rapuerit, aut ac-
ceperit dolo malo aliquid ex naufragio, incendio, aut rui-
na damnum in his rebus dederit infra annum quo pote-
stas experiendi data est, tenetur in quadruplum: Post uerò
annum in simplum, & dominus pro familia & seruo noxa-
liter tenetur, Vlpiani Iurisconsulti sententia, l. prima, ff. de
incendio, ruina, naufragio, & l. tertia. ff. ad sillanianum, & l.
in eum, & l. si quis, C. de furtis, cum authentica nauigia
ibi posita; de qua materia naufragii dicam inferius in
libro nono, ubi tractabo de uentis, & de iactu, & nau-
fragio.

51 Et † licet ex dictis delictis sint accusationes crimina-
les præpositæ, hanc tamen actionem pecuniariam Prætor
introduxit, quod utile est scire, ut recte formentur libel-
li, & petitiones, & ut rite fiant processus, & sententię; & ut
rei criminum huiusmodi competenti sua legitima poena
puniantur.

52 Quæro † si incendium fuit de nocte casuale, aut fortui-
tè impositum, uel casualiter, & sine dolo impositum, qua pe-
na puniatur, hanc quæstionem notat Baldus in l. Data ope-
ra, C. de his qui accusare non possunt, & Afflictus in con-
stitutione super incisionibus; & tenent non puniri poena
capitis, sed extraordinariè arbitrio Iudicis, per legem in le-
ge, ff. ad legem Cornel. de sicar. Idem tenet Cynus, &
Salycetus in dicta l. Data opera; & Bar. in l. i. ff. de
offic. præfec. uigil. Quoniam mitius punitur incēdium
factum lata culpa, quàm dolo, & multò minus non tene-
tur poena capitis si incendium de nocte fuit commissum
culpa leui, aut leuissima: & propriè dicitur criminale
quod

quod dolo committitur, & non id, quod fit ex culpa leui, uel leuissima, non ex proposito, & dolo cessante: Ideò pro lata culpa quis non tenetur resarcire damnum in foro penitentię, ut dicebat Abbas in capitulo primo, de Constitutionibus; & Innocentius in capitulo sicut dignum, de homicid. secus in foro contentioso per l. Capitalium, ff. de pœnis: quoniam quomocunque fit commissum incendium uel damnum datum siue dolo, siue lata, aut latissima; leui aut leuissima culpa, committentes huiusmodi tenentur ad emendationem damni, ut in dicto §. incendiarii; l. Capitalium; l. si uendita, ff. de periculo, & commodo rei uenditę; & per Salycetum in l. Quę fortuitis, C. de pignora. actio. & per Baldum in l. Data opera, C. de his qui accusare non possunt, & in l. Qui ædes, ff. de incendio, ruina, naufragio. & l. si seruus seruum; §. si furnum; ff. ad legem Aquiliam; & in §. si fornicarius, ibidem. Vbi habetur uicinum habentem furnum in pariete quem corrofit igne, teneri ad refectionem parietis actione in factum, & non Aquilia.

53 Quid si conductor domus fecit pactum cum locatore, & in se recepit conductor periculum incendii, an teneatur de incendio occurso casu fortuito. Dic non teneri per textum in l. si quis fundum, §. si colonus, ff. locati, & l. Quę fortuitis, ff. de pignoratitia actione.

54 Incendium si de nocte sine dolo commissum, sed cum lata culpa, an sit pœna mortis, & quid si fuit cum leui, uel leuissima culpa. Dixi, ut supra, non teneri pœna mortis, sed alia pœna arbitrio Iudicis, l. in lege, ff. ad leg. Corneli. de sicariis. Nam mitius punitur incendium factum lata culpa, quàm dolo, notat Bart. in l. prima, ff. de officio Præfecti uigilum.

55 Quero si de officiale ciuitatis, qui dum uideret incendiũ in domo quadã, & uentum magnum, fecit destruere domum uicinam pro liberandis aliis domibus, qui tenebitur emendare damnum dictę domus destructę? Dic teneri

Julij Ferret. De re nauali

teneri dominos illarum domorum, quorum domus ob dictam destructionem fuerunt saluæ, & sibi magis, ut magistratui pro publica utilitate, & commodo magis licuit destruere dictam domum, quàm uicino incendiū destruere domum uicini licitum est sine iniuria hoc facere, ita tenet Raynerius de Arscendis de Forliuio in l. si uendita, ff. de periculo, & commodo rei uendite, & in consilio suo 51. in cipiente, Fauentinus Potestas &c. & per Augustinum de Arimino in Apostilla ad Angelum Aretii in uerbo incendiario, libri sui maleficiorum.

56 Si t. domus fuerit locata duobus solarata, & unus habitat deorsum, & alius sursum; comburitur domus, & nescitur à qua parte uenerit ignis, quis fuerit in culpa, an omnes teneantur ad emendationem damni, tenet Baldus q. sic, cum in domo fuerit ortus ignis in l. 2. ff. de offi. præfec. uigil. Tu dic, quòd erit præsumptio contra solitum delinquere in huiusmodi crimine, aut probabitur solita negligētia, & condemnabitur, l. si seruus, §. si fornicarius, ff. ad legē Aquil. & l. videamus, ff. locati. Et Romanus concludit in consil. suo 400. quòd si oriatur ignis in domo, & nesciatur à quo habuerit exordium, quòd propter incertitudinem uterque erit absoluendus, argumento l. si uero, §. si ex medio, ff. de his qui deiecerunt uel effuderunt. Licet Albericus de Rosatæ dicat in secunda parte statutorū, in quæst. 83. sufficere probare ignem fuisse immissum in domo combusta, licet non probetur persona quæ immiserit, l. 1. §. Itē illud, ff. ad Sillanian. quia incendium præsumitur factum culpa inhabitantium, ut dicta l. si uendita. &c.

57 Conductores t. domorum pro incendio orto in domibus per ipsos conductis, an teneantur ciuilitè ad emendationem damni, si domus sunt combustæ, & non probatur nec de lata culpa, neque de leui, sed solùm de leuissima culpa: quia culpa leuissima præsumitur, quòd ignis peruenerit ex culpa inhabitantium, l. Nam salutem, ff. de offic. præfec. uigil. Cessantibus coniecturis unde peruenerit incendium, & seu ignis, aut culpa. Nam in casibus obscuris, & ambiguis

ambiguus proceditur per indicia, & p̄ indicia probationes fiunt, aliàs cessantibus coniecturis præsumitur culpa inhabitantium; & si nullus ibi habitat, cessat præsumptio iuris, ut l. si uendita, ff. de periculo, & commodo rei uenditæ, & l. si nonnulla, ff. de lega. primo; & Afflictus in Decisione 57. Et certum hominis factum probandum est, & per præsumptiones proceditur, ut supra habetur per Bal. in l. Quæ fortuitis, C. de pignorati. actio. & si ignis habuerit ortum seu causam ad hoc, facit Petrus de Ancharano in consil. 348. & Marsilius in l. 1. in num. 113. ff. ad leg. Cornel. de sicariis, & in singulari 393. incipiente Regula ab incerto auctore; quoniam non est probatum quis deliquerit igne, tunc non est imputandum inhabitantibus, ut probat dicta lex si uendita.

- 58 Famulus † quidam fecit incendium in domo Sempronii, an dominus teneatur ad emendam damni pro famulo & familia sua delinquente. Dic quòd non, secundum Bal. in l. si uendita de pignoratiua actione: quoniam dominus non tenetur pro suo familiari, c. Ad sedem, de restitutio. spoliator. multò fortius non tenetur pro hospitatis, l. 1. in fine, ff. nautæ, caupo. stabularii: tenet Bar. in l. nequid, ff. de incēd. rui. naufra. per tex. īstitu. de obligatio. quæ ex quasi delicto nascuntur, §. finali, Dominum familiæ teneri de facto familiæ, si familia deliquit offic. uel ministerio domini, in cuius opera utitur dominus, l. 1. §. familiæ, ff. de publicanis &c. Ad hoc faciunt notata per Angel. de Aretio in libro suo Maleficiorum, in uerbo incendiario.

Finis libri septimi.

LIBER OCTAVVS

DE RE NAVALI.

- A**PHRICVS natura procellosus est uentus, numero 8
Agrestes uentus, & Corus lapiga dictus habetur, numero 23.
Alcibiadis Imperatoris Attici qualiter fuerint remiges experti, numero 5.
Alcibiades qualiter perijt, numero eodem.
Aquilonum uentorum, quae nam sit natura, numero 24.
Attabolus uetus qualiter turbat Apuliam, in qua regnat quoque Vulturturnus, numero 21.
Austri uenti natura quae nam sit, numero 19.
Autumnus, & hiems sunt hostes nauigio, numero 5. & 15.
Bona naufragantium sunt illorum dominorum, quae erant ante naufragium, numero 56.
Boreas, Tramontana uulgo dicta, cuius sit effectus, numero 12.
Carolus Quintus Romanorum Imperator qualiter in Numidiam nauigauit autumnali tempore uirtuose, numero 16. 17.
Causa naufragij an sit summaria, uel ordinaria; & qualiter procedatur in ea, numero 37. 41. 43. Vbi habetur qualiter procedatur in ea.
Christi Domini nostri Respublica quando patitur naufragium, nu. 56
Chiron uentus qualiter uexat Athenas, numero 21.
Corus uexat Galliam, numero 20.
Circius, siue Corus cui iungatur uentorum, num. 20.
Collatio mercium quando est facienda cum nautis, numero 33.
Collatio quando sit facienda cum nautis causa leuande nauis pro rebus iactis timore tempestatis, numero 54.
Comertia naualia in quo loco iuris tractetur, numero 57.

Consuetudo

Consuetudo valet quando nulla lex Imperatoria aduersatur, num. 54.

Deus Deorum, super bonos, & malos mittit solem, & lunam; pluuiam niues, & uentos, num. 25.

Deiecto de nauis an competat interdictum de vi, & vi armata, n. 55.

Differentia verborum, extruere, instruere, & armare nauim, n. 58.

Aegypti, & Phœnices primi fuerunt qui Siderum, & ventorum notitiam habuere, num. 2.

Elepson est situs Barbarie, num. 25.

Eurus, & Zephirus turbauit nauali bello classem Sertorij cōtra Anii, & illam duxit in scopulos, nu. 7.

Fauonius, aliàs Iapiga dictus, num. 22.

Fiscus an habeat quid uendicare de bonis naufragij, num. 43.

Furtum an committatur pro naufragio reperto, & nō restitutum, n. 4.

Furtum an committant derobantes res naufragorum, num. 29.

Garganus mons est in Apulia, num. 21.

Garganus uentus cuius sit natura vexans Pamphiliam, numero. 21

Hiems est hostis nauigio, numero 15.

Iapiga uentus seruaui Cleopatram fugientem ab Augusto, fugatam nauali bello, nume. 10.

Iapiga uexat Apuliam, num. eodem.

Iapiges filius Dedali, dedit nomen huic uento, nu. 21.

Iniustitia an sit casus fortuitus, num. 45,

Legis Rhodie de iactu remedium, num. 26.

Libellus an requiratur in causa naufragij, num. 39.

Libellus an requiratur in causa sumersæ nauis, nu. 40.

Lucullus animosus nauigauit in hieme, num. 16. 17.

Merces an licitè possint extrahi de nauis in mare causa leuande nauis, numero 50.

Iulij Ferret. De re nauali

Marcus Antonius Imperator qualiter respondit prudenter Tribuno suo inexperto naualis pugnae, numero 3.

Naufragij, & iactus effectus, num. 26.

Naufragorum res fluctuantes an possint licite capi, & surripi numero 30. 31. 32. 35 & 36.

Naufragantibus an liceat res suas colligere impunè, numero 32. 33.

Naufragij diffinitio, & unde deriuatur, num. 38.

Naufragare quid sit, numero. 42.

Naufragium quando sit casus fortuitus, num 43.

Nauigium qualiter pro naue ponatur, num. 62.

Naufragium qualiter duobus modis sumitur, num. 62.

Naufragium qualiter probetur, num. 55.

Nauclerius, & nauargus an sit dominus nauis, nu. 63.

Nauigatio qualiter est periculosa remorum, num. 64.

Naufragium an denotet tempus eo sequuto, num. 49.

Nauis si deterioretur, aut elidetur, an de ea fiat contributio cum mercibus, numero 53.

Naufragorum res sunt seruanda & non rapienda, sed dominis restituenda, numero 56.

Nauis quando ponitur pro tabulis, num. 59.

Nautebate qui nam sint, nu. 60.

Nauigantes tenentur scire uentos, Sydera, & loca ubi nauigant, nu. 2.

Nauicularius quibus modis sumatur, nu. 61

Naute, & alij quid habeant narrare in suo sermone, n. 4.

Obligatio an teneat pro casibus fortuitis, nu. 46.

Probatio qualiter fiat rerum deperditarum in iactu, vel in naufragio,

Processus qualiter fiat pro rebus iactis. nu. 28.

(nu. 34)

Pœna tollentium bona naufragorum, nu. 56.

Pro rata quid sit in nautico exercitio, nu. 63.

Quibus oneribus sint subiecta prœdia nauiculariorum, numero 61.

Regio qualibet uarios uentos qualiter habeat in se spirantes, num. 11.

Res

Res pro derelicta quando habeantur, & cōcedātur occupātibus, n. 30.

Remiges qualiter esse debeant, nu. 5.

Res quando sint repetenda amisse propter timorem incendi, ruiue, naufragij, nume. 44.

Res pignorate si ruina, incendio, uel naufragio perdantur, cuius erit damnum debitoris, uel creditoris, num. 51.

Scapha si perierit cum mercibus an fiat contributio salua naue, n. 52.

Septentrionales qui nam sint uenti, num. 24.

Spoliantes nauigantes, & naufragantes qualiter sint excōmunicati, & puniendi, num. 26. 27.

Tempestatum, tonitruumq̄, & fulgurum qui nā sint effectus, nu. 25.

Trasias, seu Crascias qui nam sint uenti Boreas, & Aquilo, num. 24.

Ventorum qui nam sint effectus in re nauali, numero 25.

Ventorum que nam sit natura Occidentalium Septentrionalium, Meridionalium, & Orientalium, num. 6. & 24.

Venti à quibus partibus proueniunt, num. 6. 13. 14.

Ventorum quotuplex sint, num. 7.

Venti ubi sunt soliti spirare, num. 9.

Ventus quando prohibet concipere iumenta, num. 12.

Virtus nautica quando est exercenda necessario, num. 25. 26.

Vulturinus uentus quam habeat naturam, nume. 18.

Vulturinus qualiter profuit Anibali in expeditione Canensi, num. 18.

Zephirus qualiter turbauerit naues Sertorij in bello nauali contra Anium, & illas duxit in scopulos, num. 7.

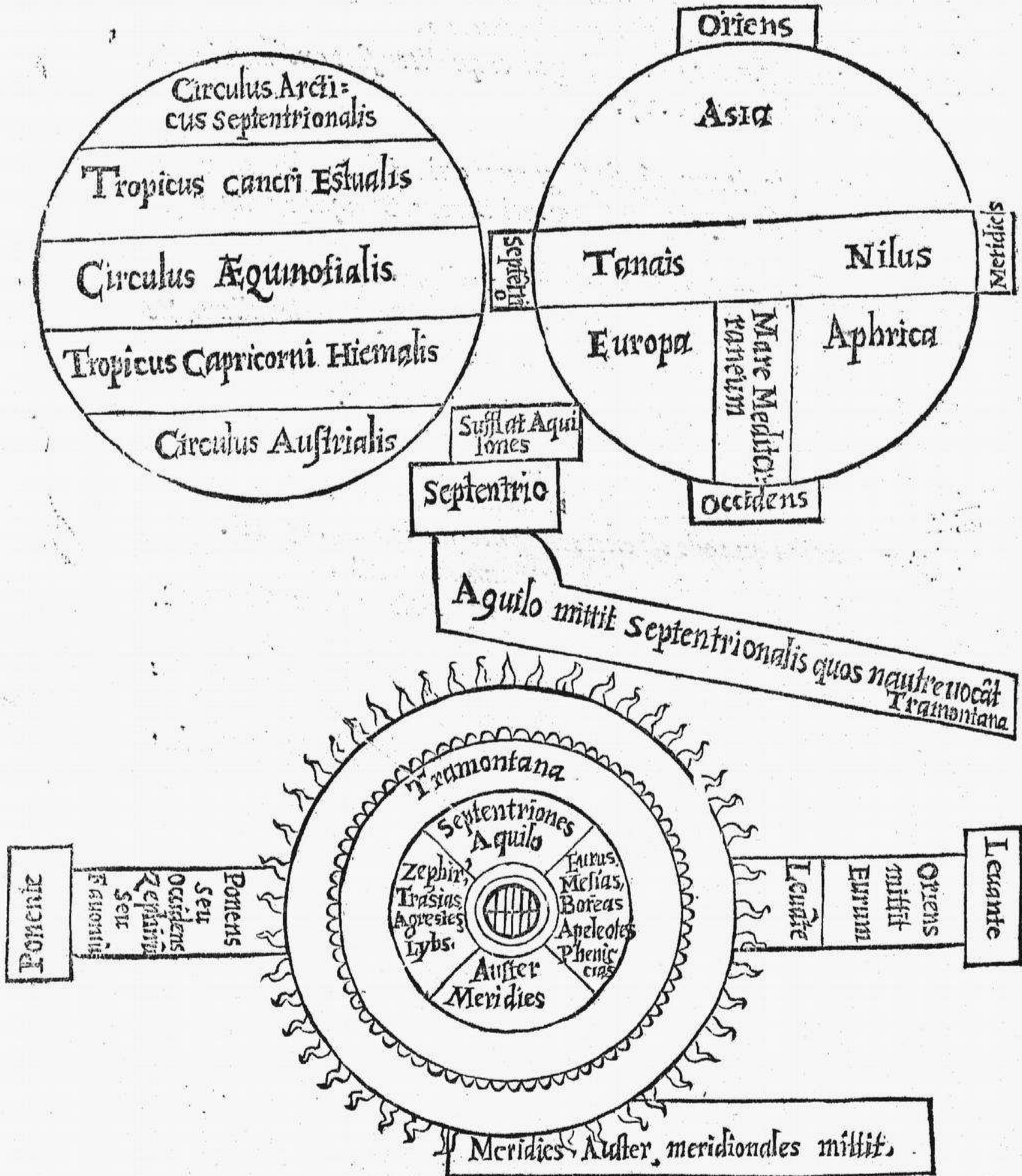
Zephirus uespertinus, Lybs seu Aphricus, Fauonius seu Iapiga turbat Calabria, num. 22.

ARGUMENTVM.

De Ventis, & de eorum natura.

De naufragio.

De iactu ex nauis propter tempestatem ob timorem maris, ex causa leuandæ nauis naufragij, & summerfionis.

EMPESTATES quoniam uentorum aliqui producunt, ideò Nauaræi, pillotæ vulgò nūcupati, & gubernatores nauium, ventorum notitiam, & naturam, aquarumque, tēporum, Siderum, & locorum ubi nauigatur scire necesse tenentur, ut se & alios rectè gubernare valeant.

Phoenicum, † & Aegyptorū exēplo, qui, ut legitur, Siderum, & ventorū inuectores fuerūt, ipsorum scientes, & docentes naturam, propterea nauigādo se prudenter rexerunt virtute sua.

3 Tribunus † quidam Marci Antonii dū foret inexpers pugnae maritimæ, & esset pugnaturus contra Cæsarem Augustum, immemor antiquæ Romanæ virtutis in omni expertæ bello, erga Marcum Antonium inquit, Imperatorē suum ostendendo sibi vulnera, & enses, O Imperator inclyte, nec te, & tuos confidas in fragili ligno, & permittas Romanos tuos pugnare in terra ubi sunt soliti uincere, & fugare hostes: cui Antonius prudenter respondit, Cessabit cum timore tempestas, & læta victoria parabitur nobis.

4 Et † ob nauale exercitium sunt soliti nauetę disputare de ventis, ut quilibet facere habet de arte sua, Iuxta illud Ouidii. Nauta de ventis, de tauris narrat arator. Enumerat miles vulnera, pastor oues. & ut cantat Horatius, quod medicorum est, *Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.*

5 Bonum † est habere in classe remiges expertos in remigando, ut sunt magistri in arte nautica experti, qui se in simul concordant in exercitio remigii. legitur Alcibiadē Atticum habuisse remiges suos adeò doctos. i. expertos, & concordēs, quòd accedendo in patriam post multas victorias, remigatio sua videbatur optima & dulcis armonia in qua sonando remorum concordia, ut organus cum tubiis; & demum periit Alcibiades inuidorum odio, prodicione, & armis, ut Dion pro libertate, expulso Tyranno Dionysio Syracusano, ventosi populi silente suffragio.

Ven-

Iulij Ferret. De re nauali

6 Ventorum † quidam proueniunt ex parte dextera, & quidam alii à sinistra, & horum quidam sunt procelosi, & tempestuosi, & quidam adeò perrumpunt mare, quòd tribus, quatuorve diebus, & vltra per plures, & plures dies ac no ñtes, postquàm flare cessarunt turbidum, & tempestuosū etiam permanet mare antequàm fiat tranquillum. Quidā sunt alii uenti, qui incontinenti cessante eorum flatu mare tranquillum redditur, & quidam procellosi, & quidam foelices, & secundi, & quidam infœlices, & quidam sunt frigidī, & quidam calidi. Occidentales sunt aerei, Meridionales terreni, Septentrionales aquosi, Orientales ignei ab Oriente prouenientes flatu suo calorem ferentes, auget flatum Oriens, & comprimit Occidens, & nimio frigore aut æstu soluuntur: & sic nonnulli sunt aquatici, nonnulli aerei, nonnulli terreni, & nonnulli medii, & mixti, variis nuncupati nominibus, & in variis regionibus varios, & diuersos effectus faciunt: de quibus variè per varios, & excellentes viros scriptum reperi. Afferunt quidam motum fluentem esse acreum, quidam vnum, & eundem aiunt vñtum omnes esse ventos simili modo perfluētes, nec differre propter loca undecunque existerint. Et quia ex omnibus, & seu à singulis cardinibus duo perfluunt venti Septētrio qui dicitur Aquilo, & Auster qui dicitur meridionalis ventus. sunt qui duos tantū ventos anuunt, nempè borealem qui ab Euro descendit, alium australem qui descendit ab Austro meridionali, & ceteros horū esse assessorios, & excessus Zephyrum borealem, Eurum australem. Ori-basium eundem numerum Orientem propter occidentē, Quidam ventos obseruauerunt per totidem Mundi partes. Nam Eurum siue Apeliotē, Oriens boreā regio septē Stellarum, Occidēs Zephyrum, Austrū, medius dies mittit.

7 Quatuor † tantū ventos esse firmat Homerus, & quidam alii opinionem Andronici Sirestis sequētes octo esse ventos firmant per turrim ipsius marmoream octogenam, seu octo angulariam vel octuāgulatam repertos Sola-num, & Austrum ab Oriente hyberno; Eurus seu Vultur-nus,

nus, quæ Syrocum vocāt nautæ, inter Austrum, & Fauoniū quem Zephyrum dicunt, ab occidente hyberno proueniētem, hunc Syrocum vocant Veneti, qui aquam affert: in quibusdam locis, vt Neapolis, & in quibusdam siccitatem ducit, vt in ventosa ciuitate Byzatii Prouinciæ Principatus ultra Serras Montorii Regni Siciliae citra Pharam, & in aliis Mundi partibus, & locis; & à loco quodam peruenit vbi est aer temperatus, & sine industria fruges, & fructus nascuntur; & quidam ex barbaris credunt ibi esse Cāpos Hælyfios. Hic Zephyrus turbauit naues Sertorii in bello nauali contra Anium, & illas duxit in scopulos longè ab hostibus, & à littore, & à mare in siccū, & ultra Gades peruenit Sertorius, & in vltima parte Hyberii non longè ab Ethica fluuio, & in amænissimum locum peruenit, vbi sine industria fruges, & fructus omnes nascuntur ab aeris temperiem: & vt dixi, barbari credūt ibi esse Cāpos Hælyfios.

8 Aphricus † inter Fauonium, & Septentrionem dictū Tramontanam; Caurus, quem multi Corū dicūt inter Septentrionem, & Solanum. Aquilo ita expressus, vt numerum octuagenarium faciant.

9 Et † nomina, & partes vnde flatus certi ventorum spirēt, ut in turri octuāgulata Andronici Syrestis. Aristoteles autem, & Varro quatuor primis ventis octo alios addiderunt, quia non eodem semper loco sol oritur, vel occidit, sed alius est Ortus, & Occasus propter diuersitatem mutationis temporū: æquinotii, solstitii, hybernalis, & æstualis.

10 Et † quia aer duodecim suscipit discrimina, siue à duodena origine sua, siue à duodecim Zodiaci signis, à quibus totidem venti proueniunt, Cleopatram Reginam Aegypti fugientem seruauit Iapiga, victam in bello nauali ab Augusto: & ventus iste dictus est à Iapigiæ sinu, & hic etiam nuncupatur Garganus.

11 Et † nulla est Regio quæ non habeat aliquem ventum peculiarem, seu venti flatum ex se nascentem, uel circa se cadentem de die vel de nocte.

12 In † partibus Siciliae septentrionali borea, seu Tramōtana,

Iulij Ferret. De re nauali

tana vento de terra frigido iumenta non concipiunt, nec semen recipiunt, & vacua permanent, & multi decipiuntur credentes equas, & iumenta sua fore pregnantia, cū equos acceperint, & similia animalia, & causa flatus borealis uacua permanent.

13 In † nocte venti quidam sunt pertinaces, & flare cessant veniente die, aut in die quiescunt.

14 Et † quidam deficiunt veniente sole, vel nocte peruēta, & quidā in meridie, & quidā ante, & seu post meridiem flare incipiūt, aut in flatu deficiūt secundū tēpora, & loca.

13 Aura † in terra, & Altanus in mari spirare lætantur.

16 Autumnus, † & Hiems hostes sunt nauigio propter tempestates assiduas, quæ occurrunt natura temporum ob ventos, qui regnant in dictis temporibus. in hieme animosus nauigauit Lucullus ab Athenis discedens cū classe applicuit Cretam, & ruptis ac fugatis hostibus, reconciliauit Cyreneos legibus, & in Aegyptum nauigauit, amissa parte nauium suarum maris tempestate turbati furentibus ventis; & inde cum gloria se contulit Alexandriam.

17 Nec † minus animosa fuit Catholica, & Cæsarea Maestas Imperialis Caroli Quinti, & semper Augusti Coronati Imperatoris: qui cum ingenti classe, vt catholicū nomen extenderet, autumnii tempore nauigauit in Numidiam, in locum vulgò dictum Algerium, & ob malam loci stationem, & temporis intemperiem furentibus ventis, in die beati Simeonis, & Iudæ 28. Octob. anno domini 1541. è loco discescit parte amissa suæ clasfis turbato mare, insimul concussis nauibus tanti Imperatoris animi inuicti, & aduersa fortuna non prosternati, qui discedere nunquam voluit ab hostili loco sine hostium sanguine, & strage facta per ipsum experto bello in terra hostili, & demū cum Dei suffragio euasit cum reliquo suæ clasfis, & inde se contulit Hispaniam, ipsis semper furentibus ventis.

18 Ad † materiā redeūtes vētorū, notandū est, q̄ natura Euri seu Vulturini uēti dicti passim Sirochi, est, q̄ ab illa parte qua incipit voluere deficit & desinit, q̄ si à serena cœli

parte

parte flare cœperit non durat in noctem : hoc profuit Ani-
bali contra Romanos in famosa expeditione Canési, apud
Auffidium fluuium.

19 Maiores † fluctus Auster facit, quàm Aquilo ab ortu
flantes calidiores, & diuturniores ac tutiores sunt uenti, quàm
sint illi, qui spirant ab occasu, ut in Fastis cantat Ouidius.

Luce secutura tutos pete nauita portus,

Ventus ab occasu grandine mixtus erit.

20 Eurus † seu Apeliotes subsolanus à parte dextra Oriē-
talis cardinis est, huic à dextra iniungitur Circius, siue Co-
rus, Galliam infestās, & à sinistra Eurus, qui meridianum
cardinem tenet. Notus siue Auster à dextra, huic iungitur
Leuconotus, qui Notus in aliquib. locis dicitur, à sinistra

21 Libonatus, & Auster. Aphricus † in occidentali cardi-
ne est, Attabulus uexat Apuliam, in qua etiam sæpe regnat
Vulturus. Iapigia regio etiam Apulia dicitur à Iapige
Dedali filio cognominata, ut placuit Herodoto; & in ea
est mons Garganus sancti Angeli dictus, Virgilius, Victor
Garganus condebat Iapigis agris. & Lucanus, Apulus, Ha-
driacus exit Garganus in undas. Et uexat chiron Athenas

22 & Gangris Pamphiliam. Zephirus † uespertinus Libs
siue Aphricus, Fauonius, & seu Iapiga Brucium turbat, Ca-
labriam dictum à dextra; de quo uento meminit Horatius
in Odis. Si fratres Helenæ, lucida Sydera. Ventorum regat
pater, Obstrictis alis præter Iapiga. Nauem quem tibi cre-
ditum, Debes Virgilium finibus Atticis, Et reddes in colu-

23 men præcor, Et serues animæ dimidium meæ. A † si-
nistra autem Agrestes, & Chorus siue Caurus, quem Iapi-
gam etiam nonnulli nuncupantur.

24 Septentrionales † sunt septentrionali cardine, à de-
xtra Tarsias siue Crassias, à sinistra Boreas, & Aquilo, qui
sæpe singuli ueniunt, & ambo magnas tempestates faciunt,
& estuantibus undis maria tranquilla horum flatu seuiunt,
& pro natura tēporum, & locorum ex procellis serenitas,
& rursus serena in procellis mutantur; & tunc optimum est
tutos, & peroptatos habere portus, aliàs compelluntur pa-

Iulij Ferret. De re nauali

ti non modicum damnum, & incauti perſæpe patiuntur naufragium, non habentes uentorum rationem, & timorē iuxta illud Ouidii Poetæ Sulmonenſis.

vix tunc reſiſtitur illis,

Cum ſua quiſq; regat diuerſas flamina tractu.

Quin laniant mundum tanta eſt diſcordia fratrum.

Eurus ad auroram, Nabatheaq; regna recēſit;

Perſidiaq; & radijs iuga ſubdit amatutinis.

Vespere, & Occiduo, quæ littore ſole tepēſcunt:

Proxima ſunt Zephiro, Syriam, ſeptemq; triones.

Orifer inuaſit boreas contraria tellus,

Nubibus aſſidujs pluuijq; madēſcit ab Auſtro.

Et Notus madidis euolat alis,

Terribilem picea tectus, caligine vultum;

Barba graui, nimbis canis fluit unda capillis:

Fronte ſedent nebulae, rorant pennæq; ſinusq;. & in Eleſponte

ſæpe ſuflat uentus eleſpontinus, & Eleſpon uentus propriè dicitur; & Eleſpō quoq; dicitur diſtriçtus barbaricus.

25 Benediçtus † Deus in nomine, & uirtutibus ſuis; qui ſolem, & pluuiam ſuper bonos, & malos æquè mittit, & uētos quibus niues, & gelu tempeſtates, & ſerenitates dat, & tollit arbitrio ſuo; & uarios dedit, & multiformes effectus, & flatus uentis cum tonitruis, & fulgoribus, tremētibus, iuxta illud,

Fulguraq; attritis quoties micuere procellis:

& ſequuntur tonitrua præcedētib; ignitis coruſcationibus, & flamma illa, quam nubium afflictuſ excuſſit cum fulmine, & ſeu fulgure percutiente terram ſulphuris odorem emittit, iuxta illud Lucani.

Hæthereoq; nocens ſumauit ſulphure ferrum; ut cātat Poetarum Princeps Virgilius.

Et lata circum loca ſulphure ſumant;

Ignem emittentes turbines, nauigia

In ſummum ueniunt uexata periculum;

Ingeminat Auſtri, & Zephiri denſiſſimus imber

Et uento naues, montesq; & littora plangunt,

Et turbatis fluctibus denſe mouentur harena.

Et

Et ibi nauigij, uolenter incidit Euris,

Vnà cum fratribus suis pluuiabil. Austris. Et hæc ferè omnia pericula prodeunt uenti erupti de nubibus, & rapitur tota clasfis, & nauigium in sublime; & nil est molestius in mare nauigantibus uenti aduersi, turbines, flatus, & procellæ ac turbidi fluctus, & undę scissæ ac ruptæ, tūc est exercenda uirtus, & celeritas expertorum in mari nauigātium animo inuidto cum celeri exercitio nauali.

- 26 Et † persæpe utuntur illi, qui euadunt à tanto periculo remedio legis Rhodiæ de iactu, & iuribus naufragiorū ad acquirendum res iactas, & deperditas in naufragio, in mari dispersas ob timorem submersionis propter uim uentorum, & tempestatum turbatis fluctibus, l. 1. 2. & l. Nauis amissæ, ff. ad leg. rhodi. de iactu; uel ob res in nauis uel aliter seruatas iactus, & naufragii tempore iure sociali seu uareæ, ita à Venetis nuncupato, uulgò ita dicentibus *il vā à uerea*. Inter nauis dominum seu patronum; & mercium dominos pro rata diuidendas damnorum ex iactu passorum, etiam computatis nauibus, & aliis rebus seruatis: Nam quæ reperta sunt salua conferuntur, & diuiduntur pro rata damni, ut supra, c. Dispensationes, 1. quæst. sept. & l. 1. & per totum titulum, C. de prediis, & rebus nauiculariorū lib. undecimo, & l. 1. C. de nautico fœnore: & communiter dānum refarcitur nautis, l. Ratis, ff. de incendio, ruina, naufragio. Vbi latè habetur de natura naufragii. Dicebat Afflictus in constitutio. Patarenorum, in glo. in uerbo Improuidi, quòd si nauis patitur naufragium, & proiiciantur in mare res existentes in nauis, dominum nauis nō teneri mercatoribus, sed omnes qui sunt in nauis debent participare, quoniam id fecit sine dolo, & culpa, ut nauis seruaretur; licuit enim saluare nauem suam cum iactura dominorum rerum, l. 1. & 2. ff. ad leg. rhodi. de iactu. & dñs ē nauis tenetur, l. 2. ff. eo. habetur per Dyn. in l. Aboibus, ff. de leg. 1.
- 27 Et † sunt excōicati illi, qui spoliāt nauigātes, & magis puniri debent spoliātes miserādos naufragātes, q̄ nauigātes; & cōueniri possūt, & puniri ī oī foro Ecclesiastico

Iulij Ferret. De re nauali

& seculari, c. excommunicationi, & per glo. & doctores ibi extra de rapinis, & incēdio &c. uiolatoribusque Ecclesiarum. Vbi † datur modus procedendi etiam pro rebus iactis causa exonerandæ nauis timore tempestatis, l. Nauis onustæ, ff. ad leg. rhodi. de iactu. & c. cum dilecti, extra de accusatio. & inquisitio. & tenentur in quadruplū infra annum, ut superius dixi, l. in eum, C. de furtis, & per Bal. in c. expirandæ de præbendis, & per Hostien. ibi; & puniri possunt arbitrio Iudicis, & usque ad deportationē. notat Bal. in l. vniuersi, C. de naufragio lib. 11.

29 Et † furtum quidem committūt isti, l. Qui ratione, §. si. ff. de acquirendo rerum dominio. Et si res, ut aliàs dixi, non fuerunt pro derelictis, quia fuerunt proiectæ per earū dominos, ut maius periculum euaderent, tunc proiiciētes remanent domini.

30 Quid † si res fuerunt ex naufragio habitæ pro derelictis. Dic, quòd tunc naturali ratione conceduntur occupantis, ex quo sunt in nullius bonis, & tunc non committitur furtum, ut Institu. de rerum diuisio. §. qua ratione, & per Bar. in l. falsus, §. furtum, ff. de furtis: & ita intelligitur glossa in uerbo dilapidarunt, & textus secundum distinctionē prædictam in c. cum dilecti, extra de accusatio. & inquisitio. & per scribentes ibi.

31 Quero † de casu qui occurrit per sæpe in facto, An licitum sit surripere naufragiorum bona fluctuantia in mari, uel supra litus iacta, & ibi iacentia. Dic, quòd non, aliàs tenentur pœna Senatusconsulti, l. Ne quid, ff. de incēdio, ruina, naufragio. Imò illis succurrendum est sine mora, & negligentes non habentes iustam causam excusationis in uno Augustali, & bona huiusmodi rapientes ultra quadruplum iuris pœnæ, in mortis naturalis pœnam affigit in Cōstitutione incipiente Rapinas, & per Afflictum ibi. Vbi habetur, quòd conuicti uel confessi de rapina rerum naufragorum, incendii, uel ruinæ tenentur dominis rerum huiusmodi restituere quadruplum, & cōdemnari possūt ad mortem; & pœnæ minores iuris sublatae sunt per dictam legē

- Rapinas, imponentem maiorē poenā, ut ibi tenet Afflictus.
- 32 Et † an liceat unicuique impunè accipere, & colligere naufragium suum. Dic, quòd sic, l. fin. ff. de incend. rui. naufra. vt in anno præterito apud Euboꝝam, quæ modo dicitur Niger pons, cōtingit certis mercatoribus Venetis, qui habebant saluum conductum ab infidelibus, & bona sua naufragio sparsa in littore maris recollexere impunè.
- 33 Quero † de alio casu occurrenti, si nauis onerata plurimum mercatorum mercibus passa fuerit naufragiū in mari, an mercatores prædicti cum mercibus suis recuperatis conferre debeant cum domino nauis ruptæ. Dic quòd nō, quia tantum locum habet collatio quando iactatio fit causa communis periculi uitandæ, ut nauis sit salua, l. Amissæ nauis, & cum arbor, ff. ad leg. rhodi. de iactu. & tunc Domini iactarum mercium habent actionem cum domino, & seu magistro nauis, & magister nauis cum ceteris nē dum actionem, sed etiam retentionē habet, ut fiat contributio, l. si laborante naue, ff. eod. titu. ad legem rhod. de iactu.
- 34 Qualiter † fiat probatio rerum perditarum in naufragio, per bulettas, & seu libros Gabellarum, seu Publicanorum, & per testes etiam non citatos, uel aliter &c. ut in l. Quoties, C. de naufragio li. vndecimo, & per Angelum de Perusio in l. si quis, §. 1. ff. de edendo.
- 35 Quid † si iactæ in mari fuerint merces causa naufragii, an habeantur pro derelictis. Dic prout aliàs dixi, quòd nō, l. interdum, §. ex naufragio, ff. de acquiren. uel omittē. possessio. nisi ex qualitate rei aliter comprehendatur, ut puta, si liber foret proiectus apertus in mari, aut capsula rupta in aquam proiecta, per l. falsus, §. si iactus, ff. de furtis, & ibi per Alexan. de Imo. & in l. 2. in fi. ff. ad legē rhodi. de iactu.
- 36 Et † præter poenam quadrupli debitam naufragii dominis uirtute edicti Prætoris si quis dolo malo rapuisset bona naufragorum, tantundem fisco tenebitur, l. Quo naufragium, §. fin. ff. de incend. rui. naufra. & in Ibim optimè cantat Ouidius Poeta Sulmone nsis.

Cumq; ego quassa mea complectar membra carina,

Nau-

Iulij Ferret. De re nauali

Naufragij tabulas pugnat habere mei.

Et qui debuerat subitas extinguere flammās;

Hic predam è medio raptor ab igne capit.

37. Naufragii ꝑ causam quidam tenent esse ordinariam, & malè quidem sentiunt, quia causa huiusmodi est summaria, & priuilegiata, & debet cognosci simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii; sola facti ueritate inspecta: & potest cognosci extraiudicialiter, & in dicta causa parte non citata, & non citati testes examinari possunt ipsius causæ priuilegio, ita tenet Luminarium Iuris magister Bartolus de Saxoferrato in l. 2. C. de naufragiis lib. undeci. quod locum habet in omni periculo, quod contingit in longinquis partibus, tenet Ioannes de Anania in c. excommunicationi, extra de raptoribus, & incēdiariis &c. Quod etiam habet locū ubi lex in aliquo actu nō requirit plenā probationem, sed contentatur articulis, & adminiculis. tenet Hostiensis, & Dominicus de Sancto Geminiano in c. Pro humani, de homicidio, in 6. & plures casus ponit Ludouicus de vrbe in singulari suo 399. Incipiente vnus ex uobis. & per Hyppolitum Marsilium mihi olim ut confratrem, ac dilectum amicum in l. fin. C. de probatio. in 37. carta. Vbi ponunt multos casus, in quibus testes admittuntur, & probant etiam parte non citata, & inter alios ponūt
- 38 causam naufragii. Et ꝑ dicitur naufragiū quasi nauis fractio, dictum à frango frangis; & quid sit naufragiū habetur in c. Tres sunt, & ibi glo. de penitentia distin. 1. & l. 1. C. de naufragiis lib. undeci. & fit depositum pro causa naufragii, l. 1. §. 1. ff. depositi.
- 39 Et ꝑ qualiter requiratur libellus summam in causa naufragii, & qualiter fiant positiones in eadem causa docet Iuris Speculator in titulo de furtis, uersiculo Alia quoque, & c. de raptoribus, uersiculo Cæterum.
- 40 Et ꝑ An requiratur libellus in iudicio submersæ nauis notat speculum Iuris in titulo de libelli conceptione, in uersiculo 49. in §. decimo. & ut aliàs dixi, in causa naufragii proceditur summarie, & sine libello.

Et

- 41 Et † causa debet expediri infra bienniū, l. Scire oportet. §. Oportet, ff. de excusationibus tutorum; & per Bar. in l. 1. & in l. de summersis, C. de naufra. lib. 11. aliàs lapso biēnio nauicularius non tenetur.
- 42 Et † quid sit naufragare, habetur in ca. 2. extra, de statu monachorum.
- 43 Et † quando naufragium sit casus fortuitus habetur in l. 1. & 2. & l. sub diuersis, & ibi per doctores, C. de naufra. lib. undeci. Vbi ponitur qualiter procedatur in causa naufragii &c.
- 44 Et † circa res repetendas ob timorem ruinæ, incendii, & naufragii depositas dixi supra; habetur & per Iuris Speculum in titulo Incendio, & de raptu & de deposito &c.
- 45 Iniustitia † etiam dicitur casus fortuitus pro illis, qui non possunt consequi iustitiam, tenet Baldus in capit. 1. uersiculo Iniustè, in usibus feudorum, in titulo de noua forma fidelitatis.
- 46 Et † de casibus fortuitis quando quis se obligauit, & ad quos casus, & an teneat obligatio, habetur per Bar. in l. sed, & si quis, ff. si quis cā &c. & per Bal. in l. 1. C. cōmodati
- 47 Et † an pro naufragio reperto, & non restituto cōmittatur furtum, habetur per Fely. in c. Cum dilecti, de accusationibus, & inquisitionibus.
- 48 Et † fiscus non debet aliquid sibi uendicare de bonis naufragorum, attenda eorum calamitate ualde miseranda, l. 1. C. de naufra. lib. undeci.
- 49 Naufragium † denotat tempus etiam post ipsum, l. 1. in fine, ff. nauæ, caupones, stabularii.
- 50 Quero † si alienę merces licitè possint proiici in mare causa leuandæ nauis, & seruandi proprias merces. Dic q̄ sic, l. Qui saluandarum, in princ. ff. de præscriptis uerbis, & l. 2. ff. ad leg. rhodi. de iactu: & propterea ob hoc nulli fit iniuria, ut non fit de eo, qui causa uitandi ignem suę domus alienam domum destruxit, ut aliàs dixi in lib. 7.
- 51 Quero † de casu quē habui ī factō Bononię, quidā mutauit mille aureos nobili Gozadino, p̄ q̄b. nobil. Gozadinus fideiufforem

Iulij Ferret. De re nauali

fideiussorem dedit cum pignore certorum lapidum pretio-
forum, quod pignus periit apud creditorem mutuantem
ruina, incendio, aut naufragio, uel alio fortuito casu; cu-
ius sit periculū creditoris, uel debitoris, seu eius fideiusso-
ris. Dic debitoris, & fideiussoris sui, l. Amisi ruina, ff. de fi-
deius. & mandatoribus, & per glo. ibi. secus foret si casus
contingisset culpa creditoris. §. fin. Institu. quibus modis
re contrahitur obligatio.

52 Quero † de casu si periit scapha cum mercibus extra-
ctis causa leuandę nauis habeat locum contributio. Dic
quòd sic, quod secus foret si nauis periret, & scapha rema-
neret salua, l. Nauis onustę, & per doctor. ibi, ff. ad leg. rho-
di. de iactu. Vbi textus decidit iactantibus fieri contribu-
tionem ex mercibus recuperatis ex naue postea perēpta:
licet recuperantes ex iactu pro mercibus in naue existi-
bus non contribuunt, ut ibi, in §. sed si nauis, &c.

53 Occurrit † per dies nauem deteriorari, An fiat contri-
butio cum mercibus, & mercatoribus. Dic quòd non, nisi
acciderit uoluntate mercatorum, uel alio iusto metu. habe-
tur in l. 2. §. si seruatis, ff. ad l. rhodiam de iactu. Pro rebus
autem deterioratis ob iactationem præsentis pretii est ha-
benda ratio, ut fiat collatio iactantibus, ipsius autem ratio-
ne loci deterioratis non confertur, sed ratione asperginis
confertur ipsis, & conferunt damno deducto siue plus siue
minus sit in damno, quàm in collatione, l. Nauis onustę, ff.
ad leg. rhodi. de iactu.

54 Qua † lege cautum est, ut si leuandę nauis causa timo-
re tempestatis iactę sunt merces, & alia bona omnium cō-
tributione conferuntur, seu sarcuntur ea, quę sūt pro om-
nibus iacta. Dic hac lege nautica iudicari legis rhodię de
iactu. in quibus nulla lex Imperatoria aduersatur: & sic ua-
let consuetudo, cui nulla lex aduersatur, l. Deprecatio, ff.
ad leg. rhodi. de iactu. & in authen. de nauticis usuris, co-
lum. nona.

55 Queritur † de eo qui fuit deiectus de nauis, an sibi cō-
petat interdictum de ui, & ui armata. Dic quòd non, l. 1. §.
si quis

si quis de nauis, ff. de ui, & ui armata, Cum locum non habeat in uiolentia compulsiua, sed tantum in expulsiua, ut ibi, & datur infra annum de eo, quod non peruenit ad dei ciuem; & de eo, quod peruenit ad ipsum perpetuo datur, & tam mandans, quam mandatarius tenetur, ut in dicta l. 1. ff. de ui, & ui armata. Naufragium qualiter probetur facit lex Quoties, C. de naufra. lib. decimo.

56 Quæro † de rebus naufragorum repertis, quæ seruandæ sunt, & non rapiendæ, & an sint restituendæ. Quidam dicebat olim, quod non, allegantes l. Modestinus, ff. ad leg. rhod. de iactu. & l. 1. C. de nauibus non excusandis. Nos autem in contrarium fore ueritatem dicimus; quia omnia quæ recipiuntur ex naufragio sunt restituenda dominis suis, uel eorum hæredibus, nè addatur afflictio afflictis, quibus non stantibus, ultimo loco succedit fiscus, l. si quis ex naufragio, ff. de incend. rui. naufra. & l. 1. §. 1. ff. depositi, & l. Qui leuandarum, ff. ad leg. rhodi. de iactu. consuetudine, aut statuto in contrarium disponentibus, ut abufis in aliquo non obstantibus, ita lege diuina & humana disponente non remitti peccatum, nisi restituatur ablatum, l. in eum, & authen. Nauigia, C. de furtis, & l. 1. C. de naufra. lib. undeci. & Institu. de rer. diuisio. §. fin. & per Albericum de Rosate in Additionario suo, in uerbo Naufragium: notat Isernia in authen. Nauigia, posita in fine usuum feudorum, de statutis editis contra libertatem Ecclesiæ; & Afflictus in constitutione Rapinas. & consuetudo irrationabilis non ualet, & pro abusione habetur, & damnatur; nec seruari debet, ut statuit Papa Honorius in capitulis factis pro Regno Siciliae ad supplicationem Regis Caroli Secundi. Vbi dicit, abusum contra naufragos, & D. Andreas de Isernia in dicta Constitutione Rapinas, posuit questionem, quæ Rex promisit exteris securitatem in mari, & in terra: & si assecurati patiatur naufragium in Regno, si non uenerint infra triduum assertæ consuetudinis Regni ad petendum eorum bona perdita naufragio, An Rex teneatur restituere dicta bona naufragata uirtute dictæ promissionis, & asse-

Iulij Ferret. De re nauali

curationis, & allegat arguendo ad partes, & concludit, q̄ si consuetudo fuerit rōnabilis, q̄ ualet: & si irrationabilis non ualet. & benè dixit qua p̄na criminaliter puniātur de iure cōi raptores rerū naufragii, incendii, & ruinae habetur in l. Pedius, ff. de incend. rui. naufr. Vbi distinguitur secundū qualitates personarū, & magnitudinem, aut paruitatem rerum raptarum; & h̄eres raptoris tenetur restituere quadruplum domino rerum, & totidem fisco infra annum, & post annum in simplum, l. 1. §. fin. ff. eod. & l. in eū. & per Bald. ibi, ff. de furtis, & l. Quo enim, ff. de naufra. Et præcipiunt Canones, Prælatos, & clericos bona surripientes naufragorum deponi, & laicos excommunicari tollentes de bonis naufragorum. c. cum dilecti, extra de accusatio. & inquisitio. c. excommunicationi, de raptoribus: quod procedit nisi bona prædicta, & nauigia rupta seu fracta naufragio fuerint infidelium, aut Pyratarum, uel aliorum Principis hostium, uel Reipublicæ Christianæ, ut in dicta authen. Nauigia, C. de furtis. Et benè format in hac materia Speculator in titulo de raptor. §. 1. libellum, & positiones actoris, & rei. Græcorum fuit peccatum ipsos peroptare habere pro Regibus Infideles, quos bestia detinet luxurię ob legem suam Maumethicam non uirtuosam; sed nimis largam, bestialem, & licentiosam, deuiantem à bonis moribus, & à uirtute diuina. Et Deo duce, breui punietur Maumethica secta olim damnata Catholicorum concilio: Nam Christi Domini nostri fides patitur naufragium, cum Christiani recedunt à fide catholica, & dicitur pati naufragiū à fractione nauis, quoniam per figuram Religio Christiana dicitur esse nauis, quæ tuto regi debet temone per Prælatos, scientes manutenere temonem, ut inferius dicam in Decimo quinto lib. Et patitur fractionem nauis Ecclesię Christi per fracturam fidei factam ad Apostatantibus, & hæreticis, temerè quęrentibus diuidere inconsutilem uestem Domini, quia non curauit se liberari à ditione Infidelium, neque ab hoste antiqui Serpentis.

Pro

- 57 Pro † plurimum doctrina, & intelligentia est notandū, q̄ naualia comercia tractantur in iure Canonum in c. fi. distinctione secunda.
- 58 Et † quid intersit inter extruere, & instruere, ac armare nauem, habetur in l. Quod naue, & in l. Quod quis, ff. de priuilegiis ueteranorum.
- 59 Et † nauis quandoque ponitur pro tabulis positis in ea, l. si quis nauem, & seu lex si quis Mutius. Vbi pro materia ponitur materiatum, ff. de rei uendicatio.
- 60 Et † qui sint nautebatae dicam inferius, nam habetur in l. Debet, §. Hæc actio, in fine, & ibi glo. ff. nauæ, caupones, stabularii.
- 61 Et † quibus sumatur modis nauicularius, habetur per Bar. in l. fin. C. de nauiculariis, lib. undeci. & quibus oneribus sint subiecta prædia nauiculariorum habetur ibidem lib. undeci.
- 62 Et † qualiter nauigium pro naue ponatur, & duobus modis quandoque sumatur naufragium, habetur in l. i. §. Ait prætor, & §. stationem, ff. de flumi.
- 63 Et † an si nauicularius dicatur dominus nauis, & idē dicatur nauargus, nam pro rata est rector nauis, à prora dictus est quæ est pars anterior nauis, c. sciscitaris, cum gl. ibi, 7. quæstio. prima.
- 64 Periculosa † est nauigatio remorum, l. fin. C. de nauiculariis.
- 65 Deputarunt † quarundam terrarum domini expertos in mari habere curam naufragorum, & seu naufragium patientium in mari, tam in personis, quàm in rebus, certo sibi promisso pretio ex bonis naufragorum, cum de iure non procedat; quoniam opus tale pium cum charitate teneatur quis facere, ut dicebat Guilielmus de Cuneo in l. fin. C. de nauiculariis &c. Nisi foret super hoc statutum, quòd succurrentes naufragantes possint recipere certam moderatam partem bonorum naufragantium. Et tale statutum pro fauore uidetur factū naufragorum, ut præmientur succurrentes per suo labore, quod equū uidetur &c.

Iulij Ferret. De re nauali

66 Terræmotum † facile cognosci posse per nauigantes expertos putamus , antequàm ueniat in mari, lacuq; uel in fluminib. per inflationem terribilem undarum maris, & aquarum sine uento ex se insurgentem insolita crassitudine, uel quando naues sine uento tremescunt in aqua ; & illi qui sunt in terra cognoscunt per tremorem, uel turbationem aquę turbidæ factæ sine uento, uel per aquam in puteis ex se motam, & non sine malo odore.

Finis libri Octaui.

87

LIBER NONVS

DE RE NAVALI,

APHRICI venti natura, numero 27.

Anibal usus fuit uasculis plenis anguibus in bello nauali, numero 7.

Animalia quaedam, aues, & pisces indicant quandoque futuras tempestates, numero 16

Aquilonis effectus, numero 27.

Arcus Caelestes quid indicant, numero 14.

Austrinum tempus quale sit, numero 26.

Austri effectus, numero 27.

Auaritia est mater omnium malorum, numero 33. 34.

Bella naualia inter Venetos, Ianuenses, Gracos, Gallos, & Hispanos, numero 10. 11.

Casius incendio consumpsit hostiles naues, numero 5. 6.

Caniculae Syderis effectus, numero 27.

Charitas esse debet inter Reges, & populos, numero 32.

Cesar qualiter pugnauerit in re nauali cum igne, numero 5.

Conon qualiter apud Cyprum superauit Persas nauali bello, suis indutis uestibus hostium, numero 13.

Coronabantur antiquitus Milites pro bene gestis in re nauali, nu. 6.

Collegium quot homines faciant, numero 44.

Conductor unus Gabellarum potest pro publica utilitate renunciare gabellas Communi, numero 43.

Ciuitas an possit ponere certum pretium frumento ne augeatur tempore penuria, numero 37.

Ciuitas Rauenna qualiter fuerit grata, & liberalis populo suo tempore penuria, numero 39. 40.

Iulij Ferret. De re nauali

Corus autumnat, & huic contrarius est Vulturus, numero 27.

Creta quibus aquis cingitur marium, numero 12.

Dispositio iuris cessat necessitate praemete, numero 41.

Diuites tempore penuria cogi possunt à ciuitate ad faciendum elemosinas pauperibus, numero 26.

Duces Classium qualiter esse debeant, numero 6.

Duces esse debent inuicti in re nauali, & aduersis, numero 8. 9.

Fauonius uentus quibus alijs nuncupetur nominibus, & quando regnat, numero 25.

Gabella an solui debeat pro rebus uictus portatis in loco penuria, numero 41.

Gilippus Lacedaemonius fuit inuicti animi, numero 9. 10.

Gilippus uicit Atticos, numero 10.

Heliconi dies qui nam sint, numero 27.

Hiems quando fit, & cuius sit effectus in re nauali, numero 27.

Hiems, & Autumnus quos pariant effectus, numero 29.

Ignis incendiarius qualiter operetur in bello nauali, numero 5.

Ignes terreni, quæ indicant futura in re nauali, numero 15.

Interlunio, dira uenit tempestas, numero 23.

Inertes in mari pugnantes tolluntur de medio, numero 8.

Lucullus cognitione temporum rupit plures Reges in bello nauali, numero 29.

Materia quæ nam sit ad tollendum hostium uires in re nauali, numero 7. 8.

Missæ inchoata an suspendi possit necessitate, nu. 41.

Monopolij, quæ nam sit pœna, numero 33. 34.

Necessitas non habet legem, numero 41.

Necessitatis causa multa permittuntur contra ius, quod non permitterentur,

terentur, numero 41.

Omnia, quæ occurrunt, procedunt à Deo, numero 17.

Pancratius Iustinianus Dux Venetæ clasfis, qualiter decesserit naua
li bello, numero 11.

Penuriæ tempore an licitè possint ire ad molèdum sine gabella in alie
no territorio, numero 41.

Penuriam facientes puniri possunt ciuilitè, & criminaliter ab omni
bus, numero 35.

Populum quot homines faciant, numero 44.

Portentorum uarij effectus, numero 36.

Portenta quæ apparuerunt ante mortem Alexandri Magni, num. 31.

Portenta, quæ euenerunt tempore Dionysij Syracusani, nume. eodem.

Portenta, quæ euenerunt tempore Marci Antonij, numero 31.

Portenta Bruti. eodem numero.

Portenta Cassij, numero 31.

Quando sit pugnandum in mari, & quando non, numero 2. 3. 4. 5.

Quæ sint considerata antequàm clasfica expeditio fiat in aqua, nu-
mero 14. 15.

Quot oues faciant gregem, numero 44.

Quot porci faciant gregem, numero eodem.

Quot boues faciant armentum, numero 44.

Quot homines faciant congregationem, numero 44.

Quot homines faciant familiam, numero eodem.

Quibus signis cognoscitur futura tempestas, n. 18. 19. 20. 21. & 22.

Signa Cœlestia, quæ nam significant in re nauali, nume. 20. 21. 22.

Septentrio est contrarius Austro, numero 26

Subsolanus est contrarius Fauonio, numero. 4. & 25.

Ver aperit mare nauigantibus, numero 24.

Vtilitas publica est præferenda priuatæ, numero 38. & 43.

Turbam quot homines faciant, numero 44.

Argu-

Iulij Ferret. De re nauali

ARGUMENTVM.

De prouidentia Regum habenda in classe, ante
quàm Naualis expeditio fiat.

De Natura, & effectu temporum aptorum ad na
uigandum.

De Ventorum qualitate, & effectu.

De Cœlestibus signis, eorumque effectu.

De Animalium quorundam, auiũque, & Pisciũ
præfagio.

De Portentis falsis,

De Charitate Principum, & de monopolio, &
eius poena.

VENTO prius benè perspecto, & cõ
siderato, tempestate cessante, & ip
so cum uelo capto uento in pelagus
antequàm fiat classicum bellum; na
ues à uento secundo impulsæ, cessã
te tempestate maris facilè reportãt
uictoriam, Dei suffragio, prudentis
Ducis ministerio.

Et † si uenti plures absque tem
pestate fuerint, capiatur potentior uentus cum uelo, quia
naues à uento ductæ prospero, & secundo, & à forti con
cordi remigio uictoriam consuerunt reportare.

3 Et † antequàm hostium naues Infidelium iungantur
classi Catholicæ gentis, utile erit hostium classem à longè
lædere instrumentis bellicis, crassiorib. tartarei ignis, ut
submergantur continuatis ictibus, ipsamque hostium clas
sem,

sem, arbores, uela, & temones, hostesque ipsos frangendo & de medio tollendo &c.

4 Et † si simul iunxerint naues utriusque clasfis, uariis modis se ledi poterint boardis à boatu, seu à uoce bouis dictis (ut aliàs dixi) & cum aptis machinis perforari, & arte uaria instrumentorum, utendo cathenis ferreis, & ramponibus, falcibus, & uncis, emisso incendiario igne, ut hostium naues comburantur. Nam † Cęsar tinctas Asiaticas naues hostium piceno unguimine concremauit, iactis lapidibus, & uariis machinis submergi. Et capi possunt hostium naues, Scipionis exemplo, qui bello nauali amphoras pice, & tede plenas igne accensas iaculauit in hostes, & ita eorum destruxit naues incendio. Et Casius accensis nauibus onerariis oportuno uento plenis uelis in hostium classem inde impulsis, illam Vulcano consumpsit.

6 Cauti † Duces, & magis experti esse debent, & celeres, animosioresque esse, quàm sint sui hostes: Ideò ob uirtutis honorem, & militiæ decus, suos milites honorabat, & coronabat Antiquitas pro optimè gestis in militia, & nauali corona laurea præ honore decorabatur ille Miles, qui primò hostium classem ingrediebatur.

7 Et † Anibal Barcha filius Amilcharis Dux Pœnorum calidus non obscuri nominis, & famæ immortalis, in omni doctus bello, docuit Regem Anthiocum, ut uascula plena uiperis iactaret in hostium naues, ut ab exercitio nauali desisterent, & à pugna. & facilius caperentur, ut Pontici fuerunt ab eo, qui dum foret Dux clasfis Prusię Regis Bithinię contra Eumenem Regem Pergami, hostes fugauit arte, & exercitio tali: Nam pauore palefcunt illi, qui calcant pedibus anguem, ut cantat Iuuenalis.

Palidus & fiet pręfit qui calcibus anguem.

8 Hostibus † quoque ex alto ex caueis arborum nauigiorum offensis cum saxis, & misilibus ferri, ignitisque machinis iactis deorsũ, & cũ fictilibus uasculis liquido saponē, oleo, pice, pinguedine, uel olei amurca, aut alia

Iulij Ferret. De re nauali

simili materia liquida nociua classi, ut suos docuit Scipio, ita, quòd hostes propter lubrica sistere pedibus in tabulatis nequibunt, neque remeare ualebunt; & facilius hostiũ nauigia concremabunt, & celeres experti uictores permanebunt hostium suorum inertia.

- 9 Nec † bello ullo est perdendus animus Ducum propter fortunam aduersam, quam Gilippus Dux Lacedemoniorum, filius olim inclyti Ducis Cleandridis, missus in præsidium Syracusarum contra Atticos: qui duce Lycia, & Lamaco, habuerunt pluries fortunam secundã contra Lysippum obiecta classe, terra, marique cinctis Syracusanis, occupata Sicilia nè auxilium ueniret Syracusanis; prudentia tamen inuicti animi Ducis Gilippi, recta instructa acie nauium suarum tertio ingressu occidit Lamacum; & Lyciam uersit in fugam, & Lacedemoniorum auxilio liberavit amicos Syracusanos ab obsidione Carthaginensium.
- 10 Et † iterũ refecta per Athenienses classe sociorum auxilio, à Gilippo primo ingressu uicti fuerunt Attici, amissa pecunia publica unã cum classe, & castris suis: & sic in pristinum statum reduxit Syracusas Gilippus bis primò uictus, & non animo prosternatus propter aduersam fortunam, hostem uirtuti in bello, & pace uolubilem.
- 11 Et † Dux olim Venetæ clasfis Pancratius Iustinianus, tempore Andreæ Dandoli Ducis Quinquagesimi quarti Veneti Senatus, apud Bofforum Thracium in sinu Argolico, in obscura nocte pugnavit nauali Marte cõtra Ianuenses, & Graios, in arcto reductis Venetis, & à longa classe circuitis Ianuensium, & græcorum, uictus permansit, & gloriosè periit in armis. Cædes. n. prædicta cruenta fuit in tenebrosa nocte inter ipsos Venetos se præter hostium arma sibi læsua insimul offendentes, & occidentes incognitos in ipso belli furore. Et post in Carestio, & in Sardinia aliò per Venetum Senatum animo inuictum contra aduersam fortunam effecto Duce sue Venetæ clasfis Ioanne Sanuto, qui sua uirtute ingentem Ianuensium classem superauit, questis cum præda spoliis opimis; & in Creta, & Cypro contra

pro contra eosdem Ianuenses, & aliarum nationum Duces pluries, & pluries uariè pugnarunt; secutis multis clasium ruinis inter Ianuenses, & Venetos in simul uirtute bellantes pro honore acquirendi nomen, statum, & gloriã in Hadriatico, Thyreno, Aegeo, & Cretico.

12 Estque † notandum Cretam madefieri uariis mariũ aquis, Aegei uidelicet maris, Cretici dicti Arcipelagi, Lybici, Carpacii, Aegyptii, Pontici, Thyreni, Hadriatici, Ionii Harenosii, Rubei, Lygustici à Lyguria dicti Ianuæ urbis.

13 Et † Atticus Conon apud Cyprum, superata Persarũ classe, suosque induit armis hostilibus, & nauibus iisdem nauigauit Pamphiliam contra hostes apud fluuium Eru-medõtem, ubi incolunt Amazones; & Persæ incauti non aliter prouiderunt, credentes suam esse classẽ; & uno die nauali, & terrestri fuerunt uicti à uirtute Cononis hoc strictagemate uso per Venetos contra Ianuenses, Græcos, Gallos, Hispanos, Pœnos, & Aphros in re nauali hostes pluries deceperunt & captiuarunt.

14 Et, † ut prædixi, antequàm bellum fiat in mari est optime considerandum nè sint uentosæ tempestates, neque procellæ, uel de proximo futuræ; q̄ cognosci facile potest experiẽtia, & uariis ac publicis signis; iuxta illud, Sero rubens cælum cras indicat esse serenum. Mane rubente polo Sol dicit surgere uolo. Arcus duo cęlestes, & seu Iris pluralitas indicant imbres; unus uerò tantum affert minas pluuiæ; à meridie autem ortus aquam magnam portat; & si ab ortu serenitatem inducit, sin autem refulserit circa occasum, & sonabit tonitruus leuem pluuiam facit.

15 Et † si surrexerit ab ortu uel ab eo apparuerit arcus serenitatem affert, & si æstiuo tempore tonuerit fulseritque imbrem denotat breui futurã: Et cum ab omnib. quatuor coeli partib. fulserit, uentum, & imbrem ex his demonstrat regionibus; cū ab Aquilone tantum in posterum diem denotat pluuiam; & si à Septentrione tantum fulserit uentũ; cū ab Austro, Coro, aut Fauonio serena nocte fulgura uerit, uentũ, & imbrẽ ex iis indicant regionibus fore. Terre

Iulij Ferret. De re nauali

- ni quoque ignes proximos uentos, & pluuias significant; nam palidi uolitantes sunt tempestatis nūcii. Et si flexuosè uolitat ignis flamma designat uentum; idem cum decrefcit cinis in foco, aut carbones perlucent uehementer, & per fungum lucernæ accensæ, & per muscas æstiuo tempore caput, & oculos nimium infestantes præter solitum, futuram pluuiam denotari. Ignem quoque crocitantem cum crepitibus bulientem inter uiuos carbones, uentum de proximo futurum, uel niuem hyberno tempore significare perlegi, occultis naturæ secretis, quod docet experientia.
- 16 Animalia † quoque terrestria, & aquosa, & aues quædam apparentes, & apparentia certo tempore, & uoce crocitanter, futuras indicant tempestates, uentos, & pluuias de proximo uenturas. Pisces quoque maritimi uarii generis, & monstruosi sæpe malorum, ut legi, sunt præfagii: nam hæc, & alia optimi Duces clasium, & experti nauæ nostri temporis sciunt, & fortè melius quàm Veteres sciuerint. Sunt & animalia quædam, & aues quæ nõ apparēt in aqua maris, neque in littus, neque in aere, nisi quando sunt futuræ procellæ, tempestatesque, & uenti, pro habenda preda piscium, & cadauerum, ut in fragmentis suis rei militaris Vegetius firmat.
- 17 Omnia † à Deo procedunt, quæ à cælo, & à terra, ab aere, ab aqua, & ab igne proueniunt, & in omnibus tam coelestibus, quàm terrenis, aereisque, aquaticis, ignitis, & subterraneis, omniq̃ue sp̃itus momento nutu Dei proceditur, ex tranquillo tempestates, & procellæ, & ex tempestatibus serenitates diuina mente producantur.
- 18 In † speculo lunæ orbis rubicundus color, uentos, & ceruleus pluuias, & ex utroque commixtas nimbos, & furentes procellas. lætus, & lucidus orbis ostendit serenitatē nauigantibus. maculosus aer, nimbosus, & niger pluuias denotat. Citrinus autem aer significat uentum futurum, & idem denotat sol palidus aut candens, offuscata luna, uel sole non æqualibus gaudente radiis, uel obiecta nube uariante pluuias.

Et

- 19 Et † quando sint futuri uenti, & procellæ de proximo cognosci facilè possunt ex prædictis.
- 20 Et † diligenter sunt considerandi uentorum motus, & præfagia imbrium, & tempestatum, quæ cognoscuntur etiam per cœlestia signa, ut cantat Poeta.

*Tempestates dubio prædicere cælo possumus,
Et quando infidum remis impellere marmor,
Conuenit, & quando armatas deducere classes:
Aut tempestiuam siluis euertere pinum.*

- 21 Purus † Oriens, & non feruens serenum diem indicat, & cum ante eius exortum nubes pubescunt uentum, & si nigre rubentibus interuenerint pluuias, & si ante exortum nubes conglogabuntur asperam hyemem denuntiabunt, & si repellentur ab ortu, & ad occasum iuerint serenitatem, si ante radios ortus solis se ostendunt aquam, & uentum prænunciant. Et si nubes solem circumduxerint quanto minus luminis relinquunt, tanto erit tempestas turbidior. Et si ab ortu partim ad Austrum, & partim ad Aquilonem spargentur, & quamquàm circa eum serenitas fuerit, pluuiam, & uentos significabunt: & cum Oriente radii non imminebunt illustres, quàmuis sint nube circumdati indicant pluuis. & si totus cingetur Oriens, & deflexerit orbe serenitatem æqualiter dabit. & si partim se aperit ex illa parte aperta expectetur uentus. Et si duplex Orbis fuerit atrocissimã indicat tempestatem. & si nubes rubescunt circa Occidentem futuri diei serenitatẽ indicat: Et si uultum ceruleum pluuiã inducunt, & igneũ uentos. & si maculæ interuenerint rutilo nunciãt futuros uentos, & nimbosos. Et si candidus fuerit circulus circa eundem Occidentem nunciat leuem tempestatem in nocte, & si fuerint nebulæ uehementiorem. Et si circulus fuerit, ex qua regione eruperit magnos uentos uenturos ostendit.

- 22 Nam † solis, & lunæ proxima sunt præfagia, ut cantat Virgilius in Georgiis. Solem qui dicere falsum audeat?

Iulij Ferret. De re nauali

si luna ex ortu splendens puro nitore fulserit, serenitatem indicat, si rubicunda uentos, si nigra pluias, si flante Fauonio ante quartam flameam toto mense hyemale fuerit; si sexta decima flamea apparuerit uehementius asperas tempestates indicat de proximo uenturas; si in ortu quarto fuerit, si autem in plenilunio serenos dies, & si per diuidium luna pura erit, idem significabit, si rutila uentos, si nigra imbres, si nubis caligo induxerit orbem uentos ab illa parte qua ruperit, si gemini orbis cinxerint maiorem tempestatem, & maximam, si tres fuerint uel plures nigri orbis, seu interrupti uel distracti, si plena & circa se habebit orbem qua in parte ipsa magis splendebit ex ea futurum uentum ostendit.

- 23 Interlunii † uerò tempus diram firmat tempestatem nauigantibus, ut usus docet ratione, & experientia longa rerum, & temporum magistra. sole obtinente uigesimam
- 24 quintam partem Aquarii. Ver † aperit mare nauigantibus, hybernum celum molientes Fauonii mundi spiritus
- 25 genitales à fouendo dicti. Fauonium † seu Cælidoniū uentum, ut quidam uocant ab octauo Calendas Martias ab hirundinis uisu, & quidam Orchiam nominant post brumam uno, & septuagesimo die, flantem per dies octo ab ortu auium: huic Fauonio contrarius est Subsolanus.
- 26 Austrinum † tempus est sex diebus ante Idus Maias in totidem partibus Tauri, sex diebus ante Idus predictas uigiliarum ex ortu, cui est Septentrio contrarius, ut supra dixi libro Octauo.
- 27 Sydus † caniculæ oritur ardentissimo æstatis tempore, sole ingrediente in Leonem decimo quinto Calendas Augustas, & Aquilones ortum ipsius præcedunt octo dieb. & idem Aquilones post biduum constantius perflant triginta dies, hætesios nūcupatos, & molitur syderis ardore geminato solis uapore, & usque ad sydus Arcturi crebri Austri perflant, q̄ exoritur ante æquinoctium autumnum i undecim diebus non sine procellosa grandine, Coro incipiente flare qui autumnat, huic contrarius est Vultur. Et post æqui-

æquinoctium diebus quadraginta quatuor incipitur hiēs in uigiliarū occasu tertio Idus Nouēbris, hybernus Aquilonis æstiuo dissimilis : cui contrarius est Aphricus septē diebus ante brumam, & totidem diebus post heliconum fæturam auium quiescit mare. & dies prædicti quatuordecim dicuntur dies heliconides, quibus Thyreni natura maris benigna se ostendit nauigantibus.

28 Hyems † post sequitur, qui nimis audaces, & auaros nauigantes cruciat, & illos persæpe in periculum mortis ducit, ob iratos uentos insimul bellantes spumante mare, uersoq̄ue, & rupto ab imo ad summum.

29 In † Autumno autem, & hieme regulariter fit tempestuosum mare, quod tunc est clasibus infestum : Ideò dictis temporibus abstinenda est nauigatio, ut prudenter quidam faciunt Principes, iisque temporibus est tenenda classis in portu, fidisq̄ue stationibus, & locis tutis. Nam in dictis tēporib. sunt sydera q̄dā dierū particulariū, quæ assiduò inducunt tēpestates, & in illis diebus sæuiunt uenti, occulto Dei iudicio; & hoc nos docuit experientia temporum præteritorum, magistra rerum, ut in decimo octauo & vigesimo octauo Octobris, ultimaq̄ue Nouembris, & toto forè tempore hiemis, quod cognosci facilè potest inspecta luna si suum solitum sydus præcedit illam, cui si uicina fuerit per unum uel duos pedes, & quantò est uiciniior est magis timendus furor tēpestatis maris, quæ furiosa uenire consuevit de die, & de nocte in temporibus dictis nocitura clasibus, ut Regi Ponti contingit Mithridáto, quem Lucullus perspiciens stellam lunæ uicinam fugauit in loco modicæ aquæ, ubi Lucullus classem hostilem reduxit, onustam, & ponderosam; & turbato post mare insimul sibi concutientibus nauibus, aqua sibi deficientē, hoc primitus per Lucillum considerato tempore, & se in ipso loco tutò reducto, & permanente cum sua classe, positus in terra insidiis, hostium uictor, & triumphator permāsit Regis Ponti Mithridatis, & Armeniæ Regis, & Mediæ Tigra ni in mari, & terra experto bello.

Iulij Ferret. De re nauali

30 Portenta † quoque proueniunt nutu Dei, ut homines se remoueant à criminibus, & ab erroribus : & legi, q̄ tēpore Alexādi Magni in Græcia peperit pecora agnū cum mitra, & pedibus Aquilæ, & inde breui periit Alexāder. Et tempore Dionysii Tyranni Syracusarum tūc in arce reducti, Aquila iaculum serpsit de manu Sattelici Tyrāni, & illud in præcipitem cadere reliquit, & mare circum circa arcem per diem aquam non falsam produxit, & porcos tunc plures fuisse natos absque auribus, quod mirum fuit, post contingit Tyrannum superari, & expelli à Dione, positis Syracusis in libertate.

31 Et † cum Marcus Antonius impiè, & iniustè Octauiā sororem Octauiani, ipsius uxorem, ipsius Antonii iussu suo ex domo expulerit pudicam, & prudentem femina, ut Augusto Cæsari iniuriam faceret, & Senatui, Populoque Romano, amore Cleopatæ : & tunc legitur euenisse portentum, statuam uidelicet Antonii in Alba locatam, sudasse, & Pisaurum urbem propè Hadriaticum mare fuisse scissam, & sumersam in apertura terræ & maris, & hirundines, quæ in nauis pupæ Cleopatæ nidificauerant, fuerunt ab aliis hirundinibus expulsæ, & uictrices ibi nidificarunt : & legi Bacchi statuam in Athenis dicto tempore cecidisse ob uentos in Theatro, & Antonium somniasse se fuisse à fulgure vulneratum in dextra, & inde obsessus dura inædia apud Mutinam ab Hircio, & Pansa Consulibus fugatus fuit à Cæsare Augusto ; & cæsi eò in bello remanserunt Consules. Et Brutus, ut legi, sui mali genii habuit uisionem se illi aperiturum in campis Philipicis, & prout dixit, apparuit illi, & inde uictus Brutus ab Augusto Cæsare ; & nè in manus ipsius Augusti deueniret, se gladio incubuit, negligens scripta sua, quæ fecerat contra Catonem ipsius auunculum, illum increpādo, quoniam se pro libertate occiderat propria manu. & eo contingit tēpore Aquilas duas præliasse ante acies Augusti, & Bruti in aere, & alteram earum aliam occidisse, & uictricem postea ante Brutum mortuam cecidisse. Et aues quoque plures rapinæ solitas

litas edere carnem humanam, pluribus ante diebus uisas fuisse in exercitu Bruti, & Casii, coronâque auri sibi fuisse præsentatam, & laceratam ibi repente, & baculum uictoriæ signû cecidisse è manu Casii: In uallo quoque Casii apium examê se firmavit, quibus de causis, Bruti & Casii milites in timore permanserunt ignari diuina lege, quæ huiusmodi falsa portenta non tollerant, nec illa ulla fides præbet: quoniam est uanum credere falsis portentis, & derisionibus Diaboli hostis humanæ naturæ, quam laqueis, uariis artibus, & insidiis decipere omni momento conatur, ab eo exulata diuina charitate, quæ uiuere habet inter mortales in terra, ut in cœlo, prout nos docuit Veritas in Euangelio.

- 32 Charitas † est Regum regere populos iustitia, qua semota, aliter Regna nō sūt nisi latrocinia. Charitas est Principum curare nè populis sibi à Deo decretis deficient uictus, & annonæ, tam in ciuitatibus, & locis sibi subditis, quàm in exercitu, & classe. Charitas est nō permittere uiuere impios super terram, iussit nempè Dominus colligi zizaniã in fasciculis ad comburendum, nè semen eius caderet, & multiplicaret in terra: urticã ex hortu iussit Dominus extirpari.
- 33 Charitas † est punire mercatores de monopolio, penuriam affectantes, contracta insimul societate emendi frumentum, & alia blada, & illa post retinendi, ut carius uenderent auaritiæ cœcitate, omnium mater malorum, in pœnam incidentes legis Iuliæ de Annonis, & legis primæ, C. de monopolio. Nam hi relegari debent, interdicitur sibi negotium, & damnantur in publicum opus, l. Annona, ff. de uariis, & extraordinariis criminibus.
- 34 Occurrit † in Vrbe tempore domini mei Septimi Clementis Pontificis Maximi, quod mercatores quidam cumularunt in Vrbe magnam bladorum, & frumenti quantitatem, ubi populus patiebatur fame, & ut carius uendere possent, orbati auaritia, id uendere nolebant, & per ipsos audito, quòd Pontifex miserat in Siciliam pecuniam cum nauibus, & mercatoribus pro frumento, & na

Iulij Ferret. De re nauali

ues redire oneratas quantitate magna frumenti, operati fuerunt differre aduentum dictarum nauium; & ipsas naues arte detineri Gaietę, & uela ibi sequestrari, cuidam data pecunia nę cito uenirent ad Urbem, neque ad alia loca ubi deficiebant blada, incidentes in pœnam legis secūdę, & finalis, ff. ad leg. Iuliam de annonā: quę pœna est uiginti solidorum seu aureorum, quia solidus in iure habetur pro aureo, ut in dicta lege. Et de hoc mercatores prædicti in camera Apostolica conuenti gloriabantur, offerrentes pœnā dictę legis, & hoc ualde clericis Apostolicis displicebat; quoniam dicti mercatores deteriorauerant multos & curabant inuenire uiam puniendi illos. Ego allegauī in dicta Camera legem primā, C. de monopolio pro fauore fisci Apostolici, uidelicet quod dicti mercatores debebāt puniri pœna monopolii criminaliter, quod placuit dictis Clericis, & fisci patrono D. Benedicto de Treuio: & inde fiscus captis dictis mercatoribus, notabilem compositionem habuit.

35 Quęro † si personę huiusmodi ponentes penuriam possint ab omnibus accusari. Dic quod sic, etiam a mulieribus & a seruis, l. Mulierem, & l. Incertis, ff. de iudiciis.

36 Quęro † de casu, si commune ciuitatis possit cogere habentes frumenta, & blada alimentare pauperes, & inopes, & dare pauperibus, & indigentibus eleemosinas nę pereant fame, tenet Felynus, quod sic, in c. ob necessitatem, extra de iure iurando.

37 Quęro † si de iure potest commune ciuitatis tempore penurię, uel alio tempore nę frumentum crescat pretio, imponere certum taxatum pretium, nę patiatur populus: uidetur dicendum, quod non, cum quis cogi non possit rem suam uendere uiliori pretio, quàm cõiter uēdatur, l. Iulia, §. item rescripserunt, ff. ad leg. Iul. de annonā. Tu dic contrarium, quod quando est magna penuria, potest cõe ciuitatis ordinare, quod minore pretio conueniēti, quàm uendatur, communiter ab omnibus, nę paupertas & populus pereat fame. Nam omnia sunt respectiuē com-
mu-

municanda tempore famæ, & seu necèssitatis. argumento legis primæ, C. de Episcopali audientia, & l. i. §. cura carnis, ff. de offic. Præfecti vrbis.

38 Et † publica utilitas est præferēda priuatæ, l. i. §. Nec tamen, C. de caducis tollendis: & dicebat Baldus in l. iube mus, C. de sacrosan. ecclesiis, quòd in omni priuilegio intelligitur excepta vtilitas publica, & in l. in prouinciali, cū l. sequenti, ff. de parricidiis; & in rubrica, C. qui accusare nō possūt, c. tertio, extra de præbēdis, c. Bonæ, de elec. & c.

39 Et † prudenter anno domini 1528. fecit Senatus noster Rauennas, nè tumultuaret, aut pateretur populus ob frumenti penuriam, quoniam plebs ieiunā nescit timere, Iuxta illud Iuuenalis Poetæ Aquinatis. Nescit Plebs ieiuna timere; prouiso de alimonia pauperib. in hospitalibus nè per ciuitatem uagarent, & certum cōueniens pretium imposuit frumento, & aliis bladis, & procuratum aliunde habere frumentum, nauibus pluribus missis ad diuersa loca, ut afferre deberent frumentum Rauennæ sibi constituto præmio de publico.

40 Et † plus deputauit magagenum in loco publico, facto banno, ut quilibet ciuis qui habebat blada (descriptione iam facta frumentorum) teneretur ponere in magageno tria staria frumenti, & totidem fabæ pro illis, qui uolebant emere frumentum, & fabam in ciuitate pro suo usu, & ciuitas promisit tractum pretium restituere dominis frumenti, & bladorum uenditorum, super inde deputato officiali de publico: & multi fuerunt qui dicta blada non posuerunt in magageno deputato, iam pleno, officiale illa renuēte acceptare, cum esset plenum fonticum. fuit mihi cōmissa causa si illi incidere rant in pœnam banni. Iudicauī, q̄ non, quia per ipsos non stetit, l. Titius, & l. iuris tituli, ff. de conditio. & demonstratio. l. qui operas, ff. locati, & l. Cum quidam, ff. de usuris, & C. cum quid, de usuris. Nam † de rebus tempore penuriæ pro usu, & uictu portatis in locis ubi est charestia, non tenentur soluere gabellam, quia necessitas famis illos excusat: nam est magna causa neces-

Iulij Ferret. De re nauali

fitatis fames, l. 1. & per Bar. ibi, C. de patribus qui filios di-
straxerunt, quia necessitas non subest legi, cum legem non
habeat, l. 1. & per Bar. ibi, ff. de operis libertorum, & per
Doctores in l. 2. ff. si certum petatur. Tempore necessitatis
homines uicini territorii non habentes abundantiam aqua-
rum, possunt ire ad molendum in loco ubi est aqua, & non
tenentur aliquid soluere pro gabella, passagio, & reportu:
quoniam id contingit propter necessitatem famis, quia fa-
mes est causa magna, ob quam potest pater uedere filium,
l. 1. C. de patribus qui filios distraxerunt. Iuris dispositio
suspenditur propter necessitatem, sed non in totum tolli-
tur, l. casus, & per Bar. ibi, C. de testamen. Et potest causa
necessitatis ferri sententia diffinitiuam de nocte cum iuris
solemnitatibus, cum aliam non permetteretur, ut notat Bal-
dus in dicta l. casus, C. de testamen. & in l. Non minorem,
C. de transactionibus: & omnia, ut praedixi, sunt communia
tempore necessitatis, l. fin. & per Bal. ibi, ff. ad leg. Rhodi.
de iactu. Et propter causam necessitatis de inhabili quo-
que fit subrogatio, l. cum antiquitas, & per Baldum ibi, C.
de testamentis.

42 Et † potest propter necessitatem Missa inchoata suspē-
di, ut quia superueniat excommunicatus publicus in ea se-
cundum Baldum in dicta l. Casus, C. de testamen. per tex.
in c. his cui, & in c. his qui, de senten. excommunicat. in 6.
& per Dominicum de Sancto Geminiano ibi, & in c. Epi-
scoporum de priuilegiis in 6. latius dixi circa casus per-
missos causa necessitatis soluta legibus in libro illustratae,
& instauratae militiae, in Tractatu De non pugnando nisi pre-
43 mente necessitate. Et † quia utilitas publica est prefe-
renda priuatae, ut praedixi, si decem conduxerunt uectiga-
lia, unus pro medietate, & reliqui pro alia medietate: si il-
le solus, qui habet medietatem uectigaliū pro publica uti-
litate requisitus, ut ipsi Comuni indigenti pecunia, pro
communi utilitate, ut bonus ciuis habeat renunciare di-
cta datia ipsi Comuni, ut ipsa Vniuersitas ualeat locare de
pluri datia sua, renunciauit, & cum Communitas illa loca-

re uoluerit, reliqui Publicani renuerunt, An debeant audiri & obtinere: Dic quòd non, quia utilitas publica est præferenda priuatæ, l. Utilitas, C. de priuilegio fisci lib. undeci. c. fin. qui filii sint legitimi: & illis reficietur damnum suum, l. fin. ff. de auctoritate tutorum.

14 Quæro † quot homines faciant populum uel turbam. Dic decem. c. de uino, 11. q. 3. c. 1. de electione, & l. Prætor §. 1. ff. de ui bonorum rapt. & oues decem faciunt gregem: & porci quinque pariter gregem faciunt, l. Oues, ff. de abi geis, & l. Rerum mixtura, ff. de usucapionibus. & quinque boues, & seu iumentorum faciunt armentum: Duo uel tres secundum Canones faciunt collegium, & tres tantum, & non pauciores homines secundum leges, c. 1. de electione, l. Neratius, ff. de uerborum significatione, & l. Collegium C. de probationibus. Duo faciunt congregationem, & rixam, c. 1. de electione. Familiam autem facit numerus ultra duos, l. Detestatio, §. fin. ff. de uerbor. significatio. & bona est glosa in c. ex laicis, decima questio. prima.

Hæc bonum est scire pro formandis libellis, & ad intelligentiam statutorum; & pro ritè iudicando in causis &c.

Et

Finis libri Noni.

LIBER DECIMVS DE RE NAVALI.

- A**CCOMODANS falsas monetas qua pœna teneatur, numero 33.
- Antolicus, Demoleuntes, & Flogius qualiter perdidērunt naues suas, numero 7.
- Augustus parua classe expertorum superauit multitudinem inexpertam Marci Antonij in mari, numero 3.
- Auaritia est detestabilius peccatum in Principe, numero 26.
- Antonius hostes superauit auxilio nebula, numero 1.
- Barcha, & Larta Duces Pœnorum qua arte classes Romanorum deceperint, numero 12. 13.
- Cato facta fictè letitia noui futuri auxilij decepit Pœnorū classē, n. 16
- Cimonis uirtus filij Alcibiadis commendatur ualde in re bellica n. 4
- Conductor quando potest expelli, & quando non, numero 46.
- Consilium quando sit habendū à nauareis ante expeditionē, nu. 1.
- Consilium pro defendenda classe occultè aggressa, numero 13.
- Conductor cessans soluere pensionem in uno numo, an cadat à locatōne, & conductione rei locatæ, & seu conductæ, numero 47.
- Creditor an possit auctoritate propria ingredi possessionem debitoris pacto ita conueno, sine Iudicis auctoritate, numero 40.
- Debitor obligatus soluere debitum in ciuitate Neapolis, an teneatur creditor ire pro pecunia sibi danda Neapolim, numero 30.
- Duces classium, signorum, & motionum aquarum peritiam habere tenentur, numero 6.
- Duilius qualiter super cathenā intrauerit portum Syracusarū, n. 20
- Duces classium nauigando, quæ habeant considerare, numero 7.
- Duces habent considerare futura pro classis salute, numero eodem.
- Duces classium habent precauere insidias hostium, & futura pericula, numero 7.

Duces esse cauti debent, nè decipiantur, numero eodem.

*Duces clasium quid agere habent, ut hostes pugnent, nolentes pugna-
re, numero. 10. 11. 12. 13. 14.*

*Ecclesia domina rei emphitheotica solita dare in emphiteosim lai-
cis, an possit ingredi propria auctoritate possessionem rei ad Eccle-
sia reuerse ob lineam finitam, numero 40.*

*Emphitheota plures unius rei, uno solvente pro omnibus, uel pro se tã-
tum, an pro sit alijs nè cadant in commissum, numero 35. 36. 37.*

*Emphitheota non soluens canonem tempore debito an cadat à iure
suo, numero. 38.*

Errores bellici sunt uitandi, quia sunt inemendabiles, numero 5.

Exploratores Lysandri qualiter ipsum certiorarunt, numero 18.

*Fabritius Romanus sola uirtute, & gloria militari, & non dolo, ne-
que insidijs pugnabat, numero 22.*

Filocles qualiter capitur à Lysandro, numero 18.

*Gesta maritima quorundam Atticorum, Pænorum, & Lacedæmonio-
rum, numero 14. 15.*

Imperitia nocet Regibus, & alijs, numero 5.

Imperitia culpæ numeratur, numero eodem.

Imperitia rei naualis est hostis nauigio, numero 20.

Inuidia est hostis uirtutis, numero 4.

Insidia sunt exercenda in hostes, numero 22.

Instructio clasiss Lysandri ad pugnam naualem, numero 18.

Ius tertij quando prodest allegari, & quando non in causis, n. 44. 45.

Iustum an sit in bello dolo, uel insidijs pugnare in hostes, numero 22.

*Legitimus an succedat in emphitheosi Ecclesiastica, feudaliue, aut
censuali, numero 39.*

Liber censuarius, uel emphitheoticarius an probet, numero 34.

Lysandri sententia hostes uinci pelle uulpis, at leonis uirib. nu. 16.

*Lysander qualiter se arte abstinuit à pugna de Syri Regis consilio, nu-
mero 17. 18.*

Lysan-

Iulij Ferret. De re nauali

ys Lander qualiter arte superauit nauali bello Atticam classē, n. 18.

Mater an succedat filio defuncto, & è contra, numero 43.

Mago Dux exercitus, & clasfis Pœnorum, qua arte liberauerit amicos suos obsessos à Crispino consule, numero 8.

Mentiri an sit licitum, & hostem uincere mendacio, numero 23.

Mercatores errant ualde in decipiendo euentes merces ab ipsis, n. 24.

Mercatores quando damnantur, numero 24. 25.

Melciades qua arte suos à letitia uictoriæ amouerit, ut uirtuosè se gererent, numero 9.

Moneta mutata, ponderibusq̄, & mensuris, quali moneta soluentur debita primò contracta, prima uel secunda moneta, numero 32.

Mulier pro teste an possit se subscribere scripto priuato, & sit idonea testis in eo, numero 28. 29.

Obligatus soluere in Pascha domini nostri Iesu Christi, an in primo Paschate fortè Penthecostes cogi possit debitor legitimè, nume. 31.

Pœna qua nam sit contra prohibitionem tenentium, & falsificantium mensuras, & pondera, numero 33.

Pœna priuationis illius, qui alienarunt rem emphiteoticam, an habeat locum in minore, & muliere non ualentib. alienare bona sua sine presentia, & consensu propinquorum, & Iudicis, numero 41.

Pensio emphiteosis, seu rei conductæ, quando, & quo tempore solui debeat, numero 47.

Proximior inuestiti defuncti finita linea an inuestire debeat ab Ecclesia, numero 42.

Portus quomodo rumpi possunt, & atterari insidiando hostibus, n. 21,

Scriptum priuatum quando habet executionem paratam, & quando non, numero 27.

Scriptum priuatum an probari potest per testes, numero 28.

Ventus si defecerit in pugna quid erit agendum per Duces clasium, numero 2.

ARGVMENTVM.

De prudentia Ducum clasium habenda in maritimo bello.

An sint in hostes exercendæ insidiæ.

An licitum sit mentiri in re bellica.

De Apocis publicis, & priuatis, & an probent.

De Poena falsantium pondera, & mensuras.

De Materia rei emphitheoticæ.

I

IEMPOR E futuri belli naualis, tenentur Nauarei dare prius legale consilium Regibus suis, ubi sit profundior aqua: & de uentorū prosperitate, & natura, qualitate, bonitate uitio, & malignitate solita, portus, scopulorum, scamnorum harenæ, & lignorum sub aqua quandoque arte fixorum, aut ibi à natura

ortorū, & de tēporum tristitia, & de aquarū natura, & prosperitate, superiorate, profunditate, uel siccitate, & de locorum conditione, & an aqua crescat uel decrescat; & de uētis, & eorum natura, & an uentus sit duraturus, ut uelo fortunatè pugnetur, uel an cito deficiat uentorum spiritus: capiendo tutum consiliū, & arte curando capere uelis meliorem uentum, & habere semper aliquid superioritatis, quàm habeant hostes circa uentum, aquam, & locum, & alia necessaria, & an sint nebulæ, ut hostes incauti, ex improuiso aggredi ualeant, & superari incogitatè ob densam nebulam non uidentes inimicam classē illos inuadentem, ut contingit Marco Antonio pro Cæsare pugnantem, quòd hostes incautos auxilio nebulæ inuadit, & superauit naua

Iulij Ferret. De re nauali

li bello: & alia uice uento secundo supradictus Marcus Antonius incidit in scopulos, & partem suæ clasfis amisit. Et alia uice tale periculum uitando hostes in scopulos reduxit contrario uento, quos uidens Antonius fuit illos aggressus ad littus, quos superauit cum preda multa, & illam Cæsari præsentauit, in cuius præsidio uenerat missus à Gabinio sibi amico cum uiginti millibus peditum, & octingentis equitibus pro Cæsare contra Pompeum, & contra Pompeianos ipsius Cæsaris auxilio, multas in mari, & terra habuit uictorias Antonius, quem Cæsar magnificabat uirtute.

2 Et † si uentus in pugna defecerit, utile erit habere naues magnas benè munitas, & post ipsas se reducere remigio celeri cum triremibus, & nauibus paruis, operando nauium magnarum instrumenta bellica tartaræi ignis contra hostium classem, & inde cessante fumo instrumentorū pulueris sulfurei, facta ala cum sua classe, nauibus retentis in apto loco cum propugnaculis clasfis amica, tutabitur ab hostili nauigio fortè fortiori, & hostibus aggressis, & cū instrumentis bellicis turbatis, uictoria fidelium sequetur gratia Dei. Ut † contingit Augusto, qui maritimo experto Marte, cum parua sua experta classe contra Marcum Antonium habentem classem longè maiorem, & inexper tam, & tandem Augustus uirtute suorum expertorum, uictor fuit, & triumphator.

4 Et † Cimon filius Milciadis suorum uirtute expertorum terrestri, naualiq̄ue bello, ditissimam patriam rediit cum maximis hostium spoliis, & uictor pluries ac pluries triumphauit. Hic liberalis fuit, & similis Themistocli in uirtute, & ipsum maiorē fuisse patre suo Themistocle, ut Græcia firmat in iustitia, & æquitate, nec illis in re bellica fuisse inferiorem barbaros, Persas, Cypros, & Aegyptos, ingētissimas classes, & exercitus magnos habētes superauit in aqua, & terra cū parua copia expertorū militū: hūc hostē habuit inuidia Patrielis, quē exulē fecit, & inde ipsū sua uirtus, & patria restituit ob excellētiā tāti Ducis.

Sunt

5 Sunt † uitandi errores in bello, quoniam sunt in-
médabiles: Nam ilicò ex ipsis pœna sequitur, & turpe est
postea dicere, non putaram, sententia maximi Scipionis
Aphricani: & propterea habent cuncta considerare Du-
ces, & esse experti in omni bello. Nam imperitia nocet Re-
gibus, & omnibus hominibus in omni officio, arte, &
exercitio: nec ritè poterit quis replicare, cur me imperi-
tum elegisti? quia culpæ numeratur imperitia, l. si qui
fundum, §. Celsus, & per glo. ibi, ff. de locatione & con-
ductione.

6 Et † debent esse sciētes qualiter aquæ sonitus, & spu-
mæ dispersæ trāquilli maris, uel aquæ bulientis hybernali
tempore plurium dierum protendunt hiemem, & indicāt
uentos sæpe futuros, ut cantat Virgilius.

Atque etiam uentos præmonstrant sæpe futuros,

Inflatum mare cum subito positumq; tumescit,

Saxaq; caua salis, niueo spumata li core,

Tristificas certant Neptuno reddere uoces.

Ante densas stridor cum celso euertice montis,

Ortus adaugescit scopulorum sæpe recessus.

7 Et † habent cōsiderare Duces, quòd scopuli in aqua
occulti sunt hostes nauigiorum, in quibus Antholicus fi-
lius Deumaci elisit naues suas, unà cum Demoleunte, &
Flogio apud Delium locum Cheronensium. Et omni te-
nentur studio curare Duces clasium nè hostes sibi insidiē-
tur, & habere à longe signa certiorantia classem, & quan-
doque simulare aliò ire, & se conferre ad loca diuersa cū
classe, insidiando semper hostibus, Claudii Consulis exē-
plo, qui dum non ualeret ire Messinam, Pœnis fretum
custodientibus, finxit se uelle redire ad Urbē iussu Ro-
mani populi, hoc credito per hostes, & eorum mutato lo-
co suæ clasfis, se ilicò contulit Messinam.

8 Et † Mago Dux Carhaginensium uidens Locros fuis-
se obsessos à Crispino consule Duce Romanæ clasfis, spar-
sit nomē, Marcellū Romanorū cōsulē fuisse occisū ab Ani-
bale, & q̄ ipse Anibal ueniebat pro liberatione Locrésū,

Iulij Ferret. De re nauali

& secretò certos ex suis equis extra exercitum duxit, dato sibi ordine, ut ex montibus ibi uicinis se ostenderēt. Quade re credēs Crispinus illum fuisse Anibalem, se amouit à loco, & super classe ilicò fugit.

9 Et † dum Milciades fugasset Persas apud Maratonem uidens suos Athenienses terere tempus in lætitia uictoriæ, & audito Persas cum classe ire Athenas, ignorans factum, ilicò illis arte suafit redire in patriam pro tutela ipsius cū ad illa Persarū classis ire debebat, quo facto impleuit mœnia Athenarū cū armatis militibus, & uenientes Persæ iudicarunt Atticos esse in maximo numero, & hos alios esse, q̄ illi qui contra ipsos bellauerint apud Maratonem: quamobrem cum classe sua tremebundi redierunt in Persiam.

10 Et † arte tenentur Principes classis se cautè abscondere in occulto loco partem suæ classis, mittendo ante portū hostium ubi sit classis hostilis ad effectum, ut pugna comitatur, & hostium loca capiantur. Caridis † exemplo Atheniensium Ducis, qui uolens capere cum classe ciuitatem littori maris iacentem, partem suæ classis retrò promontoria posuit, & leues naues ante hostium portum trāscurrere fecit, quas ciues urbis prædictæ fuerunt insecuti cum nauib. suis illis, quas pro custodia portus detinebāt, ut illas captiuarēt: & Cares cum reliquo inuectus suæ classis quam occultauerat retrò promontoria, portum destitutum præsidio cum ciuitate occupauit. Idem † fecit Barcha Dux classis Carthaginensium, audito, quòd Romani in Sicilia obsidebant promontoria Lilybæi, iussit partē suæ classis à longe uideri, & reliquum occultauit retrò promontoria, & illam partem classis fuerunt insecuti Romani, & Barcha cum residuo suæ classis quam retrò promontoria occultauerat, portum Lilybæi occupauit. Hic Barcha fuit de familia, & agnatione callidi Pœnorum Ducis Anibalis. Et idem fecit Larta Pœnorum Dux classis in Sicilia, qui portum prædictum occupauit occultis insidiis retro promontoria. Romanis insequentibus, partem clas-

sis

sis Carthaginensium arte uelociter ante ipsos fugientem.

13 Et † si contingerit partem hostium clasſis inſequi, tūc tunc omni poſtpoſita mora, celeriter cum reliquo clasſis inſequentur, & arte tali incitabuntur hoſtes ad pugnam, & poſt aggreſſi ſuperabuntur ab animo ſa, & à forti ori Ca tholicorum claſſe pugnante pro Deo.

14 Et † arte ſimili Athenienſes occuparunt portum Sa miorum, certis ex ſuis nauibus miſis ante portum, quas hoſtes fuerunt inſecuti cum portus cuſtodia, & illum per diderunt. Et Lacedæmonii lætitia gaudentes, decē ex nauibus Punicis quas ceperant, ut uictrices ante miſerunt, quo uiſo per Pœnos fretum tenētes magna claſſe, illas aliter non fuerunt inſecuti, & Lacedæmonii cum ſua claſſe ad latus, & ad pupes nauium Punicarum fictè uictricium, Syracuſas applicuerunt, deceptis Pœnis. Et Lyſander Lacedæmonius clam arte depositis militibus in portu Athenienſium, claſſem ad littus rotauit in portum Munichia.

15 Contra † quem Alcibiades Dux Atticorum diſcedēs reliquerat Anthiocum unum ex Ducibus clasſis Atheniē ſium, qui Lyſandrum deriſit cum duabus triremibus, ex ſo cia diſcedens, aſſeſſit in portum Ephesi cum magno riſu, quem Lyſander fuit inſecutus cum pluribus triremibus, & inde uiſa ibi Athenienſium claſſe, ſuis in unum reductis nauibus, inſtructa acie pro pugna, & commiſſo prælio uictor permanſit Lyſander, & captis quindecim triremibus, hoſtium tropheum erexit.

16 Et † ſi pelle, uel uiribus leonis uinci hoſtes non poſ ſunt, curandum eſt illos uincere pelle uel aſtutia vulpis, Lyſandri ſententia.

17 Et † dum Rex Cyrus reliquiſſet Lyſandrū in locum ſuum contra Athenienſes habentes magnam claſſem cētū & octuaginta triremium, ordine ſibi dato nè pugnaret, cū ipſe breui foret rediturus cum claſſe ingenti ex Phœni cia, & Cylicia, & pluries prouocatus Lyſander ad pugnam arte ſe abſtinuit à pugna. & nolens manere in otio cum claſſe ſua, Inſulas multas cepit, & illas ſubegit dictioni ſuæ

Iulij Ferret. De re nauali

suę, damnificauit Salaminam, & Aeginam, & inde descendit ad classem Atheniensium, ubi Agidē salutauit, qui redierat ab Eolia: & certioratus qualiter Attici insequerentur ipsum in diuersas Insulas Asię, transiit. Vbi derelictū reperit Elepontum, & fuit aggressus Lampfacenos cum classe, & cum peditatu; Thoracem urbem quam cepit, dedit militibus suis in predā, in anchora tunc manēte Atheniensium classe apud Cleontem urbem Cheronensium; & hoc per Atticos Duces clasfis præscito, fuit nauigatum in urbem Sextam, & ad Aegeos pro frumento miserunt per flumen Caprę, non longē ab hostibus tunc circumcirca Lampfacum existentibus.

18 Et † præter alios Duces Atticę clasfis erat Philocles, qui populum Atheniensem consuluerat, ut polices incidere trium millium captiuorum gentis Lysandri, nē missilia exercere ualerent. Et uolentes Attici omnino bellare classica expeditione contra Lysandrum, qui suis commisit expeditis militibus, & remeantibus, ut in ordine propugna summo mane manerent cum silentio, & expeditū peditatum in littus locauit acie instructum, ordine sibi dato, ut tacitē manerent in armis ad ipsius mandata. Et in ortu solis cum omni classe uenerunt Attici ad classicam pugnam, contra quos Lysander uertit proras suarū nauium plenas bellatoribus, & superuēta nocte nō accessit in altū mare, sed sub suis primis nauibus certas posuit naues paruas, cōmisso suis, ut in ordine manerēt cū silentio; & ita stāte Lysandri classe, & cū peditatu suo expedito in littore ordinato, Attici redierunt ad locū primę stationis cū classe sua, missis per Lysandrum duabus ex triremibus suis leuioribus, & expeditis ad explorandum hostes, quę retulerūt Atticam classem redire ad primam stationem suam; & per tres dies idem fecerunt Athenienses, adeò, quòd Attici Duces, & Lysander cum suis in maxima audacia permāserunt, & uidētes Atticis Lysandrū dubitare de pugna, illū spernebāt, & iniuriabātur. Orta postmodū discordia inter Duces Atticos, hoc præscito per Lysandrū per ipsius ex-
plo.

ploratores, ut supra instruxit classē, & in littore nauiculis missis ad explorādum hostes, ordine dato exploratoribus suis, ut uiso, quòd hostes eduxerint extra stationē classē suam pro pugna, quòd celeriter redeant ad ipsum. Et dū forent in medio itineris exploratores Lyfandri, dato sibi prius per ipsum Lyfandrum pro signo scuto uno cupri, ut uisis hostibus extra stationem se firmarēt cum ipso scuto, prout fecerunt: quo uiso per Lyfandrū, percepto hostes uenire ad pugnam, suis interim ordine dato, ut in acie, & ordine pro expeditione permanerent, & quòd dato signo cum omni impetu irruerent in ipsos hostes, & inspecto iterum scuto cupri eleuato per naues exploratorum suorum, in altum mare classē suam induxit, sonante pro pugna tubicine prætoriae nauis, & impetum fecit in hostes, in littore existente peditatu in acie, qui cursu celeri ordine sibi dato per Lyfandrum se reduxit in colle, qui erat intra terram & terram per 15. stadia, quo omni studio capto, & ibi accesso per remiges Lyfandri, hoc uiso per Cononē Atheniensium Ducem, cum mœstitia suos uocabat, ut retrò redirent, & illum non audiebant, nec illi parebant: & ipse Conon se seruauit in fuga cum octo nauibus in Cyprū ad Euagoram. Reliquę naues captę fuerunt à Lyfandro, quarum pars uacua erat, & sine hominibus, & pars in terra otiosa manebat: & excepto Conone, alii Duces Attici unà cum tribus millibus captiuis capti fuerunt per Lyfandrum, inter quos fuit Philocles Dux Atticus, qui consilium dederat populo, ut polices trium millium captiuorum hostium truncarent, nè misilia ulterius exercere possent, quem reprehendit Lyfander de tali sæuo consilio: & audax Philocles respondit, se non habere Iudicem, quia uictus erat, & se obtulit morti, Lyfandro tenente ensē in manu, & retraxit ensē, inquit, Effet iniquum gestum, & maxima ignominia militiæ, facta uictoria, occidere captos in bello. & iussit suis, ut pro uictoria sonarent lætanter, & canerent glorias militares.

Iulij Ferret. De re nauali

- 19 Cato † pro lætitia per ipsum facta in classe sua, hostes euertit eleuato clamore euentus ficti auxilii.
- 20 Et † Gneus Duilius in portu Syracufano intrauit cū classe super cathenam, quod persæpe contingit nauibus impulsis per uim uētorum, uel remigio forti, & sæpe ab in expertis non ritè rectum mergitur nauigium, turbato mare uentorum causa bellantium.
- 21 Et † si contingerit muniri portum hostilem, nè hostes exeant de eo, uel nè in portum se reducant pro tuta statione, poterit in eo mergi aliqua magna nauis plena lapidibus, uel plures naues obrui, secundum portus qualitatem plenæ materia ponderosa, ita, quòd arte tali hostes exire, stare, uel capere, aut intrare portum nequibunt. ut olim in Ponto factum fuit per Pannonios in loco, qui modo dicitur *Natalia*, quæ nunc occupata reperitur per Mauthanos ob quorūdā discordiā christicolarū Principū.
- 22 Omnes † in hostes sunt exercendæ insidiæ, ut uictoria sequetur in bello iusto, cap. Dominus. 23. q. 1. à parte postposita illa olim boni Fabritii bonitate, qui dum posset hostium naues incendio delere, uel perforare de nocte, noluit, ueritus ignominiam esse dolo decipere quenquam in re bellica, inquit, Minime fore iustū hostes uincere dolo: cuius sententiam comprobamus in bello non iusto. Secus si cū hoste iustè pugnaretur, quia tunc nō refert an iusto aperto Marte, an dolo uel insidiis pugnetur, ut aliàs dixi in libro Antiquæ illustratæ, & instauratæ militiæ, in Tractatu De iusto, & iniusto bello. c. Vtilem simulationem, 22. q. 2. & per glosam in c. Cupientes, de electione in 6.
- 23 Mentiri † autem nunquàm est licitum, neque fallere quēquàm mendacio, cum maximum sit sacrilegium mendacium, c. Serpens, de poenit. dist. 1. Et bonus est dolus ille qui habetur in hostes, nec ullus dolus dicitur ille qui habetur contra infideles, latrones, & pyratas, hæreticos, & rebelles, & similes impios diffidatos à lege: & quid differat dolus à fraude, & quot modis fraus committatur, me remitto ad notata per Abb. in c. ex tenore, de rescriptis, & in
confi-

consilio eiusdem Abbatis, num. 70. & per glo. in c. Quanto, de priuilegiis. & ibi per scribentes, & in c. Plerique, 14. q. 3. & in l. fraus, ff. de legibus, & aliàs dixi in libro illustratæ, & instauratæ militiæ, in Tractatu De fide seruanda.

24 Mercatorum † numerus est magnus in Orbe, quorū quidam sunt boni, & quidam mali, & mendaces, fallentes illos mendatio, qui emunt merces ab illis, & persæpe debita iam soluta pluries petunt in suis dolosè notata libris, l. si quis, ff. de re iudicata. Nam peius est mentiri, quàm tacere uerum, tenet Innocentius in c. Proponente, extra de re-scriptis, & mendacium illud est odibilis, quod est proximum uero, ut tenet Quintilianus de diuite accusato. Mixtum mendacium omnibus aliis ueris contentis in instrumentis, aut in testimonio, totum uitiat instrumentum, & seu testimonium, c. fraternitatis, extra de hæreticis, & c. si ad sacras, distin. 9. ut latius dixi in libro nuncupato Defensorium fidei, & Apostolicæ Sedis: Nam peculiare est malorum mercatorum mentiri, peierare, & deierare, c. Eiiciens cum sequen. 88. distin. & ille etiam mentitur, qui uerum dicit putans falsum, uel è contra, c. homines, cum sequen. 22. quest. 2. Nec semper est mentiri faciendo contra promissa fortè illicita, & iniusta, Nec omnis qui mentitur falsum loquitur, nec omnis qui falsum loquitur respectiuè mentitur, c. Beatus, & c. His autem, 22. questio. 2. Pauci mercatores negociantur sine peccato, quia regulariter sūt nimis auidi in acquirendo, & uendendo merces; & pro pretio rerum deierant peierantes: nam hæc sunt hominis, & non artis uitia, quia ars sine uitio agi non potest, & malis mercatoribus aliud non remanet nisi peccatum, quod secum portant in æternum illo non confesso, & debita nõ peracta pœnitentia confessi criminis, c. Eiiciens, 88. distinctione.

25 Et † quidam sunt mercatores, quòd tam tristem, & prauam habent conscientiam, quòd prædones multos excedunt malitia, & fraude ob auaritiæ cœcitatem, quæ est oīum radix malorū, & idolorū seruitus, c. Idolatria, 27. q. 1.

Iulij Ferret. De re nauali.

- 26 Et † quippè nihil est detestabilius in Regibus, quàm auaritia inimica uirtuti: quia illos Deo, & mundo reddit odibiles. & strenuos milites facit imbelles, & inertes hæc pessima lupa, ut latius dixi in lib. illustratæ, & instauratæ militiæ, in Tractatu De continentia, & sapientia Imperatorum.
- 27 Quæro † de scripto priuato mercatoris scripto manu propria, uel subscripto dicti mercatoris cum subscriptione trium testium, iuxta illud, Cautio priuata si sit trino teste notata. pro debito mercium an habeat executionem paratam, prout habet instrumentum, stante statuto, quòd instrumenta publica, uel scripta manu debitorum uel subscripta unà cum subscriptione trium testium. Dic tale scriptum, seu apocam habere executionem paratam contra debitorem tanquam si esset publica scriptura obligationis, quòd secus foret si dictum scriptum careret subscriptione manus propriæ ipsius debitoris, uel scriptum non esset manu eiusdem debitoris: quoniam forma statuti est seruanda pro regula, & tunc non haberet executionem paratam, sed ordinariè experietur creditor contra debito-
- 28 rem &c. Quid † si dubitetur de illa scriptura, An probari possit per testes in ea descriptos, uel saltem per duos eorum attestantes dictam subscriptionem esse manu ipsorum testium, & apocham scriptam uel subscriptam manu debitoris, ut in authentica Ad hæc, C. de fide instrumen. uel per alios testes, aut per comparisonem literarum, habetur per Iasonem in l. Admonendi, in secunda lectura, ff. de iureiurando.
- 29 Et † an isto casu possint se pro testibus subscribere mulieres, & sufficiat earum subscriptio. Dic quòd non, licèt de iure prohibitæ non reperiantur mulieres esse testes in instrumentis regulariter, sed tantum in testamentis prohibitum reperitur. Et est notandum, quòd subscriptiones factæ in apocis priuatis debent esse in eadem carta, aliàs nõ ualere, ut tenet Baldus in l. 1. in 2. colum. & in l. 2. in fine C. qui potiores in pignore habeantur, lib. 8.
- 30 Quid † si debitor existens Pisis promisit creditori soluere

uere mille in ciuitate Neapolis, & ita se obligauit facta cautela de soluendo in mense Decembris uigintiquinque, vtrum teneatur creditor ire Neapolim, uel mittere procuratorem legitimum Neapolim. Dic quòd sic, aliàs debitor non erit in mora, l. item Mela, ff. de constituta pecunia, & l. Labeo, ff. de nautico foenore. Ideò erit cautela in casu præmisso ponere pactum in obligatione, ut debitor in mora constituatur si non soluerit debitum in termino creditori, ut in obligationibus solitum est fieri in Urbe, & tunc erit necesse debitori ire ad domum creditoris cum pecunia, aliàs erit in mora, & in poena instrumentali.

31. Quid † si mercator se obligauerit ex causa mercium alteri mercatori soluere mille in Paschate domini nostri Iesu Christi, nõ aliter expresso de quo Paschate, & an ueniẽte Paschate Pentecostes teneatur debitor creditori non aliter expectato Paschate alio futuro Resurrectionis Dominicæ, Dic intelligi de primo Paschate uenturo, & tunc debitor potest astringi, & in mora constituitur ilicò ueniente, & elapso primo Paschate: nã unum est Pascha Resurrectionis Dominicæ, & aliud Pentecostis domini nostri Iesu Christi, & de primo sic ueniente Paschate intelligitur, nisi aliter fuerit expressum in cautela, ut aliàs dixi in alio libro &c. l. Traheticiæ, in fin. ff. de actionibus, & obligationibus.

32. Quid † si factum fuerit debitum, & creditum inter mercatores pro mercibus, ut puta pannorum, olei, frumenti, carnis salitæ, & similibus rerum mercantilium, quæ constant in pondere, & mensura, & fuit pactum inter mercatores, & debitores solui debita in Natale domini nostri Iesu Christi, contingit mutari monetas, ponderas, & mensuras principali proclamate, Qualiter fiat solutio, ponderetur, uel mensuretur. & hoc casu fuit consultus Baruli, & Si ponti. Consului, quòd non ad illam monetam, neque ad illam mensuram, neque ad illud pondus, quæ, & quod erant tempore contractus, ut quidam dicebant, sed ad illam saltem existimationem, l. Quod te, ff. si certum petatur, & l.

Iulij Ferret. De re nauali

- uxori, §. Aristo, ff. de leg. 3. c. cum olim, extra de censibus, & ibi per Abb. & per Oldra. in consil. 13. & in consil. 31. & in consil. 249. & in l. fin. ff. de auro, & argen. lega, & per Bonifacium de Mantua in libro suo maleficiorum, in titu. De poena falsantis menfuras, circa finem, & per D. Andrea de Isernia in c. 1. in titu. quæ sint regalia in usibus feudorum.
- 33 Et, † quæ nam sit poena falsantium pondera, & menfuras argentium uel minuētium. Dic poena falsi, l. hodie, §. 1. ff. ad leg. Corne. de falsis. Item relegationis, l. Annona, ff. de extraordinariis criminibus, & alia etiam iis datur poena arbitrio prudentis Iudicis, l. in dardanarios, ff. de poenis. & l. Hodie, ff. de falsis, & c. 1. de crimine falsi, & l. Nullum, in fin. C. de testibus. & c. Ut mensuræ, extra de emptione, & uenditione. Item conditione furtiua tenentur, l. si quis, §. uxori, & in §. si maiora, ff. de furtis. Item, & ille tenetur ad interesse, qui falsas menfuras commodauit scienter, & pondera, l. in rebus, §. si quis sciens, iuncta l. 1. ff. de furtis. Quod non ita procedit in eo, qui sub certa mercede locauit, uendidit, aut emit, sciue, sciens siue ignorans, l. Sed ad des, §. 1. ff. locati, & l. Tenetur §. si uas, ff. de actioni. emphi. Nisi fuisset prouiso, quòd nullus posset tenere falsas menfuras: nam tunc puniri posset poena prouisionis, uel statuti &c. Ideò bonum est oī anno, q̄ adiuſtentur pondera, & menfurae, nè defraudetur populus in mēsuris, & pōderib.
- 34 Quæro † de casu occurrenti, si liber Ecclesiæ, uel Capituli censuarii, uel emphitheoticarii probet in iudicio, & extra. Distinguendum puto, si inter easdem personas descriptas in eo fuerit causa uel differentia. Dic probare, tūc non dubito, secus si differentia fuerit inter diuersas personas in eo non descriptas: quia tunc non probabit. ita tenet D. Felynus in c. Ad audientiam, extra de rescriptis.
- 35 Quæro † si fuerint plures hæredes emphitheotæ, & vnus soluerit Canonem, & alius non soluerit, an pars non soluētis cadat ī cōmissū, & si solutio alterius in aliquo sibi opituletur, & tenet Bartolus post glosam, quòd prodest etiam non soluenri, & quòd non cadit in commissum in l.

- communi diuidundo, ff. commu. diuidun. scilicet quando est indiuisibile emphitheoticarium predium urbanum uel rusticum habetur per Bal. & Angel. in l. Necessarias, §. si unus, ff. de pignora. actio. & in l. 1. C. de caducis tollendis, & per Imol. in c. Potuit de locato. Quod secus foret dicendū si à principio fuerunt duo emphitheotæ, q̄ unius cessatio præiudicat sibi soli nō soluenti, & nō socio suo soluēti, secundum scribentes in l. fraudanti, ff. de publicanis &c.
- 36 Et † quando solutio emphitheosis uni soli prodest, & quando ambobus, habetur per Bal. in l. solemnibus, C. de rei uendicatione.
- 37 Et † si unus hæredum emphitheotæ soluerit totum canonem emphitheosis, non reuertitur, sed proderit cohæredi socio, qui non soluit, & is tenebitur cohæredi socio soluenti ad partem Canonis pro eo soluti, ut tenet Ioannes de Imola in c. Potuit, extra de locato &c.
- 38 Quæro † de emphitheota, qui non soluit Canonem infra tēpus iuris debitum, an priuetur iure suo. Dic quòd sic, quantumque habeat priuilegium à Principe, quòd res emphitheota non reuertatur ob Canonem non solutum: quia nō intelligitur de priuilegio clauso in corpore iuris, habetur per Bal. in l. si à te, C. de pactis inter emphitheotā, & uenditorem.
- 39 Quæro † si in emphitheosi Ecclesiastica succedat filius naturalis legitimatus. Dic, quod si talis legitimatio facta fuerit à Comite Palatino habente potestatem in priuilegio sibi concessò à Principe, quòd tollat omnem maculā genituræ, & defectum: uel, quòd possit legitimare, & cum potestate succedendi in bonis quibuscunque etiam emphitheoticis, censualibus, & feudalibus; (ut in priuilegio mei Comitatus mihi concessit Inclyta Maiestas imperialis Caroli Quinti, & sēper Augusti in ciuitate Bononiæ) proculdubio legitimatus succedet, ut in authentico, quibus modis naturales efficiuntur legitimi. Vbi habetur ac si legitime essent nati, & per Bal. in l. Imperialis, C. de nuptiis. & per Bar. & Bal. in l. Gallus, ff. de liberis, & posthumis.

Iulij Ferret. De re nauali

40 Quæro † si Ecclesia domina rei emphitheoticæ solite inuestiri laicis, uel clericis possit propria auctoritate ingredi possessionem, facta prius declaratione per Ecclesiã dominam, rem esse deuolutam ad ipsam per lineam finitam, uel propter pensiones, & Canones non solutos, uel aliter ob pacta non seruata. Reuerendiss. D. Cardinalis Florentinus in c. Potuit. extra de locato. & Ioannes de Imola ibi, tenent, quòd non, & quòd melius foret pro Ecclesia si Iudicis competentis auctoritate apprehenderet eam, & quòd est necessaria Iudicialis auctoritas in isto casu. Et idem tenent Petrus, & Cynus in l. 2. C. de iure emphitheotico, & ibidem tenet idem Salycetus, & Albericus de Rosate, affirmantes hanc esse iuridicam, & rationabilem, ac æquam, & communem opinionem, l. creditor, C. de pignoribus. Vbi habetur, quòd si creditor fecerit pactum de ingrediendo possessionem propria auctoritate si debitor conuento tẽpore non soluerit, & quòd licet ingrediatur possessionem auctoritate sua non dicatur iniuriam facere, quòd tamen illam tenetur ingredi auctoritate Iudicis competentis per rationem quam dat textus in c. licet heli, de præbendis in 6. Vbi non licet Episcopo expellere priuatum ipso iure de possessione, nisi priuatio fiat per sententiam Iudicis competentis, per generalem regulam tituli, C. nè quis in sua causa ius sibi dicat, & nè materia detur committẽdi rixas, l. Acquisitum in Principio, ff. de usufructu & c. Item alia ratione, quòd licet lex in aliquibus casibus transferat in aliquem dominium ipso iure, nunquam tamen intelligitur translata possessio, l. cum hæredem, ff. de acquiren. possessio. & glo. in l. cum duobus, §. Idem respondet, ff. pro socio. Idem est dicendum in casu præposito, quòd licet foret emphitheota priuatus ab ipso iure suo, ut in l. 2. & ultima. C. de iure emphitheo. non tamen intelligitur ab eo ablata possessio sua naturalis in alium translata secundum communioem sententiam Doctõrum, licet quidam doctores in hoc dubio distinctionem fecerint, ut longè disputat Moderni in dicta l. 2. C. de iure emphitheo. in hoc

tamen

tamen omnes concordant dominum directi domini non posse tutò, & còsultè expellere emphitheotam propria auctoritate sine licentia competentis Iudicis. & maximè quãdo emphitheota negat se cecidisse à iure suo, & per generalem negationem res dubia efficitur, ut plenè habetur per Doctores in l. 1. C. de procuratoribus. & tunc non poterit dominus sibi ius dicere propria auctoritate, & sic non poterit auctoritate sua propria expellere emphitheotam. Quoniam hæc cognitio an ceciderit, uel non ceciderit à iure suo, spectat ad Iudicem competentem non suspectum, & interresse non habentem, & non ad ipsum dominum, de cuius interresse, & causa tractatur, per dictam regulam Iuris, nè quis in sua causa ius sibi dicat. tenet Speculator in titulo de locato, in §. nunc aliqua, uersiculo 48. & per Ioannem Andreae ibi in additione &c. & per Bal. in l. 2. C. de iure emphitheo. Et quia allegando plura ad materiam, fastidirem legentes, idcò de iis paucis contentus pro nunc maneo.

- 41 Quæritur † si de iure poena priuationis rei emphitheoticæ habeat locum in foemina, & minore alienantibus, aut contrahentibus rem emphitheoticam non seruata forma statutorum, requirente præsentiam aut consensum propinquorum, & Iudicis. Dic quòd non, quoniam erit inuálida talis alienatio, & còtractus nullus, & inuálidus secundum Baldum in l. 2. C. de Episcopali audientia. Nam stante dicto statuto si in aliquo defecerit còtractus in forma tradita à statuto, còtractus erit nullus, & non tenebit: nã paria sunt non interuenire actum, uel interuenire mutilatum, manchum, & inuálidum. habetur per Reuerendis. D. Cardinalem Zabarellam in clemen. fin. in 12. q. de elect. Et sic poenæ locus erit statuti, nec obligatio naturalis oritur, nõ seruata forma statuti requisita à statuto, uel à lege, ut tenet Paulus de Castro post Bartolum in l. si non fortem, ff. de conditio. indebiti. Et poena statuti contra opponentem aliquã exceptionem nõ habebit locum si ineptè, & nulliter opposita fuerit, tenet Baldus, & Alex. in l. 1. §. 1. ff.

Iulij Ferret. De re nauali

ff. quòd quisque iuris, & in l. Aduersus, ff. de iurisdictione.
42 omni. Iudicum. Fuit † à me consultum per Reueren.
patrem Abbatem Sancti Vitalis de Rauenna ordinis San-
cti Benedicti congregationis Casinensis de inuestitura
rei emphitheoticæ illius, in cuius persona est finitum ius
emphitheoticum, siue linea est finita ipsius inuestiti; quis
renouari de iure prædicto debeat, ex quo est res solita da-
ri in emphitheosim laicis. Respondi proximiorum primò
inuestiti innouari debere per plures rationes, quas notat
Alexander de Imola in l. i. §. i. & in l. Aduersus, ff. de iuris-
dictione. omni. iudic. Quoniam fieret iniuria proximiori si
non inuestiretur, tenet Bar. in l. i. §. permittere, ff. de acqui-
renda possessione: cuius opinio ob eius æquitatem serua-
tur in practica.

43 Quæro † de casu occurrenti, filius decesit sine filiis, su-
perstite matre, an ipsa mater uniuersaliter succedat filio
suo defuncto in omnibus bonis. Dic quòd sic, de iure com-
muni per Tertulianum Senatusconsultum, in l. Cū oportet,
C. de bonis que liberis; & etiam uigente statuto, uel cō-
suetudine locorum foeminas succedere in bonis emphi-
theoticis, feudalibus, censualibus, & libellariis, ut de profa-
nis, & seu burgenfaticis, & ipsas esse capaces huiusmodi
bonorum tenet Baldus in l. eam quam. C. de fideicommissis.

44 Nec † obstaret si allegaretur contra matrem extare
substitutionem pupillarem factam dicto filio pupillo per
patrem, & quàm diù sit locus causæ testati, locum habere
non potest causa intestati, l. quàm diù, ff. de acquiren. hère-
di. Et datur cautela, ut mater opponat de inualiditate di-
cti testamenti, & seu substitutionis assertæ, & per negatio-
nem fit dubium: ita, quòd Iudex habet iudicare facto pro-
cessu, interim probata matris maternitate, probatur etiam
eius successio ab intestato, quòd debeat mater admitti tã-
quàm proximior ad luctuosam hæreditatem filii. Et quan-
tùm ad patris testamentum si fuerit dubium an ualeat &c.
& super inde pendeat iudicium uel appellatio, non debet
nocere matri, quæ est clara de iuribus suis. Propterea non
poterit

poterit contra matrem Ecclesia domina allegare ius tertii in casu prædicto, nè matrem inuestiat, ut proximior.

45 Et † quando opponitur de iure tertii, requiritur successio, uel mandatum, aut cessio iurium uel actionum, l. si rem quam, ff. de euctio. cum ergo iura tertii non fuerint cessa prædictæ Ecclesiæ dominæ ab aliquo qui succedere intendit in dicta re aliquo iure testamēti, uel intestati, uel aliter quocūque uel alio iure aut titulo. Igitur frustratoriè agitur per Ecclesiam, allegando ius tertii, quod sibi non competit, ut in dicta rubrica, C. res inter alios acta tertio non præiudicent; & si tertius pro interesse suo cōpeteret se inuestiri, & dubium foret de iuribus suis, omnino mater esset inuestienda pro claris iuribus suis ab Ecclesia domina in casibus in quibus foemina de iure est capax tenere rem emphitheoticam Ecclesiæ.

46 Quæro † de conductore quando potest expelli, & quando non, habetur in l. ædem, C. locati. & per Specul. in titu. de locato, uersiculo Item excipitur contra conductore.

47 Et † quando pensio rei conductæ solui debeat. Dic in fine anni, nisi aliter resisteret consuetudo. glo. est in l. Defuncta, C. de usufructu, & l. diuortio, & per Docto. ibi, ff. solu. matrimo. nisi aliter foret in pactis. tenet Bar. in l. 2. C. de iure emphitheo. per illum tex. Vbi dicit, quòd si conductor defecerit in solutione etiã unius numi, & seu in uno numo, poterit expelli, prout emphitheota expellitur, qui cessando soluere in uno numo. Canonem cadit à iure suo, ut ibi per Bal. & in authen. quæ res, C. de sacrosanc. Ecclesiis, & in rubrica, C. de contrahe. emptio. & in dicta l. 2. & per tex. & glo. in l. Res bona fide, ff. eod. & in l. ædem, C. locati. Aliud in emptore dicebat Bar. in l. 2. C. de iure emphitheo. qui lucratur fructus pro rata pretii soluti in l. fistulas, §. qui fundum, ff. de contrahen. emptio. & in l. si. ff. de fundo dotali, & in l. Iulianus, §. offerri, ff. de actionibus empti, & per Baldum in l. si traditio, ff. eodem titulo, & c.

LIBER VNDECIMVS

DE RE NAVALI

ACTIONE confessoria pro restituenda possessione qua
si seruitutis an debeat aliquid fieri contra contuma-
ciam ex primo decreto ac secundo, numero. 19.
Actio est popularis nè quid fiat in loco publico, nu-
me. 44.

An liceat cuilibet edificare in locis publicis, & fluminibus regalibus
Principum, numero 44. 45.

Cautio est petenda ab illo, qui in loco publico edificat, numero 13.

Cautio danda est quando timetur de damno futuro de re ad rem, nu-
me. 20.

Cautione petita pendente si domus ruerit, quid habebit iudicare iu-
dex, numero 25.

Cauendum est de futuro damno, numero 29. 30.

Cautio damni infecti certa esse debet, & non conditionalis, nume-
ro 32.

Cauere debet edificans quilibet in re publica uel privata, de qua ha-
betur interesse alienum, numero 37.

Cauendum quando non sit, numero 37. 42.

Contumax in non admittendo ponendum in possessione ex primo de-
creto, tenetur de damno infecto, numero 31.

Creditor possessor pignoratitius satisfacere tenetur de damno infecto,
numero 18.

Creditor an possit rem aduocare non cauto de damno infecto, & quid
de emptore, numero 48.

Damni infecti actio non datur illi, qui alio iure potest damnum sibi
resarciri, numero 23.

Damnum occursum post missionem, ad quos spectat, numero 28.

Dam-

Damno illato pluribus ex domo ruinosa omnes agent contra possessores rei ruinosae, numero 50.

Decretum primum quid operetur inter plures missos ex eo in possessione, & quid de secundo decreto, numero 24. 25.

Dominus pro seruo tenetur de damno infecto post immissam ex primo decreto, numero 28.

Domus an demoliri possit ex causa negociationis, numero 34.

Edificans in re aliena tenetur satisfacere, sed si in suo re promittere tenetur ex stipulatione damni infecti, numero 40.

Filius familias mercator, an querat lucrum patri suo, numero 36.

Iuramentum calumnie an requiratur in iudicio damni infecti, numero 11.

Iurat de calumnia, & ille qui petit in iudicio damni infecti alieno nomine, numero 12.

Misio an detur ex primo decreto in locum dirrutae domus, numero 29. 30.

Negligentia nocet, & prodest diligentia in iudicio damni infecti, numero 27. 28.

Ordinarium beneficium, & auxilium facit cessare extraordinarium, numero 21.

Possessor bonae fidei an teneatur satisfacere in hoc iudicio damni infecti, numero 17. 21.

Possessor pro domo ruinosa cauere tenetur de damno infecto, numero 49.

Possessio relicta necessitate animo illam retinendi non perditur ipso iure, numero 33.

Proprietarius tenetur cauere de damno infecto, numero 11. 15.

Pro re ruinosa existente in peculio filij, an pater, & filius cauere teneantur, numero 35.

Iulij Ferret. De re nauali

Procuratorum factio, tutorum, aut curatorum agi posset in hoc iudicio de damno infecto, numero 28.

Stipulatio damni infecti competit ei, cuius periculo res est, & in bonis, numero 22.

Stipulantes plures de damno infecto an teneantur omnes promittere numero 38.

Stipulatio damni infecti an locum habeat si res suo uitio damnum infert, numero 39.

Stipulatio damni infecti locum habet ad interesse, & ad expensas, & ad lucrum cessans, numero 39. 43.

Stipulatio facta extra iudicium an constituet quem in mora, nu. 47.

Stipulatio an committatur pro communi pariete damnum inferente sine alicuius uitio, numero 46.

Superficiarius tenetur cauere de damno infecto, numero 16.

Vitium soli, & operis habetur, numero 37.

Vitio rei agitur, & non casu fortuito ad interesse, numero 39.

Via in publica an quis auctoritate sua edificare possit sine damno vicinorum, numero 41. 43.

Usufructuarius cauere tenetur de damno infecto, numero. 11. 12. 16.

ARGV-

ARGUMENTVM.

De Temporibus aptis ad nauigandum.
De Damno infecto.

NTE omnia sunt considerata tēpora in re nauali, quibus tuto, & aptissimè nauigatur, & in quibus dubiè exercetur nauale exercitium in Pelagus: & quo nam sit tēpore permissa nauigatio, & quo prohibita habetur in l. Quoties, C. de naufragiis libro 12. & Doctores ibi scriben-

tes. Permittitur t̄ enim nauigatio à Calendis Aprilis usque ad calendas Octobris, & in reliquo tēpore anni prohibetur. est bona glosa in l. 1. C. de militari ueste, lib. duodeci. & in l. Qui prætorio, ff. de rei uēdicatio. & tex. in l. Quoties, C. de naufragiis lib. 12.

Et t̄ iis etiam attenditur consuetudo aquarum, & locorum qualitate, & natura: quidam firmant à sexto Calēdas Februarii usque ad Calendas Octobris beneficio æstatis foecundæ nauigari, hābito tamen respectu ad sydera, & ad martiales uentos.

Æstiuo t̄ uerò tempore uentorum mitigatur acerbitas, in reliquo tempore dubia est nauigatio propter furentes uentos, tempestates, & procellas asfiduas, & interpolatas pluuias, & ferè continuas.

Et t̄ utile consilium est, ut æstiuo duntaxat nauigetur tempore, & quòd in plenilunio, & æquinoctio autumnali Occidentalis maris cautè nauigetur: quia tunc crescit fluctibus, & in hiberno tēpore, ut reliqua maria, & nauigātes se tunc uariis exponunt periculis, ut ille qui primò malā habuit, & secundam duxit uxorem. Nam bis turbidum nauigat equor, Qui semel nuptus bigamus esse querit. c. Nos

Iulij Ferret. De re nauali

17. q. 2. Bigamus enim hortari nō potest castitatem, c. vna, §. Bigamus, 26. distin. & ob suspicionem futuræ incontīntiæ ordinari sine papali dispensatione non potest ad ordines sacros, c. Proposuiſti, octuages. ſecun. diſtin. & diuino iure improbatur bigamia, ut aliàs dixi in Defenſorio Apoſtolice Sedis, propter defectum ſacramenti, & ordinum prærogatiuam, ut in gloſa capituli; primi, 26. diſtin.

6 Quidam † dicunt domos, & diuitias nobis dari à parētibus, uirtutem autem, & uxorem bonā uel malam à Deo. Ego autem firmo ſecundum Apoſtolum Iacobum, Omnia bona à Deo uenire luminum: & quippè in re nauali ſunt, ut aliàs dixi, conſiderandæ cœleſtes cauſæ, quas ad plenū humana conditio cognoſcere non poteſt.

7 Occurrit † caſus, nauiculam quandam cuiuſdam nau-tæ Epyrotæ impulſam fuiſſe ab aqua fluminis Veruecis nūcupati in territorio Rauēnæ, in agro Eccleſiæ beatæ Agnetis uirginis, & martyris in ſiccum relictam, & extrahere illam nitebatur nauta. ego conſultus de caſu reſponſum dedi id fieri per ipſum nautam de iure non poſſe niſi prius caueret de damno infecto, & etiam de inferendo Eccleſiæ per tex. in l. Ratis, ff. de incend. rui. nauſra. & ita fuit iudicatum ſecundum reſponſum meum, & ratio fuit: quia ſi nauis aliqua fuerit aſportata uiſ fluminis in alienum fundum, non poteſt quis tollere eam, niſi cauerit de damno il lato, & inferendo, l. hoc amplius, §. 1. & per Doctores ibi, ff

8 de damno infecto. Quid † ſi dubitetur de damno, & ruina inferendis ob ruinoſam domum, uel ipſius partem; cautio damni infecti petenda eſt, Præſide ſeu prætore ſedēte pro tribunali, Damnum. n. infectum eſt damnum nundūm factum, ſed quod futurum ueretur, l. Damnum, & l. Dies, ff. de damno infecto. Et locum habet hoc edictum de damno infecto in ædibus, & operibus uitioſis in quouis loco ſitis. Et † datur hæredi, & contra hæredem hæc actio in factum ad intereſſe, & eſt perpetua, ut in §. Hæc autem dictæ legis, & contra unum non cauentem, ex pluribus fit miſſio in poſſeſſionem.

Et

- 10 Et † si plures petierint mitti omnes ex primo decreto in possessione admittuntur equaliter, & nisi prius denunciatur ad domum inquilini, aut procuratoris, non fit missio contra absentem, & nullo habitante libellus affigetur domibus. Et ante petitam cautionem secuto damno non tenetur dominus si omnia quæ iacent pro derelicto habet.
- 11 Quæro † si tam proprietario, quàm usufructuario caueri debeat de damno infecto. Dic quod sic, quia utriusque interest, nec in plus tenetur, quàm si cauisset soli proprietario habenti proprietatem, & usumfructum, l. Dies, §. Prætor, & l. Prætoris, & l. si propriarius, ff. de damno infecto. Quod datur contra non admittentem, & contumacem, delato petenti iuramentum calumniæ, qui etiam tenetur iurare in alia instantia de calumnia, finita prima instantia.
- 12 Et † ille quoque, qui petit alieno nomine caueri tenetur, & iurare de calumnia in hoc iudicio, si mandatum ad hoc speciale habuerit, aliàs repellitur à limine Iudicii, & ab instantia, nisi ille cuius nomine peteret iurare non deberet de iure, uel ipsius iuris priuilegio clauso in corpore
- 13 iuris. Et † de opere quoque, quod est in loco publico etiam peti potest cautio, & contra reuuentem cauere contumacem de damno infecto, ut in dictis iuribus.
- 14 Et † postquàm missus est in possessionem ex secundo decreto petens cautionem de damno infecto cum intervallo mittitur in possessionem rei ruinosæ cum effectu, & illis contra quos non cauentes, quorum rei iam est facta immissio in possessionem rei ruinosæ hæc cautio nõ præstatur.
- 15 Quid † de superficiario, an teneatur satisfacere de damno infecto. Dic quod sic, quoniam sua interest, & dominus promittere, & propriarius repromittere tantum de toto damno, licet alius habeat usumfructum &c.
- 16 Usufructuarius † quoque tenetur cauere de toto damno infecto tam pro iure suo, quàm pro iure proprietarii, & eius procuratorio nomine: & si propriarius nõ repromittat, uel usufructuarius nõ caueat, mittatur in possessionem

Iulij Ferret. De re nauali

petens illam, si autem non cauerit usufructuarius proprietario qui repromisit, repellitur ab usufructu, & si usufructuarius aliquid præstiterit pro uitio rei, proprietarius tenetur ei conferre, aliàs res remanebit apud fructuarium iure domini, l. hoc amplius cum sequenti, & præcedentibus, ff. de damno infecto.

- 17 Quid t̄ de possessore bonæ fidei an ipse satisfacet. Dic non teneri ad satisfaciendum, l. Qui bona fide, ff. de damno infecto. &c.
- 18 Cogitur t̄ etiam satisfacere creditor possessor pignoratitius, & ei quoque caueri debet de damno infecto, & iustus possidere propter non petitam cautionem potior est pignoratitio creditore, l. Quid, cū sequē. l. ff. de dā. infec.
- 19 Et t̄ quando agitur confessoria si pro restituenda quasi possessione seruitutis debeat aliquid fieri contra contumacem ex primo decreto. Dic quòd sic, quia fit missio in loco seruiente seu obligato seruire ex secundo decreto, & standum est per certum tēpus Iudicis arbitrio infra, quod agatur, l. à quo fundus, ff. de damno infecto.
- 20 Cautio t̄ damni infecti petitur quando timetur de re ad rem, & non de re ad personam, l. Qui bona fide, ff. de dā. no infecto, & illi non præstatur cautio cui imputari potest culpa ædificii iam constructi.
- 21 Et t̄ propter ordinarium auxilium cessat extraordinarium, nisi per extraordinarium esset plenius consultum, & cautum, & petunt usufructuarius, & superficiarius sibi caueri à domino, sed cautionem huiusmodi non petit bonæ fidei possessor à domino, sed ab alio.
- 22 Et t̄ competit stipulatio hæc damni infecti nō tātum ei, cuius bonis res est, sed etiam ei cuius periculo res est, l. damni infecti, ff. de damno infecto.
- 23 Et t̄ quidem pro regula tenendum memoriæ, quòd actio damni infecti nūquam præstatur si alia uia damnum resarciri potest, l. si ædibus meis, ff. de damno infecto, & beneficium ordinarium facit cessare extraordinarium.
- 24 Et t̄ si plures ex primo decreto, siue simul, siue separa

tim fuerint immissi in possessionem ex dicto primo decreto, omnes erunt pares in iure, nec unquam præscribent, nisi post interpositionem secundi decreti. Sed si unus peruenit in secundo decreto post primum decretum, interueniente temporis interuallo, in locum domini habebitur, & præscribet, l. si finita, ff. de damno infecto.

25 Et † ratione partis ruinosæ domus contiguæ parti substantiali utriusque possessionem petēs mittatur in ea, ut in dicta l. si finita, & per missionem primi decreti non compellitur quis in hoc iudicio discedere de possessione, & prior possessor ex causa secundi decreti de possessione deiicitur ex causa damni infecti, & contra non latitatem proceditur ad secundum decretum, sibi iure saluo restitutionis in integrū: & possessio illius rei ruinosæ contumacis habentis utile dominium ex secundo decreto transferatur, & non directum, nisi contra dominum directi possidentem directum foret expertum. & pendente cautione petita si domus ruerit, iudicabit Iudex dominum domus dirutæ teneri de damno infecto contra non cauentem in præterito.

26 Et † hoc iudicio damni infecti an procedatur contra pupillum, ut sit contra maiorem. Dic quòd sic, sed ipsis succurritur ex causa absentia, aut ætatis restitutione in integrum, & missus ex primo decreto non tenetur rem reficere, licet habeat pignus prætorium, secus in conuentionali pignore, l. si finita, ff. de damno infecto. Vbi habetur negligentiam missi, & mittendi in possessionem sibi nocere, & diligentiam prodesse in hoc iudicio, & contra eum qui nō admittit missum ex primo decreto, secuto postea damno, datur actio in factum, sed non datur antequam sit secutum damnum. Et † si moram purgauerit antequam detur, cauendo, uel cedendo possessionem, etiam si postea detur, agi non poterit ex facto procuratorum, tutorumve, & administratorū, datur hæc actio in ipsos, & in hæredes.

28 Ex † facto serui tenetur dominus actione noxali, & in l. si quis missum, ff. de damno infecto. & si damnum con-

Iulij Ferret. De re nauali

- tingerit post missionem factam ex primo decreto, an teneatur missus dimittere tenutam. Dic quod non, nisi etiam de tali damno petens cauerit, & de expensis factis in refectioe, & dicitur damnum euenisse post missionem, ut debeat emendari etiam si euenit post iussum de mittendo, & ante realem missionem, dummodo in ea diligens, & non negligens fuerit. Nam ille qui post decretum de mittendo in possessionem ex primo decreto negligens fuerit facere se mitti in possessionem, si interim domus ruat, perdit ius, quod sibi ex illo decreto questum prius erat, secus si non neglexerit, ut in dicta l. si finita, ff. de damno infecto.
- 29 Quid t si post iussum de mittendo in possessionem ex primo decreto, & antequam realis possessio capiatur ex primo decreto ruat domus, an missio fieri possit in ipsam ruinam. Dic quod sic, ut in dicta l. si finita, in §. si iam ruerit.
- 30 Nec t missus tenetur dimittere nisi primo emedetur sibi damnum praeteritum, & de futuro damno caueatur, & refundantur expensae factae in refectioe, pro quibus etiam dabitur actio in factum si fuerint rationabiles, & factae per
- 31 eum, uel alium eius nomine. Et t contra eum, qui non admisit missum ex primo decreto, secuto postea damno, dabitur actio praedicta in factum, quae uti non poterit damno non secuto. Sed si purgauerit moram antequam detur cauendo uel cedendo possessioni, ut dictum est, agi non poterit, ut in §. fin. dictae famosae legis si finita, ff. de damno in
- 32fecto. Et t stipulatio, seu cautio de damno infecto quoad satisfactionem, seu repromissionem debet esse certa, &
- 33 non conditionalis. Et t si quis necessitate ductus de possessione recesserit an perdat beneficium praetoris, queritur. Dic quod non, si animo retinendi, & non deserendi eam fecerit, ut in dicta l. si finita, §. si quis, ff. de damno in
- 34fecto. Quæro t de casu occurrenti si domus demoliri potest ex causa priuatae negociationis. Dic quod non, secus si ex causa publica, quia tunc demoliri de iure poterit, ut puta concedendi ad opus publicum, l. fin. ff. de damno infecto.
- 35 Queritur t de filiofamilias inquilino, an ipsi teneatur

& patri cauere pro periculo rerum peculiarium. Dic quòd sic, sed pro periculo ædium soli filio cauebitur, si actum est, ut ad eum solum spectet periculum, l. si filiusfamilias, ff. de damno infecto.

- 36 Quæro † de filiofamilias, qui negociauit in mercibus & fuit lucratus multum, An id lucrum dicatur aduenticiū & debeatur ususfructus patri, Dic quòd sic, per notata per Bar. & Bal. in l. Cum oportet, C. de bonisque liberis, & per Bal. in l. fori, ff. de aduocatis diuersorum Iudi. & in Additione ad Specul. in titulo de Actore. De † uitio autē soli, & de uitio operis habetur in l. fluminum, ff. de damno infecto. & quilibet pro opere satisfidare tenetur, quod fit in publico ad priuatorum utilitatem, scilicet pro uitio talis operis. De eo uerò, quod fit ad publicam utilitatem nō satisfidatur, sed Iudex competens adiri potest pro indemnitate, ut in dicta l. fluminum, ff. de damno infecto.
- 38 Quid † si plures stipulentur de damno infecto, tenentur simpliciter illi qui fuerunt stipulati, & si plures promiserint tenentur, & debent omnes pro parte promittere, l. plures, ff. de damno infecto.
- 39 Stipulatio † damni infecti locum habet quando res suo uitio damnum dat, sicut si aliqua ui exteriori res illa deiecta damnum dederit, continetque interesse, & expensas factas in fulciendo, & lucrum cessans propter emigrationem Inquilinorum, iusto metu interueniente ruinæ futuræ ædificii casuri, ubi degebant, l. In hanc stipulationem ff. de damno infecto, ex damno contingente, non uitio rei, sed casu fortuito non agitur ista stipulatione, ut in l. Damni infecti, la secunda, ff. de damno infecto.
- 40 Et † est notandum in hoc iudicio dāni infecti, quòd ille qui ædificat in alieno tenetur satisfidare ex hac stipulatione, sed si in suo repromittere habet & se, l. Damni, & l. Prætor, ff. de damno infecto.
- 41 Et † ille qui munit uiam publicam auctoritate propria facere potest sine damno uicinarum.
- 42 Et † si controuersia insurgat in ipsum, satisfidare tene-

Iulij Ferret. De re nauali

- tur, secus si ad publicam, l. Qui uias, ff. de damno infecto.
- 43 Stipulatio † damni infecti stipulatur pluribus, & ad plurium interesse cōmittitur, & uia est per commune reficienda si publica erit, & quilibet ante suam domum apta re tenetur in ciuitate, l. ædiles, ff. de loco publi.
- 44 An † licitum sit priuato ædificare in loco publico, ut in uia, & plateis publicis, & fluminibus, quæ sunt regalia Principum. Dic non licere, l. 2. ff. ne quid in loco publico fiat, & cuilibet competit ius prohibendi nè quid fiat in loco publico, uel ædificetur per dictam legem cum glosa ibi, & in l. In prouinciali, & Doctores ibi, ff. de noui operis nū
- 45 ciatione. Commune † Forliuii concessit licentiam ædificandi in uia publica cuidam suo ciui, & mota fuit lis dicto ædificanti per fiscum Apostolicum, asserentem commune Forliuii non potuisse talem licentiam concedere, & pœnam edicti &c. petebat fiscus ab ædificante: fuit mihi transmissus processus in Rauenna, ut pro iustitia consulere. Consului fore distinguendum, An concedens recognoscat superiorem, uel nè, & proculdubio non est quin Ciuitas Forliuii recognoscat superiorem Ecclesiam Romanam, & ipsius sanctam sedem Apostolicam, & Apostolicum ipsius Romanum Pontificem, prout tota Romandiola cum Exarchatu Rauennæ mediate, & immediate cognoscit. Propterea si Commune Forliuii priuilegium speciale non habuerit concedendi licentiam ædificandi in locis publicis de regalibus Principis, talem licentiam concedere non potuit, l. 2. ff. ne quid in loco publico, & ibi per Doctores, & l. Prohibere, §. Planè, ff. quod ui aut clam. Nam, ut dixi, uia publicæ sunt de regalibus Principum, ut in titulo quæ sint regalia ibi, uia publico usui destinatae, & non sūt in commercio nostro, l. sed & Celsus in princ. ff. de contrahen. emptio. Sed si superiorem non recognosceret, ualeret licentia talis: ad prædicta facit glosa in l. Continuus, §. cum quis, ff. de uerbor. significatio. & l. Apud Iulianum, §. finali, ff. de leg. 1. & in c. 1. in usibus feudorum, quæ sint regalia &c.

46. Quæro † de casu, communis paries sine alicuius uitio
damnum infert, An committatur stipulatio. Dic quòd nō,
Idem si unius culpa committeretur, secus si culpa commu-
ni utriusque, l. ex damno, ff. de damno infecto.
47. An † stipulatio extra iudicium facta constituat quem
in mora. Dic quòd non, uidelicet illum, qui per Iudicis of-
ficium potest conueniri, & ab eo qui est missus in possessio-
nem ex secundo decreto.
48. Creditor † non potest rem aduocare nisi resectis expē-
sis, & cauto de damno infecto : secus si ab emptore auoca-
uerit, l. Cum postulassem, ff. de damno infecto &c.
49. Casus † occurrit, quòd duo uel plures contendunt de
dominio ruinosæ domus, ad quem spectabit onus cauēdi
& cautandi. Dic quòd spectabit ad possessorem, Qui si ali-
quid præstiterit ex cautione, postea succūbet in quæstione
dominii repetet à uero domino, & si detractat cauere pos-
sessio eius tranfertur in petentem cautionem, l. inter, ff. de
damno infecto.
50. Et † si plures receperint damnum ex ruina, quilibet
pro parte sua aget, & si contra plures agitur, quilibet pro
parte sua conuenitur: & licet plures prætendant interesse
inæquale, si tamen eis non cauetur equaliter mitti debent
in possessionem &c. ut in dicta, l. inter, ff. de dāno infecto.

LIBER DVODECIMVS

DE RE NAVALI.

- A**BSTINENTIAE uirtus, & effectus qualis sit, numero 1.2.3.
- Andreae Gritti tempore Ducis septuagesimoni, qualiter rectum fuit optimè Imperium Venetum tantè prudentia Ducis, numero 108.
- Apparitio Sanctorum Marci, Georgij, & Nicolai quo tempore fuerit, & sub quo Principe, numero 84.
- Appellari an possit à sententia arbitri iuris, & arbitratoris, n. 145.
- Apparitio beati Marci tempore Vitalis Faletri, numero 63. & 84.
- Alexander Papa Tertius quo tempore fugerit secretò Venetias timore Federici Barba rubea Imperatoris, numero 70.
- Alexander Epyrota dictus Scanderbech moritur, numero 99.
- Arbitratorum sententijs an sit parendum, numero 144.
- Arbitratorum sententijs an appelletur, numero 145.
- Assecurationis pactum factum pro naue an teneat, & pro mercibus, & de pecunia traiecitia, numero 125. 126.
- Augustus qua arte superauerit nauali bello Marcum Antonium, & Sextum Pompeum, numero 14.
- Aurei Veneti sub quo Principe fuerunt primò cuneati, numero 79.
- Auditores Noui, & Veteres quo tempore fuerunt creati Venetijs, & sub quo Principe, numero 85.
- Balduinus Rex Argolicus perijt tempore Henrici Ducis Venetiarum quadragesimitertij, numero 72.
- Bellum quo tempore fuerit ortum inter Venetos, & Patriarchã Aquilegie, numero 79.
- Bella quamplura orta, & facta fuerunt inter Venetos, & Turcos expugnato Naupacto tempore Petri Mocenici Ducis septuagesimi secundi,

- cundi, numero 101.*
- Bella in quibus fuit uariè pugnatum per Venetos apud Lisoncium, & Tiliauētum contra Turcos, tempore Andreae Vendramini Ducis septuagesimi tertii, numero 102.*
- Bellum nauale expertum fuit per Venetos contra Turcos tempore Antonij Grimani Ducis septuagesimi octaui, numero 107.*
- Bellum quo tēpore uiguerit inter Venetos, & illos de Cararia dominos Paduæ, numero 91.*
- Bellum quo tempore fuerit ortum inter Hunnos, Ungaros, & Venetos, numero 91.*
- Bellum quo tempore uiguerit inter Venetos, & Austriæ Ducem, n. 1.*
- Bellum qualiter fuerit dubium, & dubiè pugnatum inter Venetos, & Lygures in Gracia, rupto Argolico Imperatore, numero 91.*
- Bellum qualiter se habuerit inter Venetos, & Iannenses apud Cladiū numero 91.*
- Bellum quo tempore fuerit inter Venetos, & illos de Scala Dominos Veronæ, numero 93.*
- Bellum uiguit inter Venetos, & Ducem Mediolani, factō fœdere cum Florentinis, & Venetis tempore Francisci Foscaris Ducis sexagesimi septimi, numero 96.*
- Bellum uiguit inter Imperatorem Græcum, & Imperatorem Alemanum tempore Vitalis Michaelis Ducis quadragesimi, numero 69.*
- Borsus Dux primus Ferrariæ, quo tempore moritur, numero 99.*
- Cabrias Dux Atticus, qualiter suos milites animauerit ob fulgur at tonitos, quod cecidit propè suam nauim, numero 7.*
- Campanile Diui Marci quo tempore factum fuerit, numero 68.*
- Cato qua arte superauerit Aetholios, qui erant uictores in bello nauali, numero 15.*
- Capita Decem Magistratus Veneti, creati fuerunt tempore Vitalis Michaelis Ducis Quadragesimi, numero 69.*
- Cæsar qualiter mæstos milites suos animauerit, num. 5.*
- Cæsar qualiter suis occurrit in periculo, & superauerit hostes, nu. 20.*
- Cæsar qualiter ultra Oceanum superauerit populos sua uirtute cum armis, numero 21.*
- Cæsar qualiter pugnauerit contra Venetos tunc terram ad Oceanum.*

Iulij Ferret. De re nauali

- Gallicum incolentes, & illos fugauerit nauali prelio unà cum suis confœderatis, numero 21.*
- Cyprum acquiritur Imperio Veneto tempore Nicolai Throni Ducis septuagesimi; quo tempore decessit Scanderbeck, & Borsus Estensis Dux Primus Ferraria, numero 99.*
- Cluentius consul Romanorum superatus à Pœnis nauali bello, qua arte permanserit uictor, numero 16.*
- Comes Carmignole Capitaneus Venetorum Generalis in terra qualiter decapitatur Venetijs, numero 96.*
- Contractus factus inter patrem, & filium: uel matrem, & filiam an teneat, numero 129.*
- Conductor equi, si moritur equus an teneatur de morte equi locatori, numero 120. 121.*
- Corpus beati Rocchi quo tempore fuerit portatum Venetijs, num. 86.*
- Corpus sancti Marci Euangelistæ quo tempore portatum fuerit Venetijs, numero 41.*
- Christiani qualiter odio, & fraude Saladini Imperatoris Argolici perdidit Hierusalem, numero 71.*
- Chreta acquiritur Imperio Veneto tempore Petri Ciani quadragesimi quarti Ducis Venetæ Urbis. Hic Princeps se sponte priuauit Ducali dignitate, subiugatis Patritijs, & Ianuensibus, numero 73.*
- Chreta rebellatur à Venetis Ianuensium auxilio sub Iacobo Teupulo Venetorum Principe, ruptis Ianuensibus in mari, Duce quadragesimo quinto, numero 74.*
- Cruciata congregata fuit contra infideles tempore Nicolai Papæ, qui decessit Ancona tempore Christophori Mauri Veneti Ducis sexagesimi noni, Venetis tunc Tergestum obsidentibus, Turco uicto apud Hystnum, numero 98.*
- Debitor pro mora an teneatur non soluti debiti debito tempore, n. 133*
- Debitor per Iudicem condemnatus an incidat in pœnam si non soluerit, numero 134.*
- Deiectis, & profusis in nauim an teneatur prepositus nauis, n. 112.*
- Debitoris an sit periculum in pecunia traiectitia, numero 124.*
- Pro debitore fisci, uel alterius an teneatur ille qui fecit fugere debitorem ad debitum, numero 132.*

Domus est tutissimum refugium pro debitoribus, numero 115.

Dominici Moresini Ducis Vigesimali nono tempore, facta fuit Pax cum Siculis, & Hystria tributaria Venetis, & Campanile Divi Marci in pletea Venetiarum construitur, nume. 68.

Debitor an sit tutus in domo sua, nume. 114.

Dux Austria iuit Venetias tempore Laurentij Celsi Ducis Sexagesimi Venetiarum, num. 89.

Dux Austria nepos Regis Fræcia iuit Venetias tempore Antonij Venerij sexagesimi quarti Ducis, numero 93.

Duces clasium, & bellorum naualium qualiter esse debeant, n. 1. 2. 3

Dux Austria tempore Francisci Foscaris Sexagesimi septimi Ducis Venetiarum, iuit Venetias ad uidendum fatalem ciuitatem, nu. 96.

Ducum nomina, & gesta Venetorum, nu. 28. usque ad numerũ 109.

Ecclesia Sancti Antonij Venetijs quo tempore fuit constructa, nu. 85.

Edictum Nautæ, Cauzones, Stabularij cuius sit effectus, nume. 117.

Eugenius Papa Venetus fuit de Domo Coldomeria, tempore Francisci Foscaris Sexagesimi septimi Ducis; quo tempore contra Ianuenses victores fuerunt Veneti, num. 96.

Eutides Dux Lacedemoniorum qua fictione uno die in terra, & aqua uicerit hostes suos, nu. 118.

Exercitor pecunie traiectionis an teneatur ultra sortem, num. 127

Fœnus nauticum habetur, num. 123.

Federicus Imperator cum uxore venit Venetias tempore Francisci Foscaris Ducis Sexagesimi septimi Venetiarum, num. 96.

Filius familias an possit contrahere, & in iudicio stare sine patris licentia, num. 137. & 122.

Franciscus Dandalus Dux Quinquagesimus quartus Venetiarum, facto fœdere cum Rege Boemia, et Florentinis; Mastinũ, et alios dominos de Scala dominos Verone superauit, nu. 84. (n. 113.)

Fructus nauis poss. sse à malefidei possessore an ueniant restituendi,

Furtis nauticis in nauibus factis an agatur de furto, uel edicto nau-tæ, cauzones, stabularij, num. 117.

Gabella an solui debe at pro contractu facto inter patrẽ, & filium, &

Iulij Ferret. De re nauali

seu inter matrem & filium, stante statuto solui gabellã pro omni contractu, numero 129.

Haraclea Ciuitas ab Hercule dicta, numero 28.

Iacobus Cõtarenus Dux Venetus Quadragesimus nonus se sponte priuauit dignitate, fuit sub hoc Principe bellatum contra Hystros, & Anconitanos, numero 78.

Ianuensium uictoria qualiter fuerit sanguinolenta contra Venetos tempore Petri Gradenici Quinquagesimi primi Ducis Venetorũ, sub quo Duce extinta fuit coniuratio populi Veneti, numero 80.

Ianuensium fœdus fuit initum cum Duce Mediolani contra Venetos tempore Andrea Dandali Quinquagesimi sexti Ducis, nu. 85.

Ianuensium uictoria contra Classẽ Venetam tempore Marini Faletri Quinquagesimi septimi Ducis, numero 86.

Ieiunũ quantũ sit uirtuosum, & salutiferum animæ, & corpori, n. 2.
Illata, & inuecta in domo an sint hippothercata pro affictu domus, numero 116.

Illata, & inuecta in nauim an sint hipothercata pro nauulo nauis, ut de rebus portatis in domo locata pro mercede domus, nume. 116.

Impeditus tempestate an excusetur ab obligatione termini accepti, numero 119. (num. 111.)

Imprestita quæ fiunt in dies Venetijs an sint licita, & non usuraria,
Impressio librorum reperta fuit tempore Paschalis Malipetri Ducis Quinquagesimi octaui, & facta fuit lex, quòd nullus Princeps Venetiarum creari possit uiuente alio Principe, numero 97.

Ioannes Suprantius Venetus Dux Quinquagesimus tertius accrenit numerũ Procuratorum. sub hoc Principe fuit ciuitas Veneta interdita per Clementẽ Septimũ propter detentionem Ferraria, n. 80.

Iulius Secundus Pontifex ter Maximus tempore Leonardi Lauredani Ducis Septuagesimi sexti, interdixit Venetias ob occupationem partis status Ecclesie: & rupti Veneti fuerunt in Giaradada, restituta Ecclesia in suo statu prius per Venetos occupato in Romandio la, numero 106.

Iustiniana domus Nobilissima pro patria bello perijt, ut Fabij, & fuit instaurata ab uno ex suis tẽpore Vitalis Michaelis Ducis Quadragesimi, numero 69.

Licentia extrahendi merces data mercatoribus per Publicanum, per quot dies durabit, numero 130.

Lygurum Victoria qualis fuerit sanguinolenta apud Bofforum contra Venetos in mari habita, numero 85.

Lysimachus qua fraude occupauerit Ephesum, numero 9.

Lucrum an patri quaeratur quaesitum per filium ex dotibus suis. numero 136.

Magistratus Capitum Decem quo tempore factum fuerit, num. 69.

Magistratus Iudicum Petitionum tempore Iacobi Tepoli Ducis Quadragiesimi quinti creatur Venetijs, numero 74.

Marinus Georgius Dux Quinquagesimus secundus, qualiter sumptibus suis construxerit templum Diui Marci Venetijs, numero 81.

Marinus Faletrius Dux Quinquagesimus septimus decapitatur à populo libero Venetiarum propter coniurationem, numero 86.

Marchiones Mantuae, & Ferrariae qualiter iuerint Venetias tempore Antonij Venerij Ducis Sexagesimi quarti, numero 93.

Marinus Moresinus qualiter restituerit Byzantium bello quaesitum per Venetos Imperatori Argolico, numero 75.

Marchiones Ferrariae, & Montis ferrati qualiter iuerint Venetias ad uidendum Ciuitatem populi liberi, tempore Thomae Mucenici Ducis Sexagesimi sexti, numero 96.

Maximilianus de Austria domo inclytus Imperator eligitur Imperator bello pacato tempore Marci Barbarici Septuagesimi quinti Ducis Venetiarum, numero 104.

Mercator qui nauem conduxit, an teneatur soluere naulum pro capacitate nauis, uel pro mercibus in nauem portatis, numero 111.

Mulier an sequatur forum uiri, numero 140.

Mulier an carcerari possit pro debito civili, numero 147.

Nauta suscipiens in se periculum, an intelligitur suscepisse periculum fortunae, numero 125.

Naulum an sit soluendum pro capacitate ipsius, numero eodem.

Nauis an sit tutissimum refugium pro debitoribus, quod ibi non capiuntur, prout in domo, numero 114.

Nautica usura habetur, numero 124.

Iulij Ferret. De re nauali

- Nauta qui tuto potuit nauigare per aquas mortuas, si nauigauit in mari, & fregerit nauim, an teneatur satisfacere dominus mercium deperditarum in naufragio, n. 118.*
- Nauta an teneatur de casibus, in quibus prudentia hominis resistere non possit, num. 119.*
- Nomen Christianum quo tempore fuit deperditum in Syria, amissa Ptolomaida, nu. 79.*
- Nomina Tribunorum omnium, & Ducum Venetorum ab urbe Veneta condita usque ad Ducem de presenti uiuentem Petrum Landum descripta sunt cum eorum gestis, & uita à numero 29. usque ad numerum 109.*
- Obligatio perempta principali, an pereat hipothecaria, num. 128.*
- Octavianus Augustus qualiter Lepidum, Antonium, Cleopatram, & Pompei filium superauerit nauali bello, num. 14.*
- Officium Imperatoris est clasfis tollere mæstitiam suorum degentium in classe, nume. 8.*
- Pactum an ualeat de capiēdo possessionem auctōritate propria, n. 142.*
- Pactum de retrouendendo an noceat uicino in iure congrui, nu. 143.*
- Pax fuit inita inter Venetos, & Ianuenses; & bellum uiguit inter Venetos, & Vngaros tempore Ioannis Gradenici Ducis Quinquagesimi octauis, num. 87.*
- Padiua capitur cum Domino suo per Venetos tempore Michaelis Stern Ducis Venetiarum Sexagesimi quinti, nu. 94.*
- Palatium Diui Marci perficitur tempore Augustini Barbadici Ducis Septuagesimi sexti, nume. 105.*
- Pater an teneatur pro filio negociate ad debita facta per ipsū, n. 122.*
- Pæna pecunie traiectitia an peti possit, num. 126.*
- Pæni superati à Romanis in bello nauali, qua arte euaserūt, deceptis uictoribus, nu. 17.*
- Petrus Polanus Dux Trigesimus octauus Siculos uicit naualli bello cum classe sua, num. 67.*
- Pericles Dux Atheniensium qua arte occupauerit ciuitatem mari ia Pipcentem, num. 12.*
- Pus Dux Vngariae qualiter occiditur de mandato Regis Vngariae, quo-*

- quoniam Zarram uendiderat Venetis tempore Michaelis Sten Ducis Sexagesimi quinti, num. 94.
- Pisani rumpuntur à Venetis Gallorum auxilio, tempore Henrici Dandali Venetorum Ducis Quadragesimi tertij, n. 72.
- Publicanus si rem occultauerit nè uectigal soluatur an teneatur con- socijs, numero 131.
- Pestis magna fuit Venetijs tempore Andrea Dādali Ducis Quinquagesimi sexti, & postquam gloriosum corpus Sancti Rocchi ductū fuit Venetijs non uiguit in dicta ciuitate pestis, gratia omnipoten- tis Dei, nume. 85.
- Principum Venetorum nomina, & gesta, num. 28. & 109.
- Præpositi nauis an teneantur pro deiectis, & fuis in nauim, nu. 112.
- Pugna quando est dubia, est ualde inspicienda, ut victoria sequa- tur. numero 85.
- Rex Pānonie habuit Zarram effectam rebellem Venetis tempore An- drea Dandali Ducis Quinquagesimi sexti Venetæ urbis, nu. 85.
- Rex Cypri tempore Laurentij Celsi Ducis Sexagesimi uenit Venetias, numero. 89.
- Rebellio Crete orta est sub Laurentio Celso Duce Sexagesimo Vene- tæ urbis, & extincta fuit tempore Marci Cornelij Ducis Sexagesi- mi primi, numero 90.
- Roma qualiter habuerit initium à bellis, num. 27
- Satrapa Dux Pænorum pulsus à Cesare in scopulos, qua arte euaserit cum classe sua decepto Cesare, nume. 13.
- Scipio Africani suorum animos mæstos qualiter reconciliauerit numero 3. 4.
- Sebastiani Ciani tempore Ducis Quadragesimi primi erectæ fuerunt ille due columnæ magnæ in platea Venetiarum, numero 70.
- Scutharum perditur per Venetos, & coniuratio fit Florētia cōtra Me- dicos tempore Ioannis Mocenici Septuagesimi quarti Ducis, n. 103.
- Sententia ordinarij an fieri possit de nocte, numero 146.
- Sigismundi Imperatoris rumpitur exercitus in Hetruria à Florenti- nis, & à Venetis insimul confæderatis, nu. 96.
- Scipio qua arte fuerit deceptus à Thebanis, numero 11.

Iulij Ferret. De re nauali

Sigismundi Imperatoris rumpitur exercitus in Hetruria à Florentinis, & à Venetis insimul confœderatis, numero 96.

Sycio qua arte fuerit deceptus à Thebanis, numero 11.

Sors cū usura an recipi possit pacto cōuēto pecunie traiectitia, n. 123.

Statutum obligans forenses possidentes bona stabilia in alieno territorio ad soluendum collectas, quid si mulier ciuitatensis nupta forensi possidens in ciuitate, & eius territorio stabilia, & per ipsam data marito forensi in dotem, an teneatur ad dictas collectas pro suo patrimonio, numero 138.

Statutum prohibens forenses non posse acquirere bona stabilia, an liget mulierem ciuitatensem nuptam forensi, numero 139.

Templum Diui Antonij construitur Venetijs tempore Andreae Dandali Quinquagesimi sexti Ducis Venetiarum, numero 85.

Thebani qua arte portum Sycionis occuparunt, numero 11.

Treuga qualiter facta fuit inter Venetos, & Ianuenses tēpore Laurentij Tepuli Ducis Quadragesimi octauis Venetiarum, nume. 77.

Tempus modicum quid sit, & an stet in arbitrio Iudicis, ut debitor soluat, numero 135.

Treugua qualiter facta fuit inter Ducem Mediolani, Venetos, Florentinos, & Marchionem Ferrariae tempore Francisci Foscaris Ducis Sexagesimi septimi, numero 96.

Thergestum qualiter se dederit Duci Austriae, facta rebellionē cōtra Venetos tempore Andreae Contareni Ducis sexagesimi secūdi n. 91.

Thimoteus Dux Atticorum qualiter suos animauerit astu pro bello nauali, numero 6.

Thimarcus Aetholius qua arte occupauerit portum Samiorum, n. 10.

Triumphabat Antiquitas uictoria parta, numero 19.

Venetorum uictoria contra Ianuenses, & Ianuensium contra Cornatinos, numero 25.

Veneti qualiter Antiquitus nuncupabantur, numero 21.

Venetorū Ciuitas qualiter fuerit diuino nutu fundata ī Italia, n. 24.

Veneti qualiter orti fuerunt Troiana stirpe, numero 22.

Venetae urbis cuius fuerit initium, numero 23. 24. 27.

Venetorum bellum primum fuit contra Pyratas Hystros turbantes mare

mare Hadrianum, numero 25.

Veneta ciuitas, Troia, primò dicta fuit, numero 25.

Veneti, iussu Romani Pontificis pro Imperatore bellarunt contra Longobardos, & Rauennam à ditione Longobardorum acceperunt, & restituerunt Exarcho Caesaris, numero 27.

Venetorum Tribuni, & Duces quanti, & quales fuerint ab urbe condita Venetiarum usque in presens, numero 27.

Veneti pro Ecclesia qualiter bellarunt contra Federicū Barba rubea Imperatorem, numero 70.

Veneti qualiter sufragium dederunt Ianuensibus cum 40. triremibus rebellata Zarra ab ipsis Ianuensibus, numero 74.

Veneti, & Galli qualiter fugantur Argolica fraude, numero 75.

Veneti contra Lygures qualiter manserunt victores apud Ptalomaidam, numero 76.

Veneti qualiter victores fuerunt contra Bononienses, numero 77.

Victoria Venetorum fuit contra Ianuenses apud Mudonum tempore Michaelis Sten Ducis Quinquagesimi quinti, numero 94.

Victoria Venetorum naturali bello contra Lyguram classem, num. 96.

Vitalis Michael Dux Trigesimus quintus, Ordolphus Falerius Dux Trigesimus sextus, & Dominicus Michael Dux Trigesimus septimus bellarunt assiduò contra Turcos, & Privilegia multa habuerunt à Papa, & ab Imperatore, numero 69.

Virtus est querere parva tueri, numero 3.

Vsura nautica an debeat sub pignore mercium positarum in nauibus obligatarum fœneratoribus, numero 129. 130.

Vsura Centesima nautarū an debeat pro pecunia trahetitia, n. 123.

Zarra perditur à Pippo Duce Generali Regis Vngariae tempore Michaelis Sten Quadragesimi Ducis Venetiarum, numero 94.

Zarra recuperata fuit tempore Iacobi Tepuli Ducis Venetiarum Quadragesimi quinti, numero 94.

Iulij Ferret. De re nauali

ARGUMENTVM.

Qualiter esse debeant Duces Clasiũ, & de stric-
tagematibus eorum.

Veneta Ciuitas qualiter accreuerit, constructa
fuerit à populo libero nationum omnium to-
tius orbis.

De Ducibus, & Tribunis Venetis, & de tem-
poribus, & gestis eorum ab vrbe condita Ve-
netiarum.

De Nautico fœnore; & de vsura centesima nau-
ticæ pecuniæ traiectionis.

De Varijs iuris casibus per dies occurrentibus in-
ter mercatores, & nautas.

AVALIS belli Duces cōtinentif-
simi esse debēt, sobrii, & diligētes,
si victoriam consequi intēdunt, An-
tiquorum exemplo Imperatorum
firmat Canon in c. sexto die, uigef-
sex. distin. Vbi commēdatur discre-
ta ciborum abstinentia quæ respicit
ualetudinem personæ, oportunitatē
que temporis, & ciborum qualitatem

& quantitatem, c. si quis p̄sbiter, trigef. distin. & c. Quod
dicit, 41. distin. iuncto c. Quisquis, & c. Nō mediocriter
de consecratione distin. 5.

- 2 Abstinentia † est cibus pretiosus uirtutis, & pro-
dest uirtuti ieiunium, quia per ipsum castæ fiunt cogi-
tationes propter abstinentiam, & rationabiles uolupta-
tes, saluberrima consilia, & caro moritur concupiscen-
tis; castigato corpore exulatur animus, & spiritus inno-

inno-

innouatur uirtutibus, prout attestatur Sanctus Hieronymus in c. legimus, de consecratio. distin. 5. multos Sanctos fuisse podagris chiragris, & arteticis propter abstinentiã & ciborum parsimoniam, & etiam propter cibos grossos relictis cibis delicatis.

3 Et † debent esse prudentes, diligentes, uigilantissimi, & sagaces clasium Reges, & maritimi belli; considerãdo diũ noctuque tempora præterita pro exemplo futurorum negociorum, præsentiaque, & futura tempora pro salutẽ suã clas̃is, & hostium ruina, non pugnando nisi aperta uisã uictoria, & stricti necessitate. Cum minor non sit uirtus querere, parta tueri, quã quærere noua Regna, & aliena bona dubioso Marte, recto à fortuna uolubili, non ponendo classem in eius arbitrium, suos hortantes & animãtes, omnem ab ipsis tollentes m̃stitiam, Scipionis exemplo; qui dum ex Italia transportaret exercitum in Aphricam cum classe, cognoscens suorum m̃stitiam, Ludite, inquit, milites Aphricam oppressi, quos animauit tali dicto hylari, & placidissimo vultu prolato per suum Imperatorẽ: qui dum alia uice conscenderet nauim in terram cadens forte, erga suos attonitos milites hoc in malum augurium putantes, inquit, Teneo te terra mater: qua interpretatione fecit, ut foeliciter uideretur repetiturus illas ciuitates, quibus proficiscebatur. Et † dum in Aphrica existet nauim, & in terram cecidisset, uidens suos cõtristari, inquit, Audite Quirites filii Martis commilitones mei, hac uice calcaui Aphricam, & suorum animos accreuit audacia, ab illis semoto pauore, sui uirtute maximi Ducis.

5 Et † Iulius Cæsar intrans nauim prætoriam suã clas̃is & dum cecidisset in terram, suos uidens de signo tali contristatos animauit, dicens erga Deum. Iuppiter, ago tibi gratias de signo hoc mihi dato redeundicum meis ad terras, à quib. discedimus. Et † dato signo gubernatori Atticæ clas̃is per suũ Ducem Timoteũ, ut se retrò traheret, audito unũ ex suis stertisse, inq̃t, Solus unus ex tot militib. stertit, Pugnemus ïpigrè, quia nostra est Victoria, & hostes

Iulij Ferret. De re nauali

aggressi fuerunt, & uicerunt nauali Marte.

- 7 Et t̄ dum Cabrias Dux clasfis Atheniensium foret pugnaturus nauigio, & ante eius nauem cecidisset fulgur, & ob hoc sui milites stabant attoniti, & timidi prodigio tali, inquit, Modo est initiandum bellum, cum Iuppiter dederit signum nobis pugnandi, & ipse se ostendit esse præsentem, & in fauorem nostræ clasfis, quam ipse ualens ledere noluit; & hostes illam ledere non ualebunt protectam ab Ioue. Et ita suis animos accreuit, & commisso prælio, uicit.
- 8 Officiū t̄ igitur optimi Imperatoris est artē tollere metuitiam suorum militum, fugando timorē ab illis, ut libenter itinerentur, & pugnent: operando continuè conseruare amorem, honorem, & salutem militum suæ uniuersæ clasfis; curando cautē consequi uictoriam contra hostes suos.
- 9 Exemplo t̄ Regis Macedonum Lyfimaci, qui cū Ephesios obsidisset, & expugnaret magno exercitu, & ipsis in suffragium uenisset Mandro Archipyrata, qui sæpe oneratis preda nauibus solitus erat Ephesum petere, eo ad prodicionem corrupto, fortissimos Macedonum uinxit, & illos restrictis manibus, pro captiuis in Ephesum introduxit, & in arce posuit, ex qua Macedones captis armis Ephesum cum arce tradiderunt Lyfimaco, occisa custodia.
- 10 Timarcus t̄ Aetolius per ipsum interfecto Carmede Præfecto Regis Ptholomei, induit se ueste, & pileo Macedonico, & intrauit portum Samium sine pugna, credentibus hostibus illum fuisse Carmedem Præfectum suum; & ita sine suorum sanguine occupauit hostilem portum.
- 11 Non t̄ ualentes Thebani habere portum Syccionis, magnam nauem impleuerunt militibus armatis, & super illam posuerunt merces, insidiando hostibus, & peruenta naue ad locum destinatum ab illa parte murorum, quæ longior uidebatur, ibi quosdam ex militibus suis posuerunt in terram, & cum opus uisum fuisset, alios milites de aliis nauibus in terram miserunt, simulata inter ipsos rixa, & inter se pugnare uidebantur. ubi occurrit Syccio causa placandi animos turbatos militum; & tunc Thebanæ naues intra-

intrarunt portum uacuum, & illum, deriso Syccione, occuparunt.

- 12 Et † Pericles Dux Atheniensium, ciuitatem propè mare iacentem, magno tutam præsidio, suis probè hortatis, in ea parte, quæ adiacebat mari, classicum clamorem iussit attolli hostibus penetratum, portis relictis sine custodia, quas Pericles præsidio destitutas, irrupit, & ciuitatem in-
- 13 trauit. Legitur † Pœnos Duce Satrappa, nauali bello fugatos à Iulio Cæsare inter scopulos, syrtes, & mala uada, uelo, & uento secundo incidisse inflatis uelis, & licèt non ualèrent exire loca illa scamnosa, saxea, & harenosa; eos uidente Cæsare uela dedisse propitio uento, non aliter illos fuit profecutus.
- 14 Octauianus † Imperator, primus dictus Augustus Sextum Pompeum arte nauali bello superauit, filium olim Magni Pompei, qui classe trecentarum nauium, tota dispersa mari impleuerat pyratica infestatione, eodem successu subiugauit Lepidum in Sicilia, & post profectus in Hadriatico, Illyricos, Lyburnos, & Dalmatas uincere maturauit. & post in Græciam profectus Cleopatram Reginâ Aegypti fugauit, habentem classem ducentarum nauium; & cum Marco Antonio ad summum certamen nauali, & terrestri bello peruenit, & in fugam Antonius unâ cum Cleopatra petiit Aegyptum nauigio suo, quos insecutus fuit Octauianus, & superauit apud Farum Aegyptiacum, mox Italiam profectus, & pro uariis uictoriis triumphauit.
- 15 Et † Cato contra Aetholios pugnaturus nauali bello simulato clamore cum magna lætitia aduētus noui præsidii Romanorum, lætitiæ instrumentis, expertis hostibus notis insidiando ipsis. Et nè Aetholii opprimerentur per aduentum noui auxilii desisterunt à pugna, & urbes Romanorum amicas deseruerunt, quas primitus occupauerant.
- 16 Et † Publius Cluentius Romanorum Consul, nauali bello superatus à Pœnis, finxit, se fuisse uictorem, ornando uiginti naues, quas habebat tanquàm uictrices, indicantes uictoriam cū instrumentis, & cornicinibus uariis gau-

Iulij Ferret. De re nauali

17 dium facientibus simulatè: quo uiso per Poenos ipsi recesserunt in fugam putantes se fore uictos. Qui t̄ aliàs euaserunt à Romanis simulato se ob uentum incidisse in scopulos, & syrtes, & Romani illos dimiserunt casum timētes scopulorum incurfionis.

18 Legitur t̄ Eutydem Ducem Lacedemoniorum dum foret terrestri, aquaticoque bello cum exercitu, & classe sua uno die pugnaturus, ignorans uictoriam suæ clasfis, simulando diuulgauit animando suos lætanter, & cum gaudio magno sibi fuisse nunciatum uictoriam suæ clasfis, & commisso prælio uicit, & uno die palmam obtinuit, hostiū suorum in teria, & aqua experto bello.

19 Et t̄ parta uictoria in hostes triumphabat Antiquitas, & hostium spolia, & trophea in templis, & arboribus suspensa ponebant, ut aliàs late dixi in libro Antiquæ, illustratæ, & instauratæ, militiæ, in Tractatu de Triumphis, & in Tractatu An uicti hostes sint persequendi: & Aquinas cantat Poeta Iuuenalis.

Et curuum temone iugum, uictæq; triremes.

Amplustræ, & summo tristis captiuus in arcu.

20 Et t̄ prout aliàs dixi in lib. illustratæ militiæ, legitur fortissimos Atrabates, & Neruios ualde bellaces cū exercitu sexaginta millium fuisse inuasos exercitum Cæsaris in castramentando, & illo circunuento decem, & nouem legiones Cæsarianas fugasse, & dum Centurii Cæsaris trucidarentur, illis occurrit Cæsar cum clipeo, quibus retentis, & coram Imperatore suo strenuè pugantibus, in barbaros irruens Cæsar ultra uires pugnando, & suis succurrendo, coegit Neruios, & Atrabates dare terga, truncatis ex hostibus millibus quinquaginta nouem, & quingēti tantum euaserunt, ut Romana firmat Historia: & ultra fines Oceani fuit urbes consecutus deditione profligatis Hadriaticis, eodem impetu fortunę millibus quatuor cęsis ex illis, & millibus quinquaginta uenundatis.

Et

21 Et † contra Venetos, tunc terram ad Oceanum Gallicum incolentes nauale bellum fuit expertus Cæsar, quos unâ cū Belgis, Celtiberibus, Germanis, & aliis finitimis infimul confœderatis populis superauit, ut scribit Strabo lib. quinto; & firmat Robertus Gualturius in libro suo Rei militaris, in titulo De Emulatione gloriæ Ducū. Et Veneti Italiam post, ut Anchisiades petierunt, & ipsam gloria, honore, & uirtute coronarūt. Nā nuncupabātur primò Heneti, ut scribit Liuius in primo libro Decadum suarum Urbis conditæ, cum aspiratione H. quæ post mutata fuit in V. & Veneti dicti sunt, à uerbo uenio uenis, ob eorum aduentum in Italiam, & in stagnis, & aquis Exarchatus antiquæ Rauēnæ patriæ meæ nomen dederunt regioni Venetiæ, & ciuitati suæ Venetiarum, in dicta regione constructæ, Diuino nutu. Et dici etiam potest à uenio uenis, unde uenire quod est uendere, & mercari.

22 Attestatur † Plinius in libro tertio naturalis Historiæ Venetos fuisse ortos ex Nobili, & antiqua Troiana stirpe. & quidam firmant Venetos habuisse originem ab Henetis populis, qui Italiam petierunt cum Anthenore post bellum Troianum, unâ cum Theucris multis, qui euaserant ab obsidione, & incendio Troiæ, unde cantat Poeta.

*Antenor potuit medijs elapsus Achuis,
Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus;
Regna Liburnorum, & fontem superare Thimari,
Atque ille urbem Patavi, sedemq; locauit.*

23 Et † ab iis Patauis ortis ex sanguine Theucro. Nobilis origo Venetæ urbis ab initio, ut gloriosa Roma à Romulo constructa, descendente à sanguine Theucro, uidelicet ab Aenea filio Anchisis Troiani. Et quanta fuerit Romulea, & Veneta uirtus longa est historia: & ni quorundam fraudes, & discordiæ Principum obstetissent Venetæ uirtuti, ferro, uerbo, opera, & igne ob odium, & inuidiam, audeo dicere, quòd infida, & damnata Mauthica secta non dominaretur Argolico Imperio.

Julij Ferret. De re nauali

- 24 Legi † nobilissimam urbem Venetiarum habuisse initium sui fundamenti Vigesimaquinta die Martii, quo die Adam primus parens factus fuit ex limo terræ Diuina manu. Quo die Iesus Christus, Dominus & Saluator humani generis fuit uerbo Angeli Gabrielis incarnatus à Spiritu sancto in uentre Beatæ virginis Marię. eodem quoque die fertur fuisse Christum crucifixum pro Redēptione humani generis. Propterea datur intelligi, fatalem ciuitatē Venetiarum dominari Diuino iudicio: aucta enim fuit, & est Venetorum Ciuitas plurium uirtute uirorum nationum omnium vniuersi Orbis, qui peruenerunt in ea.
- 25 Et † primum bellum habuit ciuitas Venetiarum contra Histros turbantes Hadriaticum mare pyratica infestatione, latrociniis, & uictoriam obtinuit, Tribunis tunc regentibus illam.
- 26 Quæ † primò Troia dicta fuit, secundò Pagum, tertio Venetiæ, & tempore sui tertii Ducis Aurelii Hippati nūcupati, à Gregorio Tertio Romanorum Pontifice, requisita, ut pro Exarcho Rauennæ pugnaret contra Longobardos, tunc hostes Romanæ Ecclesiæ, & Argolici Imperatoris Catholicorum; parendo mandatis Romani Pontificis pugnavit impigre, & expulsis Longobardis restituit Rauēnam Exarcho Cæsaris. Pro † gloria Italiæ non reticebo quædam scribere urbis olim nascentis Venetiarū, quæ se ab initio per annos ultra ducētos triginta rexit per Tribunos, more antiquo Romani Populi, Qui initium habuit à bellis. & auctus uirtute fuit in aduersis, inuictis, & non prosternatis animis Ducibus suis, quàm pluribus occisis. Et idem dicendum est de urbe nascente Venetiarum, quæ uirtute, patientia, bello, pace, & religione fundata, & accreta est pluribus ex Ducibus suis ex causa cęcatis, & cęsis.
- 28 Paulutius † Anazatus Heracleanus, de Heraclea ciuitate ortus, ab Hercule dicta, fuit Dux primus Venetę urbis, Anno Domini incarnati 706. & obiit de anno 714. &
- 29 fuit in uita sua iustus & prudens. Marcellus † Tācasia Heracleanus, fuit Dux secundus, in Comitibus electus populi liberi

- beris, Anno incarnati verbi 714. obiit anno Domini 721.
- 30 Aurelius † Hippatus, tertius Dux fuit Venetiarum, ex Vrſea domo Vrſus dictus, uir Inclytus, & probitate impar, electus fuit Anno Domini 721. Hic iuſſu Gregorii Tertii Romani Pontificis, liberauit Rauennam à Longobardis & illam reſtituit Exarcho Imperatoris Byzantii. obiit anno ſeptuageſimo trigeſimo.
- 31 Cianus † Patriciatius, aliàs Baduerius, peruerſo Ducum ordine, quorundam diſcordia, Magiſter militum dictus, & obcecatus fuit, ſibi euulſis oculis à populo libero, propter libertatem, quæ odit Tyrannos.
- 32 Theodatus † filius Vrſi, Vrſeus dictus, Dux Quartus, fuit à populo libero creatus omnibus ſuffragiis Malamocchi Anno Domini 730. cui per Gallam Factioſum fuerunt
- 33 euulſi oculi, & obiit anno Domini 742. Galla † Factioſus ſuorum fauore factioſorum, Dux Quintus creatur, & in ſecundo anno ſui Ducatus exulatur à populo libero, ſibi euulſis oculis, & in exilium periit eodem anno ſecundo
- 34 intrante Gambanus † Dux Quintus creatur à populo libero anno Domini 742. & obiit de Anno 743.
- 35 Dominicus † Monegarius fuit ſextus Dux creatus Venetæ urbis, Anno Domini 743. cui in quinto anno per populum liberum fuerunt euulſi oculi, & periit de Anno 748.
- 36 Mauritius. † Carbius Heracleanus Dux Septimus, ingenio præditus moribus, & uita, à populo fauoribus libero, creatur anno Domini 748. obiit Anno domini 764.
- 37 Ioannes † filius dicti Mauriti Dux Octauus, eligitur Anno Domini 764. & obiit anno 783. Hic benè rexit Rē publicam Venetam, ſed improbè fecit per filium Mauritiū occidere Ioannem Prælatum Aquilegię.
- 38 Obelerius † de Malamoccho Dux Nonus, eligitur anno Domini 783. Hic filiam Regis Gallorum Caroli duxit in uxorem, & cauſa fuit belli Gallici contra Venetos, qui ſuam libertatem in Gallos, ut Romani patrię ſuę tutati fuerunt egregiè, interfecto Obelerio cū uxore de an. 785.
- 39 Bradus † Cangianus Dux Decimus, eligitur anno Do
mini

Iulij Ferret. De re nauali

mini 786. obiit de Anno 789.

- 40 Angelus † Patriciatius seu Baduerius Dux Vndecimus. Hic primus fuit qui in Riua alto cum duobus Tribunis creatus fuit anno Domini 789. & habitaculum Ducū ex publico aere ordinauit. & obiit anno Domini 808.
- 41 Iustinianus † Patriciatius, siue Baduerius Dux Duodecimus, electus anno Domini 808. sub quo ex Alexandria fuit portatum gloriosum corpus sancti Marci Euangeliste Venetias, & obiit Anno Domini 810.
- 42 Ioannes † Patriciatius siue Baduerius frater dicti Iustiniani, Decimus tertius Dux Venetiarum, creatur anno Domini 810. obiit Anno 833.
- 43 Petrus † Gradenicus Dux Decimus quartus, eligitur anno Incarnati Verbi 833. proditorie capitur ab æmulis, & exulatus fuit sibi incisa barba cum capillis, spoliatus Ducali dignitate. obiit anno Domini 863.
- 44 Vrsus † Patriciatius, seu Baduerius Dux Decimus quintus, eligitur anno Domini 863. Hic à pyratis Tarentinis liberauit mare Hadriaticū. obiit anno Domini 889.
- 45 Ioannes † filius Vrsi Patriciatii, seu Baduerii Dux Decimus sextus, eligitur anno Domini 889. patre uiuente acceptus pro socio in Ducatus dignitate, qui se post cū patre tali se priuauit honore, & dignitate, data libertate populo libero, alium nouum creandi Ducem.
- 46 Petrus † Candianus Dux Decimus septimus, eligitur à populo libero anno Domini 896. Hic gloriose, & uictoriosè pugnando contra Tarentinos occisus fuit in bello nauali, Anno Domini 806.
- 47 Petrus † Tribunus, Sanutus nuncupatus, Dux eligitur Decimus octauus Anno Domini 806. sub quo fuit Berengarius Imperator, bello superatus cum populo Hungarorum. obiit anno Domini 819.
- 48 Vrsus † de Vrsea domo Dux, eligitur Decimus nonus anno Domini 819. & obiit anno 820.
- 49 Petrus † Candianus, Baduerius dictus, Dux Vigésimus, eligitur in Riua alto, anno Domini 820. sub quo Hy
stri

stri superati fuerunt nauali bello . & obiit anno 824.

50 Petrus † Vrsus, eligitur à populo libero Venetę vrbis Dux vigesimus primus, anno Domini 824. & obiit anno 847.

51 Petrus † Vrsus filius Candiani Baduerii, Dux vigesimus secundus, eligitur anno domini 847. Hic diuortium fecit cum vxore sua castissima, cum qua filium habebat, & aliam impiè accepit vxorem, viuentē prima, & inde sequētibus ipsius vitiis facta tyrannide interficitur à populo libero vnà cum vxore secūda adultera, & filio ipsius paruulo, quem habuerat cum adultera secunda vxore, ipsius combusto palatio, occiditur anno domini 864.

52 Petrus † Vrsus Dux vigesimus tertius, eligitur à populo libero anno Domini 864. Hic fuit in vita laudabilis, & in moribus, probitate, conscientia, & bonitate, qui pluribus consecutus uictoriis monachauit, dimissa Ducali dignitate, & obiit anno domini 874.

53 Vitalis † filius Petri Candiani, seu Baduerii, Dux vigesimus quartus, eligitur anno Domini 874. Hic propter infirmitatem fecit uotum monachandi & peregrinandi si factus fuisset sanus, & habita sanitate renunciauit Ducalem dignitatem. obiit anno domini 986.

54 Tribunus † Memus, Dux vigesimus quintus, eligitur anno domini 986. Hic prudens fuit, re, verbo, & moribus, ac gestis. obiit anno millesimo.

55 Petrus † Vrsolus Dux vigesimus sextus, eligitur anno domini millesimo. obiit anno 1018.

56 Otho † filius Vrsoli, Dux eligitur vigesimus septimus, anno domini 1018. Hic filiam Regis Vngarię duxit in uxorem, & propter tyrannidem fuit exulatus à populo libero. obiit anno Domini 1027.

57 Petrus Cætranicus, seu Barbolanus dictus Gradenicus, Dux vigesimus octauus, eligitur anno domini 1027. obiit anno 1031.

58 Vrsolus, † Dux Vigesimus nonus Venetiarum, eligitur anno Domini 1031. & obiit anno Domini 1042.

Iulij Ferret. De re nauali

- 59 Dominicus † Vrseolus, dictus Flabenicus, Dux Trigesimus, eligitur Anno Domini 1042. obiit anno 1043.
- 60 Dominicus † Gradenicus, Dux Trigesimus primus, eligitur anno Domini 1043. obiit eodem Anno.
- 61 Dominicus † Contarenus, Dux Trigesimus secundus eligitur Anno Domini 1043. obiit anno 1068.
- 62 Dominicus † Siluius, Dux Trigesimus tertius, eligitur anno Domini 1068. & obiit 1082. sub hoc Duce Normanni superati fuerunt, & hic vxorem ualde lasciuam habuit, quod molestum fuit Patribus & grauibus uiris de populo.
- 63 Vitalis † Falletrius, seu Fallerius, Dux Trigesimus quartus, eligitur Anno Domini 1082. & obiit anno 1095. Hic dictus fuit Princeps Dalmatiæ, & Croatiæ. Sub hoc Principe facta fuit apparitio Diui Marci.
- 64 Vitalis † Michael, Dux Trigesimus quintus, eligitur Anno Domini 1095. Hic gloriôsè pugnavit contra infideles pro recuperatione Terræ Sanctæ, & quamplurium aliorum locorum Syriæ, & Persiæ, ab Infidelibus occupatorū. obiit anno 1098.
- 65 Ordclaphrus † Fallerus, Dux Trigesimus sextus, eligitur anno Domini 1098. & obiit anno Domini 1117. Hic classem ingentem misit in Syriam tempore suæ uitæ.
- 66 Dominicus † Michael, Dux Trigesimus septimus, eligitur anno Domini 1117. Hic uictorias multas habuit in Syria contra Infideles tempore Urbani Papæ, sub quo pro fide Catholica impigrè bellarunt Veneti, & multa Priuilegia Apostolica, Imperialia, & Regia habuerunt ob merita sua. obiit anno Domini 1128.
- 67 Petrus † Polanus, Dux Trigesimus octauus, eligitur anno domini 1128. Hic cū classe nauali prælio pugnavit contra Siculos, quorū classem destruxit. obiit anno 1146.
- 68 Dominicus † Moresinus, Dux Trigesimus nonus, eligitur anno Domini 1146. & obiit anno 1153. sub hoc Principe factum fuit Campanile diui Marci in platea Venetæ urbis, & hic Hystriam tributariam fecit Imperio Veneto, se
quuta

*Apparitiō
Scti Marci
si.*

quata pace cum Siculis.

69 Vitalis † Michael, Dux Quadragesimus, eligitur anno Domini 1153. obiit anno 1170. sub hoc Principe uiguit bellum Federici Imperatoris, Aeneobarbæ nuncupatus, cum magno tumultu Emanuelis Græcorum Imperatoris. hoc tempore Iustiniana domus Nobilissima Veneta pro patria gloriosè pugnâdo periit, ut Fabii pro Roma patria sua perire. Et inde, ut Fabiana domus per unū de Fabiis superstitem, nuncupatū Maximum, uirtute sua instaurata fuit, & hæc quoq; præclara Iustiniana domus per Monachū unum eiusdē familiæ, Papali secuta dispensatione reuixit, ut patriam augetet uirtute sua. Et Princeps Vitalis Michael interfectus fuit populari seditione, & hoc tēpore pro uidus Magistratus Capitem Decem creatus fuit ad tollendū seditiones Ciuitatis: & quippè Magistratus iste rectè uiuit, rectè regit, & rectè gubernat, & ut Cato seuerus, & Iustus impios iugulat, iustitia Duce.

70 Sebastianus † Cianus, Dux Quadragesimus primus, eligitur anno domini 1170. & obiit anno 1178. sub hoc Principe erectæ fuerunt Venetiis illæ duæ magnæ Columnæ quæ modò cernuntur in platea diui Marci: & hoc tempore Alexander Tertius Romanus Pontifex fugit secretò Venetias timore Federici Imperatoris, Aeneobarbæ nuncupato, qui Romam occupauerat cum exercitu, contra quem pro Pontifice, & Ecclesia Romana, Sedeque Apostolica, & ipsius libertate strenuè bellarunt Veneti, & clasticam victoriam obtinuerunt, capto Othono filio Federici prædicti Imperatoris, & ob hoc fuit pax secuta: & tunc Alexander Pontifex Maximus priuilegia multa donauit Venetis, parçito Imperatori Federico, & sibi restituo filio suo Othono, & se Venetias contulit Federicus Imperator pro filio ad obedientiam Romani Pontificis, cui Romam cum Sede sua Apostolica restituit pede calcatus in Ecclesia Sancti Marci à Pontifice uniuersę carnis.

71 Aureus † Mastro Petrus, Dux quadragesimus secundus eligitur anno domini 1178. & obiit anno 1192. sub hoc

Iulij Ferret. De re nauali

Duce facta fuit expeditio, ut Hierusalem retineretur per Christianos, mortuo Federico Aeneobarba Imperatore, odio, secuta fraude ordinata per Saladinum in mari plena serpentibus contra Catholicos nè caperent rebus.

72 Henricus † Dandulus, Dux Quadragesimus tertius, eligitur anno domini 1192. obiit anno 1204. sub hoc Duce rupta fuit clasfis Pisanorum per Venetos, facta expeditione maritima Gallorum auxilio in Iudæa bellantes contra uarios populos, uidelicet Pisanos, Dalmatas, Hyftros, Græcos, Traces, Cretenfes, & Syrios. & obiit tempore dicti Principis Henrici Danduli Balduinus Græcorum Imperator.

73 Petrus † Cianus, Dux Quadragesimus quartus, olim filius Sebastiani Ciani, eligitur anno Domini 1204. obiit anno 1226. sub hoc Principe fuit habitata per Venetos Creta, nunc dicta Candia, subiugatis patriciis Crete, & Ianuēsibus, & Dux iste se spōte priuauit Ducali dignitate.

74 Iacobus † Tepulus, Dux Quadragesimus quintus, eligitur anno Domini 1226. obiit anno 1247. sub hoc Duce se rebellem fecit Insula Cretæ Imperio Veneto, auxilio Ianuensium, & inde fuit recuperata per Venetos experto nauali bello; & Veneta victoria fuit contra Ianuenses, & inde fuit inter ipsos secuta Treuga. sub hoc Principe factus fuit Magistratus Iudicatus petitionum, & post fuit per Ianuenses imploratum auxilium à Venetis, qui in eorum præsidium miserunt sexaginta Triremes Duce Andrea Tepulo, pluries rebellata Zarra, & inde recuperata uirtute Veneta.

75 Marinus † Moresinus, Dux Quadragesimus sextus, eligitur anno domini 1247. & obiit anno 1250. Hic plura bella maritima habuit contra Gallos, & Græcos, restituto Byzantio Imperatori Argolico Paleologo cum Imperio suo, & post fugati fuerunt Veneti & Galli argolica fraude, demùm fuit secuta Venetorum victoria contra Lygures apud Ptolomaidam, & Trapanum.

76 Raynerius † Zenus, Dux Quadragesimus septimus, eligi-

tur Anno Domini 1250. & obiit 1266.

- 77 Laurentius † Tepulus, Dux Quadragesimus octauus, eligitur anno Domini 1266. & obiit anno Domini 1273. sub hoc Principe facta Treuga fuit cum Ianuensibus, instante Clemente Pontifice Max. & post ortum est bellum inter Venetos, & Bononienses; & Veneti victores fuerunt.
- 78 Iacobus † Contarenus, Dux Quadragesimus nonus, eligitur anno Domini 1273. & obiit anno 1281. Sub hoc Principe noua bella orta sunt inter Hystros, Anthonitanos, & Venetos; & Dux prædictus se sponte priuauit Ducali dignitate.
- 79 Ioannes † Dandulus, Dux Quinquagesimus, eligitur anno Domini 1281. & obiit anno 1290. sub hoc Principe cuneati fuerunt aurei ueneti, & ortum fuit bellum contra Patriarcham Aquilegiæ, ad quod bellum unus de Tribus Capitibus populi Veneti missus fuit; & sub hoc Principe Syria perdidit nomen Christianum, perdita Ptolomaida anno Domini 1290. tempore Urbani Secundi Pontificis Maximi.
- 80 Petrus † Gradenicus, Dux Quinquagesimus primus eligitur anno Domini 1290. moritur de Anno 1312. sub quo nouum bellum ortum est inter Ianuenses, & Venetos, & rupta fuit Veneta clasfis uirtute Lyguria in portu Coryræ, facta irruptione, nolentibus Venetis hostes discedere tutò ita petentes ab illis, & fuit sanguinolenta uictoria; post secuta fuit palma populi liberi contra coniuuratos, Bocconium uidelicet Baiamontem, & Tepulum; & talis coniuuratio extincta fuit ab ipso populo libero.
- 81 Marinus † Georgius, Dux Quinquagesimus secundus eligitur anno Domini 1312. & eodem obiit anno. Hic suis sumptibus construxit templum sancti Dominici in ciuitate Venetiarum.
- 82 Ioannes † Superantius, Dux Quinquagesimus tertius eligitur anno domini 1313. obiit anno 1329. sub hoc Duce auctus fuit populus, & numerus Procurationum, & fuit interdicta Ciuitas Venetiarum per Clementem Romanum

Pon-

Iulij Ferret. De re nauali

Pontificem propter detentionem Ferrariæ, & inde Romanus Pontifex precibus Francisci Danduli, Canis nuncupati, in terra prostrati ad pedes Romani Pontificis, releuauit interdictum.

83 Franciscus † Dandulus, Canis nuncupatus, eligitur Dux Quinquagesimus quartus Anno Domini 1329. & obiit anno 1339. sub hoc Duce fuit bellatum contra Mastinum, & alios Dominos de Scala, dominos Veronæ, facto per Venetos foedere cum Rege Boemiæ, & Florentinis, ob tenta uictoria contra prædictos dominos Veronæ per Venetos, Duce suo Petro Rubeo Generali.

84 Bartholomeus † Gradenicus, Dux Quinquagesimus quintus, eligitur Anno domini 1340. obiit anno 1343. huius tempore fuit Apparitio Diuorum Marci, Georgii, & Nicolai in ciuitate Venetiarum.

*Apparitio
diuorū Mar
ci, Georgii,
& Nicolai.*

85 Andreas † Dandulus, Dux Quinquagesimus sextus, eligitur anno domini 1343. obiit anno 1354. sub hoc Principe factum fuit templū diui Antonii in libera Ciuitate Venetiarum. Et Rex Pannoniæ obtinuit Zarram rebellem effectam Venetis, & huius Principis tempore facti sūt Magistratus Veterum & Nouorum Auditorum, in Ciuitate Venetiarum, quæ tunc peste fuit magna ualde uexata, & postquam corpus Diui Rocchi fuit portatum Venetiis, Dei gratia non uiguit pestis in dicta Ciuitate. & factum fuit foedus per Venetos cum Rege Vngariæ per decenniū, quo tempore fuit apud Bofforum Argolicum obtenta uictoria per Ligures contra Venetam classem de nocte pugnato auxilio grati Imperatoris Byzantii: ita, quòd Lygures, Venetus Venetos, & Græci græcos ob noctis tenebras ledabant suos, & occidebant, ut hostes, & semetip-
fos perdebant. Post Veneti bellando contra Curuatinos molestantes Hystriam cum Ianuensibus, fuit in Charestio rupta per Venetos classis Ianuensium, & Veneti uictores ingentem prædam cum spoliis opimis reportarunt Venetias, & in Sardinia Veneti contra Ianuenses nauali exper-
to bello sub dicto Principe uictoriam habuerunt, & tunc

Ianuenſes ſe ſponte dederunt ditioni Reuerendiſſ. D. Archiepiſcopi Mediolani, tunc Ducis Mediolani, factò inter ipſos federe contra Venetos.

86 Marinus † Fallerius, Dux Quinquageſimus ſeptimus eligitur anno domini 1354. & obiit anno 1355. ſub hoc Duce Ianuenſes ruperunt claſſem Venetorum in loco nũcupato, Sapiencia, & poſt fuit ſecutum foedus inter Venetos, & Reuerendiſſ. Archiepiſcopum Mediolani Ducem ciuitatis Mediolani per meſes quatuor: & fuit Dux Marinus Fallerius decapitatus ob coniurationem per ipſum factam contra Patriam, omnibus cæſis coniuratis per populum liberum Venetiarum.

87 Ioannes † Gradenicus, Dux Quinquageſimus octauus, eligitur anno domini 1355. obiit anno 1356. ſub hoc Principe facta fuit Pax cũ Ianueſib. & bellatũ cũ Vngaris.

88 Ioannes † Delfinus, Dux Quinquageſimus nonus, eligitur anno incarnati Verbi 1350. & obiit Anno 1361.

89 Laurentius † Celfus, Dux Sexageſimus, eligitur anno domini 1361. obiit anno domini 1365. huius tempore Dux Auriæ, & poſt ipſum Rex Cypri. uenit Venetias ad uidentum Ciuitatem Fatalem populi liberi, & ualde honorati fuerunt à Patribus Veneti Senatus, ſecuta, & extincta rebellione Cretenſa, ſuperatis Græcis, & punitis rebellib. Crete per Venetos.

90 Marcus † Cornelius, Dux Sexageſimus primus, eligitur anno domini 1365. & obiit anno 1368. ſub hoc Duce iterum fuit rebellata Creta, Candia dicta, & poſt reſtituta fuit ditioni Venetæ, punitis rebellionis capitibus, uirtute Venetæ.

91 Andreas † Contarenus, Dux Sexageſimus ſecundus, eligitur anno domini 1368. obiit anno domini 1383. Huius tempore ſe rebellauit Thergeſtum à Venetis, & ſe Duci Auriæ dedit, & poſt bella multa ſe ſponte Thergeſtum Venetæ ditioni ſubmiſit, noua ſecuta diſcordia cum Frãciſco Carraria domino Paduæ, factò federe per ipſum Frãciſcũ Carrariam cum Rege Vngariæ, & poſt per Venetos
exper-

Iulij Ferret. De re nauali

experto bello contra Vngaros, & Hunnos apud flumen Anaxum, alio in Venetos facto bello per Leopoldum Ducem Austrię, & in Græciam Veneti bellum etiam habuerunt contra Ianuenses, obtenta, & retenta Græcia modò per Ianuenses, in parte rupto per Venetos Imperatore Argolico: & post Veneti maximum damnum passi sūt sibi datum à Ianuensibus cōfoederatis cum Græcis apud Cludiū auxilio dominorum de Carraria, & demùm Veneti sua uirtute victores extiterunt, superatis Ianuensibus.

92 Michael † Morefinus, Dux sexagesimus tertius, eligitur Anno domini 1383. obiit anno 1401.

93 Antonius † Venerius, Dux sexagesimus quartus, eligitur anno domini 1401. & obiit eodem anno. Hic fuit pro Iustitiã seuerus, & proprium filium carcerauit, quia cornua hirci posuerat in hostio domus mariti ipsius amasię, & iuuenis mœstus męrore, & uercūdia periit maximo cordis dolore, quod multum displicuit populo libero hoc ualde ferendo moleste: & eodem anno iuit Venetias Marchio Mantuę, & post ipsum Marchio Ferrarię ad uidendū urbem fatalem Venetiarum, Senatus, & Populi liberi. & eodem anno uiguit bellum inter dominos de Scala, dominos Veronę; & dominos de Carraria, dominos Paduę: & eadem tempestate Dux Austrię nepos Regis Francię iuit Venetias, & fuit honoratus à Senatu populi liberi.

94 Michael † Sten, Dux sexagesimus quintus, eligitur anno domini 1401. & obiit anno 1413. sub hoc Principe facta fuit expeditio apud Modonum contra Ianuenses, & Veneti fuerunt victores. Qui post longum bellum ceperunt dominus Paduę, & Paduam ipsam cum Verona sub eodē Principe in Gallia Cisalpina, emptam post modum Zarra cū suo territorio per Venetos 1409. à Pippo Duce Regis Vngarię pro centum millibus aureis, & rediens Pippus ad Regem suum ob hoc indignatum, occisus fuit ab ipso Rege, & ut Parthi Crasso aurum liquefactum, in os Pippi siccientis diluere fecit, dicendo, aurum sitisti aurum bibe.

95 Thomas † Mocenigus, fuit Dux sexagesimus sextus, eli-

eligitur anno Domini 1413. & obiit anno 1423.

96 Franciscus Folcarus, Dux sexagesimus septimus, eligitur anno Domini 1423. & obiit anno 1454. vir fuit probus, expertus, & prudens. Sub quo fuit expertum bellum contra Ducem Mediolani, facto fœdere cum Florentinis, fuit vulneratus à quodã iuvene Veneto Dux iste inclytus, & ilicò fuit captus delinquens, & ultimo afflictus supplicio, & Dei gratia cõualuit Princeps Venetus, qui post vixit per multum tēpus, & probe rexit Imperium Venetū, & senio demum confectus periit, & huius tempore Ducis, electus fuit Romanus Pontifex Venetus Gabriel Cõdulmerius, Eugenius dictus; quo tempore fuit expeditio Classica per Venetos contra Ianuenses, & victores fuerūt Veneti. Et quia Comes Carmignola Venetorum Dux Generalis exercitus, se malè gesserat, vt classis Veneta ruperetur in Pado per Ducem Mediolani & Lygures confederatos, & nè caperetur Cremona, & retineretur capta à Venetis, eo arte uocato ad urbem. & iussu Patrum fuit decapitatus Comes Carmignola Venetiis; quo tēpore Marchio Montisferrati iuit Venetias, & receptus fuit honore maximo à Senatu populi liberi, & ruptus fuit exercitus Imperatoris Sigismundi per Florentinos Venetorum auxilio in territorio Lucæ, pluribus factis armorum expeditionibus in variis locis cum Duce Mediolani, ab eo rebelata Genua: & tūc venit Venetias Nicolaus Estensis Marchio Ferrariæ, & ob eius aduentum factum fuit nouum fœdus cum Francisco Sfortia Duce Mediolani, Venetis, & Florentinis, ac Marchione Ferrariæ; pluribus primitus expertis bellis, & mortuo Eugenio Papa, electus fuit Pontifex Nicolaus, quo tempore Federicus Imperator iuit Venetias cum vxore, vbi per Patres fuit receptus populi liberi summo cum honore, & muneribus multis: quo tempore Dux Austriæ etiam venit Venetias, permagno receptus honore; & hoc viuentis Principe fuit creatus nouus Princeps Paschalis Malipetrus ob longam senectutem, & pueriles sensus ipsius. Sub hoc Principe Rauenna fuit accreua Veneto Imperio.

Iulij Ferret. De re nauali

- 97 Paschalis † Malipetrus, Dux sexagesimus octauus, qui vir fuit probus, studiosus, purus & sincerus, religionis & bonorum amicus, & cultor iustitiæ, & hostis malorum accerrimus, virtuosus & imbutus moribus bonis; cuius tempore fuit reperta Impressio librorum, & per Principem Franciscum Foscarum senio confectū, audito sono Campanarum iacens in lecto, senili debilitate mente percepit nouum Principem fuisse factum sibi successorem, & ilicò periit merore; quod adeò fuit molestum Senatui & populo libero, quòd tunc inhumato existente cadauere tanti Ducis, facta fuit lex inuiolabilis per Patres in maiori Cōsilio, q̄ in futurum nullus Princeps Venetus eligi possit alio viuento Principe, nisi illo mortuo & sepulto; & sancta lex fuit Diuino iuri consona, secundum quod fit de Romano Pontifice Petri successore legitimo, electus fuit Paschalis Malipetrus Dux sexagesimus octauus. anno Domini 1454. & obiit 1461.
- 98 Christophorus † Maurus, Dux sexagesimus nonus, eligitur anno Domini 1461. & obiit 1471. Sub quo dum obsideretur Tergestum à Venetis, Turcus apud Hystrum extitit uictor, & Pontifex Nicolaus obiit in Anchona, vbi conuenerat cum Principe Veneto pro facienda Crucjata contra Turcos.
- 99 Nicolaus † Thronus, Dux septuagesimus, creatur anno Domini 1471. & obiit anno sequenti 1472. Sub hoc Principe glorioso insula Cypri se submisit Venetæ ditioni, & quàm plura præclara gesta facta fuerunt in Asia, Persia per Venetos; & sub hoc Principe fortissimus vir in armis, regia imbutus virtute, decesit, Alexander Epyrota, aliàs nominatus Scanderbech, & Borlus Estensis Dux primus Ferrariæ, vir inclytus, probus, & munificus.
- 100 Nicolaus † Marcellus, Dux septuagesimus primus, eligitur anno Domini 1472. obiit anno 1474.
- 101 Petrus † Mocenicus, Dux septuagesimus secundus, eligitur anno Domini 1474. obiit anno 1475. Sub hoc Duce multa digna peracta fuerunt experto Marte in aqua & terra

terra contra Turcos, qui expugnabant Naupactum, vulgò dictum, Neapolim Romanix.

102 Andreas † Vendraminus, Dux septuagesimus tertius, eligitur anno Domini 1475. & obiit anno 1477. Sub hoc Principe fuit variè & dubiè bellatum in variis locis apud Lyfontium, & Tiliauentum Foriulii contra Turcos. Vbi magna strages facta fuit Venetorum pro fide catholica pugnantium, & Imperio suo Orthodoxo.

103 Ioannes † Mocenicus, Dux septuagesimus quartus, eligitur anno domini 1477. & obiit anno domini 1485. Sub hoc Principe Turcorum exercitus venit in Italiam apud Lyfontium, per Venetos amisso Scuthero, & in Florentia orta fuit coniuratio contra Medices, qui odio prosequerentur ab inuidis ob maximam eorum virtutem.

104 Marcus † Barbadicus, Dux septuagesimus quintus, eligitur anno Domini 1485. & eodem anno obiit. Optimus fuit, imbutus regiis virtutibus; huius tempore Inclytus Maximilianus Austriacus, omnibus ornatus virtutibus tertii Federici Imperatoris coronati filius, eligitur Rex, & Imperator Romanorum, pacato bello.

105 Augustinus † Barbadicus, Dux septuagesimus sextus, eligitur anno domini 1485. & moritur anno 1501. Hic fuit Princeps prudens, & Diui Marci palatium perfecit maximo sumptu: huius Principis tempore ego Iulius Ferretus Rauennas, natus fui die duodecimo Aprilis, quo die celebratur festum Iulii Primi Pōtificis maximi & confessoris 1487. & eodem mense fui baptizatus in die sancti Marci Euangelistæ, vigesima quinta eiusdem mensis.

106 Leonardus † Lauredanus, Dux septuagesimus septimus, eligitur anno domini 1501. obiit anno 1520. confectus senio, hic prudens Princeps fuit, inuictus animo, & non prosternatus in aduersis.

107 Antonius † Grimanus, Dux septuagesimus octauus, eligitur anno domini 1520. obiit anno 1522. fuit pro defensione Catholicæ fidei & Imperii sui Veneti expertum nauale prælium in Turcas &c.

Iulij Ferret. De re nauali

108 Andreast Gritus, Dux septuagesimus nonus, eligitur anno Domini 1522. & obiit anno. 1538. Hic fuit prudentissimus Princeps, natus ad omnem fortunam, omni expertus bello, & probè rexit Imperium suū Venetum. Sub hoc Principe de anno 1530. coronatus fuit Carolus Imperator per Clementem Septimum Pontificem Maximū in ciuitate Bononiæ, & Romæ eligitur Ferdinandus de Austria Rex Vngariæ pro Rege Romanorum.

109 Petrus† Lādus, Dux octuagesimus, eligitur anno Domini 1539. Sub hoc Duce secuta fuit pax temporalis inter Venetos & Turcas, dato illis per Venetos Naupacto, seu Nauplo Romanię, olim patria Nestoris, & Epidauro nunc dicto Maluasia, ut pax prædicta sequeretur cum Veneto Senatu.

Franciscus Donatus, Dux octuagesimus primus, eligitur anno domini 1545. mortuo Petro Lādo. Auctor autem istius operis obiit octauo idus Martii, anno incarnati Verbi 1547. in terra sancti Seuerii Capitanatæ Apuliæ, existēs illius Prouinciæ, ac Comitatus Molisii Regius Auditor, (existente tunc Neapolis ac totius Regni Prorege iustissimo, Illustris. & excellētis. D. Don Petro de Toledo) sexagesimum verò ætatis suæ agens annum. & sepultus in æde Trinitatis, vbi extat Epithaphium ab Auctore ipso factum. Ideò de aliis Ducibus Venetis vsque ad hæc tempore mentionem facere non potuit.

110 Quæro † de impræstitis, an cum bona conscientia & sine suspitione usurariæ prauitatis emi & vendi possint? Dic q̄ sic, ita tenet Bald. in l. Cunctos populos, C. de summa Trin. & fide cathol. & in l. hac consultissima, C. de secundis nuptiis. Idem tenet Ioannes de Imola in l. si maritus, ff. solu. matr. & Paul. de Cast. in consi. 384.

111 Conduxit † quidam nauim in ciuitate Venetiarum trium millium amphorarum vini onerandi in ciuitate Vestarum Montis Gargani, & in terra Rhodi non longè à Sypono portandi in ciuitate prædicta Venetiarum, an pro impositis tantum, uel pro summa capacitatis nauis solue-

re habeat naulum seu mercedem nauis. Dic teneri ad solutionē nauis pro summa capacitatis nauis, si nauis simpliciter conducta fuerit. Sed si fuerit dubium quid senserit, tunc dici posset pro impositis tantum teneri, l. si. in princ. & in §. fin. iuncta glo. ff. ad leg. rhodi. de iactu. Vbi dicitur, quòd si mensura refertur ad lignum sufficit ligni capacitas, & si ad onus ponderis inspicitur mensura &c. & per Bartholum & alios ibi scribentes.

112 Quæro † de deiectis & in nauim fuis de die, uel de nocte, an præpositus nauis teneatur ad emendationem damni? Dic quòd sic, l. hoc edictum, §. si de nauis, ff. de his qui deiecerunt, vel effuderunt, & instit. de obligat. quæ ex delicto, §. Item exercitor.

113 Contingit † nauim possideri per malefidei possessorem, & illam peti à domino in iudicio, an veniant in hoc iudicio nauis & seu fructus, & sint extimandi ipsi percepti fructus seu nauis habita de nauis, & etiam quæ percipi potuissent à domino petente nauim suam? Dic quòd sic, l. si nauis, ff. de rei vindicatio. per quem textum in casu præmisso pluries obtinui sententias in fauorem pro amicis, & idem iudicauit in contingentia facti dum essem Regius Consiliarius & Auditor in Prouinciis Capitanatæ, & Comitatus Molisii.

114 Occurrit † si tuti sint in nauim debitores ut sunt in domo, ut inferius latius dicam. Dic non esse tutos debitores in nauis sua, vel conducta, ut in domo sua uel conducta, l. fin. §. fin. & ibi per Alexandrum de Imola, ff. de his qui deiecerunt vel effuderunt.

115 Tutissimū † nempè refugium est domus propria vel conducta pro debitoribus, ita quòd regulariter capi non possunt pro causis pecuniariis & ciuilibus. in argum. legis plerique, & per Doctores ibi, ff. de ius vocando, cap. Romana, §. contrahentes, extra de foro competenti. Fallit tamen regula prædicta in debito iurato, & in criminalibus, ubi poena sit applicata fisco &c.

116 Quæro † si illata & inuecta in nauis conducta, an sint obligata

Iulij Ferret. De renauali.

gata pro nauulo, vt sunt res & bona illata in domo condu-
cia pro affictu domus. Dic quòd non, ita firmat Baldus in
l. Certi iuris, §. domum, ff. ad sillanianum &c.

117 Cremonensis † quidam amicus meus dum Paduæ stu-
deret, vestem cum libris & pulchra culcitra posuit in na-
uim cuiusdam nautæ nominati il Genoueso, cum pluri-
bus cibariis, ense, & pugione, pro quibus vt accessoriis nō
tenebatur aliquid soluere nautæ pro nauulo; fuit in naui
surrepta culcitra prædicta cum cibariis, An furti actione
vel edicti Prætoris Nautæ, caupones, stabularii conueniri
debeat nauis patronus. Patauus quidam aduocatus non
obscuri nominis pro Cremonense proposuit querelam
de furto contra nautam, & Iudex procedebat super dicta
querela de furto, & nautam carcerauit. & ego nè amicus
succumberet in causa, antequàm nauta responderet quere-
læ allegauit textum in l. sed & sibi, ff. nautæ, caupon. stabula
qua lege probatur nautam non furti teneri actione, sed
edicto Prætoris nau. caup. stabula. qui textu uiso erubuit
Aduocatus ille, & latrunculator procesit contra dictum
nautam ad poenam edicti Prætoris nau. caup. stabul. & A-
micus obtinuit in causa; quod secus fuisset si in aliena na-
ui fuisset subtracta culcitra cum cibariis, quia tunc te-
nuisset subtractor nauta de furto. Sed quando in sua naui
surripitur quid, edictum Prætoris vindicat sibi locum: &
hæc est veritas, vt in dicta l. sed et ipsi, ff. nautæ, caupones,
Stabularii.

118 Persæpe in facto contingit sic nauta, qui potuit tutò na-
uigare per aquas mortuas de die vel de nocte, nauigauit
per mare turbidum, & rupit nauim, vel merces iactauit
pro exoneranda naue, & salute nauis, aut aqua maris de-
teriorauit & consumpsit merces. An teneatur de pericu-
lo aut damno, de quo non tenuisset si per aquas mortuas
& stagna, & similes aquas nauigasset. Dic teneri, quia cul-
pa est nauigare per loca suspecta, & ire per insolita loca re-
spectiue, valens aliò tutò nauigare; & ire etiam cum mu-
lis oneratis mercibus, l. 2. C. de nautico fenore, & idem fir-

mant Baldus & Salycetus in l. 3. C. eodem titulo.

119 Quæritur ꝑ si nauta, & mulio teneretur ad illos casus, quibus prouidentia hominis resistere non posset. Dic non teneri, l. 1. & per Bart. ibi, C. quæ res obligari non possunt, neque ad casus tenebitur qui dolo & culpa aduersarii contingunt, l. qui officii, §. fin. ff. de contrahen. emptio. & per Bar. & Bal. in l. falsus, C. de nautico fenore. Et si datus fuerit terminus alicui agendi quid per mare, cui si superuenit tempestas, & ob hoc labitur terminus, quid agere debeat nè incidat in poenam obligationis. Dic secundum Bartholum, quòd debet adhibere cautelam in l. 2. §. quid diximus, ff. si quis cautionibus. dicebat ibi Angelus curre re tempus, sed non cum effectu, pro quo facit glo. in cap. Cupientes, §. quid si per partes in verbo impedimentum, & in cap. Commissa in verbo Iusto. de electio. in 6. & textus in l. fin. §. si propter necessitatem, ff. de publicanis, & vectigalibus.

120 Nauta ꝑ quidam conduxit equos duos in territorio Rauennæ in loco dicto Sancto Alberto, ultra Padum, vnũ pro trahendo nauim in flumine Padi vsque ad terram Argenti, vt vulgò dicitur cum lanzana, & alium pro equitando ad ciuitatem Mantuæ: contingit equum qui trahebat lanzanam nauis mori in via ventris doloribus, & alium in deuiò versus Mantuam periisse reprehensione, quæ sæpe tollit equos. An nauta prædictus teneatur de morte dictorum amborum equorum. Dic conductorem non teneri pro morte illius equi, qui fune trahebat nauim, naturali morte perempti doloribus in via sine culpa conductoris.

121 Pro ꝑ alio autem equo qui reprehensione periit in deuiò versus Mantuam, teneri, quia ultra locum & viam iuit ad quem ire promiserat, l. si vulneraueris, ff. locati. Vbi est casus, quòd si quis seruum vulnerauerit eiusdem vulneris nomine legis Aquiliæ & ex locato cõtra ipsum dari actionem, & alterutra contentus actor esse debet. Idque officio iudicis continetur, apud quem ex locato agetur.

122 Quæro ꝑ de iure Romano, quo est prohibitũ filiofamilias.

Iulij Ferret. De re nauali.

lias negociare, quid si filius negociat & mercatur publicè, patre sciante & tacente ac patiente cum esset præsens & non contradixit valens prohibere. An pater teneatur pro filio soluere debita contracta per ipsum in negociis. Dic patrem teneri cum potuerit prohibere filio negociari, & non prohibuerit, habetur per Bal. in l. Cum oportet in 3. colum. C. de bonis que liberis, l. si cum vilico, ff. de institoria actio. Vbi habetur per Paul. de Castro, quòd ille qui habet mandatū de emendo & vendendo merces, dicitur institor, & sic filius iste erit patris institor; & propterea pro eo pater tenebitur, alia etiam ratione, quia per patris taciturnitatem & patientiam præsumitur tacitum mādatum filio datum fuisse negociandi, emendi, & vendēdi, l. Titianus, ff. quod cum eo, habetur per Bal. in l. 2. C. ad macedonianum, & per Alexan. in l. si quis patrem, ff. ad macedonianum, & per Matthæum de Afflicto in Decisione 308. in 1. & 2. colu.

- 123 Nautarum † vsura Centesima, quæ sorti æquiperatur in anno, an debeatur pro pecunia traiectitia. Dic q̄ eatenus uenit vsura nautica pro pecunia traiectitia, quatenus durat suspitio periculi maris apud creditorem quousque uenerit ad tutum portum, quo casu cessant omnes usuræ; & debentur Centesimæ. Postea verò veniunt communes, & non Centesimæ; & idem si creditor suscepit in se periculum, l. 1. C. de nauti. foeno. cap. ea enim. cum gl. x. 1. et 2. & ibi per scribentes. Et nautica vsura procedit utroque iure habetura uthentica Ad hæc. cum ibi notatis per glo. & Doctores, C. de vsuris, & in l. 1. C. de sum. trinita. & fide catholi.
- 124 Debitoris † nempè est periculum pecuniæ nauticæ & traiectitiæ, nisi aliud foret pactum & conuentum inter partes, l. 2. & vlti. C. de nautico foeno.
- 125 Et † ille, qui suscipit in se periculum nauigationis, intelligitur in se suscipere periculum fortunæ, non culpa debitoris, l. 3. & per Doctores ibi, C. de nautico foeno.
- 126 Quæro † si p̄na peti possit pecuniæ traiectitiæ si per creditorem

creditorem stetit illam recipere infra tempus, & locum statutum. Dic quòd non, l. si. ff. de nautico fẽnore.

127 Venetus † quidã mercator millia decem dedit exercitori nauis traiectitiã, vt salua naue sortem cum certis usuris reciperet, Paulus Iuriconsultus respondit, id fieri posse, l. in quibusquam, ff. de nautico fẽnore.

128 Quæro † de feneratorẽ qui sub maritimis vsuris centesimis mutuauit pecuniã, & quasdã merces in nauim oneratas accepit sub pignore, ex quibus si non posset totum debitum exsolui aliarum merciũ aliis nauibus impositarum & obligatarum propriis feneratoribus obligauit si quid superuenerit, seu superuenisset pignori accepit. Quæritur an perempta principali obligatione, pereat & hypothecharia. Dic perire, l. fenerator, ff. de nauti. fẽn. Vbi deciduntur plures casus nauticæ negociationis.

129 Quæritur † si valet contractus factus inter patrem & filium, & seu matrem & filiam; & an pro contractu huiusmodi soluatur gabella in loco statuti permittentis solui gabellam pro omni contractu. Dic quòd sic, habetur per Romanum in l. 2. ff. de in ius vocando, & per Bar. in l. 1. C. de impositio. lucri descripit. libro deci. Nisi aliter seruaretur de consuetudine: & circa validitatem contractus prædicti, dixi latius in Tractatu Gabellarum, num. 337. & ad prædicta faciunt notata per D. Ioannem di Firmo in lib. suo Gabellarũ, in 6. colum. vbi pulchrè distinguit, quem videas &c.

130 Occurrit † quòd publicani dederunt licentiam quibusdam mercatoribus extrahendi frumentum, aut alias merces extra territorium Gabellarum, quas ipsi conduxerant à Domino Ciuitatis, vel ab aliqua Vniuersitate, & Communitate habente gabellas, quantum durabit licẽtia ista. Dic non extendi neque durare vltra septem dies, quorum duos habebunt ad arripiendum iter, & alios quinque dies ad perficiendum iter cum negocio, tenet Bar. in l. vnica, C. de tract. & statuis lib. duodeci. & Romanus in repetitione Rubricæ de arbitris. Vide quæ supra scripsi in rubr.

Iulij Ferrēt. De re nauali

de arbitris; & in tractatu Gabellarum, num. 97. & 98.

- 131 Quæro † de socio publicano, qui occultauit rem, vt veſtigal non ſoluatur, vel vt alii conſocii nihil habeant pro dicta re; an habeat aliis nocere. Dic quòd non, l. frau dati, & per Imolam ibi, ff. de publicanis. Imò tenebitur aliis reficere quantum ſibi intererit.
- 132 Quæro † de illo, qui fecit fugere debitorem fiſci, vel alterius; aut prohibuit illum capi, an teneatur ipſe pro eo ſoluere debitum. Dic quòd ſic, l. Quoties, ff. de exactoribus tributorum, lib. deci. Tenetur quoque ille ad ſolutionem debiti ſi è manibus Curia eximerit debitorem alterius, etiam ſi voluerit oftendere, quòd exemptus non fuerit verus debitor quantitatis pro qua captus fuit, habetur per Angel. in l. ſed eximendi, ff. ne quis eū qui inuocatus non eximat.
- 133 Quidam † nobilis Venetus alteri nobili Veneto ultra mare eunti mutuauit tria millia ducatorum auri cunei Veneti, & Radum ſeruum ſecum miſit ad recipiendum dictū mutuum in ciuitate Cōſtantinopolis in feſto Natalis D. N. Ieſu Chriſti, hoc inter ipſos conuento pacto ſub certa pœna conuentionali ſeruando, tollenda à contrafaciente ſi debitum non fuiſſet ſolutum ſtatuta die, & plus ad intereſſe teneri pro operis dicti ſerui miſſi pro exactione dicti debiti, quas eſſet amiſſurus dominus creditor propter abſentiam ſui ſerui ex cauſa dicti debiti, & ſeu debitoris moroſii, vnum ducatum pro quolibet die veniente Natale. Rado ſeruus pluries petiit à mercatore debitore dictum creditum ſui domini, & partem debiti debitor ſoluit eidem Rado ſeruo creditoris in dicto feſto Natalis Domini, & inde diſtulit ſeruus per multos dies petere reſiduum debiti, et poſtmodum inſtanter & inſtantiffimè petere cepit. fuit à me petitum conſilium dum eſſem Paduæ, ſi dictus mercator in pœnam incidereſſet contractus: Conſului quod ſic, etiam pro illis, quos petere ceſſauerat ſeruus, imò ſi non petiſſet ſeruus, in pœnam incidereſſet debitor conuentionalem, lapſo tem
pore

pore destinatae solutionis, si per eum non stetisset, prout stetit quo minus solueret; & si obtulisset, in poenam non incidisset contractus, lapso tempore destinatae solutionis, si per eum non stetisset, prout stetit quo minus solueret. Non obstat si exciperetur pro parte debitoris poenam non committi sine interpellatione, quod foret absurdum, ut si seruus petere coepisset & post cessaret petere, mala detentus valetudine, vel alio impedimento, quod esset truffa dicere, quod venientem tempore diei statutae solutionis non incideret in poenam, cum dies interpellat pro homine si non soluerit, etiam sine alia interpellatione; licet postea offerat, quod per ipsum debitorem stetit quod non soluit.

134 Et † si Iudex condemnat aliquem dare centum certa die praefixa, & per condemnatum non stet quin offerat illa centum statuta die, non incidit in poenam: Sed si non adiecit diem, tunc infra modicum tempus habebit solvere, alias incidet in poenam, l. Traiectitia, ff. de actionibus & obligationibus.

135 Quæro † quid sit modicum tempus. Dic quod stat in arbitrio Iudicis, qui id arbitrari habet & declarare ex qualitate personarum, operum, locorum, & temporum, l. si cōstāte, §. si vxor, ff. solu. matrim. & l. si quis ita, §. Seia, et per glo. ibi, ff. de verbor. obligatio. & per Barto. in l. continuus, §. insulam, ff. eodem titu. & in l. Item si vnus, ff. de arbitris, & per glo. & tex. in l. si post tres, ff. si quis cautionibus.

136 Quæro † de lucris nuptialibus factis per filium, aut filiam; an sint aduentitia, ut patri quæraturs ususfructus. Dic quod sic, secundum Bal. in l. i. C. de bonis que liberis. quod fallit in lucro per filium facto de dote, pro qua pater noluit se obligare, quia species data fuit in dotem, vel emptā fuit ex dotali pecunia per filium; & tunc fructus ex dicta re peruenientes erunt filii & non patris, quod secus esset si pecunia data fuerit in dotē, & quātūq; pater noluerit promittere, nihilominus habebit vsumfructum de

Iulij Ferret. De re nauali

eo quòd fuerit ex ea lucratus filius secundum Bar: in l. Cōtra, §. quot, ff. rerum amotarum: & prædicta procedunt de iure communi Romanorum.

137 Contrahere, † & in iudicio stare, hæreditatemque addire filius familias sine patris licentia & potestate non potest, vt institu. de patria potestate, iuncta ibi glosa singulari: & hoc procedit de iure Romano, vt C. de patria potestate per totum titulum, & l. fin. §. necessitatem. C. de bonisquè liberis, l. si ego, & l. qui in aliena, & per Iasonē ibi, ff. de acquiren. uel omitten. hæreditate; cum de patris cōmodo & incommodo tractatur, l. Placet, ff. eodem, & l. 1. ff. si quis à patre fuerit manumissus, vt latè aliàs dixi in additionibus meis in Longobarda de patria potestate: quæ est contra ius Romanorum, vt est in hoc ius Venetorum, & Francorum qui non viuunt iure Romano, sed proprio iure suo particulari nō recognoscentiū Imperatorē. Ita quòd filii familias Venetorum, & Francorum naturali iure liberi, possunt sine patris consensu & licentia stare in iudicio, & cōtrahere, & pro aliis intercedere, & valebunt acta & cōtractus per ipsos facta, & initos, & tenebunt obligationes absque alia patris emancipatione: tenebitque Additio hæreditatis facta per filium Venetū, & Francum, prout latè dixi in Additione mea post Bartholum, in libro Contrarietatum Iuris Romani, & iuris Longobardi in titulo de Patria potestate, l. in longobarda de adoptionibus, & l. si inter fratres in longobarda de præscriptionibus, & de furtis, in l. liber homo, & per Iasonem in l. Quod dicit. colum. vndeci. ff. de verbo. obligatio. & per Abb. in cap. hi. de conuersione infidelium.

138 Stat † Rauennæ prouisio, quòd omnes forenses habentes bona stabilia in Comitatu Rauennæ teneantur soluere æstimum collectarum forensium, videlicet certum quid pro libra æstimi librati, vel librandi; describendi in libro æstimi bonorum forensium possidentium bona stabilia in territorio Rauennæ. Puella quædam Rauennas possidens bona stabilia, & amplum patrimonium in territorio

torio Rauennæ nupsit forensi, & bona sua prædicta dedit in dotem marito, an teneatur ipsa aliquid soluere pro æstimo forensi? Deducitur in dubium an mulier prædicta Rauennas dicatur forensis cum sequatur forum uiri, l. Mulieres, C. de incolis, libr. deci. etiam quia mulier prædicta dicitur esse in potestate uiri, propterea videtur dicendum ipsam ut forensis teneri ad onus soluendi collectam æstimi forensis pro dictis bonis, ut de bonis forensibus, cuius maritus sit forensis, & dominus dotis in vita sua. In contrarium esse puto veritatem, videlicet mulierem prædictam non teneri tanquam ciuem originariam dictæ ciuitatis Rauennæ, ad soluendum quid pro æstimo forense, cum per matrimonium huiusmodi non perdat ciuilitatem patriæ suæ.

139 Et † si stare statutum, quod forenses non possint acquirere bona stabilia in territorio Rauennæ, eo non obstante fœmina Rauennas nupta extra territorium poterit ut ciuis originaria acquirere bona stabilia in territorio Rauennæ uniuersali & singulari titulo, quia non definit esse ciuis ciuitatis patriæ suæ per matrimonium huiusmodi, & non iudicatur persona forensis. ita tenet Bar. in l. fin. §. penul. ff. ad municipales; & Paulus de Castro, in l. Rei iudicatæ, §. Socero, ff. soluto matrimo. & Fely. in cap. 1. extra de spõsalibus: & latius dixi in Tractatu Gabellarum, num. 587. uidelicet Quæro de statuto Rauennæ.

140 Non † obstat, quod mulier sequatur forū uiri, & quod sit in potestate uiri; quoniam ob hoc non sequitur quod desinat esse ciuis Rauennas, & licet mulier per matrimonium transeat in potestatem uiri, transit tantum quod ad tria, videlicet quo ad residentiam, operas, & debitum carnis; in reliquis non transit in uiri sui potestatem, sed est sui iuris, & remanet in proprio iure suo, & ciuis patriæ ciuitatis, & de agnatione sua, cum iura sanguinis & naturæ nullo iure ciuili tolli possint, l. iura sanguinis, ff. de reg. iur. & l. ius agnationis, ff. de pactis, & c. Et ciuilitas origi-

Iulij Ferret. De re nauali:

nis mutari non potest, l. origine, C. de muni. & originariis, libro decimo.

141 Quæro † de pactis debitorum an. possint tollere iura creditorum. Dic quòd non, habetur per Bartholum in l. si per lusorio, ff. de appellatio. Semper enim ius tertii intelligitur exceptum à iuramento, secundū Bal. in l. Nec patronus, C. de oper. liberto. c. veniens, de iureiurando, l. 1. & per totum titu. C. res inter alios acta, cum similibus; & per Bal. in l. Conuenticulam, C. de Episco. & cler. & per Alex. in conf. 23. 2. vol.

142 Quæro † si pactum fuerit inter contrahētes, quòd creditor possit auctoritate propria rem hypothecatam apprehendere, & capere possessionem. Dic tale pactum valere, l. 1. C. de pactis pigno. & in l. si fundum, §. 1. ff. de pigno. & per Bar. in l. Creditores, C. de pignoribus.

143 Quæro † de emptione facta rei stabilis cum pacto de reuendendo, an tale pactum sit in præiudicium vicini, & præiudicet vicino in iure præsentationis, seu cōgrui. Dic quòd non, habetur per Bal. in Rubrica de contrahen. emptio. & per Paul. de Castro in consil. 328. incipiēte in causa mota per D. Dorotheam. & sic licebit vicino facere depositum pro iure suo congrui.

144 Et † quia mercatores procedunt simpliciter de bono & æquo, fugiendo lites, sumptus, labores, & expensas, iudiciorumque anfractus, compromittunt in amicos, vt in arbitros arbitratores, & communes amicos. Quæritur si sit standum arbitratorum iuris sententiis, & illis parendū de iure. Consului quòd sic, ciuili iure uidelicet, l. 1. C. de arbitris, & l. diem proferre, ff. de arbitris. Secus de iure Canonico, c. Statuendum secun. quæstio. sexta.

145 A sententia † quæro Arbitri iuris an de iure possit appellari, regulariter. Dic quòd sic, secus à laudo arbitratoris, à quo nō appellatur; sed reductio potest ad arbitriū boni uiri, scilicet Iudicis ordinarii, l. si societatem, §. fin. & per Bar. ibi, ff. p socio, l. si libertus, ff. de operis libertorū, c. Quintauallis, & per Doctores ibi, extra de iureiurando.

Et

Et vir bonus dicitur Iudex ordinarius, l. continuus, ff. de verborum obligationibus.

146 Quæro † si sententia Iudicis ordinarii possit fieri de nocte. Dic quòd non, regulariter, §. sedebunt, authē. de iudicibus, & per Baldum in l. Non minorem, C. de transactio- nibus, l. more Romano, ff. de feriis. licet Angelus dixerit ibi posse fieri si partes fuerint præsentes & contententur illam proferri de nocte, quoniam aliis non præiudicaret nisi partibus ipsis; sed caueant de nullitate, quia sententia nulla esset inexecutable.

147 Quæro † demum de casu occurrenti si mulier possit pro debito ciuili detineri & carcerari. Dic quòd non, authē. nouo iure, C. de custodia reorū, l. 1. C. de offic. diuerso. iudi. habetur per Bar. in authen. Matri & Auix, C. quando mulier offic. tutel. fungi potest, & per Bal. in l. 1. C. Qui bonis cedere possunt, & in l. 1. ff. qui satisfacere cogun. & per Ioan. de Imola in l. si quis post, ff. de testamen. & per Marsilium in practica sua Criminalium, in §. attingam, nume. 63. Fallit tamen in meretrice innupta, habetur per Rom. in l. Alia, in §. eleganter, ff. solu. matrimo. etiam si mulier non meretrix fide iubere non poterit, carcerari non debet, habetur per Bal. in l. 4. C. de Episco. audien. Et meretrix nupta carcerari etiam non poterit, vt mulier honesta pro debito ciuili, habetur per Bal. in l. Consentaneum, C. quo modo & quando Iudex, & per Angel. de Perusio in l. 1. C. de custodi. reorum, & per Ioannem Andreæ in additio. ad Specul. in titu. de iniuri. & dam. dato; habetur per Marsilium in singulari suo 248. incipiente conditio mulierum &c. Detinebitur tamen secundum Bartholum mulier pro causa administrationis tutelæ filiorum in l. si quis sub cō- ditione, ff. de testamen. tutela; & in dicta authen. Matri & Auix, & in Tractatu suo Carcerum. sed ob hoc non conuenietur mater in plus, quàm facere potest. l. sunt qui. in fi. ff. de re iudicata: & hac ratione tenet Cardinalis Alexandrinus in c. Ex parte de appellatio. matrem pro dicta causa carcerari non posse ex priuilegio mulierum; & idem voluit

Iulij Ferret. De re nauali.

voluit Albericus de Rosate in l. Vbi ad huc. uiges. i. colum
na, C. de iure dotium. adducens rationem, quod per cesio
nem bonorum quis etiam non priuilegiatus euittat carce
res, l. i. C. qui bonis cedere possunt: & hanc partem sequi
tur Hyppolitus Marsilius in practica sua Criminalium, in
§. Attingam in, nume. 63. 64. 65. 66. & 67.

LIB. DECIMVSTERTIVS,

DE RE NAVALI,

AT TICI Duces qualiter victi fuerunt à Syracusanis
in aqua & terra, numero 17. 18.

Augustus qualiter Marcum Antonium, & Cleopatram
superauerit in terra & aqua, num. 13. 14. 15.

Bella Naualia qualiter sint Crudelia, numero 8.

Cesar in pugna maritima qua arte hostes vincebat, nume. 3.

Decimas an Papa tollere possit, numero 27.

Famulus discedens à Domino, an iure possit impunè aliquid furarè
à domino pro suo salario, num. 24.

Famulus discedens si propriam vestem abstulit à domino an tenea-
tur pœna furti, numero 24.

Gilippus Lacedemonius qua arte uicerit Atticos Duces, numero 20.
21. & 22.

Ius Postliminiij quid operetur, numero 22. 23.

Jurisdictio qualiter queratur, & prescribetur tempore, cuius initij
memoria non extat in contrarium, numero 25. & 26.

Jurisdictio tota an prescribetur in vno tantum loco exercitata, nu-
mero 28.

Lysander quale consilium dederit Cyro Regi pro victoria, nume. 27.

Iulij Ferret. De re nauali.

Mare tranquillum esse debet tempore belli maritimi, numero. 9. 10.

Ordo clasfis prodest in pugna valde, numero 19.

Pugna qualiter sit cautè facienda in mari, numero 6. 7.

Pugna clasfica qualiter fiat, nume. 1.

Princeps an possit habilitare impræscribilia vt præscribi possint. n. 27

Pugna clasfica qualiter & quando sit facienda in mari, numero. 2.

Pugna tempore in mari facienda quæ sint consideranda pro uictoria, numero. 2. 5.

Pugna qualiter olim per Ianuenses & Græcos contra Venetos, & Hispanos confæderatos, numero 3.

Pisistratus Dux Atticus qua arte vicerit Megarenses, numero. 16.

Reges qui nam erant illi, qui fuerant cum Marco Antonio confæderati contra Augustum, numero 14.

Seruus captus ab hostibus an hæres institui, & ipsi quid legari ritè possit, vt valeat, numero 23.

Themistocles qua arte vicerit Regem Xersem, numero 4.

Veneti qualiter contra Lygures pugnarunt apud Ptolomaidã, nu. 8.

A R G V M E N T V M.

De ordine tenendo in classica pugna.

Quæ sit habenda consideratio temporum, elemētorumque, passionum cœlestium, antequàm pugnetur.

De iure Postliminij.

Qualiter possessio iurisdictionis quærat, & præscribetur.

VCES naualis prælii, accepto prius consilio ab expertis suis Cōsiliariis, & à Nauareis, seu Pilotis, ita vulgò dictis, de ventorū & tēporū natura, asperitate, & prosperitate, hostium qualitate & quantitate, locorū bonitate & malignitate, vt aliàs dixi; & de scamnorum saxi & harenæ tristitia; occulutorum mōtium, saxorum,

& scopulorum; & de aquarum natura, abundantia, charentia, siccitate, & profunditate. Designato & capto loco Classe, vbi sit profundior aqua, vt naues vento, vel remigio impulsæ aptius valeant pugnare, facta prius suæ classis experientia, & ea probè instructa, ordine sibi dato pro pugna antequàm cursus dirigatur in hostes, flectendo gubernacula, & trahendo remos, aptando ferreas manus, & alias machinas cum vncis, tabulatis, falcibus, securibus, bipennibus, acutis trabibus, & aliis tormentis bellicis necessariis ad bellum per tabulata & alia loca optimè & oportunè locatis, arte ordinatis militibus gradu pendente benè instructis ad pugnam, vbique prouiso ad res subditas; eorumque pluries facta experientia cum ficta militia na-

Iulij Ferret. De re nauali

ualis expeditionis, nè perorescant pugnandi in classe commisso certamine cominus bellando in hostes, eminusque sagittis appetendo constitutos & ausos pugnare paratos cum nauibus suis, animo mergendi hostium classem desiliendo in eam, operando gladios & alia arma, machinas, & instrumenta bellica, opprimendo hostes nauigio, & illorum naues capiēdo; suorum optimè militum & remigum ordinato agmine super nauibus suis; augēdo & minuēdo numero in locis deputatis necessariis & oportunis, ipsis illicò occurrendo & succurrendo in omni gradu, & loco, secundum oportunitatem suorum, attenta qualitate & numero clasficæ gentis.

- 2 In † tranquillo, & non in tempestuoso mari, libero & aperto Marte à longe gradatim, vt pluries aliàs dixi, bellicis operatis & expertis primitus instrumentis, tartareis ignis maioribus, & deinde mediis, & minoribus, vt hostiles naues submergantur, iuxta illud Cordubensis Poetæ Lucani.

Propè semiuista merguntur in equore classes,

Iamq; hostes & tella natant, &c. Primò positis signis in oportunis locis, probè perâtea notatis à nauareis, vbi sint scopuli & saxa, montanea que scamna, & harenosa, malaque vada in terra sicca, & probè consideratis occultis saxis ab hostibus incognitis, ibi reducendo arte hostium classem, vt collidatur & rumpetur, occupeturque in loca syrtofa & periculosa, ualde simulando quandoque fugere, vt hostes ipsos insequantur, & incidant in scopulos, syrtes, & mala vada.

- 3 Cæsar, † & antiquorum Imperatorum exemplo rei militaris, & belli naualis expertorum, qui pluries feliciter in aqua pugnato, arte tali hostibus insidiando classem suam illaquearunt, illam reducendo in arctis & angustis locis, vbi omnes naues pugnare non possint loci natura & impedimento circumuenti, vt olim contingit apud Bofforū Thracium in Argolica terra, ab vna partium distante ab alia per tria milliaria passuum, quarum altera partium est
rupta,

rupta, quædam & ab alia est Asia & arctum finus faciunt de uia facta per montem ruptum ab Athlante, per quem datur introitus Oceano in Mediterraneo secundum Platonem; & sunt ora maris per quæ ingreditur Oceanum, & Bofforus nuncupatur, & Thracium à parte terræ, & ab alia ripa, ubi, ut aliàs dixi, maxima & ualde sanguinolenta clades fuit inter confæderatos Venetos & Hispanos ab vna parte, & Ianuenses & Græcos insimul colligatos ab altera ex aduerso bellantes in tenebrosa nocte: Ita quòd amicorum arma, non cognitis amicis, amicos suos, ut hostes perdididerunt in arcto deductos cum clasibus suis.

- 4 Inclyti † Ducis Themistoclis, Atheniensium Ducis exèplo cõtra tumidũ dimicantis super equora Xersem, quẽ cum classe noningentum millium nauium, cum millibus septingentis hominum vicit apud Salaminam, actum paruum & angustum locum, cum parua Græcorum manu in militia expertorum, loci natura sibi suffragante, ubi Xerxes sua longa multitudine Veneris amica, & inimica Martis tota nocte primò arte retenta per Themistoclem in vigilia, victus permansit, & ex illis tantum fugerunt Rathes ducentum & septem; & inter densa Persarum cadauera vix ipse euasit nauicula una superbus Xerxes, iuxta illud Aquinatis Poetæ Iuuenalis.

*Sed qualis reddit nempè vna naue cruentis,
Fluctibus, & tarda per densa cadauera prora.*

Diuino quidem iudicio est damnata superbia in omni negotio, Lucifer dedit exemplum, qui paradysum dominari intendebat superbia, & nõ parere Deo & Creatori suo, cuius mente vnus tantum Michaelis Archangeli virtute cecidit è coelo vnà cum innumerosis sequacibus suis superbis: & Xerxes in terra & aqua, superbia sua credebatur totum Orbem inglutire, ut Pharaon cordis indurati erga Deum, & superare uiribus suis humanis mortales omnes longissimo congregato exercitu, ut Cordubensis cantat Lucanus.

Talis fama canit tumidum super equora Xersem,

Construxisse vias multum cum pontibus ausus;

Europam-

Iulij Ferret. De re nauali

Europamq; Asiae, Sexiumq; admonit ab Ido.

Incesitq; fretum rapido super Eleponto.

Non Eurum, Zephyrum timens cum vela ratesq;

In medium defferet Athon &c.

Qui mons fuit altissimus in Macedonia, vt in li. 5. Historiarum scribit Herodotus; iussu Xerxis mille & quingentis passibus abscissus, & inde nauigatus Persicis clasibus. vnde Iuuenalis in decima Satyra contat, Athonem fuisse velificatum.

Velificatus Athos, & quicquid Gracia mendax

Audet in historijs constructum clasibus iisdem;

Suppositisq; rotis, creditur, altos defecisse amnes.

Epotoq; flumine Medo.

Prudente, & madidis cantatq; Sostratus alis.

5 Et † antequam fiat clasica expeditio, tenentur nauigiorum Duces optimè considerare tempora & passiones elementorum coelestium, & cum nubes in montium cacuminibus confederint, si propè hiemale tempus fuerit, hiemabit cito, & si pura fient cacumina differenabit, & ex iis tonitrua matutina significabunt ventos, & meridiana imbres, nebulæ autem ex montibus descendentes aut coelo cadentes, vel vallibus sedentes serenitatem ostendunt; & cum sereno coelo fulgent stellæ pluias; & si volitare videbuntur plures stellæ & repentè earum splendorem ebettare neque nubilo, neque caligine tempestates significant. Albescentes autem ventos ex his partibus denotant. Et si in pluribus furentes & inconstantes indicant ventos clasificios: Nam fugiens Xerxes solutis pentibus hibernis tempestatibus tepidus scapha peruenit in Sestum.

6 Et † si contigerit hostium classem fortiori nauigio prosequi catholicorum classem in fuga, proderit quando simulato stare, fingendo se dato signo preparari ad pugnam vt hostes hoc videntes tormentis bellicis fortè carentes se dimisso remigio accingent & arment pro bello futuro cum galeis, toracibus, & aliis armis pro defensione necessariis, & capto tunc per Catholicorum remiges aliquali

spiritu

- spiritu poterit clasſis forti remigio accellerare iter, & hoſtes armati non ita de facili valent clasſem ipſam inſequi ob pondus armorum, & gradatim in fuga poterint remiges mutari remigando, ſemper fugiendo, nè tempus conteratur, & ſpatium arte capietur cum claſſe reducendo illam in locũ tutũ, uel aliter illã ſeruãdo ſui Duci prudẽtia.
- 7 Et † è contra ſi contingerit Catholicos cum ſua claſſe proſequi hoſtium clasſem fugientem, animoſorum pars militum, aliis à remigio non ceſſantibus proſequi hoſtes, qui abſque mora in timore poſiti ſuperabuntur exercitio militari, ſpoliando, mergendo, diſſoluendo, & pertundendo, funes excidendo & conſcindendo, hoſtilia vela & de mari anchoras inuoluendo; & nauibus inſimul iunctis in lateribus, & prora vel pupi cum ramponibus, & cathenis ferri ligatis, & artiſicioſo igne & ferro hincinde offenſis. Periculoſè pugnatur in mari, & triſtis ignauia perit, & ſubiugatur ab animoſa celeritate.
- 8 Exemplum † olim dedit Lygurum rupta clasſis à Venetis inter Tyrum, & Ptolomaidam; & alia vice apud Trapanum. & caſus adeò fuit & cædes crudelis, quòd me legendo lacrymare coegit, cum inter Catholicos ſecuta fuerint talia ſcœua geſta. Et quantum ſint crudelia bella naualia quilibet ſani capitis iudicare poteſt, ubi quis fugere non poteſt, & ibi nulla habetur pietas, & miſericordia ceſſat bellantium in mari, qui ſæpe fiunt cibi piſcium; & ſoli pro Deo pugnantes mortui uiuunt cum gloria, & in cœleſti ſunt collocati patria morientes in Domino.
- 9 Curandum † eſt in bello maritimo haberem are ſemper tranquillum, quod placari & de fluctuoſo leniri, ut dicit Vegetius in libro rei militaris, oleo arte in eo ſparſo a uara manu.
- 10 Et, † ut aliàs dixi, utile eſt conſilium pugnare cum claſſe maritima freti ceſſante tempeſtate, cum fluctus turbati ſint accerrimi hoſtes clasſis.
- 11 Commendatur † in re nauali prouidentia, patientia, prudentia, & diligentia, ſolicitudo, conſilium, & experiẽtia

Iulij Ferret. De re nauali.

ria Ducum, Gubernatorum, & Nauareorum. Laudatur fortitudo & peritia remigum, virtus quoque, animus, prudentia, & constantia bellantium in classe.

12 Consilium † dedit Lyfander Regi Cyro, vt unicuique ex nauigantibus in classe auget obolum, & magis læta clasica Cyri fuit ob auctum premium; & tale consilium vtile fuit, q̄a trãsfugauit hostiũ remiges ad Cyri classem in Sardinia. In omni bello prodest munificentia Ducum, & militum experientia.

13 Non † dubitauit Octauianus Cæfer Augustus Imperator Romanorum cum classe sua expertorum militum parata Brundufii, & Taranti; Duce ipsius clasfis Ducentarũ & quinquaginta tantũ nauium constituto Tauro uiro experto nobile Romano, ipso Augusto tenente exercitũ ĩ terra octuaginta tantũ millia peditum, & ducentorum, & duobus equitibus leuis armaturæ transcurrere cum ipsa classe & gente prædicta armis experta; ab Illirico vsque ad hesperiũ Oceani, & ad Thyrrenum & ad mare Siculum & Lybicum quantũ fuerat ex opposito Italiae, Galliae, & Hispaniae, vsque ad columnas Herculis. Nec expeditionem facere contra Marcum Antonium in omni doctũ Marte, qui multa bello sua virtute Romano ĩperio queffuerat Cæfaris auxilio.

14 Nam † Marcus Antonius lōgè maiorẽ classem, & exercitum tenebat, quàm Augustus haberet. Clasfis enim Antonii erat quingentarum nauium, & exercitus ĩ terra cẽtum millium peditum, & viginti millium equorum ab Euphrate, & Armenia occupatum vsque ad Ionium, & Illiricum auxilio Aegypti Bachi Regis, Lybiae Tharcode mi Regis Cyliciae superioris, Celefoniae nuncupatae, Archilai Regis Capadociae, Philadelphi Regis Paflagoniae, Mithridatis Regis, Comaginis, Adoli Regis Thraciae, qui praesentes erant cum Marco Antonio, & illius valde amici. & nonnulli alii Reges Antonii amici, praeter praedictos in praesidiũ Antonii miserũt copias suae gentis, videlicet Rex Arabiae Herodes, Rex Ponti Polemones, Rex Iudaeae

Mancho-

Minchora, Rex Liconiæ Medorum, & Gallaciæ Amintes:
 Duce omnium existente Antonio, & Ventidio experto
 Duce. Et à Cereneo vsque ad Aethyopiam clasſis Antonii
 tenebat inexpers erat maritimi belli, & fortior erat. Et
 Cleopatra fuit ingreſſa claſſem, & illam fuit inſecutus
 Antonius, qui ſuam probè inſtruxit claſſem ad bellum, di-
 uiſa claſſe, ſe poſito in dextro cornu vnà cum Publicola;
 & Celio dedit ſiniſtrum cornu, & M. Octauium, Marcum-
 que Niſeum in medio poſuit nauigiorū ſuorum omnium.
 15 Ex t̄ aduerſo Cæſar primus nūcupatus Auguſtus, cum
 Thauro ſuo Duce, acies ſuas claſſicas inſtruxit more terre-
 ſtris belli, multa cogitādo vidēs hoſtes ſparſos ī alto, illos ī
 medio poſuit naues leuiores & celeriores cōtra grauiores
 Antonii poſuit, & Antonii inimicos in fronte & cornib.
 p̄poſuit, vt acrius, duriusq; & pertinacius pugnarent: & cō-
 miſſo prelio Cleopatra fugit, & illam ſeruauit Iapiga, An-
 tonio in pugna durante, qui dum foret impetu maximo
 aggreſſus à naue cuiuſdā Euriclidis Lacedemonii inimi-
 ci Antonii, tunc Auguſto in alto pugnante & claſſem An-
 tonii conquaſſante. Et dum Antonius interrogaret Euri-
 clidem, qui cum ſua nauī obruerat nauim vnā propè na-
 uim Antonii, quis nam foret, credens ipſum poſſe corrū-
 pere pecunia oratoria ſua arte, pretio & muneribus polli-
 citis multis, cui reſpondit Euriclides. ego ſum Euriclides
 Lacedemonius, nam patrem meum Lacharem ad mortē
 condemnaſti pro latrocinio, & cum fortuna Cæſaris volo
 contra te vltionem meam facere; & irruendo in ipſum,
 nauem aliam Antonii nauis ſociam merſit, & tunc Anto-
 niū uerſit in fugam, illum inſequendo remigio ſuo, quem
 iungere non potuit. & uictor Cæſar permanſit, & trium-
 phator in hac nauali expeditione. ex gente Antonii perie-
 re millia quinque, nauibus captis tercentis, & de nocte ad
 Cæſarem fugit Ventidius Dux claſſis Antonianæ; quo au-
 dito per milites Antonii, ſequenti die transfugarunt ad
 Cæſarem. Et qualiter Cæſar vniuerſum ſtatum Antonii,
 & Cleopatrę bello queſiuerit, & uictor triumphauerit; &

Antonius
 terra, & a.
 quos, quibus
 foret.

Iulij Ferret. De re nauali.

qualiter Antonius & Cleopatra perierint, dixi in alio libro Illustratæ & Instauratæ militiæ, in uariis locis, ubi me breuitatis causa refero.

16 Pisistratus † Dux Atheniensium, capta per ipsum classe hostium suorum Megarensium, qui de nocte iuerant ad Eulyfinā, causa rapiendi certas Moniales Vestales, Athenienſium falsæ Deæ, Cereri consecratas, primò se vindicauit ab hoste; captis eorum nauibus classicis; & naues quas sua uirtute ceperat in bello nauali partim impleuit militibus suis Atticis cum matronali habitu uestali, ut uiderentur foeminae captiuae, & illas iussit præcedere in loco aperto, ubi uidebantur ab hostibus in Colle morantibus, qua de causa decepti fuerunt Megarenses descendentes de colle, credentes eorum fuisse classem cum preda feliciter redientem in patriam, & inermes obuiam illi uenerunt lætantes de preda, & denuò à militibus Pisistrati fuerunt oppressi, & capti arte tali.

17 Et † dum Demosthenes Dux Atticus uellet redire Athenas cum classe, & se excusaret ob pestem, & alias malas conditiones, & quòd à patria nullum amplius sperabat auxilium, & quòd erat autumnale tempus, & multis ex suis infirmabantur, & quòd Sicilia laborabat epydimia.

18 Et † ex aduerso, Niciā etiam Dux Atticus prudenter respondebat sibi displicere dictas malas conditiones, quibus classis vexabatur; & quòd modo pro honore patrienō erat cum classe nauigandum Athenas prohibito autumnali tempore, quo mare sæpe scæuit uentis; & ut suorū fugeret calumnias, & quòd magis uolebat pati aduersa ab hoste, quàm à suis ciuibus: & indignatus talia dicebat Niciā & se magis suorum ciuium timere calumnias, quàm arma hostium: & locum mutauit cum militibus suis longè semotus ab hostibus; & Nicię segnitiam inculabat Demosthenes cum militibus suis, inquiens se uelle redire in patriam, & non ulterius experiri ultimam fortunam Atticorum inuidia prosequendo Niciam, qui sua uirtute tantas gloriosas uictorias habuerat tempore suo; & erga milites
inquit

inquit Demosthenes, illos preparari pro reditu ad patriam : & quia tunc luna propter oppositionem terræ obſcurata erat, & retardabatur nauigatio de nocte, nolens videri ab hoſte de die, & in loco mutato per Niciam & Demosthenem Atticos Duces tot dimorarunt cum copiis ſuis ex cauſa dictæ Lunæ, donec Syracuſani cum gente & claſſe ſua terra, marique illos fuerunt aggreſſi, reſtringendo Atticos in uallo, ſtationibus, & muro per ipſos fabricato; nauibus in alto loco, & ordine inſtructis militari, occuparunt focem portus, ita quòd ab omni parte congregatæ fuerunt naues innumeratæ. Et tunc Heraclides Syracuſanus arte pertranſiuit ante hoſtes cum trireme, quem Attici fuerunt inſecuti, & illum cepiſſent, niſi fuiſſet occurſus à Pollico ipſius patruo cum decem triremibus quas ipſe regebat, & hunc omnes alii Syracuſani fuerunt inſecuti nauigio contra Athenienſes, & commiſſo generali bello nauali, uicti Attici permanserunt : qui per terram poſtmodum curabant reſeſſum ſuum in patriam, & ilicò Nicia ex ſuis fortioribus militibus impleuit centum & decem Triremes, ducentum in hac pugna perditis Triremibus, vnà cum onerariis nauibus Atticis; reliquo exercitus in aperto loco in littus conſtructo, & pro reditu in patriam preparauerant neceſſaria, putantes Syracuſanos non fore ſibi nocituros, qui ſe in nauibus reduxerunt animoſe pro pugnatæ fine, & commiſſo prelio per certum temporis ſpatium fuit variè & dubiè pugnatum, & demum Attici uicti permanserunt à Syracuſanis Duce Gylippo Lacedæmonio.

19 Et † magis nocuit Athenienſibus ordinatio ſuæ claſſis, quàm uires hoſtiles, ita quòd dum eorum naues omnes acie inſtruxerint & ordinauerint inſimul currentes vna retrò & contra aliam, ordines Athenienſium rupti fuerunt pugnano cum ſuis nauibus ponderoſis còtra leues & expeditas triremes Syracuſanorū, qui aliis armis nō fuerūt uſi in dicto nauali bello, ſaxis exceptis, còſilio Ducis Corinthiorum, qui inter primos perit in dicto certamine Atticis pugnantibus ſagittis, quibus leuiter lædebantur ho-

Iulij Ferret. De re nauali.

- stes ob aquæ motum magnarum nauium, & tali finito bello maritimo, illi Athenienses, qui in littus reducti fuerant in malo statu permanentes decreuerunt de nocte mature fugam per terram, & inde per aquam petere Athenas.
- 20 Quo t̄ uiso per Gylippum, iussit suis, ut classem præpararent in mari, & exercitum in terra, arte misso Hermocrate Syracusano ad Niciam nomine illorum, quibus Nicia fidem dabat pro pace futura ut illa nocte differet iter, & ut tempus haberet congregandi exercitum cum classe, & ita fecit Nicia suis retentis, qui se iam nauigare & meare Athenas præparauerant.
- 21 Et t̄ inde Gylippus se die & nocte non cessauit circuire Atticos per aquam & terram, & victor extitit, capta classe Atheniensium cum Ducibus suis, multibus ex illis cæsis & captis cum ingenti preda, & suis gloriosè intrauit Gylippus Syracusas canentibus militiæ laudes &c.
- 22 Et t̄ quia in re nauali contingit multos fieri captiuos & illos pro seruis habere, & in seruitutem reddigi, quid iuris si quis liber captus in bello fugerit de manu hostium, & seu ab hostibus, An liber vel seruus sit? Dic liberum esse, & iure postliminii pristina iura consequitur, ut latius de hoc iure postliminii & materia ipsius dixi in Tractatū De iusto & iniusto bello, ubi me remitto causa breuitatis.
- 23 Quæro t̄ de seruo capto ab hostibus, an legari uel hæres institui possit pendente iure postliminii. Dic quòd sic, l. Quod seruus ab hostibus, ff. de leg. primo.
- 24 Famulus t̄ cuiusdam nauæ non ualens recuperare uestem suam grisi à patrono nauis retentam, surripuit patroni diploidem unà cum sua veste grisi, putans esse suam prout erat, captus fuit, An puniri debeat de furto utriusque, uidelicet vestis & diploidis. Dic de veste grisi nō puniri quia sua est, sed pro diploide tñ nō suo puniri, quod facit pro statutis imponentibus pœnas furibus pro furtis paruis paruas pœnas, & pro furtis magnis magnas & corporales pœnas, l. vulgaris, §. quod & si quis, ff. de furtis: q̄ etiā procedit, secundum Theologos, quod latè disputauit

- in alio libro militaris Disciplinæ, vbi me reffero. licet D. Andreas de Iernia in l. Hac editali in titibus feudorum, in titulo De pace iuramento firmanda, videatur tenere contrarium, uidelicet, quod pro re sua experiat iudiciali uia, non dicendo sibi ius auctoritate propria. Tu dic & distingue, vt aliàs dixi in tractatu De iusto & Iniusto bello, &c.
- 25 Quæritur t̄ modo qualiter generalis quasi possessio queratur iurisdictionis, & an per vnicum actum acquiratur. Dic quod sic, si unicus actus exerceatur iurisdictionis, & non præscribitur ex actibus exercendi, nisi in illis dumtaxat, in quibus sit exercitata: tenet Bar. in l. Cum de in rem verso, ff. de usufructu, & in l. si publicanus, §. in omnibus, ff. de publicanis, ad prædicta faciunt notata per Innocentium in c. Dilectus de capitulo monachorum, & procedunt in acquirenda iurisdictione ipsa, & non in retinenda, cum tota retineatur etiam per vnicum actum exercitatum, vt dicit Bartholus in l. Arboribus, §. de illo, ff. de usufructu.
- 26 Et t̄ quasi possessio exigendi quid pro iurisdictione retinetur animo, & dicitur habere causam cōtinuam, vt dicebat Bar. in l. Iusto, §. non mutat, ff. de usucapionibus. & est speciale in tali iure habente causam continuam, quod requiratur præscriptio tanti temporis, quod hominum memoria non extet in contrarium, vt superius dixi. Quod secus est in seruitutibus realibus habentibus causam continuam, in quibus sufficit præscriptio longi temporis, l. 1. & 2. & per Bar. & alios ibi scribentes, C. de seruitutibus. Sed in habentibus causam discontinuam requiritur dicta præscriptio tanti temporis, quod non sit memoria hominum in contrarium, secundum Baldum & doctores ibi, l. 1. & l. sicut, C. de præscriptio. triginta annorum; & in l. seruitutes, C. de seruitutibus, & per Bar. in l. foramen, ff. de seruitutibus urbano. prædiorum; & Bal. in l. fin. C. de præscriptionibus longi temporis.
- 27 Estque t̄ notandum, quod in iis quæ non sunt quæsi-
bia sine speciali cessione Principis, tollerantia superioris
non

Julij Ferret. De re nauali

non iustificat gestum, quantumque temporis cursus inter uenerit, ut tenet Dominicus de Sancto Geminiano in c. 2. de præbendis. inferens ad quæstionem, quòd licet Pa pa tolleret decimas non solui per laicos, non tamen uide- tur aliquod ius queri per laicos non soluendi decimas.

28 Nec † præscribitur tota Iurisdictione in vno tantum loco exercitata, & non in alio non exercitata loco. c. Cũ olim, & c. Auditis, de præscriptionibus. & per Bar. in l. si vnus, & in l. vna est via, ff. de seruitutibus rusticorum prædiorum; & in regula Odia in sexto, est bona gl. & in Clemantina pri ma de renunciatione.

LIBER

LIB. DECIMVSQVARTVS,

DE RE NAVALI.

APTORVM testamento factum in terra hostili an
valeat, num. 29. 30.

Capti in bello an serui fiant capientium, numero 30.

Catholici quando habent pugnare cum classe Infidelium,
numero. 7.

Classis nomen est generale in mare, ut exercitus in terra, nume. 22.

Codicilli an valeant sine legatis, numero 25.

Confiteri peccata sua qualiter habeant Catholici, antequam classica
pugna fiat, num. 3. 4.

Confessio peccatorum facta Deo, & Sacerdoti quanta sit bona & pro
ficua pro animarum salute, numero 4. 5.

Confessio facta proximo necessitatis tempore prodest animabus, nu-
mero 4. 5.

Confessio peccatorum quanta sit meritoria & salutifera pro salute
animarum, numero 4. 5.

Deus odit mente superbos, & illos deponit, & exaltat humiles, nu. 2.

Deus est perorandus antequam expeditio fiat, numero 4. 5.

Ecclesia pro nauis, & Republica Christiana habetur, numero 15. 16.

Fugientes peccata, & se ratione, & spiritu recto viuentes, & contra
malos spiritus bellantes, merentur Regnum caeleste, numero 20.

Filius familias, qui iniuriatus fuit parentibus suis publice, dignita-
tem militarem consequi de iure non valebit, numero. 21.

Legatus Prædiorum maritimorum an pro accessorio accedant serui
& piscatoria, numero 31.

Militis

Iulij Ferret. De re nauali

Militis Priuilegium quod nam sit in testando, nume. 23.

Miles an per Epistolam legare possit bona sua consanguineis, nu. 24.

Miles qui fuit testatus, & inde deliquit, an teneat testam. suam, numero. 26.

Militantes, & alij nauigantes in classe an testari possint militari ire, ut faciunt milites in castris priuilegio suo, nu. 27.

Missæ si licitè celebrari potest sub diuo & in tentorijs, numero 9. 10.

Missæ si licitè celebrari potest in mari, & nauibus, numero. 9. 10.

Nauis Apostolorum passa fuit tempestatibus multis Diuino nutu, ut probaretur eorum uirtus patientia, numero 12. 13.

Nauis Pauli firma fuit, numero 13. 19.

Nauis Petri titubauit, sed firma permansit, numero 13.

Nauis Petri fluctuabit, & nunquam perit, num. 13. 14. 15.

Nauis significatus quid sit, numero 15. 16.

Nauis perire possunt ob graue pondus, numero 18.

Tauarci & triarci qui nam sint, num. 28.

Marte an gaudeant priuilegio militari dum sunt in classe & citra, numero 27.

Oratio facta Deo prodest in omni bello, numero. 8.

Petrus Apostolus fuit optimus Dux & fidelis in Naui, nume. 14. 15

Prelatus Ecclesie sustinet in se periculum magnum, & pondus, n. 17.

Principes omnes Catholici pro Deo tenentur pugnare contra h. sies Christiane fidei, numero 1.

Principes esse tenentur in Dei gratia maiori, quàm sint inferiores ab illis, numero 11. 12.

Potestas ligandi & soluendi quibus sit data per Christum, numero 6.

Victoria est semper tribuenda Deo, numero. 1. 2.

Qualiter salus & Victoria paretur in clasfica expeditione.

De Navis significatu.

An Existentes in classe, vt milites in Castris, testari possint militari iure, An iisdem gaudeant Priuilegijs in classe militantes, vt milites gaudent in Castris.

MORE Dei, Inclyti Principes tenentur Catholici, & Populi omnes Orthodoxi strenuè & impigrè pugnare contra hostes Reipublicæ Christianæ; † & inde quæsitâ uictoria, illam attribuere ipsi Omnipotenti Deo; & non humanæ uirtuti, cum omnis uictoria perueniat ab ipso Deo, sine quo factum est nihil,

Euangelio teste.

2 Nam † omnis potestas stat in Deo, qui mente sua deponit superbos, & exaltat humiles. Et in ipso Deo sunt Regna omnia quæ ipse dat, & tollit tacito iudicio suo Diuino, & ipse Deus est magis timendus, quàm homo.

3 Et † est piè cum toto corde perorandus Deus antequàm expeditio clasfica fiat, & tunc habent Catholici confiteri data occasione omnia peccata sua proprio ore Deo & Sacerdoti habenti clauium potestatem, & scienti soluere & ligare pro uera salute & uictoria habenda, & in defectum Sacerdotis, necessitate præmente non dubitent ipsi Catholici confiteri Deo, & proximo suo proprio ore, pura mēte, & optima cōtritione omnia crimina sua, si possibile fuerit, animo illa cōfitendi vt supra Deo & Sacerdoti

Nn si casum

Iulij Ferret. De re nauali.

si casum uel periculum euaderint, aliàs in defectum ob casum necessitatis sola contritio sufficit, quia ubique est misericordia Dei, qui iustis misericorditer parcat, probat Apostolus Iacobus, dicens, Cōfitemini alterutrum peccata Vestra ut soluemini, c. vnum orarium cum glo. ibi vigesquin. distin. c. Quem pēnitet, de pēnitent. distin. 1. inquit Propheta, Dic tu iniquitates tuas &c. Nā primus Parens fuit ore proprio confessus sociam fecisse ipsum peccare. nam in omni casu prodest confessio proprii oris, quo ad vitandum damnationem æternam propter contritionē humiliati cordis.

4 Per † Confessionem factam Deo, & Sacerdoti habenti potestatem clauium ligandi & soluendi, minuitur & tollitur poena purgatorii propter absolutionem Sacerdotis, habetur latè per Hostien. in c. Summa, de pœnitent. & remissio. & per beatum Thomã de Aquino in quarta quartæ, deci. sept. & viges. distin.

Et † uerecundia confitentis est causa fructiferæ confessionis, quæ ratio militat in omni prædictarum confessionū, ut in d. c. Quem pēnitet, de pēnitent. dist. 1. iuncta gl. in c. Pastoralis, & per Fely. ibi de officio ordinarii.

6 Potestas. n. ligandi † & soluendi data est per Deum sacerdotibus suis firmat bona glo. in c. Peruenit, octuagesin. quin. distin. ut aliàs latius dixi in alio libro &c.

7 Postmodum † fidelium classes necessitate præmēte, & causa legitima pugnabunt gratia Dei, cuius victoria erit; & morientes pro Deo uiuunt æternaliter cum gloria & palma salutis, quantumque eorum sint inhumata cadauera, & fortè effecta cibaria piscium, c. His, pri. questio. tert. & c. Non statim, viges. sex. questio. 2.

8 Nec † quidem oratio facta Deo turbat mare prout facit piscis tondus in retibus captus.

9 Quæro † de casu, si missa celebrari potest in mari & seu in nauis sicut in terra. Dic quòd non regulariter; cum in solida terra debeat celebrari. Potest tamen sub diuo & tētoriiis deuotè celebrari missa, c. Concedimus, de consecra-
tio.

tio. distin. 1.

- 10 Poterit † quoque necessitatis tempore, vel communiter de licentia Episcopi celebrari missa in nauibus in mare, & in flumine morantibus cum altare portatili secundum notata per Iacobum de Beluifo in repetitione sua, capituli Contrahentes, de foro competenti.
- 11 Et † Principes, & nauigiorum Duces & gubernatores tenentur esse meliores, quam sint reliqui inferiores: Nam sepe contingit ob maiorum delicta Principum alios gubernantium, minores affigi, c. Ecclesie, pri. questio. quar. Vbi datur intelligi, quod propter peccatum vnus Achor Principis qui deliquerat in Ecclesia, datus fuit in praedam hostium totus populus Israeliticus. Et sic saepe boni & populi ob suorum peccata maiorum & Principum vexantur & puniuntur, licet punitio talis sit temporalis, & spiritualiter sibi proficua, c. si infidelis, viges. octaua questio. pri.
- 12 Principum † autem maiora sunt peccata, quam inferiorum iuxta illud Iuuenalis Poetae.

*Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto, qui peccat habetur.*

- 13 Maximis † procellis patiebatur nauis Apostolorum ob occultum peccatum Iude Scharioth. c. Turbatur, uiges. quar. questio. pri. & Dominus probare voluit Apostolos suos in virtute patientiae. Nauis Pauli in aduersis fluctibus & procellis constantissima fuit, c. Aduersitas, sept. questio. pri.
- 14 Nauis † Petri fluctuauit, quia titubauit in vtroque elemento terra & aqua, & resurgens fidelior factus est. & firmam fidem habuit, pro qua rogauit Dominus ne deficeret fides sua; & super eius firma petra aedificauit Ecclesiam suam. fluctuabit nanque nauicula Petri, sed nunquam peribit, & bonus quidem Proreta fuit Petrus pro Rectore nauis electus a Domino nostro Iesu Christo: Proreta. n. dicitur a prora, quae est pars anterior nauis, c. sciscitaris, cum glo. ibi sept. questio. 2. Et ita esse debent eius Successores, & Episcopi in Ecclesia Dei. Bonis uero uotis obiicitur aduersitas iudicio Dei ad probationem humanae uirtutis

Iulij Ferret. De re nauali:

- pro æterna salute, vt in c. Aduersitas, sept. questio. pri.
- 15 Nauis generaliter accipitur pro Republica, & Ecclesia Dei, & omni bono communi animæ, & utilitate vniuersali; & pro portandis hominib. & rebus, l. Iubemus nullam, & per Bar. ibi C. de sacrosan. eccles.
- 16 Nauis † clausa est versus terram, & aperta uersum coelū, cui comparatur Ecclesia, & religio Dei: in qua quilibet fidelis esse debet vsque ad mortem, vt coronam consequatur æternæ uitæ & gloriæ. Iuxta illud Euangelii. Non qui incēperit, sed qui perseuerauerit vsque in finē, hic saluus erit, c. Timendo, vndeci. questio. 2.
- 17 Periculum † maximum est Prælato quin nauim Ecclesiæ regit, & remū non nouit tenere manu, c. Ante omnia, quadragies. distin.
- 18 Nil † autem interest utrum nauis vno grandi fluctu, uel per rimas aqua paulatim paulatim intrāte submergatur, si vnū magnū peccatū animam opprimit sicut multa parua peccata in vnum multiplicata & insimul iuncta & coaceruata, ac inueterata praua consuetudine; & vt dicitur, modica multa faciunt vnum satis, & ligna multa onerant sarcinā, valde & intollerabile pondus vnum maximum operatur idem, c. Medicina, de pēniten. distin. 1. omnia quidem munda fiunt mundis.
- 19 Et † sicut nauis Pauli constantissima fuit in aduersis fluctibus, sic omnes Christi fideles constantissimi esse debent in fide catholica, & contra Infideles, peccata, & malos spiritus uiriliter virtute pro Deo pugnare, et ratione Diuina liberi arbitrii semetipsum vincendo, & propriam carnem & corpus suum castigando, sententia Pauli Apostoli electi Vasis electionis, c. Illud, quadragies. quin. distin. & c. Aduersitas, viges. quar. questio. quinta.
- 20 Et † est maxima laus, victoria, gloria, & triumphus in uiro cōstantissimo vincere semetipsum ratione spiritualiter pugnando contra malos spiritus, & peccata hostes intrinsecus, & inuisibiles assiduò bellantes, quàm uisibilium extrinsecus hostium exercitum superare, cum quibus non certatur

certatur assiduò. Et est quippè uera rationalium laudáda virtus resistere peccato pro salute animarum, Nam virtus non odit, sed amat & parcit peccato resistit.

21 Superbus † iuuenis quidam de Beneuento filius familias publicè iniuriauerit parentes suos, dicendo alta uoce in publicum eos fore maleficos & maleficiatos; & volens in Vrbe fieri miles auratus fuit sibi obiectum non posse fieri, cum proprios parentes iniuriauerit. & consultus fui ego de casu prædicto si dictus iuuenis, stante dicta iniuria facta per ipsum parentibus suis fieri auratus miles de iure possit. Consului quòd non, Quoniam ille est iudicandus indignus militia propter iniuriã huiusmodi publicè factam parentibus suis, qui illum procrearunt, l. i. ff. de obsequiis à liberis, & à libertis parentibus & patronis præstandis.

22 Nomen † classis est generale, & multitudinem hominum significat, ut de exercitu quoque terrestri & aquatico, quidam intelligunt improprie; proprie tamen classis est armatæ multitudinis nauium, & exercitus proprie est multitudo congregata armata in terra pro bello: & sic omnes existentes & milites in classe testari possunt militari iure, ut in castris testantur in terra, nõ seruatis iuris solemnitatibus, quas seruare tenentur illi, qui non sunt milites & non priuilegiati.

23 Militis † autem Priuilegium est testandi sola uoluntate, qua sola perficitur ipsius testamentum suo speciali priuilegio militari, & possunt in codicillis instituere hæredes suos, quod facere non possunt illi qui non sunt milites, l. Miles si testamentum, cum sequenti lege, ff. de militari testamen. & Institu. de codic. §. secundo.

24 Et † si miles scripserit sorori suæ epistolam, quam post mortem suam aperiri mandauit, scire te uolo me tibi donare aureos mille, constitit deberi fideicommissum sorori, nec aliud erit probandum in suprema cuiuslibet militis uoluntate, ac si defunctus cum eo loquatur, quem præcario remunerat, ut placuit Papiniano, l. miles ad sororẽ, ff. de

Iulij Ferret. De re nauali

ff. de leg. secundo.

25 Quæro † de codicillis an fieri possint sine legatis & fideicommissis. Dic quòd sic; & quia modernus Soccinus Senensis latè de hoc scripsit post alios in l. cum filio familias, ff. de leg. 1. vltèrius non me extendam, sed breuitatis causa ibi me refero.

26 Miles † quidam filius familias Perusinus fuit testatus, & quia deliquit, fuit à me petitum si eius testamentum rûpebatur minima capitis diminutione. Respondi quòd nō per textū in l. miles filius familias, ff. de militari testō.

27 Et † an testari possint milites, nauaræ, nauareii, remiges, & alii liberi homines, qui militant in clasibus militari iure, vt cæteri milites in castris degentes; & an iisdem gaudeant priuilegiis quibus gaudent milites in castris terrestribus. Dic illos testari posse militari iure, & iisdem gaudere priuilegiis militaribus militantes in classe & nauali bello aquatico prout illi milites qui militant in terra, & in castris terrestri belli. Tenet etiam D. Matthæus ad Afflictō in Constitu. Hostici exceptio, in quinta quæstione: quia est eadem ratio virtutis militare in vno & altero elemento, terra videlicet, & aqua, l. vnica, C. si quis à patre fuerit manumissus, & l. vnica, §. item nauareos, & trierarcos classium, ff. de bon. possessio. ex testamen. militis.

28 Nauarcos † autem ab archos & nauis dictos reperi & trierarcos, ita esse dictos qui præsumt nauibus trium remorum, Nam trieres remi dicuntur, vt in Esaya dicitur, Ibunt in trieribus &c.

29 Quæro † de testamēto illorum, qui in hostili loco sunt deprehensi, & illic decedunt, qui aliàs fuerunt militari iure testati prout voluerunt, siue sint prouinciæ Præses, siue Legatus, siue miles, vel alius qui militari iure aliàs testari nō valeat, quoniam non sit miles. Dic ratas esse debere eorum voluntates, qui in hostili loco decesserunt, & tam in terra, quàm in mari seu aqua suprema iudicia sua quomodo perantea ordinassent, & ibidem diem suum obiissent, vt Institu. quibus modis non est permixtum face

re testa-

re testamentum, S. eius qui; quanquam conditio militū distet ab his quos Principum placita, & constitutiones separant; illis tamen qui versantur in procinctu, & eadem experiantur pericula iura statuūt idem seruari tanquam si militari numero militum essent aggregati, l. 1. ff. de bon. possessio. ex testamen. milit. & l. 1. ff. si quis à patre fuerit manumissus, & argum. leg. Domitius, ff. de testamētis & c.

30 Dicebat † Baldus in l. cum cognatum, C. de ingenuis, & manumissis, quòd captus in bello moto per aliquas ciuitates, & Duces, seruus non fit capientium, vt in dicto textu, quia tale bellum non dicitur legitimè indictum, quod secus esset si fuisset bellum indictum a Papa, vel ab Imperatore; quoniam capti in eo bello serui fierent capientiū, & si duraret bellum post mortem Imperatoris, capti post mortem Imperatoris non efficerentur serui hostium, ita ibidem tenet Baldus; & si capti huiusmodi fuerint testati in terra hostili valebit eorum testamentum, habetur per Bal. in dicta l. cū cognatū, C. de ingenuis & manumissis.

31 Quæro † de legato maritimorum prædiorum quæ adiacent mari, si his factū fuerit verbis, prædia mea maritima cū seruis qui ibi erāt, & reliquis colonorū Sempronius legauit Pompeo, An serui piscatores qui soliti erant in ministerio esse testatoris, & eū vbicunque sequi fungentes rationibus vrbicis qui in mortis testatoris tempore ī fundis legatis non aderant legati esse videantur, vt accessorii legati fundi instructi. Dic quòd non, l. Prædia maritima, ff. de fundo instructo.

LIB. DECIMVSQVINTVS, DE RE NAVALI.

CONSILIVM nè parua naues pugnens cum magnis
benè munitis nauibus, numero 4.

Differentia inter Mercatorem, & negociatorem, nu-
mero. 7.

Equi conducti ad vecturam si in itinere perierint, quando solui de-
bent, & quando non, numero 24. 25.

quis venditis cum ornamentis illis, quibus est vendens intelligitur
venditus, numero 22.

In foro mercantili qualiter procedatur, numero 14.

Gabella pro equo uendito soluta, & inde reddibito; An sit restituenda,
numero 23.

Libellus qualiter formetur in reddibitoria, & quantò minoris, n. 19.

Mercatores qui nam sint illi, qui gaudent priuilegio mercantili, n. 7.

Matriculatus in pluribus matriculis artium, coram quo Iudice artiũ
conueniri debeat, numero. 8.

Matricula an extinguatur quinquennio, Ita quòd de nouo non tenea-
tur soluere. num, 11.

Matriculatus, casus de matricula an gaudeat priuilegio matricule
sue primæ artis, antequàm describetur in alia matricula, nu. 10.

Matricula Notariorum an probei quem esse Notarium, numero 12.

Mercatores, & Artifices qui iurarunt seruare statuta mercantia, &
sua

- sua artis, an cadant in periurium si non seruauerint, n. v. mero 13.*
Mercator an possit facere merchum alienum in suis mercibus, & capsis, numero 15.
Merchum seu marchium positum in bestijs, an probet bestias esse mercantis, numero 16.
Mercatores an possint facere statuta, & illa seruentur in omni Curia, numero 12. 13. 14.
- Nauis hostium vagando in mare qualiter capi possit à Catholicorum nauis, & è contra aggredi, numero 1. 2. 3. 5.*
- Ornamenta equorum quæ nam sint, numero 21.*
Onera artium qualiter solui debeant, numero 9.
- Pasculari de herba an possint gratis & impunè itinerantes cū equis in uia, numero 25.*
Pauca naues quando uincere possunt magnas naues ratione loci, n. 5.
Pœna rumpentium ripas, & argeres fluminum, & Canalium publicorum, & priuatorum, numero 6.
- De Reddibitoria, & quãtò minoris pro equis, & seruis uēditis, n. 18.*
Reddibitoria & quãtò minoris infra quãtũ tempus detur, n. 18. 19.
Reddibitoria an detur pro omni uitio equi, numero 19.
- Signum Notarij semel electum, & cum eo fecerit Instrumenta & seu actũ auctenticum; mutari impunè nõ potest à Notario, num. 17.*
Statuta Mercatorum, & Artificum an valeant numero. 13.
Statuta mercatorum, & Artificum an seruari debeãt in alia Curia, numero 13.
- Vitia sunt specificanda in uenditione equorum, & aliorum iumentorum, numero 18.*
Vitio ornamentorum equorum, an detur reddibitoria, numero 20.

ARGUMENTVM.

Quando sit licitū & permissum paruo nauigio
pugnare cum magno, & quando non.

De Legibus, matricula, & statutis mercatorum.

De signis Mercatorum, & animalium merchis.

De Reddibitoria, & quantò minoris actionibus.

VCES naualis belli uidentes aliquam paruam nauim hostium in mari vagare, eam non dubitabunt aggredi cum magna naue si prosperum ventum habuerint, vel forti remigiorum suorum impetu impulsa facile submergetur; si aliter parua nauis hostilis lædi non potuerit, à longe cum bellicis instrumentis sulfurei ignis profiliendo in ipsam paruam nauim cum pro-

ra magnæ nauis, & rostris suis ferratis, facilis victoria erit.

2 Et † si aliqua parua Catholicorum nauis fuerit aggressa ab aliqua magna hostium infidelium munita nauis, cauti sint Bellatores fidelium existentes in parua nauis in capiendo ilicò spronos proræ illius magnæ nauis si poterint, & aliter euadere non valeant, ita quòd de facili lædi uequibunt ab hostibus fortè impeditis bellicis instrumentis. Et hostes si fuerint experti ab animosa & experta fidelium virtute superabuntur auxilio Dei.

3 Et † contra, si hostes spronos proræ magnæ nauis Christi fidelium acceperint, cauti sint Catholici in faciendo repente nauem suam magnam discurrere, eamque voluèdo & discurrendo in giro longo cum impetu magno remigantium utribus impulsam, donec hostium parua nauis fuerit reducta ad latus magnæ, & subito fidi remiges magnæ nauis, suis non relictis remis, sed loco suo retentis in manu iubente Governatore nauis aliquos bellatores illius late

ris vbi erit hostium nauis ad aliud ilicò latus currere, ad effectum, vt alcietur latus illud, ubi erit parua hostium nauis, & post tunc tunc reddeant raptum, hoc mandante nauis Duce bellatores prædicti ad locum sui primi lateris quòd alciatum est magnæ nauis, & cū plumbatis remis ilicò percutere in aquam remeantium virtute vbi sit illa parua hostium nauis uerberando super illam, quæ sub magna fidelium nauis summerfa manebit in Pelagus, & magna saluabitur nauis, Domino duce.

4 Et † sanum est consilium in Re Nauali nè paruæ naues pugnent cum magnis benè munitis, & ab expertis rectis Ducibus, vnà cum doctis militibus, nisi præmente necessitate & generali publico bello nauali si mortis intendunt uitare periculum.

5 Et † si contigerit aliquas magnas Infidelium naues carere munitiõibus, & instrumentis bellicis, & in arcto & seu angusto fuisse loco reductas, syrtofo, harenosoque, sicco, vel scopuloso situ, & malo uado, ita quòd se tueri non possint ob pondus nauigiorum & reuma in parua aqua iacentes, vento & loco sibi cõtrariis, ex causis prædictis facilis videatur victoriã; tunc poterint paruæ naues benè munitæ pugnare cum magnis, & sua tunc uirtute permanebunt uictrices, vt pluries in Peloponesso, nunc dicto Morea, fuerunt Veneti apud Naupaetum, & Epydaurum: vt olim mihi fidus amicus attestatur M. Antonius Sabellicus in Decadibus suis.

6 Occurrit † casus, quòd quidam rupit argeres aquæ fluminalis factos pro defensione Canalium, & vrbis Venetæ conseruatione, qua pœna teneatur rumpens. Dic tu eadẽ teneri pœna, qua teneretur frangens Nili argeres, vel ripas fluminum publicorum, quæ est pœna ignis. Nam talia committentes & mandantes fieri concremari debent de iure, et participes tanti criminis deportari iura præcipiunt absque vlla spe veniæ, l. vnica, C. de Nili argeribus non rumpendis; & alia etiam pœna infliguntur illis, qui rumpunt argeres non fluminum publicorum, sed prædiorum, & in

Iulij Ferret. De re nauali.

metallum damnantur, l. penul. §. in Aegypto, ff. de uariis & extraordinariis criminibus, & illi qui damnum dant, & damno consentiunt huiusmodi puniri meritò debent poena legis Si quemquam, C. de Episc. & cleri. Vbi honore priuantur cum perpetua nota infamie, vt aliàs dixi in Tractatu De militari Iustitia.

- 7 Quæro † de Mercatore, & quis dicatur Mercator ad hoc vt ualeat gaudere Priuilegio Mercatorum. Dic professionem, & exercitium facere mercatorem; & quis ratione vnus actus tantum non dicitur mercator, l. semper, §. Negociatores cum, glo. 1. ff. de tributoria actione. & statutum loquens de mercatore non habet locum in negociatore, vt aliàs dixi superius, notat Bar. in l. legatis seruis, ff. de leg. 2. Nisi esset descriptus in matricula mercatorum. Nomina autem dicta sunt à professione, & illa acquiruntur profitendo, & ea quæ dicta sunt à consuetudine, vel ab actuum generalitate per usum queruntur, & per exercitium: & sic per vnum tantum actum non dicitur quis propriè Mercator, nisi fuerit descriptus in matricula mercatorum; & notat Firmanus in tractatu suo Gabellarum in septima parte colum. 9. versiculo 25. quæro an legatarius, vbi ponit differentias inter mercatorem, & negociatorem.
- 8 Quæro † de mercatore qui est matriculatus in pluribus & diuersis artibus, coram quo Iudice conueniatur. Dic respici fore artem illam, pro qua conuenitur, & conuenietur coram illo Iudice illius artis, l. Procurator, §. si plures, ff. de tributoria actio. & l. legatis seruis, §. si vnus, ff. de leg. 3. & si negocium illud fuerit extra utranq; artem ad naturam pertinet cognitio, & recurrendum erit ad forum commune Potestatis, l. 3. §. eod. mō, ff. nauarum, caupones, stabularii.
- 9 Prædictis † accedit quæstio, statuto cauetur, quòd artes ciuitatis teneantur ad grauedines, & quis duas artes egerit an teneatur pro ambabus artibus cōferre. Dic quòd sic, cum lucrum sentiat ex vtraque arte, l. Procuratores, §. si plures, ff. de tributoria act. c. cum quis, de sepul. vbi habetur, quòd portio Canonica diuidi debet in duas partes

tes, videlicet in ambas Ecclesias, si defunctus habet duo domicilia sub illis Ecclesiis, l. Titia textores, & l. qui Senatus, ff. de leg. primo. Quidam dicunt considerari in qua arte quis magis versetur, ex qua magis lucretur & ad illam conferat, per glo. in c. Relatum, de testamen. & capitulo, vt eis, extra de feudis, & l. legatis, §. si vnum, ff. de legatis secundo.

10 Quid † si fuerit cassatus à matricula vnius artis dictus mercator, vt faceret se subscribere in matricula alterius artis; & licet sit cassus & nundum in alia matricula descriptus, an gaudebit priuilegio illius artis, in cuius matricula fuit cassus, donec describitur in alia matricula. Dic quòd sic, l. prima. §. vltimo, ff. de bonorum possession. ex testamen. milit. Licet contra prædicta faciat glosa in l. penul. C. de re militari; & in l. Matricula C. de priuilegiis agen. in rebus. Vbi habetur, quòd quis non debet esse de duobus collegiis &c.

11 Matricula † an extinguetur quinquennio. Dic quòd sic, & non tenetur de nouo soluere matriculam in ea descriptus, l. 2. C. de primipil. & l. 2. C. de domesti. & protectoribus, lib. duodec. & per Bar. ibi allegantem legem, aut facta, §. his poenis, & l. Proculus, ff. de testamen. militari, & in consil. suo incipiente Scholaris, & in l. penultima in fin. C. de consulib. lib. duodeci.

11 Quæro † si matricula Notariorum probet creationem Notarii in ea descripti. Dic quòd non, cum asserat matricula ipsum Notarium fuisse creatum de præterito, quod secus foret si tempore descriptionis fuisset creatus & effectus Notarius, & tunc descriptus de dicta creatione attestetur matricula, vt notat Fely. in c. 1. de fide instrumen. & Ioannes Andreæ in additio. ad Speculum de fide Instrumentorum, in §. restat; licet Baldus teneat contrarium, scilicet matriculam probare creationem Notarii in ea descripti in l. 2. C. de senten. & interlocutoriis omnium iudicum, & Ludouicus Romanus, & Salycetus in l. seriniarios, C. de testamen. milit. & Ludouicus de Vrbe in l. Re illa, ff.

Iulij Ferret. De re nauali:

de verborum obligati. Opinio Felyni, & Ioannis Andreae magis iuribus fundatur, quàm opinio Baldi. Per matriculam Notariorum Ciuitatis Rauennae probatur creatio cuiusdam Francisci Mercualdi dictae ciuitatis tabellionis qui illum ego Iulius Ferrettus Rauennas I. V. Doctor, Eques, & Comes Palatinus Apostolicus & Imperialis, existens in dicto Nobilissimo Collegio, facta de ipsius Francisci persona experientia (vt moris est) illum auctoritate Priuilegiorum meorum in pleno Collegio dictorum nobilium Notariorum creauit in Notarium Apostolicum & Imperialem; & de dicta creatione, & illius admissione in Collegio facta fuit tunc nota per Scribam & Notarium Collegii praedicti in matricula Notariorum praedictorum. Et sic matricula probat in casu praemisso creationem dicti Francisci &c.

3 Quæro † si Mercatores, & Artifices possint facere statuta inter se, & an ualeant sine alia confirmatione cum videantur confirmata de iure communi, ita quòd alia non videantur indigere confirmatione, tenet Baldus in l. Receptitia, C. de constitu. pecunia, & in auth. de fide Instrumentorum in §. fin. Contrarium tenet & melius idem Baldus in l. fin. C. de iurisdictio. omni. iudi. & in l. fin. ff. eodem titulo, quòd requirant confirmationem superioris; & per Bar. ibi, & in l. omnes populos, ff. de iustitia & iure; & in l. ex placito, C. de rerum permutatione. Vbi dicit statuta huiusmodi confirmata dici confirmatum, & non mercatorum. Et an seruentur in alia Curia quàm in curia Mercatorum dicta statuta mercatorum, glo. tenet quòd sic, in l. ex ea, ff. de postulatio. ad quæ facit textus cum glo. in l. 2. C. quemadmodum testamen. aperian. & Bal. in l. Receptitia, C. de constitu. pecu. Vbi ponit casum si Consules mercantie qui iurarunt seruare statuta mercatorum contrafecerint dictis statutis incidant in periurium, & dicit quòd sic. per tex. in l. Magistratum, ff. ad municipales.

14 Qualiter † procedatur in foro mercatili queritur. Dic procedi de bono & æquo; summario, simpliciter & de plano;

no, sine strepitu & figura Iudicii, sola facti veritate inspecta. & quid importent dictæ clausulæ habetur in clementina Sæpe; de verborum significatio. & per Bartholum in tractatu suo ad reprimendum; & Baldus in l. si pro ea in penul. colum. C. mandati. vt aliàs dixi in tractatu meo Iudiciorum, quòd in Curia mercatorum proceditur reiectis apicibus Iuris &c.

15 Mercator † quidam de Bergamo optimæ famæ habēs signum, seu merchum suum solitum in capsis & ballis pānorum suorum in Duana Rauennæ positorum, fuit querelatus contra alium mercatorem de Brixia habentem etiā in dicta Duana alias ballas & capsas panni sui, quod signū dicti mercatoris Bergomensis posuerat in ballis & capsis mercium suarum; allegabat Brixienfis sibi licuisse; & causa fuit coram me tunc Iudice introducta, tenet Baldus in l. 1. C. quæ res vendi non possunt, licuisse tale signum facere, quia non est signum publicum auctoritate publica designatum ad designationem alicuius specialitatis, vt puta per Consules, l. 1. C. de offic. Proconsul. & legati, dum modo non faciant in fraudem, qui tunc de falso tenerentur, l. 1. C. de mutatione nominis, & l. falsis, C. ad l. Corneli. de falsis, & per Bal. in l. societatem, & in l. sancimus, C. pro socio. Iudicauit, quòd de iure prohibitum est apponere mercibus suis merchum seu signum alienum, l. 1. C. de nauiculariis non excusandis, & l. Minime, C. de Episco. audien. aliàs rem perdit, l. sacrilegii, §. quicumque, ff. ad leg. Iuli. peculatu. & l. 1. C. de castren. omnium pal. pecu. lib. duodeci. & authen. de mandatis Principum, §. titulos, & per Bar. in tractatu de insignis & armis &c.

16 Quæritur † de signo seu mercho facto iumentis in coxa, vel alio loco personæ, an probet bestiam esse meam cū sit bullata cum mercho & signo meo, l. stigma, C. de fabricensibus lib. deci. & ibi per Lucam de Penna, vbi ponit quæstionem prædictam, inferens quòd si quis egerit pro equo & boue merchiato signo iumentorum suorum, quòd licet per hoc non probetur dominium ipsius bestię; suffi-

Iulij Ferret. De re nauali

cit tamē probare animal esse suo mercho merchiatum, argumen. l. penul. §. penul. C. de aquæductu, & l. 1. C. de feruis fugitiuis, & quòd res videtur esse illius, cuius signo est signata, vt dicitur in Euangelio de numismate Cælaris, l. 1. C. de veteris numismatis potestate, & l. quòd si neq;, §. fin. ff. de periculo & commodo rei venditæ: & c. si ludex, de senten. excommunicat, lib. 6. & c. Quod quidā, r. quæstio. 1. & in reum transfertur onus probandi, cum præsumptio sit pro signo agentis; & ex signis cognoscuntur ballæ mercatorum, & præsumuntur esse illorum, quorum sunt signa, habetur per Bar. in l. eum qui, §. fin. ff. de furtis, & per Bal. in authen. Dos data, C. de donatio. ante nuptias; & per Andream Barbatiam in Additio. suis ibi & ad Bartholū; & in l. sed si neque, §. fin. ff. de periculo, & commodo rei venditæ & c. Et certè probat, si probetur impositio merchi, l. 3. C. de bonis vacantibus, & l. quod si neque, §. fin. C. de periculo & commodo rei venditæ. Et vera hæc esse videntur quo ad possessionem & dominium, argumen. dictæ legis tertie, C. de bonis uacantibus, & l. monumentorum, C. de religio. & per glo. in c. quanto, extra de iure iuran. & l. 1. C. de nauticis Tyberinis. Adde quæ supra dixi in quæstio. incipiente, Mercator quidam de Bergamo & c.

17 Signum † autem Notarii semel electum in Authentico factam nō potest impunè mutari. C. cum Petrus tabellio. & per Doctores ibi, extra de fide instrumen. & per Baldū in l. Ad testium, ff. de testibus & c.

18 In † emptione seruorum, equorum, iumentorum, animalium & bestiarum quis fraudari non debet: & licet venditor dolose dicat, ego vendo tibi seruū uitiosum, & equū bullum cum marcido pulmone & plenum malitiis, vitis, magagnis & schinellis, & pro vno saccho ossorum, & uitiosum valde; ob hoc non releuat venditor. per glo. in l. Pacifici, ff. de pactis & ibi Baldus, & per Angel. Institu. de actio. in §. dupli, & per Specul. in titu. de emptio. & uenditio. & ibi per Ioannem Andream in additio. in §. nunc videndum, in versi. quidquid si venditor equi, & per Docto

res in l. 1. C. de edilitio edicto, & plenè per Abb. in c. Iniu-
stum, de rer. permutatio. & in c. Cum contingat, extra de
iure iuran. Secus si specificè & in specie absque alia verbo-
rum inuolutione expresserit uitium serui, & equi; quia
tunc non tenebitur vendito, & imputabitur emptori, qui
ita certioratus illum emit, ita queritur in § fin. ff. de edi-
litio edicto. Et regulariter venditor tenetur siue sciuerit si-
ue ignorauerit uitium siue morbum seruorum, & equorū,
bestiarumque venditarum, l. in emptione, §. item si em-
ptor, ff. de contrahen. emptio. quia nō interest an emptor
fallatur ignorantia, siue calliditate venditoris, & agitur
pro vitiis & morbis seruorum & equorum, aliorumque
animalium & bestiarum reddibitoria, l. Sciendum, §. fin.
& l. Reddiberi, in princ. & l. cum sex, ff. de reddibitoria
actio. Quæ est contra ius Longobardum, quo disponitur
venditorem liberari iure iurando se uitia, & morbum
ignorasse tempore contractus, vt in Longobarda, l. si quis
comparauerit, in titu. Qualiter quis se defendere debet,
lib. 2. Et dicitur Reddibitoria, quasi restitutoria, quia em-
ptor debet recuperare pretium cum omnibus usuris, & ex-
pensis necessariis ex causa dictæ emptionis necessariò fa-
ctis, etiam in re post litem contestatam, quoniam tunc est
constitutus in mora, l. si inter Insulam, ff. de uerborū obli-
gatio. & l. ædiles, §. fin. cum sequenti, ff. de ædilitio edi-
cto, & damna repetit quæ habuit & sentit propter dictū
vitium equi. Victus autem & expensæ factæ equo cōpen-
santur cum usu equi.

- 19 Reddibitoria † datur infra sex menses vtiles à die ven-
ditionis & scientiæ continuos currentes, vt ī dicta l. scien-
dum, §. fin. ff. de reddibitoria, & l. ædiles aiunt, ff. de ædi-
litio edicto, & l. annus, ff. de calumniatoribus. & quando-
que intra duos menses reddibitoria, & quantò minoris fi-
nitur sex mensibus scilicet, quando ob hoc ipsum agitur
quia non cauetur, l. si venditor, ff. de ædilitio edicto. Red-
dibitoria nō datur, nec fit ex oī morbo seu vitio, sed opus
est, vt sit tale vitium uel morbus, qui ex toto impediatur

Iulij Ferret. De re nauali.

vsus rei venditæ, vel multum incõmodet, aliàs non reddibet; sed bene agi poterit quantò minori, vt in l. i. §. sciendum, cum sequenti, §. & sequenti lege vsque ad paragraphum illud, ff. de redditoria actio. & datur infra annum utilem, & non ultra, vt in dicta l. i. §. sciendum, & fin. Ad quod facit glo. & Bar. in l. Annus, ff. de calumniatoribus, & in dict. l. sex, ff. de redditoria actio. & qualiter in redditoria & in quantò minoris formetur libellus, habetur per Rofredum de Beneuento in pri. parte sui operis, in materia redditoria & quantò minoris, & per Angel. de Aretio Institu. de actionibus in dupplum &c. columna finali.

2° Quæro ¶ si p puitium ornamentorũ equorũ detur redditoria; vt puta, pro sella vitiosa quæ pulchra, bona, & benè ornata videtur, & apparet, propter hoc potest equus solus & sanus reddiberi, non tamen infra sex menses, vt regulariter est in redditoria, l. cum sex, ff. de redditoria actio. sed infra quadraginta dies tantum continuos: & sic propter vitiosum accessorium potest principale & totum reddiberi, l. ædiles aiunt, in principio cum glo. ff. de ædilitio edicto.

1 Ornamenta ¶ equorum sunt sella, frenum, staffæ, & similia; ad quæ faciunt notata per Bar. in l. Eum qui, §. non solum, ff. de furtis, & in l. si vt certo, §. vsque, ff. cõmodati.

22. De ¶ ornamentis autem quæ erant cum equo tempore venditionis, quibus visus fuit pulcher equus incedere, hæc veniunt in venditione, vt accessoria, nisi aliter pactum fit. habetur plene in l. ædiles, §. vendēdi, ff. de ædilitio edicto. quod bonum est scire pro nobilibus Equitibus, & militibus, qui in dies contrahunt equos &c. & pro aliis, qui per dies iumenta vendunt, & emunt &c.

23. Iubet ¶ statutum solui gabellam de emptione rerũ, & animalium; & soluta fuerit gabella publicanis, de inde reddibentur animalia, an id quod est solutum publicanis sit restituēdũ. Dic quod non per publicanos, sed venit restituēdũ per veditorem, tenet Bal. in l. si p̄sidiũ, C. de ædilitio edicto; et p̄ Ang. de Perusio in l. debet, ff. eod. titulo.

Occurrit

24 Occurrit † casus, quòd quidam Orator ciuitatis Forliuii ad pedes Domini domini Papæ, destinati per Cõsiliũ Forliuii pro rebus publicis, conduxit vnum equũ in ciuitate Pisauri, & in via est mortuus equus, an credatur iuramento dicti Ambasciatoris de morte dicti equi, cum scriptura fidem faciente de morte: quidam de Pisauro Doctores dicebant quòd non, quibus ego respondi humaniter Baldum tenere contrarium, C. de fide instrumentorum in rubrica colum. 3. & visa Baldi doctrina, non fuit amplius factum verbum.

25 Itinerari † cum equo per sepe cõtingit de mense Maii, an sit licitum equitãti stare in via, & carpere de herba pro equo etiam domino agri & seu herbæ inuito. Dic licere. l. 1. in fine de pace tenenda in vsibus Feudorum. Imperator Federicus in Regno Siciliae legem fecit, quæ incipit Si quando necessitate cogente &c. quæ est inserta in tertio libro Constitutionum qua cauetur quòd transeuntes per viam habentes equos nimis fatigatos, possunt illos impnè mittere in segetem alienam, ita tamen quod equus tetus non intret agrum, sed dimidiũ; & anteriores pedes solùm teneat in agro, vt ibi per Andream de Isèrnia.

LIB. DECIMVS SEXTVS, DE RE NAVALI.

- A**CTIO pluuiæ arcendæ an competat si timetur de dâ-
no ex opere manu factò, numero 44. 51.
Actio in rem an detur contra singularem successorem
pro seruitute, numero 57.
Actio quod vi aut clam an competat pro interesse in ser-
uitutibus, numero 50.
Alueus fluminis derelictus cuius sit, numero 23.
Aluuiò quod nam sit, num. 11. 12. 19. 20.
Aluuiò an habeat locum in fossis & aquis priuatis, numero 17.
Aluuiò an habeat locum in fossa, lacu, stagnoq; crescentibus, & de-
crescentibus, numero 35.
Aqua fetens reici potest si nocet uicinia, num. 49.
Aqua potabilis qualiter fiat in locis salsis, numero 4. 5.
Aquarum qualitas Marium diuersorum, n. 1.
Aquæductus quid sit, & per quot pedes arbores plantandæ distare de-
beant ab eo, numero 25.
Aquæductus aqua an sit deriuanda à priuato ad suum agrum, nu-
mero 28.
Aquæ pluuiæ arcendæ actio an competat pro opere factò auctoritate
publica, & quibus detur, & quando non, nu. 42. 43. 44.
Archus an fieri licite possit pro ducenda aqua in fundo alieno, n. 51.
Arbores in tuo portatæ per aquam fluminis, an & quando tue fiant,
numero 22.
Arbores per quot pedes debeant plantari distantes ab agro vicini, nu-
mero 25.
Ars mechanica fetorem inducens in uicinia, repelli an iure possit à
loco, numero 50.

Athenarum mœnia quæ nam sint, nume. 6.

Balnei usu legato, omnia legata intelliguntur illa quæ sunt necessaria ad balneum, numero 41.

Censuarius an cadat à censu ob non solutum censum, numero 20.

Censuaria res qualiter probetur esse censuaria, num. 21.

Cleopatra Regina Aegypti consilium egregium Marco Antonio datum numero 40.

Communi diuidendo an agi possit ratione seruitutis, numero 31.

Cluse molendinorum in fluminibus an fieri possint à priuato, nu. 77.

Constitutæ inter plures in vna fonte, numero 31.

Conductor lacus an possit destruere omnes pisces lacus conducti, numero 42.

Contractus regulariter facti intelliguntur secundum naturam contractus, numero 55.

Domini terrarum an possint pro se reseruare certa loca piscandi, numero 38.

Domini lacus & stagni an sint Domini piscium in lacus, & stagno existentium, numero 39.

Edictum Pretorium noui operis nunciatione & interdictum, quòd vi aut clam, an locum habeat in seruitutibus & operibus pro deriuandis aquis, n. 37.

Euntibus ad molendinum loci per multos annos, an liceat ire ad aliud molendinum, primo relicto, numero 75. 76.

Fluuialis cursus an possit mutari à priuato, numero 11.

Fontis an possit haberi seruitus, numero 30.

Gabelle pretium an sit augendum ob auctum Comitatum, nume. 20.

Imperator est iurisdictionaliter Dominus totius orbis, numero 46.

Immunitas Gabellarum concessa particularibus super fundo, an concessa intelligatur euenti fundum prædictum, numero 58.

Immunitas quanto tempore præscribetur, numero 59.

Iulij Ferret. De re nauali

In seruitutibus constituendis, consensus est requirendus omnium habentium interesse in re, numero 51.

Ionij maris cuius sit finis, numero 8.

It. r quale sit ius eundi, numero 67.

Iurisdictio coherens fundo, an veniat in venditione fundi, n. 55. 56.

Iurisdictio aluei fluminis derelicti inter duas ciuitates cuius sit, numero. 24.

Ius hauriendi aquam an possit turbari de publico, an tali priuetur seruitute, & an tale ius transeat in hæredes, numero 34.

Lacus Benacus cuius sit Excellentie, numero 39.

Lacus, & stagnum quid sit, numero 13. 14.

Liber Censur an probet rem esse censuariam, numero 21.

Libellus qualiter formetur in materia finium regundorum, nu. 28.

Littus maris cuius sit vsus, numero 13.

Littus quid sit, numero 9.

Littus maris Hadriatici cuius sit Iurisdictio, numero 10.

Mare dulce cuius sit natura, numero 4.

Mare mortuum cuius sit natura, numero 4.

Maris Rubei natura, num 6.

Mare an dicatur esse in territorio, numero 6.

Mare qua iurisdictione regatur, numero 6.

Mare besternum an sit nauigabile, numero 7.

Mare Bofforum, Ionium, Cymericum, & Aegeum quod nam sit, nu. 8.

Melioramenta agrorum censuariorum, & Tributariorum; an faciãt augere censum, num. 20.

Munitio uiarum qualiter & quando sit facienda, numero 18.

Muris, & sepibus, domibus, puteis, foueis, & sepulchris qua distantia esse debent arbores plantandæ, numero 26.

Molendinum an sit predium rusticum, vel urbanum, nu. 73.

Molendinum superius tuo an liceat mihi edificare, vel deorsum à tuo numero 74.

Molendinum Ecclesie an cogi possint soluere quid Communi pro gabel la, numero 79. 81.

Molendinum plurium ab vno ex socijs refectum, an reficiens possit cõ sequi

sequi solutum à consocijs suis, numero 80.

Natura maris que nam sit, numero 1.

Nauarei cuius sit officium, numero 3.

Nauis piscatoria an ueniat in locatione lacus, numero 40.

Nauigationis seruitus an sit urbana vel Rustica, num. 63.

Nemo habet iniuste nocere alteri, numero 44.

Novi operis nūciatio an habeat locum in riuis, fistulis, canalibus, & cloacis, numero 36.

Obligatus ad seruitutem qualiter cogi debeat, numero 44.

Opus, ut destruetur, qua actione agatur, numero 52.

Paetum non faciendi fenestram in proprio muro an afficiat emptorem, numero 57.

Paetum ne altius tollatur an afficiat singularem successorem, n. 58.

Peritis in arte Agricultura est standum circa radificationem arborum, numero 22.

Pisces existentes in lacu an esse dicantur in libertate, numero 39.

Pes quid sit in mensura, numero 27.

Piscationes in mari, & fluminibus an prescribi possint à priuato, numero 38.

Prescriptio an locum habeat in seruitutibus, numero 62, 64.

Princeps an possit statuere sine causa in priuatorum damnum, n. 46.

Pecunia deputata ad unum effectum, an sit in alio effectu expendenda legitime, numero 29.

Preliantes in pelago tenentur scire naturam aquarum marium, n. 2.

Portuorum bonitatem, & tristitiam scire habet clasium Duces, n. 2.

Probatio de auditu, auditus an admittatur ad probandum memoriam operis facti, num. 45.

Res emphitheotica aueta, an faciat augere censum, numero 20.

Ripa an cedat fundo, numero 15.

Ripa fluminum cuius sit usus, numero 14.

Ripa fluminum an sit publici iuris, numero 15.

Ripa fluminum an ueniat in mensura & uenditione agrorum ripae contiguo-

Iulij Ferret. De re nauali.

- contiguorum fluminum, numero 15.*
Ripa qua sit munienda, numero 15.
Ripa fluminum an sint publica, vel priuata, numero 16.
- Sacer locus intermedius an impediatur seruitutem, numero 47.*
Seruitus aquae duenda Aqueductus Hadriani an possint haberi per priuatum, numero 30.
Seruitus an possit haberi ab uno fonte constituta inter plures, n. 31.
Seruitus qualiter, & quibus causis exercentur, numero 44.
Seruitus foueae seu cloacae repletae ad quem spectat illam curare, n. 45.
Seruitus aquae ducenda per agrum, an dari possit per omnem agri partem, uel ab una parte tantum, numero 53. 54.
Seruitus negatiua qualiter constituitur, numero 59. 60.
Seruitutes urbanae, & Rusticae quae nam sint, numero 61.
Seruitutes quo praescribentur tempore, numero 62. 64.
Seruitus uiae super fundo in qua parte constitui debeat, numero 53. 54. 64. 65. & 66.
Seruitutes quae nam sint urbanorum & rusticorum praediorum, numero 70. 71.
Seruitus agri plurium an constitui possit ab uno sociorum tantum, numero 72.
Seruitus quando debeat, & quando opus sit refectione quid sit agendum, ut illa reficiatur, numero 45.
Sodomia qualiter sit punienda, numero 4.
- Theseus nauigauit mare Eusinum, numero 4.*
- Venetorum Ciuitas qualiter sit Regina maris Hadriatici, nume. 6.*
Violentia an licite possit in publico loco, numero 13.
Vicinus inferior tenetur recipere aquam pluiam agri vicini superioris numero 48.
Via qualis seruitus sit, numero 68.
Via cuius esse debeat latitudo, numero 69.

A R G V M E N T V M.

De Natura maris.

De Littoribus.

De Fluminibus.

De Aluuione.

De Ripis, Alueo, & Fossa.

De Stagno.

De Lacu.

De Aquæductu.

De aqua pluuiâ arcenda.

De aqua quotidiana, & æstiuâ.

De Seruitutibus Vrbanis, & rusticis.

De Molendinis.

I

ST natura maris facere reuma per fluxum & refluxum, quòd arestiam, seu maricellum nuncupantur nau-tæ; & commota harena ob magnas tempestates in fluctibus, & plus in siccis & harenosis locis, syrtoſis, & scopulosis, & apud littus fit reuma magis, quàm in profundo: & impe-tus reumatis uincitur remis, cui in-terdum cedit & ventus, & hæc variantur in variis locis or-bis propter profunditatē, & siccitatem, locorumq; varieta-tem. Nã in quibusdã locis aqua crescit & decreſcit de die quandoque uel de nocte, de mane uel de sero, & in variis horis diei, & seu noctis; & quandoque in principio diei,

Qq

vel

Iulij Ferret. De re nauali.

vel noctis, uel in medio aut in fine; & quandoque per quatuor, quinque, uel sex horas, & plus uel minus, secundum uarietates & qualitates maris, aquarum, locorum, tempestatumque, & temporum.

2 Et † praeliantes in pelago naturam ipsius scire tenentur, moresque & consuetudinem aquæ, qualitatem locorum, & temporum mutationes, littorum & portuorum bonitatem, tristitiam, & malignitatem, ut aliàs dixi, ubi nauigatur; ne in ipsorum ingressu aut recessu nauigia patiantur naufragio, ut incautis & inexpertis sæpius contingit in locis illis propter reuma, & tempestates atterratis, uel natura munitis.

3 Ideò † Nauarei seu Pilottæ est officium aperire uadū nauibus, ut tutò ualeāt nauigare, & capere, & exire portū. & idem habent facere nauigantes cum classe uel mercibus ne patiantur naufragium in intrando uel exeūdo portum. nam portus omnes non sunt tuti, patentes & clari natura, ut est portus Brundusii, quem multi & uarii portus claudunt in vna parte, & adeò tutus est, quòd nullæ fortunæ subiicitur, neque ab ea vexatur; & tenet in se dictus portus cum Ciuitate Brundusii caput & cornua cerui, & ita lingua Mesapia caput cerui nuncupatur Brundusiū. Mare Eufiniū nauigauit Theseus, & vnā ex Amazonibus fecit captiuam, nomine Hyppolitā.

4 Dulce † mare est placidum & nauigabile, mortuum uerò mare non est nauigabile; estque mare mortuum apud Iordanum in loco ubi fuerūt Sodoma, Gomora, Adama, Sabym, Segor, & Elleale, quæ est Bale; & dicitur Asphalti locus ille dictarum sex Ciuitatū, quas Deus consumpsit cœlesti incendio, ob crimen nephandum sodomix, de quibus meminit glosa in cap. sed & cōtinuò, de poeniten. distin. 1. ut aliàs dixi in aliò libro &c. Et natura aquæ dicti maris mortui est, quòd non est, natabilis, neque potabilis; ibi ferrum natat & pluma mergitur, & quædam ibi nascuntur pulcherrima poma exterius, & sunt postea interius plena fauillis & cineribus: his namque uerbis describitur

bitur luxuria cum pœna Sodomix, capi. luxuria, triges. quin. distin.

5 De † aquarum qualitate & natura aliàs dixi in libro illustratæ, & instauratæ militiæ, in tractatu de aqua potabili inuenienda in locis falsis & montanis.

6 DE † mare rubro habetur textus in l. si non sint, §. fina. ff. de auro & argento legato. Et an mare dicatur esse in territorio vel districtu. Dic quòd sic, l. pupillus, ff. de auro & argento lega. & per Doctores Canonistas in capitu. Vbi maius. extra de electione libr. 6. & regitur mare per magnas ciuitates in mari, vel propè mare iacentes, vt de ciuitate Venetiarum præter Urbem in Italia Reginam Hadriatici maris: cuius mœnia sunt naues, vt voluit Themistocles de Athenis, dicens, Athenas habere mœnia lignea, intelligendo de nauibus, quibus suo Duce Themistocle obstiterunt Athenæ potentiæ Xerxis, & in ciuitatibus mari iacentibus ius ritè regitur pro casibus occursis in mari, vt dicit Baldus in l. 1. C. de senten. ex periculo recitandis, & in l. cum dicas, C. de nautico fœnore; æquiperat Baldus more homini potenti.

7 Mare † harenū est innauigabile & periculosum, nā ibi olim ante Alexandrū magnū perit exercitus barbareꝝ gētis tempestate harenę à ventis eleuatæ fluctibus altis.

8 In † Ionio mari est columna posita, diuidens orientem, & Occidentem; à Ionia regione dictum est mare Ionium Peloponessi; & vt legi dicitur mare Bofforum, Cymercium, & Aegeum in Arcipelago Greciæ. Sunt & Cyrneum, Lybicum, & Sardonicum, & maria alia diuersę naturę aquarum, fluctuum, & ventorum; littorum & stationum.

9 Quæro † quid sit littus maris, & quantum se extendat. Dico illud dici, & intelligi, & tantum esse, quantum se extendit ipsum fluente aqua maris tempore hiemis, vt instit. de rerum diuisio. §. est autem littus. Et An littus maris sit iuris publici, vel priuati. Dic esse.

Julij Ferret. De re nauali

se publici iuris. l. littus ff. de rerum diuifio. & Inftitu. eodem, §. est autem littus, cuius est vfus publicus. l. littorum, & l. Nemo, & l. Riparum, & l. littora, & l. in littore, ff. nè quid in loco publico fiat.

10 Et litrus † maris Hadriatici in genere est Dominorū Venetorum, fed in particulari est Ciuitatum vicinarum, habetur per Bart. in l. quominus, ff. de fluminibus, & in l. Sanè, ff. de iurifdictio. omni. Iudi. & per Bal. in l. penul. colum. 6. de conditionibus infertis.

11 Quæro † de fluuiali materia, an liceat cuicunq; mutare curfum fluminis publici. Dic quòd non, munire autè ripam fluuiale m absque vicinorum incommodo licet, & illorum funt incrementa patentia, quibus prius erant patentia. Latentia verò aluuiionis iure crefcunt illis, qui funt domini fundi, nec mutato alueo perditur dominium fundi circuiti per ipfum, neque terra perditur in folido relicta per faltum, nifi paulatim tacito incremento accreuerit alteri per aluuiionem. l. 1. C. de aluuiionibus, & pалу. pascuisque ad alium ftatum translatis.

12 Et aluuiio † est emolumentum feu augmentum tacite accretum in fundo per aquam turbidam fluuiale m, vt inftitu. de rerum diuifio. §. prætereà. prætor prohibet quid in fluminibus publicis, ripisue eorum fieri quo peius nauigetur l. 1. ff. de fluminibus, & viam publicam feu iter publicum refici mandat, vt ff. de via publica, & itinere publico reficiendo, & interdicit nè quid in publico ripauè eius fiat, quo aliter aqua fluat, quàm in priori æftate fluxerit, & vetat vim fieri in flumine publico alicui quin nauim, ratemuè in ripa onerare & exonerare licere.

13 Et idem † in lacu & stagno, aliisque aquis publicis mandat obseruari bonus prætor vrbis, nè vis fiat alicui in ipsis, ripamque fluminis, stagni, lacus, & fossæ publici iuris muniri per priuatum posse protuitione ipsius permittit, dūmodo non impediatur nauigatio, & deterior fiat, præstando super inde cautionem damni infecti in annos decem, vt in titu. digefftorum de ripa munienda habetur.

14 Et † de littore maris, & ripa fluminum; quorum vsus publicus est, vt præter alios tenet D. Andreas de Mernia feudistarum princeps, in titulo, quæ sint regalia, in §. ripatica, & sunt inalienabilia.

15 Quæro † si ripa fluminis venit in mensura quando venduntur agri vicini ripæ, tenet Fely. quòd non, in cap. quia iudicante, extra de præscriptionibus, & quid sit ripa habetur in §. ripa, ff. ne quid in flumine publico fiat, & Dic ripam fluminis esse publicam quo ad vsum, sed solū esse priuatū l. ergo, §. Celsus ff. de acquiren. rerum dominio, & l. si finita, §. deinde ff. de damno infecto: ripa cedit fundo vt mare terræ, cum sit pars terræ, à qua sustinetur, l. riparum ff. de rerum diuisio, & per Bart. in l. quominus ff. de fluminibus, colum. 8. vbi latè tractat materiam fluminum. Et flumina habent vim & potestatem Iudicum, & Censitorum, habetur per Iasonem in dicta l. Quominus, & per Bart. ibidem, & in tractatu suo Tyberiadis, in versiculo Quero cum ager &c. & in rubrica C. de contrahen. emptio. vbi firmat ripas fluminum venire in venditione fundi contigui ripæ. Ripa est munienda pro publica utilitate, habetur per Speculum in titu. de causa proprietatis & possessionis, §. quarto versiculo, sed & prohibitio, & ff. de ripa munienda per totum titulum.

16 Nec † interest Reipublicæ, quòd ripæ fluminum sint publicæ vt sunt flumina, cum ipsarum commodum & incommodum pertineat ad priuatos: nam arte priuatorum & cultura recipiunt incrementum priuati, & per aluionem acquirunt agris suis cum ripa fluminum, & è contrario ripa ab aqua fluuiali corrosa tenentur priuati viã cum ripa pro publica utilitate resarcire fluminibus de propriis suis priuatorum agris ripæ contiguis.

17 Quæro † si aluio habeat locum in fossis, & aquis priuatis agrorum. Dic quòd nō, sed tantum habet locum in aluione quæ fit per aquas publicas iuris publici, vt sunt flumina quæ vim habent & ius Iudicum dandi, & tollendi, vt supra dixi, & tale ius non habent aquæ priuatæ, l. nemo

Iulij Ferret. de re nauali

Nemo ff. de rerum diuifio, & l. 1. & 2. ff. ne quid in flumine publico fiat & c.

18 De † munitione viarum, & argerum, & qualiter fiat & fieri debeat pro quantitate patrimonii possessorum habetur in l. si. de immunitate nemini cōcedenda, lib. deci.

19 Et † quia quædam supra dixi de aluuiione, sciendum est quòd illi, cui accrescit emolumentū, accrescit & onus, & propter decrementum proueniens separabile ab alueo per aluuiionem in tributario fundo pro rata minui debet tributum, & ob incrementum augeri pro rata cognitum separatim ab alio decernibile, l. si, & l. si quos, C. de aluuiioni.

20 Et † si augeatur comitatus ipsius, locatis vectigalibus, & per consequens augeatur illorum introitus an sit etiā augendum pretium. Dic quòd sic, l. item si fundi, ff. de usu fructu. Et auctis introitibus, augetur etiam clericorum numerus, vt sit determinatus numerus clericorum, licet non augeatur emphitheotæ ex melioratione fundi, secundum Bal. in l. cum fundus, C. de solutio. & de aluuiio. l. si. & per Bar. in l. quicumque C. de omni agro deserto, lib. vndeci. & l. 1. C. de iure emphitheo. neque augebitur pensio colono ex eo, quòd fortuito & inopinato casu fuerit multum lucratus, l. si merces §. vis maior. & ibi glo. ff. locati, que dicit, quòd pro insolito fortunæ incremento ex operis vel alio modo, de quo debuerit cogitari potest augeri Canon, vel pensio: non autem pro solito, quia nullum fit augmentū ratione soliti, vt per Bal. ibi post glosam. Nec debet per se censeri aluuiionis incrementum, sed iudicari vnum corpus cum eo, cui accreuit. Nec impinguatio seu melioramentum culturæ hominis facit accrescere tributa, neque ad fiscum pertinent incrementa quoquo modo facta in agris tributariis & censuariis. l. si. C. de aluuiioni. & dicebat Bartholus in l. 1. ff. de publicanis, & Abbas in cap. Innouamus, de censibus lib. 6. quòd contractus censualis propriè est, per quem omnes ius transfertur in censuarium hoc actio quòd aliquid soluatur nomine census, quo

quo casu nō soluens censuarius nō cadit à iure suo, quia potest purgare moram, cap. Constitutus, de religiosis domibus, sed fidelis præsumitur non soluens censum debitum, vt dicit Baldus in Margarita sua, in verbo Censu, & in l. Plures, C. de fide instrumen. & est vsurpare libertatem &c.

21 Quæro † de libro Censuariorum si probat. Dic quòd sic, quantumque non sit scriptus manu publica, secundū glosam & Innocentium in cap. Ad audientiam, de rescriptis. & Baldus in rubrica de fide instrumen. & in l. exemplo, C. de probationi. vbi dicit probare contra subditos tantum, & in l. fin. C. sine censu vel reliquis, dicitur probari consuetudine & per consuetudinem, si ita fuit per decennium seruatum, & nō inquiritur vltius habetur per Saly. in dicta l. exemplo, C. de probatio. & probari debet consuetudo quando tales libri sumunt robur à consuetudine, & non à iure communi.

22 Quæro † de arboribus per aquam fluminis in agro tuo portatis, an tuæ fiant, vel sint dominorum, quorum prius erant. Dic quòd si dictæ arbores radificauerint in agro tuo, tuæ erunt: sin' autem dominorum erunt de quorum prædiis fuerint per aquam, vel viam fluminis euulsg & exportatæ in alienum fundum, & an radificauerint in fundo tuo vel non, standum erit iudicio peritorum rusticorum, qui sint experti in arte sua, vt dicit Bar. in l. Diuus. ff. de extraordinariis criminibus, & in l. eadem, ff. de feriis, & in l. Gallus ff. de liberis & posthumis, & per Angelum de Aretio institu. de rerum diuisio. in §. prætereà in vltima col. & in §. si per aluionem.

23 Quid † si flumen publicum, relicto veteri alueo aliūde transuerit, facto nouo alueo, cuius erit ille vetus alueus derelictus. Dic tu, quòd erit illorū, quorum prædiis adhæret pro rata prædiorum adherentium illi, vt instituta de rerū diuisio. §. quod si naturali. Et similiter si reliquerit nouum alueum & redierit ad veterem alueum, nouus erit illorum, quorum prædiis adhæret pro portione adhæ-

Iulij Ferret. De nauali

adhærentiæ. Et si alueus fuerit inter duas ciuitates an cõmunis sit earum Baldus variauit, & dixit quòd nō, in cap. 1. quæ sint regalia. & contrarium tenet in cap. Ex litteris de probatio. videlicet alueum esse communem inter dictas duas ciuitates. & hæc opinio iure comprobatur, & est verior & communis.

24 Iuris dictio † autē dicti aluei erit cõmunis vtriusque ciuitatis vsque ad medium, secundum Bartholum in Tractatu de aluionibus, & in tractatu suo de aluco.

25 De † aquæductu publico modo hesitatur de quo habetur in titu. de aquæductu, C. libr. deci. & per quot pedes plantari possint arbores propè aquæductum. Dic extra & vltra quindecim pedes, & non infra plantari non debent, & si secus factum fuerit excidantur, quantumque radicalissent l. 1. C. de aquæductu, quod fallit in sulcu ductus aquarum palatii Hadriani, l. omnes §. super his C. eodem titu. libr. deci. in primo casu habet locum in priuato habente magnam immunitatem, in secundo casu, videlicet in sulcu publico non cum alia sit fautus lege, vt in glo. dictæ legis primæ, C. de aquæductu libr. decimo.

26 Et † per quot pedes debeant plantari arbores à confine vicini tui, habetur textus in l. si §. fin. ff. finium regundorum. vbi dicit textus, quòd si tu uis facere sepè, facias in confine, & non excedas terminum, si murum pedem relinquant ex latere vicini in confine, si domum duos pedes, si sepulchrum uel foueam quantum est profundum, si puteum passum, si oliuam, vel ficum nouem pedes relinquant distantes à confine vicini, si alias arbores quinque pedes relinquant ex latere vicini propè confine.

27 Et † quid sit pes & quantum spatium faciat, & comprehendat pes. Dic esse quindecim digitorum, & spatium quindecim digitorum dumtaxat comprehendere, & passus est quinque pedum, vt dicit glo. in cap. sicut antiquitas, deci. sept. questio. quarta.

28 Et † de materia finium regundorum, & quomodo formetur libellus habetur per Angelum de Aretio institutu. de

tu. de obligatio. que ex quasi delicto nascun. §. heres quoque, colum. 2. & de actioni. in §. omnes autem actiones colum. penult.

28. De t. publico aquæductu non est licitum aquam deriuare ad agrum suum, & contrafacientes incidunt in poenam publicationis illius agri, & in eo puniuntur, quod fieri non permittitur nisi per Principis rescripta concedatur. & tale rescriptum est intimandum iudicibus quorum interest sub poena denarum librarum auri, & Principis indignatione, l. 2. & l. si quis, & l. fin. C. de aquæductu libr. deci. & talem aquam tenentur ducere per castellum vel aliud paruum foramen, ne fistulæ matrices corrumpantur, & contrafacientes puniuntur priuatione beneficii, & in corpus.

29. Et est notandum quod pecunia deputata pro refectione & usu aquæductus publici in alios usus expendi non debent, nec sunt, l. ad reparationem, cum lege sequenti C. de aquæductu. Et si quis dictam pecuniam retinuerit vel aliter expendiderit, in triplum tenebitur eo plus quod habuit à fisco l. 2. & 3. ff. ad leg. Iuliam peculatus.

30. Quæro t. de fonte si in ea haberi possit seruitus. Dic quod non, etiam per rescriptum quod non obstabit, neque longi temporis præscriptio, l. diligenter, cum lege sequenti. C. de aquæductu libr. deci. & tale rescriptum est intimandum Præfecto prætorio, & aliis quorum interest, ut supra dictum est de aquæductu publico, sub poena de qua ibi l. 2. cum similibus, C. eodem. Et seruitus aquæducende palatii Hadriani auctoritate rescripti prohibita est, & contrafacientes puniendi sunt in libris centum auri, l. omnis C. de aquæductu, libro vndecimo.

31. Quid t. si ex vna fonte constituta sit seruitus pluribus ut aquam ducat, poterint inter se agere iudicio communi diuidendo si inter ipsos aliqua fuerit discordia, l. Lutio Titio, ff. de aqua quotidiana & æstiuæ, & poterit aqua partiri prudentum iudicio.

32. Quæritur t. de iure hauriendi aquam, si de publico tur-

Iulij Ferret. De re nauali

betur alicui, qui iure tali fuerit usus tanto tempore, cuius initii memoria hominum non extat in contrariū, l. usum, C. de aquæductu.

33 Et tali seruitute priuantur illi qui hortos, vel agros fur-
tim irrigauerint de aqua publici aquæductus, vt in d. l.
usum, C. de aquæductu, lib. 11.

34 Et t̄ an seruitus auriendi aquam, vel similis seruitus trā-
seat ad hæredes. Dic, q̄ sic, quia seruitus realis non extin-
guitur cum persona, l. pe. ff. de seruitutibus urbanorū præ-
diorū, & ibi contrarium tenet Bald. & dicit se sic respon-
disse antequam vidisset illum textum.

35 Quæritur t̄ de Lacu, Fossave, & stagno priuatis quan-
doq; crescentibus, & quandoque decrescentibus habeat
locum in eo ius aluionis, vt in publico flumine. Dic, vt
aliàs dixi, quòd non, l. lacus, ff. de acquir. rerum dominio,
& l. litus, la seconda, ff. de verborum significatione.

36 An sit t̄ spernenda no. operis nunciatio in riuis, fistu-
lis, canalibus, & cloacis, & in rebus vbi sit allatura pericu-
lum. Dic, quòd sic, vt aliàs supra dixi loco suo.

37 Pro huiusmodi t̄ seruitutibus, & operibus pro deriuan-
dis aquis, & de fonte habetur in titu. de riuis, & in titu. de
fonte, & cloaca, ff. in quibus habet locū dictū prætorū, vt
interdictū, q̄ vi aut clam non uso precario, ibidē habetur.

38 Occurrit t̄ casus circa piscationes in mari, & flumini-
bus, quæ licet communes sint omnibus, vt in l. 2. & in l.
Nemo, ff. de rerum diuisione. An possit priuatus præscribe-
re ipsas, si solus sit piscatus 30. vel 40. annis. Dic, quòd sic,
per l. quisquam, ff. de diuturnitate temporum, secundum
Andream de illernia in titu. quæ sint regalia, in S. Reddi-
tus piscatorum, vbi etiam dicit terrarum Dominos quos-
dam consueuisse habere certa loca in fluminibus, in qui-
bus nō potest aliquis piscari nisi ipsi. & hec esse secundum
mores locorum Et per Jo. Fabri, & Christoph. Porcū inst.
de rerum diuis. in S. Flumina, vbi firmant, q̄ si quis fuerit
piscatus in vno loco 30. annis, q̄ poterit prohibere alium
uenientem ibi ne piscaret.

39. Pro hoc † facit textus in l. Diuus, ff. de seru. rust. præd. & prohibente domino nō piscabitur. Et pisces existentes in lacu, & stagno sito in fundo priuato, in possessione sunt domini lacus, & stagni priuati: secus si fuerint in magno lacu & stagno, quoniā tunc non possidentur, sed in libertate pisces esse dicuntur, existētes in lacu magno, vt de Lacu Benaci, qui dicitur lacus de Garda, vel de lacu Peruſii, vt tenet Ang. & Alex. in l. 3. §. Nerua, ff. de acq. poss. Lacus Benaci est apud Penacum Oppidum, & dicebatur antiquo tempore Penacus, & est in loco amenissimo Lombardia, estq; magis longus quā latus, cuius longitudo est à Ponente brumale ad Aquilonem circa triginta milliaria currit, & quantò Mintius tollit à meridie, tantò Farca, & Penale flumina à Borea, & à Septentrione reddunt illi aquam, & fluctuat vndis, vt mare, & quando est placidus tenet aquam adeo claram, quod eius fundus inspicitur, & circum circa ipsum sunt amenissima loca, & viridaria pulchra cum cedris, & arboribus aliis valde delectabilibus, & in eo capiuntur optimi pisces, & Carpiones, qui pascuntur auro, & in principio Autumnii vsq; ad Ver soliti sunt capi, & non alio tempore.

40. Cleopatra † Aegypti Regina, vt legi, dū foret in Alexandria luxuriando, cum Marco Antonio, intēto expiscationibus piscium erga ipsum inquit, monendo iocosè, Oportet mi Imperator Antoni te fore magis intentum circa expiscationem Regum, Ciuitatum, Marium, & Nationū, quā praeda pisciū. Dicebat Bald. in l. 2. ff. de verb. sign. q̄ in locatione lacus veniūt piscatorię naues, vt accessoriæ.

41. In vsu † legato balnei comprahenduntur omnia necessaria ad vsū balnei, vt in legato fundi ad vsufructuandum, quòd cōprahenduntur omnia necessaria instrumenta ad fruendum, & laborandum ipsum, vt de fundo inſtituto, l. Patronus, §. si. ff. de leg. 3. notat Bald. in l. 2. ff. de iurisd. om. iud. & in l. si quid, §. proprietatis, & litem si fundi. ff. de vsufructu, & per scribentes ibi.

42. Quæro † de casu, quidam conduxit lacum, & om-

Iulij Ferret. De re nauali.

nes pisces eius piscando destruxit, an teneatur ad interese locanti. Dic quòd sic, l. usufructuarius, §. in visuriis, ff. de usufructu, arbitrio enim boni viri uti debebat dicta expiscatione.

43 Et † licet aqua lacus crescat vel decrescat, non tamen lacus crescere vel decrescere dicitur pro opere facto auctoritate publica nõ competit actio aquæ pluuiæ arcendæ, quæ domino datur proprietario, & utili, & non usufructuario; neque in usufructuarium directa, sed utilis datur si patiente vicino opus faciam, ex quo ei aqua pluuia noceat non tenebor hac actione aquæ pluuiæ arcendæ.

44 An † locum habeat hæc actio aquæ pluuiæ arcendæ quando damnum timetur ex opere manu facto. Dic quòd sic, & si vicinus opere industriali diuerterit aquam ad fundum vicini, ut sibi noceat, cogitur actione prædicta opus destruere, & ad pristinum statum reducere aquam, nisi tale opus principaliter esset factum causa colendi agrum, & coligendi fructus, & datur hæc actio vicino inferiori contra superiorẽ, & e cõuerso, si opus manu factum noceat, secus si nõ noceat, sed profit opere suo manu facto, vel si naturaliter sit effectum, quo casu quantumque lucrum auferatur vicino hac actione non tenebitur. Non quæritur unde aqua oriatur an ex rustico vel urbano predio, sed cui noceat conuentio, primo inspicitur in aquæ cursu, secundo loci natura, tertio vetustas & consuetudo dat iurisdictionem contentiosam: & cogi potest debens seruitutem, ut patiat, non ut quid faciat & quòd fit agri colendi causa, si aliter ager cogi non poterit in hac actione non venit, nisi certa scientia de hac caueatur, vel seruitutis iure debeatur. Nec debet homo nimis esse furiosus in tuendis rebus suis ut aliis iniuste noceat. l. 1. ff. de aqua pluuia arcen. seruitus naturalis loci, & præscriptio facit hanc cessare actionem, & contravenientes impedimento præposita tenebuntur actione, secus si fieret publica auctoritate, vel memoria facti, non existente &c.

45 Fossa † seruitutis, in fundo repleta vicini eidem inficiens

uens cogitur eam refici, ita quòd non officiat vicino, & non patientes vti naturali opere tenebuntur actione de aqua pluuiarum arcenda. Et probatio de auditu auditus admittitur ad probandum memoriam operis facti, & nisi immoderatè ledatur vicinus obnoxius seruituti hac actione non vtetur l. 2. & per Doctores ibi, ff. de aqua pluuiarum arcenda. Et seruitus quando debetur, & opus sit aliqua refectione, quis teneatur ad illam an dominus predii seruientis, an vtens seruitute, habetur per Bar. in l. 2. §. apud Labeonem, ff. de aqua pluuiarum arcenda.

46 Et si Princeps, aut Ciuitas voluerit facere fossam in alieno fundo; licet omnia quo ad iurisdictionem, & proprietatem, sint Principis, & maius dominium, immo solū spectet ad ipsum quantum ad iurisdictionem intelligitur respectiue generalem, & ad fiscalia secundum Archidiaconum, in cap. Quamuis de feriis, & Speculator in titu. de feriis, versiculo 23. queritur &c. & sic priuato refici debet extimatio rei suæ, & ratio est, secundum omnes Canonistas, & Legistas, quòd vbi est certum, non subesse causam, non potest princeps in damnum statuere priuati in ipsis quæ sunt de iure naturali, & sic sine causa non potest tollere rem suam alicui. Et licet Imperator sit dominus totius Orbis iurisdictionaliter intelligitur, vt alias dixi l. de precatio ff. ad leg. rhodi. de iactu. non tamen habet de iure Dominium rerum priuatarum, quæ olim fuerant concessæ occupantibus, vt insitu. de rerum diuisio. quasi per totum titulum, & hæc procedit conclusio etiam respectu bonorum infidelium, quæ sine causa eis auferri non possunt, cap. super his, & per Doctores ibi, extra de voto.

47 Locus si publicus medius interueniens, non impedit seruitutem. Sacer verò locus intermedius impedit omnem seruitutem quæ per vsum retinetur, & per non vsum perditur. Et si aliquid noceret viæ per quam itur ad fundum, & ipsi fundo noceret, & vbi hæc actio est in rem scripta datur contra singularem successorem nõ simulatum damnum contingens ex fundo vendito post contestatam li-

Iulij Ferret. De re nauali

rem venit in hoc iudicio, quo proponitur cōtra dominū, & potest quis conueniri pro damno præterito infra annū, quòd vi aut clam, post annum verò actione in factum ex edicto de alienatione mutandi iudicii &c.

48 Inferior † vicinus tenetur recipere aquam pluuiam superioris agri naturaliter discurrentem, & naturalis seruitus est agri inferioris recipiendi aquas agri superioris, l. 1. §. fin. ff. de aqua pluuiā arcen. non tamen debet vicinus superior corrumpere vel fædare aquam, aliàs posset contra eum procedi vel agi, si damnum detur inferiori vicino opere facto manuali in prædiis plurium contra quem volo agere, possum; & ad hanc actionem sufficit quem esse dominum loci tempore quo ædificat; & si vnus ex pluribus dominis egerit vel conuentus fuerit etiam cōdemnabitur ad interesse pro sua parte, & hæc actio personalis est in rem scripta, & pro damno futuro transit in singularem successorem.

49 Et † si quis fecerit artem mēchanicam portantem malum odorem, & fætorem afferentem viciniæ an prohiberi possit per viciniam ne talem artem ibi exerceat. Dic quòd sic, l. 2. §. si quis ædificauerit, & ibi Bart. ff. ne quid in loco publico, & ibi glos. & Doctores, & per Bartholomeum Veronensem in tractatu suo seruitutum, in titulo de cloacis, & in titulo de aere.

50 Possessor † actione directa conuentus, si fundum alienauerit pendente iudicio, ex prima instantia cōdemnabitur, & hac actione tenebitur ad patientiam dominus quā non fecit, nec nomine suo utiliter factum est, & qui fecit ad interesse tenetur quod vi aut clam, qui conuenitur ex suo facto non liberatur cedendo rei, secus si cōuentus foret ex qualitate rei, hæc actio non datur pro opere quod fit in publico, sed pro eo dumtaxat, quod fit in priuato auctoritate priuata &c.

51 In † seruitute irreuocabiliter restituenda, omnium requiritur consensus illorum, qui ius habent in re, aut in seruitute, uel sperant habere ex causa de præterito; hæc actio

aquę

aquæ pluviæ arcendæ principaliter datur, ut opus manu factum iudicis officio tollatur, & fit condemnatio de contingente damno post litem contestatam, & non ante, & ille qui habet ius ducendæ aquæ an possit facere archum super iter, & fundum alienum pro ducendo aquam. Dic quòd non, neque archum facere poterit ille, qui habet seruitutem uia, uel actus super alienum aquæductum agendo contra illum qui fecit opus, uel eius hæredem, & fit cõdemnatio, ut suis expensis destruat, sed cõtra alium qui non fecit sed possidet opus, fit condemnatio, ut patiat destrui expensis petentis nisi sit dominus eius qui fecit, quia tunc tenetur uel destruere suis expensis, uel dare seruum pro noxa, & ad uerum interesse fit condemnatio contra non destruentem &c.

52 Pro t opere manu facto agitur, ut destruat, & pro facto opere natura agitur, ut præstet patientiam reficiendi, & unus ex pluribus poterit agere hac actione proposita cum uno, uel cum singulis separatim, aut singuli cum singulis, & è conuerso, & actio perimitur unius solutione, licet succurratur soluenti contra cæteros, & ille socius qui non fecit opus ad patientiam tantum conuenitur, & non ad impensam, & si unus ex pluribus dominis egerit, uel cõueniatur pro parte sua tantum, hac actione condemnabitur, & hæc summam habetur in isto tractatu de aqua pluuiæ arcenda.

53 Quæro t de illo qui ius habet ducendi aquam per alienum fundum, an eam possit ducere per quamcunque partem velit. Distingue, aut ab initio, aut post, primo casu si ab initio potest, secundo casu uidelicet post, non potest mutare, l. si. ff. de aqua quotidiana, & æstiuæ &c.

54 Quid t si duo aquam ducunt alternatim diuersis temporibus, si mutant tempus uel horas, an retineant debitam seruitutem aquæ ducendæ. Dic quod sic, l. Cum constat. §. fina. ff. de aqua quotidiana, & æstiuæ, quod limita do lo cessante &c.

55 Contractus t factus in dubio intelligitur factus secundum

Iulij Ferret. de re nauali

- dum ipsius naturam, & cōsuetudinem, l. si prius, §. primo, ff. de aqua pluua arcenda, & pactum factū contra substantiam contractus est nullū, l. cū præcario, ff. de præcario &c.
- 56 Quæro tsi in contractu venditionis fundi cum omnibus iuribus, an veniat iurisdictio cohærens fundo, in quo fuerint erectæ furcæ. Dic, quòd non, secundum Baldum in l. à procuratore. C. de nundinis.
- 57 Quid t si foret pactum de non faciendo fenestram in proprio muro, an afficiat emptorem. Dic quòd non, per glo. in l. 3. §. opus, & per Bart. ibi, ff. de alien. iudi. mut. causa facti, & in l. venditor, ff. communia prædiorum, & Bald. in l. ea lege, C. de conditioni. ob causam &c.
- 58 Quid t de immunitate cōcessa alicui eundi per territorium absque vlla solutione pedagii vel gabellæ, & territorium foret alienatum, an talis concessio afficiat particularem successorem. Dic quòd sic, secundum Bald. in l. pen. C. de conditione inserta. Nam pactum non afficit emptorem nisi sit reale, exempli gratia, promitto non ædificare in fundo nè luminibus afficiatur, & tunc quemcunque futurum successorem afficit, tenet Bart. in l. 3. post glo. C. de alienatio. iudi. mut. causa facti. Et pactum nè altius murus tollatur castri sub pœna conceptum imperialiter afficit singularem successorem, licet contra eum non committatur pœna secundum Bald. in l. cum in fundo, ff. de seruitutibus rustico. prædio. idem tenet Florianus de S. Petro in l. vt pomum, ff. de seruitutibus, &c.
- 59 Et si t quis cum nauis per triginta annos habuerit immunitatem eundi in portum Primarii Rauennæ absque vlla solutione fienda fundi nauis, an si & post triginta annos potuerit vti dicta immunitate quæsitū est. Dic quòd sic, quia non perditur beneficium pacti per triginta annos, sed illud etiam est seruandum post triginta annos cū immineat necessitas, nisi ante fuisset dictus nauta prohibitus à dicta ciuitate conducere dictam nauim in portum Primarii, & post dictam prohibitionem transiisset tantū tempus quo posset præscribi, notat Bart. in l. cū in filii, C. de

de decurionib. lib. 10. & Florianus in l. si partem, ff. quemadmodum seruitus amittatur, & in l. seruitutes, ff. de seruitutibus &c.

- 60 Adde † quòd seruitus negatiua constituitur per prohibitionem vnicam cum obedientia per longū tempus, glossa est in l. 1. ff. de seruitutibus, & in l. luminibus, & per Bar. & Floria. ibi, ff. de seruituti. urbano. p̄dio. & in l. si forte, ff. si seruitus vendicetur, & Canonistæ in c. Abbate, de ver. sig.
- 61 Circa † seruitutes urbanas, & rusticas habetur C. de seruitutibus. & aqua, & instit. de seruitutibus. urbanorū & rusticorum prædiorū, & ff. & C. eo. & quemadmodū præscribatur seruitus, & quanto tpe, habetur in l. 1. C. eodem titulo.
- 62 Spatio † enim decennii præscribuntur illę seruitutes p̄ bonæ fidei possessorem, quæ causam continuam habent, cessantibus tamen interdicto quod ui, aut clam, uel præcario. Vbi habetur et de seruitutibus. prædiorū tributariorū, & in titulo de seruitute legata, & in titu. de itinere actūq; priuato. Item in titulo quemadmodū seruitutibus. amittatur, ff. & titu. de seruitutibus. & in titu. de seruitu. urban. prædio. & in titu. de seruitu. rustico. prædio. ff. ad prædicta faciunt notata per Bar. in l. via, ff. de usucapionibus.
- 63 Quæro † de iure seruitutis nauigandi, de quibus sit seruitutibus, an de urbanis, vel de rusticis. Dic eē de rusticis, l. viam, §. si locus, ff. de seruit. rusti. prædio.
- 64 Circa † materiam præscriptionis seruitutum cōtinuarum, vel discōtinuarum, & seu iurium incorporalium, quibus quis sit usus iure seruitutis, ut præscribat, habetur per Fel. in c. 1. de præscr. & Bartho. Veron. in lib. suo seruitutū in 20. titulo, colum. 5.
- 65 Quæro † de seruitute viæ si non est determinata, in qua parte certa fundi, an dicatur comprehendere in toto fundo & qualibet eius parte. Dic quòd sic. potest tamen officio iudicis compelli ille, cui debetur seruitus in re tali, ut non vadat per medium fundi, seu segetis, uel vineæ, licet ille, qui debet seruitutem posset compelli, ut uia determinetur, secundum Dominum Antonium de Butrio in c. si.

Iulij Ferret. De re nauali

de causa possessionis & proprietatis.

- 66 Vbi † etiam notabiliter dicit, quòd habens uia ad plures fundos utendo illa ad vnum fundum, intelligitur etiam eam uti ad alios fundos, & differentiam ponit textus cum glo. instituta de seruitutibus rusticorum prædiorum, uia, actus, & itineris. Nam † iter est ius eundi ambulandive hominis tantum, & nō cum iumento, aut vehiculo, seu curru. Et actus est ius eundi cum homine, iumento & vehiculo, & qui habet iter, actū nō hēt, & qui hēt actū iter habet.
- 67 actus, & itineris. Nam † iter est ius eundi ambulandive hominis tantum, & nō cum iumento, aut vehiculo, seu curru. Et actus est ius eundi cum homine, iumento & vehiculo, & qui habet iter, actū nō hēt, & qui hēt actū iter habet.
- 68 Via autem utrunque comprehendit cum sit ius eundi, & ambulandi hominis, & cum vehiculis, & iumentis, & trahere potest trabem & lapides, & rectam ferre hastam, quæ non permittuntur habenti solum iter, & solum actum, ut l. qui in sella, ff. de serui. rustic. prædio.
- 69 Quæro † de latitudine viæ. Dic eam esse debere regulariter octo pedum in directum, in angulis uerò sexdecim pedum, nisi maiorem vel minorem placuerit facere constituentibus eam, quòd non est in actu, l. viæ, & l. certo, §. latitudo, & l. via constitui, ff. de seruitutib. rustic. prædio.
- 70 Prædiorū † urbanorum seruitutes sunt, quæ adhærent ædificiis tam in Vrbe, quàm ruri, terra, vel aqua existentibus, ut vicinus onera vicini sustineat cū domo sua tignū immittere, vel stilicidium, aquam, aut flumen recipere in ædes suas aut in cloacam uel nō recipere, & nē altius quis tollat ædes suas nē luminibus officiat vicini sui, & similes, ut institu. de seruitu. urban. prædio. §. 1. & §. Prædiorū.
- 71 Rusticorum † autem prædiorum seruitutes sunt, ut via, iter, actus, aquæ ductus, aquæ austus, pecoris ad aquā apulsus, ius pascendi, ius stercorandi, calcis coquendæ, harenæ fodiendæ & similes. Et prædictæ seruitutes urbanorum & rusticorum prædiorū quæ ita dictæ sunt, quia sine prædiis urbanis, vel rusticis constitui non possunt, nec debent nisi habentibus. & per habentes de dictis prædiis urbanis aut rusticis, ut Institu. eod. §. Ideò aut &c. & in præallegatis materiæ seruitutum titulis, ff. & C.
- 72 Occurrit, † quòd duo fratres habentes agrum cōem
inter

inter se, unus ex dictis fratribus concessit uicino suo seruitutem viæ in dicto agro discentiente altero fratre concedētis, & sic pendente seruitute, cum seruitus non possit pro parte valere, & pro parte non, an maneat in suspēso donec alius socius consentiat. Dic quòd sic, quod tamen non pcederet in moriente per regulam, Catonianam, l. si. in si. ff. cōia prēdiorum. Et sic datur casus, q̄ actus uiuētium manet in suspēso, & non sic morientium, vt dicitur in dicta regula Catoniana.

73 Quæro † de molendinis, & primo an molendinum sit p̄dium rusticum, uel urbanum. Dic conclusiuè esse prædiū rusticum potius, quàm urbanum, & idem in furno rurali dicendum est, vt tenet Baldus in l. certi iuris, C. locati.

74 Quæro † de molendino superius ædificato, an licitum sit aliud ædificari molendinum post primam. Dic q̄ non, & quid iuris si secundum est prius ædificatum, & quando duo sunt constructa molendina, habetur per Bal. in l. unica, C. de sententiis quæ pro eo, quod interest.

75 Et † quid iuris si per longissimum tempus iuerim ad tuū molendinum, & tu vis me postea, quòd ibi molem: quia interest tua, ut ibi molem propter redditum molendini, & ego renuo ibi accedere uelle ad molēdinum tuum, an possim cogi per te, ut ibi molem, stante dicto usu longissimi tēporis, habetur per Bal. in l. 1. C. de seruitutibus & aqua, & tenet, q̄ non possum cogi, secūdum Petrum de Bellaper tica, quia ista itio fuit p̄ modū facultatis, & per hoc nō est adepta possessio, uel quasi alicuius iuris, cum seruitus non cadat in libero homine, neque aliqua possessio, nec obligatio inducitur personalis per præscriptionem, l. obligationum ferè, §. placet, ff. de action. & obligationib.

76 Quæro † de alio casu, habui molendinum longo tēpore in flumine publico, & alius vult ædificare supra meum molendinum, an ego possim prohibere si per hoc meum molendinum deterioraretur? hāc quæstionem ponit Bal. in l. si manifestè, C. de seruitutibus & aqua. & concludit, q̄ potest ædificare in suo, uel in publico sibi concesso, l. Quo-

Iulij Ferret. De re nauali:

minus, & per Bar. & Alex. ibi, ff. de fluminibus, & in consi. Alexandri 147. secundi voluminis.

- 77 Molendina, † & clusas quando quis possit licitè face re in flumine, uel ripa fluminis publici, habetur per Bal. in l. si manifestè, C. de seruitutib. & aqua. & clusè esse debent tales, ut sibi profint, & aliis non noceât. aliàs reduci debēt ad congruum modum arbitrio eorum, qui habent peritiã, ut ibi per Baldum, & per Bartholum, & Iacobum de Harena, & alios in l. fluminum, ff. de damno infecto.
- 78 Et † ille, qui habet priuilegium ædificandi in flumine, uel loco publico est, tunc tale Priuilegium restringendum ita quòd non noceat iuri alterius, l. 2. §. si quis à Principe, ff. ne quid in loco publico fiat.
- 79 Molendinarii † Ecclesiæ, an cogi possint soluere gabel las, collectas, & alias angarias similes laicorum pro molen dinis Ecclesiæ. Dic q̄ nō, quia sunt immunia Ecclesiarum bona ab hmōi exactionibus, l. 1. & 2. C. de Episc. & cle. & l. Planè, C. de sacrosan. eccl. & c.ulti. de vita & honest. cleri. & de immunit. Ecclesiarum per totum titulum, & c. eccle siarum seruos, 12. q. 2. & c. similiter 6. q. 1. c. nō minus, cum similib. de immunitate ecclesiarum. Nā certum est, q̄ quan do aliquid prohibetur, uidetur esse prohibitum omne id quod peruenitur ad illud, c. quāto, cum simili. de immun. eccle. & ita consuluit D. Guliel. Doct. antiquus de Perusio per multa iura, quòd consilium habeo manuscriptum in antiquis relictis pluriū Excellentissimorum Doctorū.
- 80 Cōtingit † me habere molendinum cōe cum Sempro nio, quod indiget reparatione, si illud refecero, an repete re possim à Sempronio socio meo expensas per me factas pro parte sibi spectante expensarum cum usuris & seu inte resse meo. Dic q̄ sic, secundum Ang. instit. de obligat. que ex delicto nascuntur, §. item si inter aliquos, & si interpella tus erit, q̄ si infra quatuor menses non contribuerit me cum ad expensas refectionis molédini, uel q̄ ipse deberet reficere, & ipse defecerit, & ego id refecero, adiudicabi tur mihi quo ad plenum ius in solidum, l. cum duobus, §.

Item

Item ex facto, ff. pro socio, & l. 4. C. de edificiis priuatis, & ibi per Doctores &c.

81 Quæritur † si pacto Publicani caueatur, q̄ omnes molendinarii molendinorum ciuitatis teneantur soluere dicto publicano conductori Daciorum & molendinorum unum aureum unà cum porco. An molendinarii Episcopi teneantur ad id soluendum, D. Ricardus Malumbra tenuit, quòd non, in l. 1. C. de Episc. & clericis, & per illam legem, l. in sacris, C. de proximis sacrorum scrineorum, & l. iubemus, C. de aduocatis diuersorum iudi. & l. fin. C. de principib. agentibus in rebus. Et ita cõmuniter tenetur per scribentes in c. Ecclesię sanctę Marię de constitu. & c. non minus de immunitate Ecclesiarum.

LIB. DECIMVS SEPTIMVS

DE RE NAVALI.

GR I limitati qui nam sint, numero 17.

Animalia venenosa qua arte fungatur, numero 2. 3.

Antonius qualiter suos sanauit uenenatos herbis pestiferis, numero 2.

Bellum qualiter ordinetur, & fiat in mari, numero 11.

Cato in Africa populos Psillos duxit, qui cantu rumpebant angues, numero 5.

Cete qualiter uittentur ab expertis Ducibus Classium ne nocant classi, numero 9.

Consiliarij qualiter sint habedi in Classe experti exemplo Gracorum, numero 11.

Duces Classium si Insulas applicuerint qui agere debeant, numero 1.

Eua prima parens decepta fuit a serpente, numero 3.

Exploratores sunt mittendi in Insulis, & locis ubi nauigatur, n. 1.

Pharacn habuit meledictionem a Deo propter superbiam, & illum afflixit locustis, numero 7.

Gabella an sit soluenda pro rebus portatis pro refectiione domorum. numero 14.

Herbae venenose qualiter naceant classi, numero 2.

Herbae venenose nocuere militibus Marci Antonij in Parthia, n. 2.

Herba

Herba Sardoia qualiter sit mortifera, numero 2.

Insule Italiae an sint partes Italiae, numero 12.

Insula quae nam sit, numero 13.

Insula nata in mari, & fluminibus an sit occupantis, nume. 15.

Insula nata in flumine existente inter agros limitatos, cuius sit, numero 16.

Locustae, & alia animalia venenosa, qua arte fugantur, nume. 7.

Locorum est habenda scientia ubi navigatur, numero 11.

Medicina quae nam sit proficua contra venenosa animalia, num. 5. 6.

Monstra maritima qualiter sint hostes humanae naturae, num. 9.

Pugna qualiter arte ordinetur in mari, & portibus, numero 10.

Saphet Rex Syriae qualiter perit incuria cum sua Classe, nu. 11.

Serpentes qua arte expellantur à tectis, & à stationibus suis, nu. 4.

Syria Phœnicia dicitur, numero 10. 11.

Superbos odit, & punit Omnipotens Deus, numero 7.

Veneti, & Ianuenses qua de causa fuerunt hostes, numero 10.

ARGUMENTVM.

De expellendis animalibus uenenosis ab insulis,
vbi nauigatur.

De remedio veneni serpentum.

De expellendis locustis.

De insulis.

I

Impulsis classibus tempestate & vento
repentinis, & uiolentis ad aliquos
portus, Insulasq; , & fortè hostium .
Caute sint classium Duces in mittē
do prius fidos exploratores suos cū
vigilantissimis, & mordacissimis ca-
nibus, & qualiter esse debeant explo-
ratores nostri, & cognoscantur ho-
stium, dixi in lib. illustratę & instau-
ratę militię in variis titulis, vbi me refero breuitatis cau-
sa, ad explorandum videlicet si ibi sint aliqui hostes, vel ip-
sorum paratę insidię, uel ibidem sint aliquę ferę bestię,
vel animalia uenenosa inhabitēt, tenēdo uigilias assiduò
in classe & extra classem uigilantissimas diù noctuq; opor-
tuno loco & fortè suspecto nē ab hostibus ledantur homi-
nes clasfis longo fortè fatigati & fessi remigio & itinere
dormientes : & nē patiantur ab herbis incognitis & fortè
uenenosis natis in dictis Insulis, & locis siluestribus tāgen-
do, uel comedendo illas, ut in Parthia contingit militib.
Marci Antonii, qui oppressi inēdia panis ob æstum peri-
bāt mortiferarum herbarum, & uino ebriati lanati quàm
plures fuerunt ex Antonii militibus .

- 2 In † Insula Sardinia oritur herba Sardoia, quę si comedi-
tur ab homine facit retrahere neruos, ita q; homo talis pe-
riit infra horas 24. & tam moriens, quàm mortuus ridere
videtur

videtur. Vnde ortum est Prouerbum de risu Sardonio, & sic est abstinendum à similibus herbis mortiferis, & cauendum à venenosis animalibus, & vermibus naturaliter hostibus humanæ naturæ ne officiant classi in locis vbi quiescit siluestribus & incognitis; quibus accedūt cicuta, achonitum, & quamplures aliæ herbæ & radices mortiferæ, de achonitu cantat Aquinas Poeta Iuuenalis.

*Sed nulla achonita bibuntur fœtilibus,
Sed illa time cum pocula sumes gemmata.
Et lato setinum ardebit in auro.*

3 Serpens † enim antiquus hostis decepit Euam primam parentem, & de his benè meminit doctus Guliel. Budæus in annotationibus suis Pandectarum fol. 27. n. 47.

4 Et † quia in tectis & stabulis mali sæpe habitāt colubres & serpentes virosi, qui hominib. & bestiis ualde nocent; sanum est cōsiliū ipsos expellere fumo cedri, felicis, & galbani, aliarumque herbarum & arborum, Dei secreto factarū cōtra animalia hmōi, vt cātat Virg. in Georgiis tertio.

*Sæpe sub immotis præsepibus aut mala tactu,
Vipera delituit cælumq; exterrita fugit;
Aut tecto assuetus coluber succedere & umbræ:
Pestis acerba bouum pecoriq; aspergere virus.
Disce, & odoratam stabulisq; accendere cedrum,
Galbanoq; agitare grauos nidore chelidros.*

5 In † Africa Cato duxit secū populos Psillos, qui morsus serpentum medebantur ore suggendo venenum, & illos cantu reducebant. Virgilius inquit in Bucolicis.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

6 Et † si quis morsu anguis seu serpētis detentus fuerit, sputo seu saliuā ieiuni hominis proderit repente. Iuxta illud Lucani Poetæ Cordubensis.

*Iam primum tacta designant membra saliuā.
Quæ cohibet uirus retinetq; in vulnere pestem. & illud.
Ultima castrorum meditatus circuit ignis.
Hic hebolum stridet peregrinaq; galbana sudant;
Et taris non leta comis, coaq; costus.*

Iulij Ferret. De re nauali:

Et panacea potens, & thesa centaurea pheu.

Celanonumq, sudat flammis erycinaq, tixus.

Et Larices fumoq, grauem flammis serpentibus vrunt.

Abrothanum, & longe nascentis cornua cerui.

Et certè si squameus serpens concludatur, tractus, in giro cum igne & frondibus filicis, & fraxini, facta earum corona circum circa, magis in igne fugere conabitur, quam in frondes prædictas, vt legi in Varone, & Portio Catone. Prodest percussis aspidum & serpentum, si urinã biberint, vel melanci puluerem in vino veteri mensuræ eminae, scilicet libræ, & in nares infusum, apppositoq, ad morsum stercore suillo efficaciter curari, & ictus scorpionum medentur si mortui illicò & attriti super imponantur, & oleum prodest similiū scorpionum puncturis, & uiperam ferunt exaustam, & in cinerem reductam mederi eiusdem bestiae morsum. Et gallina viua lacerata & posita morsui prodest incontinenti, quia ad se trahit venenum secundum Nigidium, & si quis duas nuces, & totidem ficus siccos cum viginti soleis rutæ tritis, addito falis grano, & ieiunus summeret, nullum veneni genus eodem die sibi nociturū firman Dioscorides, & Galenus.

7 Animalia † autē prædicta uenenosa, vnã cum locustis fumo, igneque & aliis arte paratis machinis fugari facile possunt. Et cauti sint Principes classium nè locustæ transitum, seu, vt vulgò dicitur, uargum facientes se ponant super nauibus suis, vt sepe contingere solet apud Insulam Cyprum, quoniam possent aliquæ naues inopinatè mergi maximæ quãtitatis pondere locustarum, quarum malignitas copiosa nocet valdè segetibus, & sterilitatem affert hominibus. Dominus afflixit superbum & blasphemum Pharaonem locustarum flagello; & corde induratum Pharaonem ipsum perdidit in mare.

8 Locustas † Marchiam Anthonitanam affligentes destruxit sententia excommunicationis Catholici Prælati: proderit & ad dissipandum locustas porcorū multitudo, quæ illas deuorauit, ut glandes, vt in Marchia Anthonitana

contingit. Marchia Anthonitana spectat ad Romanum Pontificem in spiritualibus & temporalibus, vt firmat Ioānes Vigefimus fecundus in extrauagante, incipiente dierum excrefcente malitia. & hodie Romana Ecclesia exercet oīmodam iurisdōnem in ipsa Marchia Anthonitana.

9 Et ꝑ quia in mari sunt animalia monſtruosa multa, quæ ualde abhorret humana natura: propterea prudentes esse debent nauigantes nè ipsis, & à cœtis decipiantur, fortè credentes cœtas esse Insulas maritimas & nemorosas, & ibi fore tutam stationem scopulorum, vel terræ firmæ: quoniam posset contingere esse cœtum male fidum carinis, quod in vastum pelagus intraret, & ad ipsius profunditatem iret non modica facta apertura fluctuum & aquæ, cum magno ipsorum fluctuū motu, & incauti submergentur ꝑponentes ignauia celeritati hostem acerrimam virtutis illicò non incisis funibus, & saltu veloci subito non intratis nauibus, & illis à longe non impulsis remigio celeri & forti, ne in cauam caderent motus fluctuum & aquarum, ubi submergi facilè possent, vt olim Regi Syriæ Saphet contingit, qui suorum inertia periit ob cœtæ motum in aqua intrantis pelagi; Saphet autem cum stationem fecisset nauibus suis ligatis circum circa Cœtum piscem maximum, qui videbatur Insula nemorosa cum arbulculis, ubi cum suis de nocte stetit, & post ueniente die, dum ignes sparsim fecissent Syri super dorso cœti, quod sentiens, calorem intrauit mare, hoc Syris inopinantibus, & naues obrutæ remāserunt in vastum pelagus ob fluctus & motū aquarum.

10 Et ꝑ si contingerit hostium naues uentorum impulsu ad insulam applicari, ubi fidelium resideat classis, & pro robris habeant reuma, tunc more terrestris belli facta ala in forma forficis, seu lunæ bicornis, omni suorum colloca to robore, aggredientur hostes illos, restringendo in medio classis reduc̄ os, & ita facilis victoria sequetur, gratia Dei, cuius suffragium est implorandum in cunctis, ut in præteritum contingit Venetis, & Ianuensibus, inter quos olim pro honore & uirtute fuit odium intestinum & duro

Julij Ferret. De re nauali

Marte variè pugnatum pluries in mari, ob Ptolomaidam urbem constructam in Syria, quæ modò Achron, seu Achre dicitur, & Syria nuncupatur Phœnicia.

11 Et † si contingerit hostes applicuisse Insulam quandam ubi fessi dormirent incauti, vel ociosè vagarent, aut morarentur futura mala inopinantes, & statio quam tenerent exitum non haberet, idem fiat si pars hostium sit in aqua cū nauib. suis. Et si in terra maior pars hostium fuerit collocata aggredientur hostiles naues hominum suorum carentes præsidio in terra manentium, iacto in ipsas incendiario igne, si aliter capi tutò non potuerint, & illis concrematis capiatur Insula longe ab hostibus casum fortassè ignorantib. ob insularum Promontoria, & sic prodest habere scientiam locorum ubi nauigatur, & hostes degūt, & militum globus fiat incontinenti fortissimus more terrestri belli, Deum in mentem semper habendo, & pro eo pugnādo hostibus aggressis à pluribus partibus ex improviso, & facilis erit suorum victoria, in nauibus primò caute relicto competenti militum numero ad res subditas; Optimum nempè est in re militari habere doctos, prudentes, expertos & cautos Duces, & Consiliarios, Agamemnonis, & Vlysis exemplo, vt consilio sano clasfis vbique ducatur, & ut pro itinere & pro bello consilientur assiduò.

12 Quæro † de Insulis Italiae an sint partes ipsius Italiae, & cuiuslibet Prouinciæ. Dic q̄ sic, per textum in l. Insulae, ff. de Iudici. &

13 Quid † sit Insula quæritur. Dic locum esse circumdatum aqua, & pro domo quandoq; accipitur & ponitur in aqua posita, vt sunt domus & palatia quædam Inclytæ Ciuitatis Venetiaram, & quandoque pro domo in solo ædificata, & circumdata via, l. si Insula, & per Alexandrum Tartagnū de Imol. ibi, ff. de verb. signific. cum glo. ibidem, & in l. 3. §. effracturæ, ff. de offic. Præfecti uigilum, & Instit. de rerum diuisio. §. Insula, cum glo. ibi in verbo Insula.

14 Quæritur † interpolatè si de rebus sit soluenda Gabella necessariis ad refectiōem &, seu ad fabricationem domus.

mus. Dic quòd sic, cum non reperiantur specialiter excepte per glo. in l. vniuersi, C. de uectigalibus & commisis eorum.

15 In † proposita Insularum materia sequendo queritur cuius sit Insula in mari nata omnibus communissima. Dic effici primo occupantis, vt olim fuit de Insula Riualti Almæ vrbis Venetiarum auctæ pacis & concordie suæ, vnione & virtute, quod ita nõ proceditur de Insula nata in fluminibus, put proceditur de Insula nata in mari, quia Insula nata in mari sit occupantis, sed nata in flumine sit dominorum quorum prædiis adheret, l. 1. §. si Insula, ff. de fluminibus, & in l. Insula, ff. de rerum diuisione. & Insti. eod. §. Insula.

16 Nisi† agri illi existētes iuxta flumē essent agri limitati, qui non recipiunt augmentum, nec etiam per aluionem, aut alio modo, vt in dicto §. si insula, & in l. agris, ff. de rerum diuisione.

17 Et † agri limitati dicuntur quando sunt assignati ab Imperatore militibus suis pro benemeritis, ut firmat glosa in d. l. Agris, quæ aliter dicit in d. §. Insula, in principio de fluminibus, uidelicet, quòd dicuntur agri limitati quando imposita est lex, q̄ nullum recipiant incrementum, neque per aluionem, uel alio modo, & per Alexandrum de Imola in l. 1. col. 2 1. ff. de acquirenda uel omittenda possessione. Et prædictis accedunt, §. præterea, & §. insula, cum sequenti lege, & per Doctores ibi, & per Bartholum in Tractatu Tyberiadis, & de insula, & de fluminibus, & de aluione &c. Laus Deo.

F I N I S.

Series cartharum:

* ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq
Rr Ss Tt.